

Jūratė Micevičiūtė

17 ŠV. TERESĖS MIESTŲ

Kelionių knyga

Jūratė Micevičiūtė

17 ŠV. TERESĖS MIESTŲ

K e l i o n i ū k n y g a

AŠTUNTOJI DIENA

Vilnius, 2015

UDK 910.4(460)
Mi-17

Knygos leidimą iš dalies parėmė:

Ispanijos Karalystės ambasada Lietuvoje

Caravaca de la Cruz Turizmo Departamentas

© Jūratė Micevičiūtė, 2015
© VšĮ Aštuntoji diena, 2015
ISBN 978-609-95678-5-3

8 p.

PROLOGAS

Neįmanoma užduotis: pasakojimas apie tai, ko neturėjo būti

BIOGRAFIJA

Jėzaus Teresė: kaip gyventi plačiai, jei gimei ankštais laikais

1. AVILA

Radikalus apsisprendimas – kiekvieno kelio pradžia

26 p.

44 p.

2. MEDINA DEL KAMPAS

*Pradžios įkarščio išbandymas.
Nuolankumo svarba*

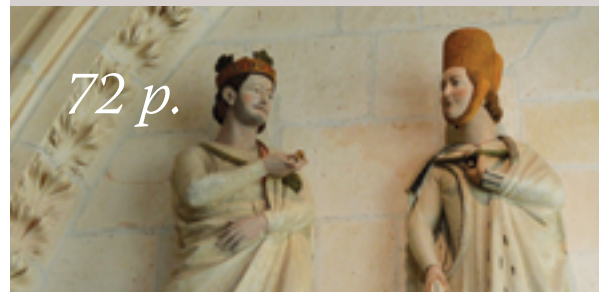

58 p.

3. MALAGONAS

*Kelionės kompromisai:
vingiuotas kelias į tikslą*

72 p.

4. VALJADOLIDAS

Klaidos: kai kelyje pasiklystama

90 p.

5. TOLEDAS

Neturto galia: su lengvu nešuliu keliauti greičiau

106 p.

6. PASTRANA

*Galingųjų užgaidos:
plaukimas pasroviui ir
prieš srovę*

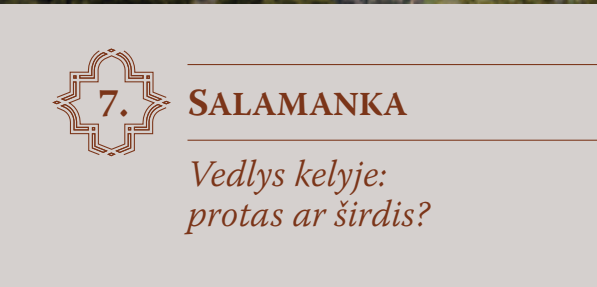

198 p.

12. KARAVAKA DE LA KRUS

*Priešas nuosavuose
namuose: nuovargis,
liūdesys ir baimės*

122 p.

7. SALAMANKA

*Vedlys kelyje:
protas ar širdis?*

13. VILJANUEVA DE LA CHARA

*Nereikia kelyje ieškoti
papildomų vargų*

210 p.

138 p.

8. ALBA DE TORMESAS

*Siela ir kūnas –
neatskiriami pakeleiviai*

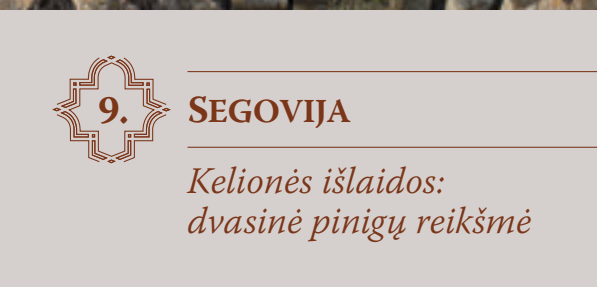

226 p.

14. PALENSIJA

*Sprendimų priėmimas:
patarėjai*

152 p.

9. SEGOVIJA

*Kelionės išlaidos:
dvasinė pinigų reikšmė*

15. SORIJA

*Lengvumo
džiaugsmas*

238 p.

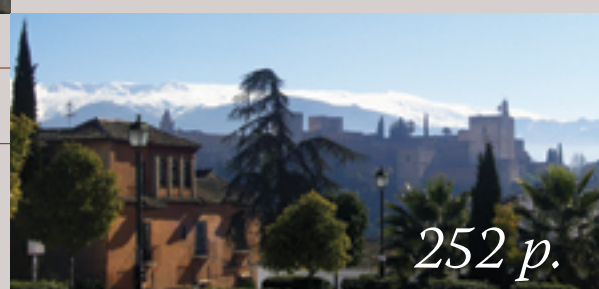

166 p.

10. BEAS DE SEGURA

*Žmogiškosios priežastys:
kai žingsniai nuveda ne
ten, kur ketinta eiti*

252 p.

16. GRANADA

*Bendrakeleiviai: žmogus
kelyje niekuomet neina
vienas*

182 p.

11. SEVILIJA

*Vienatvė: kai kelias
atitolina nuo savųjų*

17. BURGOSAS

*Nuolankumo vertė:
mažas piligrimas
dideliame kelyje*

266 p.

„Tikras gyvenimas yra gyventi nebijant mirties nei nieko, kas gali gyvenime nutikti.“

Šv. Jėzaus Teresė, „Steigimai“

PROLOGAS

Neįmanoma užduotis: pasakojimas apie tai, ko neturėjo būti

Keliauti kitaip

Dar vienas miestas ir antras, ir trečias... Dar vienos aukšto mūro sienos ir gražios skulptūros, apie kurias nepavargdamas beria skaičius ir faktus dar vienas gidas... Kaupiasi išpūdžiai, akys prisipildo vaizdų, galva – istorijų, popieriniai ir skaitmeniniai albumai – nuotraukų. Taip ateina laikas, kai ima norėtis daugiau: žvilgtelėti už tų aklinių mūrų, pačiupinėti, paragauti, kaip ten gyvena žmonės, pasiklausyti, kokie jų rūpesčiai, kodėl jie surentė tuos mūrus ir pastatė gražias skulptūras. Tai geriausiai pavyksta, kai miestą mums rodo koks nors jo senbuvis: pavedžioja po slaptus skersgatvius, pereinamus kiemus, kur žaisdavo vaikystėje, parodo skvero gilumoje vos pastebimą mėgstamiausią kavinukę... O į atmintį neišdildomai įsirėžia miesto kvapai, skoniai, balsai, veidai, nes jis atskleidžia mums savo slaptą gyvenimą.

Ši knyga apie septyniolika Ispanijos miestų ir miestelių kaip tik ir kviečia pažvelgti, kas slypi už didingų bažnyčių ir storasienių pilių ar vienuolynų, aprašytų ir lietuvių kalba pasirodžiusiuose kelionių vadovuose ar spalvinguose bukletuose. Tai – durys į ypatingo žmogaus – Jėzaus Teresės (kultūros tyrinėtojų dažnai vadinamos Aviliete) – Ispaniją, tokią, kokia ji buvo prieš penkis šimtus metų, kai išgyveno savąjį aukso amžių, kurio iki šiol slapčia ilgisi ne mažiau nei mes romantiškos Vytauto Didžiojo ir Žygimanto Augusto laikų Lietuvos.

Tai buvo amžius, kai Ispanijos imperija, galingiausia pasaulio valstybė, driekėsi per keturis žemynus ir virš jos, tikrąja to žodžio prasme, niekuomet

nenusileisdavo saulė, o imperijos mąstytojai, rašytojai, dailininkai, kompozitoriai, reformuotojai nuveikė darbus, padariusius didžiulę įtaką ne tik vėlesnei Ispanijos, bet ir viso pasaulio kultūrai ir filosofijai. Drauge tai buvo metai, kai jos politiniai ir dvasiniai vadovai pabandė užkonservuoti šį aukso amžių, aklinau uždarydami sienas ideologinėms, politinėms ar religinėms kitų šalių įtakoms.

Tų keistų laikų pėdsakai iki šiol atpažįstami ispanų kultūroje ir net mąstysenoje, bet jie liko įspausti ir miestuose, į kuriuos kviečia ši knyga. Mums pasisekė: kelionės metu būsime vedami pačios šv. Jėzaus Teresės, kuri knygoje „Steigimai“ nepaprastai gyvai nupiešė to meto ispanų būtį ir buitį, aprašydama, kaip šiuose septyniolikoje miestų jai sekėsi kurti vienuolynus. Nuostabiau, kad šitaip keliaudami ne kartą atpažinsime, kad prieš kelis šimtus metų tolimosios Ispanijos gyventojų kasdieniai rūpesčiai, baimės, siekiai ir viltys buvo labai panašūs į mūsų. Tik kaip jie tvarkėsi su tais rūpesčiais? Ir dar įdomiau: kaip vertino išskylančias kasdienes problemas ir kaip su jomis susidorodavo ypatingas žmogus, ne tik išvalgus ir praktiškas, bet ir pasižymintis neeiliniu pasakotojo talentu ir humoro jausmu? Pirmoji moteris, paskelbta Bažnyčios mokytoja 1970 metais, šventoji ir vienuolė, sugebėjusi sužavėti net ir anaipol nereliginą feminizmo įkvėpėją Simoną de Bovuar (*Simone Beauvoir*), kuri ją laikė viena iškiliausių visų laikų asmenybių?

Liūtai, žvelgiantys į pagrindinius Avilos vartus

Neįmanoma užduotis

Visko, apie ką pasakoja ši knyga, tiesiog neturėjo įvykti XVI amžiaus Ispanijoje mažų mažiausiai dėl keturių priežasčių: pagrindinė veikėja yra moteris, eilinio pirklio duktė ir atsivertusio žydo anūkė, griežtos klauzūros vienuolė, ir, tarsi to būtų maža, nepagydoma ligonė nuo 23 metų. Toks *Curriculum Vitae* ir mūsų laikais uždarytų daugumą durų, nors gyvename jau nebe ankstyvojo baroko laikų valstybėje, kur moteriai netgi vienai gatvėje nebuvo galima pasirodyti, jai buvo uždarytos ir universitetų durys, o ispanų

Teresė išeina steigti savo pirmojo vienuolyno. Skulptūra prie Įsikūnijimo vienuolyno mūrų, Avila

inkvizitoriai griežtai smerkė net siekį skaityti rimtesnes knygas ne lotynų kalba (kurią mokėjo tik dvasininkai ir teologai) ir netgi per didelį pamaldumą. Ir iki pat diktatoriaus Franko mirties (1972 m.) Ispanijoje moteris be vyro leidimo negalėdavo nei išsiimti paso, nei atsidaryti banko sąskaitos, nei dirbti ne namie ir netgi – išsilaikyti vairuotojo teisių.

O už maldos ir meditacijos metodų mokymą Teresės laikų Ispanijoje moteris galėjo pakliūti ir ant inkvizicijos laužo. Mintis, kad moteris galėjo įsteigti vienuolyną, o juo labiau – vyrų, niekam net į galvą neateidavo. Viešpatavo įsitikinimas, kad moteriai iš prigimties neduotas gebėjimas mokyti, todėl, anot šv. Pauliaus, viešumoje ji turėjo tylėti. Vertingu buvo laikomas tik tyklus, dorybingas moters gyvenimas. Štai kodėl ir Jėzaus

Teresė dėl savo dorybingo gyvenimo šventąja paskelbta praėjus vos 30 metų po jos mirties (1622 m.), o Bažnyčios mokytoja – tik po pusketvirto šimto metų (1970 m.).

Tad elementarus praktiškumas skatina pasidomėti, kaip tokiomis sąlygomis ji sugebėjo tiek nuveikti. Be to, užbėgant už akių pagrįstiems būgštavimams, reikia pasakyti, kad jos patarimai nesiremia antgamtinėmis patirtimis: norint pasinaudoti Jėzaus Teresės išmintimi, nebūtina levituoti, patirti ekstazes, prikelti numirusius ir gebėti vienu metu būti keliose vietose. Anot jos pačios, tai yra Dievo dovanos, skirtos silpniausiems pastiprinti, tačiau ir be jų žmogus gali labai daug nuveikti, jei tik nebijo būti savimi. Juk kiekvieno žmogaus gelmėje yra įrašytas Dievo planas. Tad tuomet, kai asmuo drąsiai siekia to, ko labiausiai trokšta jo širdis, iš tiesų eina Dievo jam nutiestu keliu, tad argi galima abejoti, kad pasieks tikslą?

Kokį gilų pėdsaką įspaudė pačios Teresės veikla, liudija ne tik 12 tūkstančių moterų 90-yje pasaulio šalių, priklausančių jos įsteigta Basųjų karmeličių vienuolijai, bet ir septyniolika jos 500-ojo gimtadienio paminėjimui išsipusčiusių miestų, kuriuose ji įsteigė vienuolynus. O kai kurių iš jų durys po šitiekos šimtmečių atsivėrė lankytojams, leisdamos pažvelgti, kas yra ta griežta klauzūra, kurią pasirinko pati Teresė ir iki šiol renkasi tiek moterų.

Knygos struktūra

Struktūrą nulėmė šios knygos tikslas – pažinti ir patirti čia pristatytus septyniolika miestų per pačios Teresės ir jos amžininkų išgyvenimus. Tad knyga sudaryta iš septyniolikos skyrių, o kiekvienas iš jų – iš trijų nevienodo ilgio dalių.

Pirmiausia atpasakojama vienuolyno steigimo istorija taip, kaip ją su nepakartojama praktine išmintimi ir humoro jausmu aprašė pati Teresė „Steigimų“ knygoje ir laiškuose.

Antroje dalyje per tolimesnį vienuolyno gyvenimą apžvelgiama miesto istorija, įvykiai, perkeitę Ispanijos, o neretai ir Europos, politinę sanklodą ir kultūrą.

Tačiau kai kurie ką tik papasakoti ar Teresės amžininkų išgyventi dalykai kelia tokią nuostabą, kad juos verta apmąstyti atidžiau. Tai – žmogaus elgsenos ir mąstysenos dėsningumai, kurie niekaip nesutelpa į mūsų dienomis dominuojantį mąstymo stereotipą. Kaip tik prisilietimas prie jų palieka giliausią įspūdį, toli pranokstantį iš kelionės parsivežtas nuotraukas. Tos „nuotraukos“ – tai trečiojoje dalyje nurodytos Teresės įžvalgos, o jai antrina ir kitų mums istoriškai ir geografiškai artimesnių žmonių išmintis.

Kaip ir dera kelionių knygoje, svarbi vieta tenka praktinei informacijai, tačiau keliautojų patogumui ji sudėta į atskirą knygelę, kurią bus parankiau nešiotis su savimi vaikstant po miestą. Joje trumpai patariama, ką, kur ir kada galima bei verta apžiūrėti. Paskutiniai priedo puslapiai yra piligrimo pasas tiems, kurie ryšis dar giliau susipažinti su šia neįtikėtina mūsų kelionės gide, šv. Jėzaus Terese.

Teresės kelioninė lazda, paminklas pirmojo Malagono vienuolyno vietoje

BIOGRAFIJA

Jėzaus Teresė: kaip gyventi plačiai, jei gimei ankštais laikais

Sudėtingi laikai

Ir savi, ir svetimi Teresę apibūdina vienbalsiai: tai buvo veikli, nerimstanti, ambicinga moteris, pasižymėjusi neeiline energija ir protu. Tačiau ką tokiai asmenybei veikti XVI a. Ispanijoje, kurioje moteris galėjo rinktis tik vieną iš dviejų: užsidaryti prie šeimos židinio arba tarp keturių vienuolyno sienų? Pastaroji išeitis žadėjo kiek daugiau laisvės: bent jau nereikės kas akimirką taikytis prie vyro nuotaikų ir įgeidžių. Tačiau ir šis kelelis buvo nužymėtas taip griežtai, kad kiekvienas bandymas ieškoti asmeniškės santykio su Dievu galėjo baigtis ant inkvizicijos laužo. Negelbėjo net priklausymas dvasiniam luomui ar aristokratijai: demokratiškai nusiteikę inkvizitoriai 1559 m. (kai Teresei buvo 44-eri) gėdingai bausmei už liuteroniškų idėjų platinimą pasmerkė vienuolius, vienuoles, kunigus, didikus ir vieną kitą aristokratę. Praėjus vos keliems metams nuo panašių įtarimų iš Ispanijos turėjo bėgti net vienas hercogas, tapęs jėzuitu – būsimas šventasis Pranciškus Bordžija.

Kaip tokiais laikais išvengti laužo sugebėjo Jėzaus Teresė, išdrįsusi ne tik skaityti teologijos knygas gimtąja kalba, bet ir pati jas rašyti? Dar daugiau: ji net ėmėsi reformuoti vienuolijas, ir (o siaube!) ne tik moterų, bet ir vyrų! Tad radikalumu ir ryžtu

Kaip Teresės laikais buvo demonizuojamas protestantizmas rodo šis 1550 m. leistas Miunsterio „Kosmografijos“ egzempliorius, kurio savininkas ispanas Liuterį tapatino su velniu. Madrido nacionalinė biblioteka

Jėzaus Teresė nė per plauką nenusileido savo amžininkui Liuteriui, tik užuot, kaip jis, išėjusi iš Katalikų Bažnyčios, ispanė sugebėjo... ją reformuoti iš vidaus. Istorijos tyrinėtojai sutinka, kad protestantizmui Ispanijoje kelią užkirto ne inkvizicijos griežtumas, bet keli drąsūs krikščionys, sukūrę erdvę dvasiniam atsinaujinimui Bažnyčios viduje. Tarp jų iškiliausia yra Jėzaus Teresė, parašiusi net keturis veikalus apie maldą ir meditaciją, laikomus krikščioniškojo dvasingumo viršūne, ir įsteigusi 17 moterų bei 15 vyrų vienuolijų. Tačiau kaip ji, puikiai pažindama savo laikų Bažnyčią, drįso imtis tokio darbo? Dar daugiau: Jėzaus Teresė pradėjo veikti tik įkopusi į penktą dešimtmetį, suriesta ligų. Negana to, ji buvo apsikrikštijusio žydo anūkė, taigi ano meto Ispanijoje – antrarūšis žmogus, kuriam užsidarydavo valstybinių ar bažnytinių tarnybų ir net daugelio vienuolynų durys. Tik pati Teresė žinojo, kaip labai rizikuoja palikdama saugų uždaro vienuolyno šešėlį ir imdamasi viešai veikti: kiekvieną akimirką galėjo iškilti į dienos šviesą šis pavojingas faktas, nudžiugindamas daugybę „nerimstančios vienuolės“ nedraugų.

Kaip pati rašo savo veikaluose, drąsos ji sėmėsi iš asmeninės maldos, tai yra ryšio su Dievu, kurį vadino savo Draugu, tačiau ši draugystė neatsirado iš karto. Teresės biografijoje išsiskiria trys etapai: gyvenimas pasaulyje iki dvidešimties metų (vaikystė ir paauglystė), dvidešimt septyneri metai įsikūnijimo vienuolyne ir paskutiniai dvidešimt metų, per kuriuos ji nustebino pasaulį.

Maištinga paauglė

Terese, penktas Alonso Sančeso (*Alonso Sanchez*) vaikas, gimė 1515 m. kovo 28 d. Ją auklėti nebuvo lengvas darbas: guvi mergaitė, suorganizavusi brolius, čia statė iš akmenų atsiskyrėlių eremus sode, čia bėgo iš namų, pasiryžusi keliauti į Šventąją Žemę mirti kankinės mirtimi, kurią taip patrauk-

Paminklas šv. Teresei prie jos gimtosios Avilos mūrų (Juan Luis Vassallo Parodi, 1982)

Šis romaną apie riterį Amadį ir dar daug kitų romanų pasislėpusios nuo griežto tėvo skaitė Teresė ir jos motina Beatrisė. Leistas 1531 m. Madrido nacionalinė biblioteka

liai vaizdavo šventųjų gyvenimų aprašymai. Be to, jos tėvui tuo pat metu dar teko auklėti ir perpus už save jaunesnę jos motiną Beatrisę. Kai po dviejų sūnų gimė Teresė, jos motinai tebuvo dvidešimt, o tėvui – 35-eri. Slapčia nuo jo abi skaitydavo riterių romanus: Alonsas būtų pasmerkęs tokį lengvapėdišką laiko švaistymą. Gal savo griežtą pamaldumą jis perėmė iš tėvo – Chuano Sančeso (*Juan Sánchez*), atsivertusio į krikščionybę žydo? Pastarasis gimtajame Toledė dėl savo kilmės net turėjo atlikti viešą atgailą.

Po to Sančesų šeima išsikraustė už pusantro šimto kilometrų – į Avilą, ir taip gerai paslėpė šį faktą, kad jis iškilo į aikštę tik po pusės tūkstančio metų, kai 1940 m. istorikas mėgėjas Valjadolido archyve paėmė Teresės tėvo bajorystės bylą ir, užuot pasigrožėjęs tituliniu lapu, kaip darė visi jo pirmtakai, atsivertė antrąjį puslapį... Tačiau net tada, XX a. viduryje, geležine ranka šalį valdžiusi diktatoriaus Franko (*Francisco Franco*) administracija nusprendė nutylėti nepatogią tiesą apie nacionalistų ideologų išgarbintą „grynakraujės ispanų rasės“ šventąją: dokumentas buvo oficialiai „atrstas“ tik 1986 m. Tai ką jau kalbėti apie Teresės laikus, kai visi ėjo iš proto dėl kraujo grynumo: iš Ispanijos buvo ką tik oficialiai ištremiti visi kitatikiai, žydai ir musulmonai. Štai kodėl senojo tolediečio pirklio sūnūs, tarp jų ir Teresės tėvas Alonsas, siekė tuoktis su merginomis iš nusigyvenusiu, bet „grynakraujų“ šeimų ir pridengti savo kilmę bajorų titulu.

Jaunoji Teresė de Ahumada augo tarp dviejų seserų ir devynių brolių ir, anot jos pačios, buvo tėvo numylėtinė. Tačiau, kai jai ėjo keturiolikti, gimdydama jaunylę dukterį mirė jos motina, sulaukusi vos 33-ejų. Ap-suptai gausios šeimos Teresei ilgai liūdėti neteko: namuose sukiojosi ir pus-broliai, pusseserės... Mergaitė garsėjo grožiu ir elegancija: viena Iškūnijimo vienuolyno karmelitė vėliau prisiminė, kaip ji kartais užsukdavo į pokalbių kambarį vilkėdama prašmatnią oranžinę suknelę su juodo barchato apvadais. Jau tuomet išryškėjo Teresės gebėjimas bendrauti: „Ji žmones traukė kaip magnetas geležį“, po pusšimčio metų parašys jos raštų leidėjas Luisas de Leonas. Aplink ją sukosi gerbėjai, o vienam iš jų ir pati Teresė nebuvo abe-

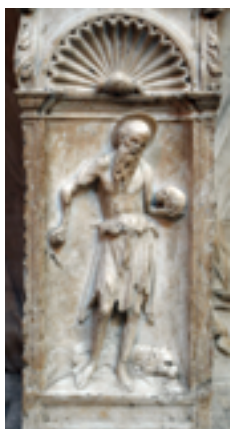
Mergelės Marijos Maloningosios vienuolynas už Avilos mūrų, seserų augustiniečių pensionas kilmingoms panelėms, kur tėvas atidavė auklėti Teresę

jinga. Paslaptinis jaunuolis (jo vardo ji nemini) buvo iš geros šeimos, tad ryšys galėjo ramiai baigtis vedybomis, tačiau Teresė neskubėjo, nes, kaip vėliau prisipažino biografijoje, „bijojo tekėti“ (V 3, 2). Ambicinga mergaitė per-nelyg gerai žinojo, kad „gera ištekejusi moteris, jei jos vyras liūdnas, turi rodyti liūdesį, o jei linksmas – atrodyti linksma, nors jai ir nebūtų linksma; matot, iš kokio jungo išsivadavote, seserys“, – vėliau ji mokė savo vienuoles „Tobulumo kelyje“ (CV 26, 4).

Apie besimezgantį romaną sužinojęs tėvas septyniolikmetę dukterį nuvežė auklėti į Švč. Mergelės Marijos Maloningosios augustiniečių vienuolyną-internatą. Giminaičiams jis paaikšino (galbūt slėpdamas tikrąją priežastį), kad taip pasielgė dėl vyriausios dukters Marijos vedybų: juk negalėjo našlaitė Teresė likti namie be motiniškos savo įseserės globos. Išdidi Teresė, žinoma, įsižeidė ir, kaip pati sako, pirmas aštuonias dienas labai

Teresės laikų mada. Šv. Emerensianos (*Emerenciana*) relikvijorius, XVI a. Avilos katedros muziejus

Didysis atgailautojas ir atsiskyrėlis šv. Jeronimas, kurio laiškai taip pribloškė Teresę. Bareljefas Avilos katedroje

liūdėjo, ilgėjosi pramogų, nors vienuolyne jautėsi daug laisvesnė. Pati tuo stebėjosi, tačiau dar ilgai „kuo labiausiai nekeitė minties apie vienuolystę“ (V 2, 8). Teresės nuostata ėmė keistis, kai ji susidraugavo su merginas prižiūrėjusia augustinine, tačiau tuo metu labai smarkiai susirgo ir turėjo grįžti į tėvo namus. Kad ligonei neprailgtų laikas, dėdė paskolino jai gimtąją kalba rašytų teologijos veikalų. To meto papročiu jie vaizdavo pragaro baisumus, kurie taip išgąsdino lakios vaizduotės merginą, kad ji nusprendė rinktis protingiausią išeitį: kuo greičiau gelbėtis, tai yra stoti į vienuolyną, iš kurio jau bus galima ir į dangų (gal prieš tai trumpai pabuvus skaistykloje). Vėliau Teresė juokėsi iš savo nebrandaus apsisprendimo: juk ištekę už Kristaus „iš išskaičiavimo“, tai yra bėgdama nuo pragaro (V 3, 6), o vėliau ... įsimylėjo.

Pamaldusis Teresės tėvas netikėtai griežtai pasipriešino savo numylėtinės norui stoti į Karmelio ordiną. Tačiau užsispyrusi dvidešimtmetė pabėgo iš namų, nors, kaip pati pasakojo, tuo metu jai širdis plyšo iš skausmo, nes be galo mylėjo tėvą. Šis galiausiai susitaikė su dukters valia ir po metų, prieš pirmuosius įžadus, nepagailėjo puikaus kraičio. Tai leido Teresei įsijungti į poniškiausių vienuolių būrį: Įsikūnijimo vienuolyne luomai skyrėsi ne mažiau aiškiai nei išoriniame pasaulyje. Taip prasidėjo antrasis, ilgiausias Teresės gyvenimo etapas.

Prasta vienuolė

Avilos karmeličių vienuolyne tvarka nebuvo pernelyg griežta, tad Teresė, jos pačios žodžiais tariant, ėmė gyventi kaip labai vidutiniška vienuolė (V 7, 1). Tiesa, pradžia buvo sunki: vos davusi amžinuosius įžadus Teresė susirgo paslaptina liga. Galbūt jos organizmas priešinosi taip sunkiai protu prieš širdies valią pasirinktam keliui? Avilos daktarai niekaip nepajėgė nustatyti diagnozės. Jaunoji vienuolė taip sublogo, kad persigandęs tėvas išsivežė ją pas garsią žolininkę į Besedasą (*Becedas*) už šimto kilometrų nuo Avilos.

Teresei atrodė, kad negaluoja jos širdis, bet žolininkė nusprendė, kad serga kepenys, ir ėmė ją gydyti vimdomaisiais. Per tris mėnesius ji taip padirbėjo, kad mergina jau vargiai bepastovėjo ant kojų. Parsivežta atgal į

Avilą Teresė pasinėrė į komą ir atrodė lyg mirusi. Vienuolyne seserys pasiruošė laidotuvėms, atidarė kapo nišą, tačiau, kai jos atvyko į Alonso namus pasiimti „numirėlės“, šis apsikabino dukters kūną ir jo neatidavė, prašydamas leisti su ja pabūti kiek ilgėliau. Taip jis išgelbėjo Teresę: po keturių dienų ji pajudino pirštą ir pabandė atmerkti akis, tačiau jos jau buvo užlietos vašku ruošiantis laidotuvėms. Sugrįžti į gyvųjų pasaulį teko palaipsniui: Teresė liko beveik visiškai suparalyžiuota, tačiau paprašė pervežti ją į vienuolyną. Tik po ilgų trejų metų ji pajėgė išsiristi iš lovos ir pradėjo judėti keturpėsčia, iš laimės visai pamiršusi, kaip apgailėtina atrodo. Ji pasakojo, kad ją pagydes šventasis Juozapas, iki tol Bažnyčios mažai garbintas Mergelės Marijos su-tuoktinis (V 6, 5–6).

Nelemtoji kelionė pas žolininkę davė dar vieną nelauktą vaisių: pakeliui ligonė apsistojo dėdės namuose, o šis jai padovanojo populiaraus to meto teologo Fransisko de Osuno (*Francisco de Osuna*) knygą „Trečioji dvasinė abėcėlė“, kuri skatino siekti gilesnio, asmeniškesnio ryšio su Dievu. Jos žodžiai Teresei krito į širdį: ryžtinga moteris apsisprendė įvykdyti savo pasirinkimą iki galo ir, jei jau pasiryžo mylėti Dievą, tai daryti drąsiai ir amžinai, kaip bebaimiai jos jaunystės knygų riteriai. Tačiau Įsikūnijimo vienuolynas tam nebuvo palankus: jame gyveno pusantro šimto seserų, o tos, kurios buvo ponios, pas

Paminklas Teresei prie Įsikūnijimo vienuolyno (Fernando Cruz Solís, 1968). Ji vaizduojama su kelionine lazda, išeinanti iš saugių mūrų steigti reformuotų vienuolynų. Avila

Įsikūnijimo vienuolyne Aviloje išsaugotas pokalbių kambarys, kuriame Teresė pamatė atneštą Kristaus atvaizdą ir atsivertė

save dar glaudė giminaites, laikė tarnaites ir priiminėjo svečius. Lankytojais vienuolyno vyresnioji tik džiaugėsi, nes jų sunėstos aukos padėjo išmaitinti vienuoles: neturtin-goms seserims tekdavo net pabadauti. Tad Teresė, turėjusi ypatingą dovaną patraukti žmones, buvo nuolat siunčiama į pokalbių kambarį, kur dažnai sukinėdavosi ne tik įvairaus amžiaus Avilos damos, bet ir kavalieriai. Nenuostabu, kad Teresė jautėsi tarsi išduodanti Dievą, ir dėl to sielojosi.

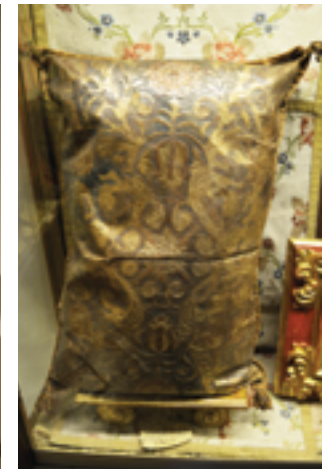
Mirus tėvui (1544 m.) Teresei tapo dar sunkiau, tačiau iki galutinio atsivertimo turėjo praeiti dešimt metų. Apsispręsti jai padėjo prie kolonos priišto nuplakto Kristaus atvaizdas: ji buvo giliai sukrėsta kančių, kurias Jis prisiėmė ir už ją. Galutinį postūmį davė šv. Augustino „Išpažinimai“: Teresė suprato, kad kaip Augustinas turi užbaigti kankinantį vidinį dvilypumą, atiduodama Dievui visą savo valią ne kada nors ateityje, bet čia ir dabar. Po šio žingsnio prasidėjo antgamtinių dovanų laikotarpis (ėjo 1555 m.). Ji prote ir vaizduotėje regėjo vizijas, levitavo (tai yra besimeldžiant jos kūnas atsiplėsdavo nuo žemės), o ekstazės buvo tokios stiprios, kad šventoji negalėjo jų nei suvaldyti, nei nuslėpti. Netrukus visoje Aviloje užvirė kalbos, o nuodėmklausiai susirūpino Teresės sielos saugumu: jie prisiminė, kaip kelios ambicingos, bet dėmesiu nelepinamos moterys išgarsėjo pasakodamos apie tariamus regėjimus ir net buvo kviečiamos patarti didikams ir pačiam karaliui. O gal silpną moterį taip apgaudinėjo velnias? Vienas baikštus nuodėmklausys net patarė regėjimus baidyti špygomis. Apkalbų, smerkimų, vidinių abejonių ir baimių našta Teresei teko nešti penkerius metus, kol 1560 m. ji susipažino su šv. Petru Alkantariečiu, kuris ją nuramino patvirtindamas, kad jos regėjimai – iš Dievo. Ji pagaliau pajuto tvirtą žemę po kojomis.

Nuolankumo revoliucionierė

Šiuolaikiniai psichologijos žurnalai pasakytų, kad Teresė atrado save. Tai nutiko vėlai, sulaukus 47-erių, kai ir mūsų amžininkės ima vis dažniau galvoti apie pensiją, o XVI a. Ispanijoje tokio amžiaus moteriai, ir dar taip

Teresė pasakojo, kad iš komos ir po to sekusio paralyžiaus ją pagydęs šv. Juozapas. Alba de Tormeso Karmelitų ordino muziejus

Puošni pagalvėlė, ant kurios atsiklaupusi išdidi panelė Teresė davė įžadus. Įsikūnijimo vienuolyno muziejus Aviloje

prispaustai ligų, jau derėjo visas mintis sutelkti į amžinybę. Tačiau Teresė ėmėsi veikti: 1562 m. įsteigė savo pirmąjį vienuolyną, kuriame praleido penkerius laimingiausius savo gyvenimo metus ir parašė du iš keturių didžiųjų veikalų. Nuo 1567-ųjų jos veikla įgijo neįtikėtiną mastą: per penkiolika metų įsteigė dar 16 moterų ir du vyrų vienuolynus (ir padėjo įsteigti dar 13 vyrų vienuolynų), o jais besirūpindama parašė per 15 tūkstančių laiškų (po 3–5 kiekvieną dieną, o kartais net 8, anot išsprūdusio skundo; mūsų dienas pasiekė tik 452) ir nuvažiavo šešis tūkstančius kilometrų mulų traukiamu dengtu vežimu Ispanijos plynaukšte, kurios prasti keliai žiemos mėnesiais virsdavo pelke, o vasarą – pragaro keptuve.

Kaip aktyviai keliaujanti, gimtąja kalba apie maldą rašanti ir ekstazes patirianti moteris išvengė inkvizicijos dėmesio? Tik trys skundai tarp 1574 ir 1579 m. galiausiai privertė inkvizitorius pasidomėti nenuorama vienuole, tačiau viskas baigėsi „ikiteisminiu tyrimu“, ir prieš ją nė karto nebuvo pradėtas procesas. Pagaliau vyriausiasis inkvizitorius kardinolas Kiroga (*Gaspar de Quiroga*) asmeniškai priėmė Teresę ir išreiškė jai savo susižavėjimą.

O štai į užtarnautą poilsį Teresė taip ir neišėjo: kaip sako ispanai, ji mirė nenusiavusi kelioninių batų. Paskutiniaisiais gyvenimo metais dar spėjo įsteigti vienuolyną Burgose, kainavusį daugybę laiko ir jėgų, o ketvirtąjį iš savo didžiųjų veikalų baigė rašyti, kai jai gyventi buvo likę vos pustrėčio mėnesio.

Teresės įsteigto Šv. Juozapo vienuolyno išorinis mūras su basosioms karmelitėms įprastu mediniu kryžiumi be kančios. Avila

Mirė 1582 m. spalio 4 d. Alba de Tormese, kur nuvyko kunigaikštienėi pareikalavus, kad savo buvimu „užtikrintų“ laimingą gimdymą jos dukteriai. Dėl šios užgaidos Teresė taip ir nepasiekė savo numylėtų namų – Šv. Juozapo vienuolyno Aviloje. Ji buvo palaidota Alba de Tormeso vienuolyne spalio 15 d., kurią Katalikų Bažnyčia paskelbė jos švente.

Seserys paliudijo, kad paskutiniai šventosios žodžiai buvo su palengvėjimu iškvėptas: „Mirštu būdama Bažnyčios duktė.“⁴² Jie rodo, kad Teresė aiškiai suvokė, kaip labai rizikavo

ižūliai kapstydamasi prieš srovę savo laikų Bažnyčioje ir visuomenėje. Už daug mažiau ji galėjo būti ekskomunikuota (atskirta nuo Bažnyčios), o tai, ano meto įsitikinimu, žmogui visiems laikams uždarydavo dangaus vartus. Tačiau praėjus vos trisdešimčiai metų Katalikų Bažnyčia paskelbė Teresę palaimintąja (1614 m.), dar po dešimties metų – šventąja (1622 m.), o 1970 m. Teresė tapo pirmąja moterimi Bažnyčios mokytoja. Praktiškas XXI a. žmogus tuoj paklausia: kur slypi Teresės sėkmės paslaptis? Ši knyga ir yra bandymas perprasti drąsaus gyvenimo stebuklo anatomiją.

Smulkus pirklys Alonsas Sančesas, Teresės tėvas

Alonsas Sančesas gimė Tolede 1480 m. audinių pirklio Chuano Sančeso šeimoje. Po to kai inkvizicija jo tėvą, apsikrikštijusį žydą, privertė atlikti viešą atgailą, visa šeima persikėlė už pusantro šimto kilometrų į Avilą. Ten 1507 m. Alonsas perėmė tėvo amatą, tapdamas vienu iš šešiolikos mieste registruotų audinių pirklių, nors po pirmos žmonos mirties atliktas turto aprašas rodo, kad apyvarta nebuvo didelė. Apraše

be audinių paminėti šarvai, juodas kardas, juodas diržas ir durklas, taigi, jaunas ponas Alonsas aiškiai stengėsi pridengti savo „negryno“ kraujo priemaišą: taikydamas į bajorus pamažu atsisakė prekybos, įsigijo žemių, pats vengė rankų darbo ir gyveno plačiai. Kaip tikras bajoras

Taip galėjo atrodyti į karą išsiviušęs Teresės tėvas. Krikščionių karys, 1475–1480 m., gobeleno detalė, Pastrana

1512 m., dar negimus Teresei, solidžiai apsiginklavęs ir raitas ant kovos žirgo dalyvavo kovose Navaros karalystėje, o 1519 m., kai mergaitė buvo ketveri, įsivėlė į trejus metus trukusį bylinėjimąsi su Avilos miestu, kad jam ir jo broliams būtų oficialiai pripažintas bajoro vardas. Bajorais būti vertėjo, nes juos atleisdavo nuo mokesčių, tačiau daug svarbiau buvo pridengti genealoginio medžio dėmes. Štai kodėl ir visiems vaikams buvo perduota ne prasciokiška tėvo, bet bajoriška motinos pavardė – Ahumada, kartais dar priduriant ir bajorišką močiutės pavardę – Sepeda. Sulaukęs tik dvidešimt septynerių Alonsas Sančesas liko našlys su dviem mažais vaikais, o po dvejų metų vedė savo mirusios žmonos trečios eilės pusseserę, taip pat bajor-

Prie amžinuoju miegu miegančio riterio kojų snaudžiantis ginklanešys. Avilos katedra, antkapio detalė

raitę, vos keturiolikos metų Beatrisę. Su ja susilaukė dar dešimties atžalų, trečias vaikas buvo Teresė. Tėvo namuose ji dar kurį laiką galėjo stebėti, kaip vyksta prekyba, o gal paveldėjo senelio pirklio gyslelę: vėliau juokais vadino save prekiautoja, nes mokėjo derėtis ir dėl tūkstantinių sumų su vienuolynų finansuotojais, ir dėl smulkių monetų su vežikais bei paštininkais. Tėvo namuose ji išmoko vertinti

ir geras knygas: priešingai nei didžioji dauguma to meto ispanų, ypač bajorų, jis turėjo neblogą biblioteką ir net išmokė rašto visus savo vaikus, netgi mergaites. Be to, ponas Alonsas, nors ir troško atrodyti bajoriškai, niekuomet neįsigijo nei vieno vergo, kurie ano meto Ispanijoje buvo laikomi aukštos šeimnininko socialinės padėties ženklu. Antrą kartą likęs našlys, kai jam buvo tik 48-eri, daugiau nevedė, apleido ūkio reikalus, septyni iš devynių jo sūnų vienas po kito išplaukė į Ameriką (ponas Alonsas jų daugiau nebepamatė). Jis pats ėmė vis daugiau laiko skirti maldai, o Teresė, tuo metu gyvenusi Iškūnijimo vienuolyne, ėmėsi jam dvasiškai vadovauti. Alonsas Sančesas mirė 1543 m., sulaukęs 63-ejų, ir, anot Teresės, toli ją pralenkęs šventumu.

Beatrisė de Ahumada (Beatriz de Ahumada), Teresės motina

Turėdama vos keturiolika metų ji išteikėjo už dvidešimt devynerių metų našlio Alonso, jau turinčio mergaitę ir berniuką iš pirmosios santuokos. Jos našlė motina, kuri buvo bajorė, davė dukteriai dosnų kraitį: žemių Gotarenduros (*Go-*

Gotarenduros kaimelio bažnyčia, pastatyta iš Teresės motinos Beatrisės namų akmenų. Ant kai kurių išlikęs šeimos herbas

tarrendura) kaime (tik už 26 km nuo Avilos, kur ir buvo atšvęstos vestuvės), iki mūsų dienų išlikusią karvelidę, namus, ūkinius pastatus, du jungus jaučių, tris gudobeles ir dviejų tūkstančių avių bandą. Taip ponas Alonsas tapo žemvaldžiu, kurio ūkį prižiūrėjo valstiečiai, padieiniai darbininkai ir piemenys, aprūpindavę gausią šeimą maistu. Prieš vestuves jaunikis parodė karališką dosnumą: ispanų papročiu už atsineštą

Gotarenduroje išlikusi Beatrisės karvelidė, Teresei tapusi jos steigiamų vienuolynų, kurie yra maži, uždari, ir atverti tik į dangų, simboliu

nekaltybės dovaną padidino Beatrisės kraitį padovanodamas jai visą tūkstantį aukso florinų (isp. *arras*). O vėliau, kad palepintų jauną žmoną, už tūkstantį maravedžių nupirko naujus moteriškus neštuvus kelionėms, aptrauktus brangiausiu daugianyčiu vilnoniu audiniu, bei arklį ir

rusvą mulą, kuriais į kaimo sodybą su motina greičiausiai jodavo ir jauna Teresė. Vėliau vienuolės paliudijo, kad Teresė buvo puiki raitelė ir suvaldydavo savo mulą daug geriau nei perpus už ją jaunesnis tėvas Grasijanas.

Anot Teresės, jos motina buvo labai graži, tačiau visai nesirūpino savimi, ir vos perkopusi per trisdešimt metų jau rengėsi „kaip gerokai pagyvenusios moteris“ (V 1, 2). Tačiau Beatrisė turėjo slaptą aistrą: ji be galo mėgo skaityti riterių romanus apie meilę, kovas, gražuoles damas ir drąsius kariūnus. Ją perdavė ir paauglei Teresei, kuri taip įniko į knygas, kad jei kurią dieną nepripuldavo paskai-tyti, ši atrodė išbraukta iš

gyvenimo. Stebėtinai dalykas Ispanijoje, kur tik kas dešimta moteris buvo raštinga. Vėliau krikščioniškos minties klasikais šv. Grigalius, šv. Jeronimas ir šv. Augustinas duos didžiulį postūmį Teresės dvasiniam gyvenimui, ir steigdama savo reformuotus vienuolynus ji pabrėš, kad seserys turi būti raštingos, priešingai nei to meto klarisės, taigi, į savo vienuolynus ji norėjo surinkti intelektualinį šalies moterų elitą. Pasak vieno ispanų istoriko, tai būtų tas pats, kaip mūsų laikais iš stojančių į klauzūrinį vienuolyną pareikalauti, kad jos turėtų daktaro laipsnį.

Beatrisė mirė pagimdžiusi savo dešimtą vaiką, sulaukusi vos 33-ėjų, kai Teresė buvo 14-os.

Teresės broliai ir seserys

Mergaitė augo didelėje šeimoje, buvo vidurinė iš trijų seserų ir turėjo net devynis brolius. Abi seserys ištekėjo, o visi broliai,

Teresė ir jos brolis Rodrigas bėga į maurų žemę mirti kankinių mirtimi, bet prie Keturių stulpų pakelės kryžiaus juos pasiveja dėdė ir sugrąžina namo. Įsikūnijimo vienuolyno seserų piešinys

išskyrus vieną, apie kurį nieko nežinoma (galbūt įstojo į vienuolyną), tapo kariais. Vyriausias brolis iš pirmos santuokos – Chuanas – su ispanų daliniais iškeliaavo kariauti į Italiją, kur žuvo, o kiti vienas po kito išplaukė kariauti į Ameriką. Tai buvo vienintelis kelias, kuriuo į bajorus pretenduojantys jaunuoliai galėjo laimėti turta, reikalingą jų socialinei padėčiai išlaikyti (senelio pirklio palikti pinigai jau buvo išsekę, o patiemis imtis verslo ar amato nederėjo: kad yra bajorai). Apie valstybines ar bažnytnines tarnybas

jie negalėjo svajoti, nes nebuvo išėję jokių mokslų, o padaryti karjerą įsijungiant į kurio nors didiko svitą (taip jauni bajoraičiai gaudavo išlaikymą ir galimybę įgyti reikalingų įgūdžių tykodami galimybės užimti kokias nors jų titului tinkamas pareigas) jiems trūko pažinčių. Tad beliko kario kelias, kuriuo jau aštuonis šimtus metų tokie jaunuoliai kaip jie išsikvodavo titulus, žemes ir turtus kariaudami prieš musulmonus, tačiau jų laikais Ispanijos atkariavimas (Rekonkista) jau buvo pasibaigęs, tad beliko plaukti į Amerikos žemes, viliantis

grįžti namo nugalėtojais. Tačiau trys broliai žuvo kovose, dar du liko gyventi užjūryje, kur susilaukė nesantuokinių vaikų. Juos išlaikyti teko Lorensui – vieninteliam iš visų aštuonių brolių, kuriam pasisekė pasiekti tikslą: 1576 m. jis, našlys su trimis vaikais, grįžo į Ispaniją praturtėjęs. Drauge grįžo ir jo išlaikytiniu tapęs brolis Pedras, kuris, likęs

našlys, pasinėrė į tokį gilų liūdesį, kad daugiausia laiko praleisdavo valkataudamas ir veldamasis į skandalus (Teresė manė, kad jis serga psichine liga), tačiau kaip tik šis brolis pergyveno visus Sepedas (mirė 1589 m.). Teresė, kurią jaunystėje likusią našlaite auklėjo vyriausioji sesuo Marija, vėliau pati pakeitė motiną jaunylei seseriai Chuanai ir iki dienų pabaigos

nesiliovė patarinėti, ypač dėl pinigų, kurių jai nuolat trūko. Dvasiškai artimiausias jai buvo Lorensas, finansavęs jos įsteigtą vienuolyną Sevilijoje ir tapęs jos dvasiniu mokiniu. Savo testamente jis pasiprašė palaidojamas greta sesers Avilos šv. Juozapo vienuolyno bažnyčioje, mirė 1580 m. kaip tikras šventasis, palikdamas Teresę „labai vienišą“, anot jos laiško.³

Teresės laikų Avila

Teresės laikų Avila buvo svarbus miestas, įsikūręs tik už šimto kilometrų nuo sostinės Madrido, arti svarbių administracinių centrų Toledo ir Valjadolido. Ją supo pagarbią nuostabą kelianti dviejų kilometrų mūro siena su devyniasdešimčia galingų sargybinių bokštų, darydama Avilą labiau panašią į tvirtovę nei į taikių amatininkų miestą. Pagal 1561 m. duomenis, Aviloje gyveno 3156 šeimos, taigi, apie dešimt tūkstančių gyventojų – daugiau, nei netrukus Šv. Jokūbo kelio išpopuliarintuose Burgose ir Leone. Tais pačiais 1561 m. užregistruota, kad mieste dirbo 20 malūnininkų, 25 raštininkai, kita tiek daržininkų, 28 vežikai, 31 laisvas valstietis, 32 kojinių gamintojai, 47 akmentašiai, 64 gobelenų audėjai, 81 staliai, 95 siuvėjai, 100 batsiuvių, 102 vilnos meistrai ir t. t. Teresės šeima priklausė

audinių pirkliams, kurių buvo 16. „Baltų apykaklių“ profesijoms atstovavo vos 5 mokytojai, 11 advokatų, miesto tvirtovės seniūnas ir keturi valdytojai... Kilmingų šeimų palikuonims verstis rankų darbu ar verslu laikyta negarbe. Dirbančių moterų buvo tik saujelė: 7 valstietės, 13 skalbėjų, 19 verpėjų, viena nėrėja, 21 duonos kepėja... Kokiu amatu būtų galėjusi pelnytis duoną Teresė? Priešingai nei didžioji dauguma jos amžininkių, ji buvo nemenkai išsilavinusi, kaip liudija jos veikalų stilius, tačiau kur galėjo pritaikyti savo žinias? Jai buvo atviri tik du keliai: vedybos arba vienuolynas – ir ji pasirinko pastarąjį, o galiausiai įsteigė savo „dvasinį verslą“. Taip Teresės projektą apibūdino ispanų istorikas Enrikė Rodrigesas San Pedras: mainais už išlaikymą ji siūlė miestams ir didikams „pirkti“

maldą, garantuodama, kad šią dvasinę paslaugą ypač profesionaliai atliks jos tobulai gyvenančios vienuolės.⁵ Toks pasiūlymas turėjo didžiulį pasisekimą XVI a. Ispanijoje, susirūpinusioje sielos išgelbėjimu.

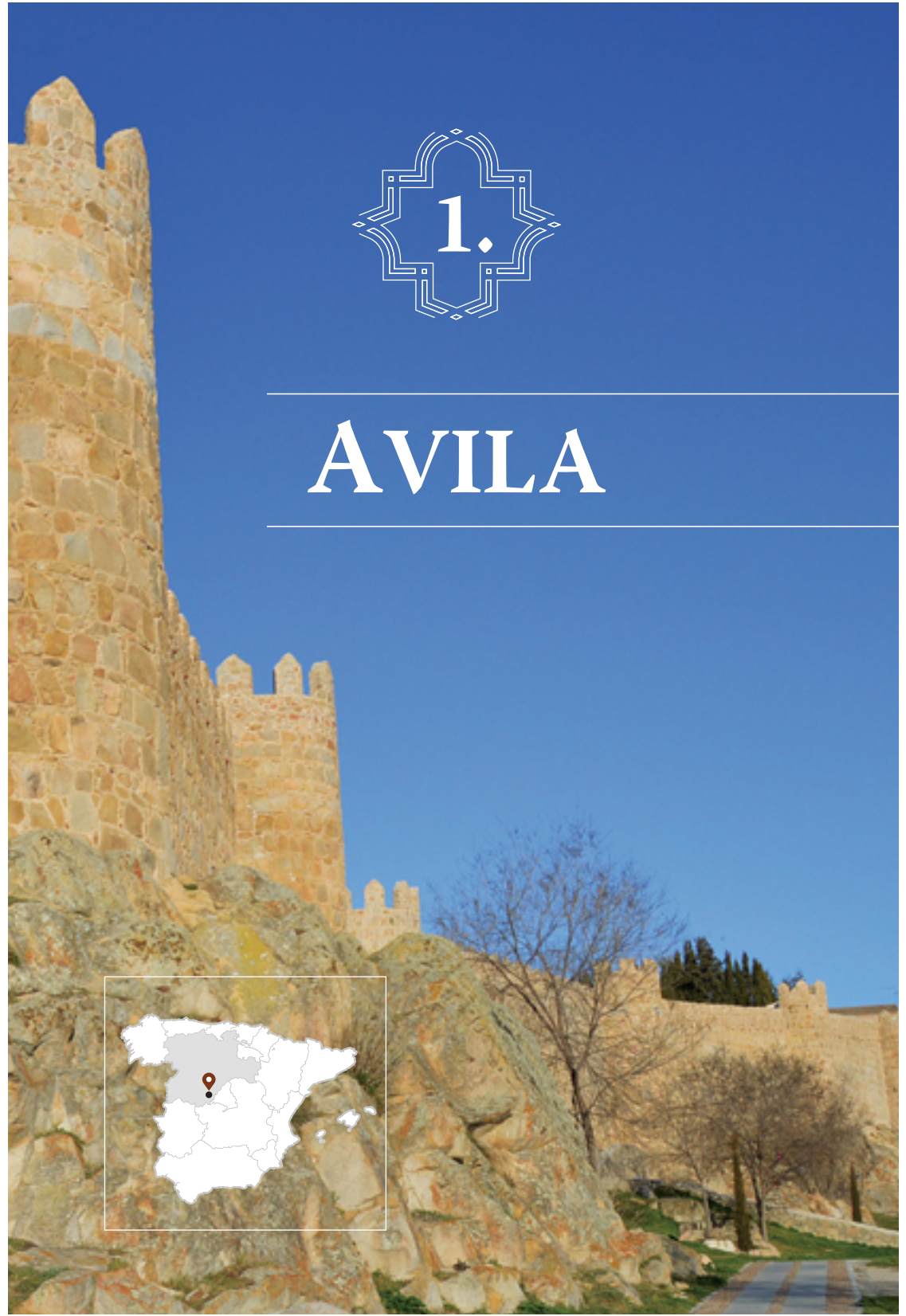

To meto Kastilijoje, pasiturinčiuose namuose, moterys: šeiminkė, dukterys ir tarnaitės ar vergės – susirinkusios verpti ar siuvinėti, arabišku papročiu sėdėdavo ant kilimų ir pagalvėlių, o kartais tuo metu viena ką nors skaitydavo.

El Greko namas-muziejus, moterų salonas

Avilos mirrai

AVILA

RADIKALUS APSISPRENDIMAS – *kiekvieno kelio pradžia*

1.1 Steigejos pasakojimas

Gyventi Įsikūnijimo vienuolyne Teresei buvo patogiu. Ji priklausė privilegijuotoms vienuolėms ir buvo pagarbiai vadinama donja Sepeda y Ahumada; turėjo jaukią celę su kopylytele šalia bažnyčios, o dosnaus tėvo duoto kraičio pakako ir maistui, ir knygoms, kurias taip mėgo. Tiesa, ji neteko beveik visos savo bibliotekos, kai 1559 m. inkvizitorius Valdesas paskelbė draudžiamų knygų sąrašą. Į jį pateko dauguma teologinio turinio veikalų, parašytų ispaniškai: anot teologų, jie buvo prieinami paprastiems žmogeliams, o ypač moterims, todėl kėlė pavojų susukti silpnas jų galveles ir pastūmėti prie eretiškų idėjų.

Tiesa, Teresės populiarumas atsigręžė prieš ją, kai neatsargus nuodėmklausys išsiplepėjo apie antgamtinės jos patirtis, prasidėjusias 1554–1556 m. Vieni piktinosi, kiti baiminosi dėl jos saugumo, tretį žavėjosi. Teresė tapo madinga ir vienuolynas mielai „skolindavo“ savo garsenybę kilmingoms ponoms, kurios ją kvietėsi į savo rūmus. Ji negalėjo išvengti šios pareigos, kad ir kaip jos kratėsi, trokšdama daugiau laiko skirti Dievui, maldai ir meditacijai. Gilaus vidinio nepasitenkinimo draskoma Teresė 1560 m. patyrė pragaro viziją: Dievas parodė, nuo kokio pavojaus ją išgelbėjo pastūmėdamas atsiversti. Iš vizijos Teresė išsinešė ir didžiulį gailestį daugybei sielų, kurios nepriima Dievo tiesiamos rankos ir pražūva, tačiau kaip galėjo joms padėti? Vyrų galėjo tapti pamokslininkais ar misionieriais, o sau, moteriai, Teresė matė tik vieną kelią: laikytis karmelitės įžadų taip tobulai, kaip tik gali, visą

*Išlikęs įėjimas į dviaukštę Teresės celę Įsikūnijimo vienuolyne Aviloje.
Dabar celės vietoje įrengta Širdies Pervėrimo kopyčia*

valią atiduoti Dievui lyg auką už šias sielas. Šiuo pasiryžimu jai pavyko uždegti ir kitas: net keturiasdešimt Įsikūnijimo Karmelio vienuolių pasekė jos pavyzdžiu ir ėmė vis daugiau laiko skirti susikaupimui ir maldai.

Tada viena iš primestų draugysčių su kilmingomis poniomis davė netikėtą vaisių: idėją įsteigti daug griežtesnį vienuolyną, kur seserys gyventų visiškai laisvos nuo socialinių ryšių, atsidavusios tik Dievo tarnystei. Jaunos pašnekovės lengvabūdiškai mesta mintis virto realiu projektu donjos Gijomaros de Uljoa (*Guiomar de Ulloa*) namuose Aviloje. Marija de Okampo (*Maria de Ocampo*), Teresės globai pavesta pusbrolio duktė, prisiminė karalienės Joanos Austrijietės įsteigtą klarisių vienuolyną Madride, Karališkąsias basąsias (*Descalzas Reales*), ir pasiūlė: „Teta, o mums galima įsteigti tokį vienuolyną?“ Ir net pažadėjo šiam reikalui savo būsimąjį kraitį – tūkstantį dukatų. Teresė niekada apie tai nepagalvojo: tiesiog būdavo smagu, kai erdvioje jos celėje ant pagalvėlių ir kilimų susėdavo dar septynios moterys (šešios iš jų – Teresės giminaitės) ir imdavo kalbėti apie Įsikūnijimo vienuolyno blogybes ar atsiskyrėlius, pirmaisiais krikščionybės amžiais iš Romos imperijos miestų pasitraukusius į dykumų laisvę. Bet pačiai steigti naują vienuolyną? Garbaus amžiaus sulaukusi ligota Teresė neturėjo nė mažiausio noro imtis tokio beviltiško reikalo (V 32, 12). Tačiau savo viduje ji išgirdo Dievo balsą, kuris liepė veikti ir nenutilo tol, kol Teresė pasidavė ir apie tai parašė savo nuodėmklausiu Baltazarui Alvaressui (*Baltasar Álvarez*). Jaunutis jėzuitas

Karališkųjų basųjų vienuolynas Madride (*Descalzas Reales*), tapęs įkvėpimo šaltiniu Teresės bendraminčių būreliui, anaip tol nepasižymėjo santūrumu. Vidaus puošyba

nesiėmė spręsti, ar tikrai čia Dievas kalba, ir liepė pasitarti su autoritetingais asmenimis. Nieko gero nesitikėdama Teresė pakluso ir kreipėsi į du visiškai skirtingus žmones: griežtą mokslus niekinantį asketą šv. Petrą Alkantarietį (*Pedro de Alcántara*), kuriam buvo dėkinga už taip neseniai atrastą dvasinę ramybę, ir į mokslingąjį dominikoną Pedrą Ibanjesą (*Pedro Ibáñez*), „didžiausią teologą, koks tik tuo metu buvo šioje vietovėje“ (V 32, 12). Pastarajam ji surašė vien šiapusines savo projekto priežastis, nė žodeliu neužsimindama apie mistinius regėjimus. Keisčiausia, kad abu patarėjai besąlygiškai parėmė reformuoto vienuolyno projektą. O kai jam pritarė ir Karmelio provincijolas, Teresei teko palikti savo jaukią celę ir imtis ieškoti namo būsimajam vienuolynui.

Tik pasklidus kalboms apie steigimą, netikėtai kilo didžiulis pasipriešinimas: vienuolės apkaltino Teresę puikyste, nes, užuot panaudojusi gautas lėšas jų sąlygoms gerinti, donja Sepeda dabar užsimanė pati tapti steigėja... Į kalėjimą ją! Įsikūnijimo vienuolyne iki šiol išliko celė, kurioje būdavo nuo bendruomenės atskiriamos sunkiai prasikaltusios vienuolės. Kiti geranoriškai gąsdino Teresę inkvizicija, kurios laužai dar nespėjo atvėsti Valjadolide ir

Sevilijoje po visą Ispaniją sukrėtusių procesų 1559 m., ir net aukščiausias Ispanijos dvasininkas, Toledo arkivyskupas tebekalėjo inkvizicijos požemiuose. Aviloje dėl naujojo vienuolyno kilo toks skandalas, kad jo finansuotojai donjai Gijomarai nuodėmklausys net atsisakė duoti nuodėmių atleidimą kol ji „nepašalins papiktinimo priežasties“ (V 32, 15). Pabūgo net provincijolas ir vos dieną prieš pasirašant namo pirkimo sutartį atsisakė priimti naująjį vienuolyną. Visa Avila atvirai juokėsi iš „tuščio paikų moterų sumanymo“. Teresės nuodėmklausys liepė jai pamiršti šį reikalą, o ši didžiausiai jo nuostabai net lengviau atsiduso (V 33, 2).

Išoriškai ramią Teresę kamavo abejonės: o jei nuodėmklausys teismus ir paliepimas steigti vienuolyną nebuvo iš Dievo? Atsakymas atėjo gausių antgamtinių dovanų pavidalu – kaip tik šiuo laikotarpiu Teresė išgyveno garsųjį širdies pervėrimą ugnies strėle, o per Žolinės pamaldas išvydo ir Mergelę Mariją, kuri patvirtino norinti naujo vienuolyno. Teresė su didžiausiu slaptumu vėl ėmėsi projekto: pakvietė savo seserį Chuaną atvažiuoti iš Albos ir nupirkti vienuolynui nužiūrėtą namelį, apsimitus, kad ten ketina įkurdinti savo šeimą. Už jį sumokėjo iš dviejų būsimųjų vienuolių kraičių, o kai pritrūko pinigų remontui, parūpinti lėšų jai pažadėjo pats šv. Juozapas, kuriam Teresė jautė didelį pamaldumą nuo to laiko, kai prikėlė ją iš komos. Moteris patikėjo pažadu ir neturėdama nė sudilusio skatiko pasamdė mūrininkus, o kai jau reikėjo jiems mokėti, prieš pat 1561 m. Kalėdas... atkelio brolio Lorenzo jai iš Amerikos siųsti auksiniai.

Donja Gijomara slapčia parašė popiežiui prašydama leisti steigti naują vienuolyną, tik staiga Karmelio vyresnieji liepė Teresei keliauti į Toledą guosti vienos svarbiausių karalystės damų – donjos Luisos de la Serdos (*Luisa de la Cerda*), kuri ką tik liko našle. Donja Luisa pamilo Teresę ir visai ją lepino, o puikiuosiuose jos rūmuose vienuolė praleido pusmetį – pakankamai, kad Aviloje aptiltų kalbos, o iš Romos ateitų popiežiaus leidimas. Susiruošti atgal į Avilą Teresę paskatino Dievo balsas, ir kai ji atsiklausė nuodėmklausio, šis nesuabejojo jo tikrumu, tik patarė pralaukti didžiausius karščius (buvo 1562 m. liepa). Laimė, Teresė jo nepaklausė: dar balandžio viduryje išsiųstas lemtingasis popiežiaus laiškas įsikūnijimo vienuolyną Avilo-

Teresės asmeninė askezė: medžio gabalas, jos naudotas vietoje pagalvės. Įsikūnijimo vienuolyno muziejus

je pasiekė tą pačią dieną kaip ir Teresė. Kas būtų nutikę, jei jos neradęs neįkainojamas dokumentas būtų pakliuvęs į kitas rankas?

Įvykiai ėmė vyti vienas kitą: tik grįžęs iš kelionės Teresės svainis Chuanas de Ovaljė (*Juan de Ovalle*) atgule smarkiai karščiuodamas, o jo žmona, šventosios sesuo Chuana, su vaikais jau buvo išvykusi namo į Albą. Įsikūnijimo vienuolyno vyresnioji lengva ranka išleido Teresę slaugyti ligonio, netyčia suteikdama jai galimybę įgyvendinti beprotišką savo projektą. Name lyje, Teresei prižiūrint, buvo paskubomis baigti remonto darbai, o Chuanas juokavo: „Gerbiamoji, tai jau gal tau daugiau nebereikia, kad toliau sirgčiau.“⁶⁶ Kaimynai suodė, kad greta kažkas vyksta, ir likus vos dviem dienoms iki numatyto vienuolyno atidarymo spėjo pateikti skundą miesto tarybai, esą, statybos keliančios grėsmę miesto vandentekiui.

Dar vienas lemtingas sutapimas: 1562 m. liepą į Avilą atkeliavo Teresės užtarėjas šv. Petras Alkantarietis, o jo draugas Alvaras de Mendosa (*Alvaro de Mendoza*) buvo išrinktas miesto vyskupu. Šventasis pranciškonas jį įtikino priimti naująjį vienuolyną, kurio atsisakė Karmelio provincijolas. Teresė jau buvo parinkusi ir keturias kandidates, nebejaunas ir neturinčias artimų giminaičių, pakankamai tvirtas, kad atlaikytų pirmąjį puolimą. Jos gavo abitus iš Teresės rankų rugpjūčio 24 d., kai skambant skylėtam varpui (gamyklos brokas) buvo oficialiai įsteigtas Šv. Juozapo vienuolynas. Varganoje bažnytelėje kunigas pastatė namų šeimininką – Švenčiausiąjį Sakramentą, o saugoti naujųjų namų

Kelias iš Toledo į Avilą per kalnuotą ir sausą centrinės Ispanijos plynaukštę

virš durų stoji Mergelės Marijos ir šv. Juozapo statulos. Tačiau pati Teresė negalėjo čia pasilikti: ji priklausė Įsikūnijimo vienuolynui, ir vos naujiena pasiekė jo vyresniosios ausis, jai buvo įsakyta grįžti į savo celę, o gal net į kalėjimą (laimei, šis grasinimas nebuvo įvykdytas).

Naujai iškeptos vienuolės pirmuosius tris mėnesius liko vienos pastate, kuris dar neturėjo net patikimo mūro. Jos tapo Avilos dėmesio centru. Aplink nuolat būriavosi žmonės: vieni įžeidinėjo keturias ten užsidariusias moteris, kiti (jų buvo mažiau) jas palaikė. Mieste netilo kalbos apie visą savaitę posėdžiaujančią Avilos tarybą, svarsčiusią, kaip apsaugoti nuo pavojaus, kurį kėlė naujasis vienuolynas – anot Teresės, keturios vargšėlės, užsidariusios už palaikių lentų ir demblių. Tarybos nariai gąsdino naujokas, kad išgriaus duris ir jas iš ten iškrapštys, tačiau šios tik užrėmė duris iš vidaus lentomis ir atsakė paklusiančios tik tam, kuris jas ten suleido, tai yra vyskupui. Galiausiai miesto galvos susirinko į Didžiąją tarybą („lyg kalba būtų ėjusi apie Ispanijos išsigelbėjimą ar žūtį“⁷, ironizuoja ilgametis basųjų karmeličių vienuolyno kapelionas Chulijanas de Avila (*Julían de Avila*). Ten visi vienu balsu šaukė sunaudoti pašventintas ostijas, kad vienuolyne neliktų Švč. Sakramento, o namuką sulyginti su žeme. Jiems pasipriešino tik jaunas (34 metų) dominikonas D. Banjesas, pataręs neskubėti: vienuolynas įsteigtas leidus popiežiui ir vyskupui, tad tegul sau pastovi, kol reikalas bus ištirtas.

Nepajėgę palenkti vyskupo Avilos ponai pasiskundė karaliui. Teresė, po pirmojo džiaugsmo vėl apnikta vidinių abejonių, susiėmė už galvos: „Štai taip prasidėjo didžiulis bylinėjimasis! O aš nei turėjau pinigų, nei žinojau, ką daryti“ (V 36, 21). Ir negalėjo atsistebėti: „Kiek visko griebėsi nelabasis prieš keletą moteryčių“ (V 36, 19). Tai buvo geras ženklas: anot šv. Petro Alkantariečio, persekiojimus sukelia nelabasis, o jei jis taip siautėja, vadinas, šis darbas pasitarnaus Dievo garbei.

Paaiškėjo, kad karalius Teresės reformą vertina palankiai, tad aviliečiai ėmė trauktis ir pabandė taikiai susitarti su basosiomis karmelitėmis: tegul sau gyvuoja jų vienuolynas, tik tegul apsirūpina pajamomis. Teresė jau norėjo nusileisti, nes ir pati iš pradžių buvo ketinusi steigti pakankamai gerai aprūpintą vienuolyną, kad seserims nereikėtų sukti galvos, kaip išgyvens, ir visą savo

Vienintelis išlikęs donjos Luisos atvaizdas. Paveikslas „Ecce Homo“ iš Šventosios Dvasios Kristaus koplyčios (XVII a., Malagono rajonas)

Šv. Juozapas, kurio globai Teresė pavedė daugumą savo įsteigtų vienuolynų, tikėdama, kad tai jis padėjo jai pakilti iš ligos patalo, kur suparalyžiuota praleido trejus metus. Pirmojo Teresės įsteigto Šv. Juozapo vienuolyno bažnyčios fasadas

Požemio Mergelė Marija (XIII a.). Pasakojama, kad eidamos iš Įsikūnijimo į naujai įsteigtą reformuotą vienuolyną Teresė ir jos palydovės Mergelės Marijos akivaizdoje simboliškai nusiavė, pasirinkdamos neturtą. Šv. Vincento bazilika

dėmesį jos galėtų skirti Dievo tarnystei. Tačiau donjos Luisos rūmuose Toledo ji susipažino su granadiete Marija Jepes (*María Yepes*), taip pat ketinusia steigti griežtesnės regulos Karmelį Madride, ir suprato, kad tobuliau rinktis neturtą pasitikint vien Apvaizda, nes pats Dievas pažadėjo pasirūpinti savo tarnaitėmis. Teresės radikalumą parėmė ir šv. Petras Alkantarietis, o dabar, kai ji pavargusi norėjo nusileisti Avilos tarybai, pats Kristus regėjime liepė tvirtai laikytis apsisprendimo. Vienuolyno byla dar gyvaliojo visus metus, kol pagaliau tyliai nusibaigė biurokratų stalčiuose.

1562 m. pabaigoje vyskupas įtikino Karmelio provincijolą išleisti Teresę į jos „karvelidę“ (taip ji meiliai vadino savo įsteigtas bendruomenes), kad pamokytų vienuolinio gyvenimo keturias Šv. Juozapo naujokes. Teresė išėjo iš Įsikūnijimo vienuolyno nešina „šiaudų dembliu, grandininio atgailų diržu ir senu užlopytu abitu, už kurį pasirašė vienuolyne, kad šis pasirūpintų jį atsiimti, o jinai – grąžinti.“⁴⁸ Ji net gavo leidimą išsivesti keturias Įsikūnijimo vienuolyno karmelites, norėjusias persikelti į reformuotą Karmelį. Pasakojama, kad pakeliui jos užsuko į Šv. Vincento baziliką nusilenkti Požemio Mergelei Marijai (*Soterraña*), Jos akivaizdoje persiavė virveliniais sandalais, vargšų apavu, iš „batuotųjų“ tapdamos basosiomis karmelitėmis. Donja Teresė de Sepeda y Ahumada tapo Jėzaus Terese.

1.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Atsikrausčius steigėjai mažutė, bet ryžtinga bendruomenė ėmė ieškoti gyvenimo būdo, kuris padėtų kuo geriau susitelkti į dvasinį gyvenimą. Tam reikėjo atsisieti nuo šio pasaulio dalykų, patogumų, rūpinimosi kūnu. Teko apibrėžti daugybę mažmožių: kada keltis, kiek ir kada melstis, skaityti, mąstyti, ilsėtis, dirbti fizinius darbus, kada ir ką valgyti, kaip rengtis, kuo užkloti lovą, kaip įrengti celę ir vienuolyną... Kartą viena sesuo nusistebėjo, kodėl Teresė taip stengiasi atsisakyti mažų patogumų – juk tai tik smulkmenos, kuriose nėra nuodėmės, bet ji buvo nepalenkiama: „Žinoma, kad tai ne nuodėmės, tačiau nedarykite to, nes tokie mažmožiai kliudo labiau nei galvojate.“⁴⁹ Teresė rašė, taisė, perrašinėjo, tobulino seserims skirtas Konstitucijas. Tuo metu jai nė į galvą neatėjo, kad atsiras ir daugiau tokių reformuotų vienuolynų, tad dirbo dėl „dvylikos vargšelių“, nes, jos manymu, tik tiek seserų turėjo gyventi Šv. Juozapo bendruomenėje.

Aviliečiai pamažu ėmė žavėtis savo basosiomis karmelitėmis, nes girdėjo jas reguliariai giedant psalmes, sklandė kalbos apie pavyzdinį jų gyvenimo griežtumą. Tiesa, tai galėjo ir atbaidyti kandidates: būsimąją seserį Izabelę Bautistą, atvykusią į Avilą stoti į Teresės vienuolyną, giminaičiai gąsdino sakydami, kad karmelitėms iš bado net protas pasimaišo. Seserys tikrai dažnai misdavo sausa duona ir sūriu, o kai gaudavo kokį kiaušinių ir sardinę, būdavo šventė. Tačiau jos mėgavosi tokia askeze, ir kai netrukus po Šv. Juozapo vienuolyno įsteigimo ketindama ten stoti olandė Ana Vastyls (*Ana Wasteels*) paklausė, ką naudingo galėtų padovanoti bendruomenei, išgirdo vienbalsį linksmą atsakymą, kad nieko nereikia. Vos patekusi į vidų kandidatė apstulbo: vienintelis seserų virtuvės rykas buvo palaikė keptuvė.

Tačiau naujam vienuolynui netrūko kandidačių iš garsiausių Avilos šeimų. Pavyzdžiui, Marija Davila „atėjo iš pasaulio su triumfo eiseną, labai išsipusčiusi, su daugybe šilkų ir aukso, su geriausiais, kokius tik galima įsivaizduoti, apdarais ir papuošalais, lydima miesto bajorų, nes su ja giminiavosi visa miesto aukštuomenė, ir visi didžiai stebėjosi, nes ji buvo tėvo vienturtė, jau

Teresės vizija Aviloje: mirtinoje nuodėmėje esantis kunigas aukoja Mišias. Raižinys iš 1613 m. Antverpene išleistas Adrien Collaert ir Cornelio Galle 25 raižiniais iliustruotos Teresės biografijos. Malagono basijų karmeličių vienuolynas

Pirmas Teresės įsteigtas reformuotas vienuolynas Aviloje, kuriam teko nupirkti ir sujungti keletą greta stovėjusių namų

Galinga Avilos katedros absidė iš tiesų yra vienas iš gynybinių miesto sienos bokštų

gavusi palikimą, (...) ir dar neseniai jai atrodė pernelyg prasti visi besiperšantys jaunikiai“, – pasakoja Ribera¹⁰. Už jos atsineštą kraitį buvo pastatyta pirmoji vienuolyno bažnytelė.

Dvasinis gyvenimas vienuolyne klestėte klestėjo, o už savo drąsą kone visos seserys buvo gausiai apdovanotos mistinėmis malonėmis. Anot Teresės, dalykus, kurių Dievas ją pačią nesėkmingai mokė keliolika metų, šios naujokės įveikdavo per tris mėnesius ar net per tris dienas (V 39, 11). Tiesa, daugiausia antgamtinių patirčių patyrė pati Teresė, nors labai stengėsi jas nusiūti: pajutusi, kad kyla, išsikibdavo kilimėlio ar pinučių, per kuriuos kunigas iš bažnyčios paduodavo Komuniją, o seserims buvo liepusi tokiais atvejais ją stipriai patraukti už abito žemėn. Anot liudininkės, tuo metu ji meldusi Dievą: „Viešpatie, dėl tokio menkaverčio dalyko neleisk, kad mane, nusidėjėlę, dabar laikytų gera moterimi.“¹¹ Ekstazes matė ir kai kurie iš gausių lankytojų: kartą Teresė ėmusi levituoti klausydamosi dominikono Banjeso, kaip tik aiškinusio seserims teologines tiesas. Tai išvydęs jis nutilo ir pagarbiai nusimetė gobtuvą, o savo paskaitą ėmė tęsti tik pamatęs, kad ji jau atsipeikėjo. Žmonės netruko visko pagražinti: esą, kai seserys bandydavo sulaikyti už abito ekstazėje kylančią Teresę, jina ir jas su savimi pakeldavo per metrą nuo grindų...

Ne vieną panašų ženklą matė ir vienuolyno globėjas vyskupas, kuris rūpinosi seserimis, siuntė joms maisto, dažnai užsukdavo pasikalbėti, atsiųsdavo ir savo giminaičių, kurie netrukus tapo basųjų karmeličių draugais. Jis pamėgo siųsti pasikalbėti su Terese ir „beviltiškus atvejus“, pavyzdžiui, nuo-

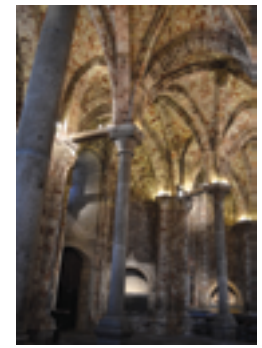
dėmėje gyvenančius dvasininkus. Taip kartą prieš pat primdama Švč. Sakramentą Teresė sielos akimis išvydo, kaip velnias ragais spaudžia vargšo kunigo kaklą, tačiau to nepaisydamas jo rankose Komunijoje ir toliau buvo pats Jėzus Kristus su visu savo šlovingu grožiu. Kai Teresės maldų dėka kunigas išsivadavo iš mirtinos nuodėmės gniaužtų, nelabasis ant jos įsiuto ir ėmė taip kankinti, kad seserys vidurnaktį nusiuntė pakviesti vienuolyno kapeliono, o šis atskubėjęs išvarė piktąjį švęstu vandeniu. Nuo to laiko Teresė visuomet turėdavusi su savimi iš moliūgo darytą gertuvėlę su švęstu vandeniu.

Teresės ramybė Šv. Juozapo vienuolyne truko tik penkerius metus, kuriuos ji pavadino laimingiausiais gyvenime. 1566 m. rugpjūtį basąsias karmelites aplankė pranciškonas misionierius Alonsas Maldonadas (*Alonso Maldonado*), ką tik grįžęs iš Šiaurės Amerikos. Puikus pamokslininkas jau buvo apėjęs daug vienuolynų, gausybę brolių uždegdamas noru keliauti už Atlanto skleisti krikščionybę. „Jis pradėjo man pasakoti, kaip daug milijonų sielų ten žūva dėl to, kad trūksta mokymo, ir pasakė mums pamokslą, labai skatindamas atgailauti“, – užrašė Teresė (F 1, 7). Ji labai nuliūdo, degdama pavydu vyrams dvasininkams, kurie galėjo netrukdomi atsilipti į šį kvietimą, o ji, moteris, nematė, kaip galėtų prisidėti. Po daugybės kančios dienų kartą naktį maldoje Jėzus ją paguodė: „Pakentėk truputį, dukra, ir pamatysi didelius dalykus“ (F 1, 8). Tai išsipildė už pusės metų.

Karingumo ir ryžto Teresė galėjo pasisemti iš savo gimtojo miesto istorijos. Aukščiausiai įsikūrusi Ispanijos provincijos sostinė (1131 m virš jūros lygio) iki pat 1877 m. oficialiai vadinosi Riterių Avila (*Ávila de los Caballeros*). Čia paliko savo pėdsakus romėnai, vestgotai, kurių laikais Avila tapo svarbus dvasinis centras, nes čia gyveno vyskupas. Joje kirtosi svarbiausi keliaujančių avių augintojų keliai, tad suklestėjo prekyba vilna ir jos gaminiais. VIII a. vietovę užėmė musulmonai ir iki pat XI a., kai ją galutinai atkovojo krikščionys, šis strateginis punktas ėjo iš rankų į rankas, užkariautojai griovė, o vėliau vėl atstatinėjo jos mūrus, tad šioje „niekieno žemėje“ beveik neliko

Avilos katedros įėjimą saugantis mitinis karalius-atlantas iš prieštvarinių laikų Atlantidos ir liūtas, kurio laikoma grandinė žymi katedros jurisdikcijos ribas

Netikėtai erdvi dviguba galerija už altoriaus masyvioje Avilos katedros absidėje, dengta retu rausvomis geležies gyslomis išmargintu marmuru

Avilos miesto vaizdas pro
įsikūnijimo vienuolyno
vartus

Ryžtingo apsisprendimo pavyzdžiai: trys
šventieji kankiniai, Vincentas ir jo seserys,
palaidoti Šv. Vincento bazilikoje

Trijų šventųjų kankinių
kenotafas Šv. Vincento
bazilikoje

gyventojų. Nuo XI a. pabaigos Kastilijos karaliai prisikvietė naujakurių krikščionių iš šiaurinės Ispanijos, ir Avila tapo viena svarbiausių Kastilijos plynaukštės tvirtovių. XV–XVI a. mieste ėmė dažnai lankytis karalius su svita, ir Avila suklestėjo. Tačiau po 1599 m. maro epidemijos ir 1609 m. moriskų išvargimo šis miestas neteko ketvirtadalio gyventojų, savo reikšmę prarado vilnos pramonė. Nuosmukio laikotarpis truko iki XIX a. vidurio, kai Avilą pasiekė geležinkelio linija. Mūsų dienomis miestą pamėgo viduramžišką atmosferą tarp jo mūrų randantys turistai ir filmų kūrėjai.

1.3 Mintys

Savo autobiografijoje Teresė pasakoja: „Troškau bėgti nuo žmonių ir jau galutinai atsitraukti nuo pasaulio. Nerimo mano dvasia, tačiau tai nebuvo neraminantis nerimas [*desasosiego inquieto*], bet labai gardus. Gerai mačiau, kad tai – iš Dievo“ (V 32, 8). „Kita vertus, buvau labai patenkinta namais, kuriuose gyvenau, nes jie man taip tiko, ir celė, kurioje gyvenau, buvo įrengta lygiai taip, kaip man reikėjo, tad vis stabčiojau“ (V 32, 10). Dabar jau žinome, kuo viskas baigėsi: po dvidešimt metų trukusios vidinės kovos nugalėjo tas gardus proto argumentų nepaisantis nerimas.

Teresė nebuvo pirmas žmogus, be aiškios priežasties palikęs ramų ir saugų gyvenimą. Prieš tris tūkstančius metų keliais šykščiais žodžiais buvo užrašyta vieno jos protėvio gyvenimo drama: „Viešpats tarė Abromui: „Eik iš

savo gimtojo krašto, savo tėvų namų, į kraštą, kurį tau parodysiu (...).“ Abromas buvo septyniasdešimt penkerių, kai paliko Haraną. Pasiėmė savo žmoną Sarają, brolio sūnų Lotą, visus turtus, kuriuos buvo sukaukę, ir visus žmones, kuriuos buvo Harane įsigiję“ (Pr 12, 1. 4–5). Kitame pasaulio kampe V a. pr. Kr. princas Sidharta paliko karaliaus rūmus, kur gyveno visko pertekęs, ir išėjo sėdėti po medžiu, iš po kurio po keleto metų pakilo tapęs Buda. Kiek vėliau, VI a., galingosios Kinijos imperijos Teisingumo ministras paliko pelningą savo postą ir taip pat išėjo medituoti, jo vardas –Konfucijus.

Kas yra tas, Teresės žodžiais tariant, „neraminantis, bet gardus nerimas“, žino kiekvienas žmogus, nors tik vienas kitas dėl jo išsikrausto į svetimą kraštą ar išvažiuoja medituoti. Ne mažesnio ryžto reikalauja kiekvienas rimtas žmogaus gyvenimo apsisprendimas: vedybos, darbo, miesto pasirinkimas... Rimtu gali būti laikomas tik toks sprendimas, kuris daromas visiems laikams, arba, kaip vaikystėje mėgdavo kartoti Teresė, amžinai amžinai. Kai kas tokį ryžtingą žingsnį į nežinią lygina su šuoliu į bedugnę, kai nematyti, kur pavyks nusileisti (o gali ir nepavykti). Palyginimas gerai atskleidžia tokio pasirinkimo radikalumą: šokdamas į bedugnę niekas sau nesako „dabar kiek pakrisiu, o jei nepatiks, vėl užlipsiu ir eisiu kitur.“

Žinoma, bėpigu buvo Teresei šokti į bedugnę, kai pats Dievas jai nurodė kelią, o ką daryti vizijų nelepiniamiems žmonėms? Kryptį pakankamai aiškiai nurodo tas pats kiekvieno viduje jaučiamas „neraminantis nerimas“, tereikia rasti drąsos juo sekti. Vienas iš labiausiai paplitusių „neraminančio nerimo“ pavyzdžių turbūt yra „amžiaus vidurio krizės“, kai subrendę žmonės

Apsisprendimo vaisiai. Šv. Teresės bažnyčia Aviloje

Avilos siena

nei iš šio, nei iš to pasielgia kaip šv. Teresė ar Abraomas. Anot psichologų, sulaukus keturiasdešimties tiesiog įsisąmoninama, kad gyvenimas kada nors pasibaigs, tai kada įgyvendinti senas svajones? Dabar tokie madingi minties treneriai (angl. *couch*) skatina taip ilgai nelaukti: norint suklestėti ir pasijusti laimingiems reikia tiesiog panaudoti kūrybinę savo svajonių energiją. Jų metodas įtartinau panašus į garsiąsias šv. Ignaco pratybas: jėzuitų įkūrėjas patarė įsivaizduoti save mirties akivaizdoje. Štai kas net bailiausiam žmogui suteikia drąsos leistis nešamam „gardžiojo neraminančio nerimo“.

Isikūnijimo vienuolyno gyvenimas

Isikūnijimo karmeličių vienuolynas įsikūrė 1512 m. už poros kilometrų nuo Avilos mūrų, apleistų žydų kapinių vietoje, prie koplyčios – anksčiau buvusios sinagogos, kuri buvo perstatyta išvarius žydus iš Ispanijos. Čia buvo laikomasi sušvelnintos Karmelio ordino regulos, nors seserys duodavo visus tris įžadus (neturto, skausumo ir klusnumo) ir turėjo gyventi klauzūroje, tai yra: atsiskyrusios nuo pasaulio, daug laiko praleisti tyloje, melstis ir pasninkauti. Tačiau įsikūnijimo vienuolyne siekti dvasinio tobulumo nebuvo

lengva: didelė dalis iš beveik dviejų šimtų seserų ten įstojo dėl to, kad jų kraičių nepakankamai kilmingiems jaunikiams privilioti, bet už juos galėjo užsitikrinti garbingą išlaikymą vienuoliniame „pensione“. Be to, šalia neturtingų ir pusbadžiu gyvenančių seserų, miegančių bendrame miegamajame, gyveno ir grupė ponių su tarnaitėmis, turėjusių net nedidelius atskirus būstus, kuriuose priglausdavo išlaikytines. Šiai grupei priklausė ir Teresė, įsikūrusi jaukiame dviejų kambarių bute su sodeliu, ir apgyvendinusi pas save ne vieną giminaitę. Į vienuolyno pokalbių kambarių nuolat plūdo lankytojai, o tarp norinčių pasikalbėti apie tikėjimą ir maldą netrūko ir pramogos ieškančių kavalierių – to meto autorius Kevedas (*Francisco Quevedo*) pasakoja apie platoniskus svajotojus, besistengiančius išvelgti

Isikūnijimo vienuolyno virtuvė su brangiais variniais indais

per pinučius nors kraštelį vienuolės veido, o naktimis dūsaujančius palei storas vienuolyno sienas. Įžadais seserys neįsipareigodavo gyventi klauzūroje, ir jos nebuvo griežtai laikomasi: priorė mielai išleisdavo seseris lankyti giminaičių ir pažįstamų, nes neturtingas vienuolynas šitaip sutaupydavo maisto. Ir Teresė vyresnioji išleido slaugyti miršančio tėvo, o vėliau net trejiems metams – pagyventi pas pamaldžią draugę donją Gijomarą, ir galiausiai pusei metų – guosti Toledo didikės donjos Luisos. „Gyvenimo“ knygoje tarp santūrių Teresės eilučių galima išskaityti, kad vienuolyno sienose netrūko plyšių, pro kuriuos būdavo keičiamasi rašteliais su išoriniu pasauliu, o kai kurios seserys įsigudrindavo ir išsmukti lauk be priorės leidimo. Vienuolyną aplankiusio vizitatoriaus seserys prašė leisti nešioti auksinius papuošalus, o viena net norėjo laikyti pas save vergę.

Ekstazės

Teresė pasakoja, kad jausdavo šalia savęs Jėzų Kristų, girdėjo savyje Jo, Dievo, Mergelės Marijos žodžius, regėjo vizijas, bet visuomet tik „sielos akimis ir ausimis“, tai yra: nei viena iš jų neturėjo kūno pojūčiams apčiuopiamos formos. Pirmas regėjimas ją aplankė 1543 m., kai po tėvo mirties ėmė graužtis dėl to, kad jau kurį laiką buvo apleidusi vidinę maldą ir gyveno kaip ir kitos vienuolės, daug laiko praleisdama pokalbių kambarielyje. Regėjime Kristus jai priekaištavo už neištikimybę, o kitą dieną ją išgąsdino jos link slinkusi didžiulė bjauri rupūžė. Tačiau siekti didžiausio įmanomo tobulumo Teresė pasiryžo tik po ilgos vidinės kovos 1553–1555 m. Tada prasidėjo stiprių ekstazių laikotarpis: 1557 m. ji išgirdo pirmuosius „antgamtinius žodžius“, 1559 m.

išvydo vaizduotės vizijas, o 1560 m. patyrė širdies pervėrimo malonę, kurią priėmė įsikūnijimo vienuolyne Teresės celės vietoje įrengta Pervėrimo (*Transverberación*) koplyčia. Kai kurios ekstazės būdavo tokios stiprios, kad Teresė išgyvendavo didžiulius skausmus, lyg kūnas nepajėgtų sutalpinti savyje tokios gilios dvasinės patirties ir braškėtų per visas siūles. Tad ji labai džiaugėsi, kai nuo kokių 1571 m. šie potyriai ėmė darytis vis retesni ir pagaliau visai liovėsi. Didžiausią skausmą Teresei kėlė tai, kad savo patirčių ji nepajėgia nusišluoti nuo kitų: seserys paliko daugybę liudijimų, kaip ekstazės steigėją užklupdavo net dirbančią kasdieniškiausius darbus (tarsi patvirtindamos šventosios žodžius, kad Viešpatį galima susitikti ir tarp puodų). Anot liudininkų, kartą Teresė sustingo su dubenėliu rankoje apimta ekstazės valgomajame, kai patarnaudama seserims dalino maistą. Kitą kartą Šventojo Dominyko Izabelė ją užtiko virtuvėje, sustingusią su keptuve rankoje prie ugnies, ir norėjo ją ištraukti, kad netyčia neišlietų aliejaus,

nes tik tiek jo buvo likę seserų dienos pietums, tačiau Teresė keptuvę laikė taip stipriai, kad teko laukti, kol atsipeikės. Nepasisekė ekstazių nusišluoti ir nuo pašalinių, nors Teresė, kaip jau minėta, prašė seserų pamačius, kaip ji pokalbių kambarielyje ar priimdama per pinučius Švč. Sakramentą pradeda kilti, traukti ją žemyn už abito, bet kalbos netruko pasklisti už vienuolyno ribų. Daug kas ją įtarinėjo apsimetinėjimu ar isterija, tokios kalbos galėjo patraukti ir „regėtojus“ medžiojančių inkvizitorių dėmesį. Kita vertus, daugeliui žmonių tokios malonės tapo ženklais, kad Teresė tikrai veikia Dievo vardu, ir jie kaip galėdami jai padėjo. Pastarąjį paaiškinimą Teresei davė Dievas, kai ji pasidžiaugė, kad ekstazių pagaliau sumažėjo: esą, jau nereikia nieko įtikinėti steigėjos šventumu. Pati Teresė ekstazes vadino pagrobimais, kai Dievas „lyg erelis pagrobia sielą ir nusineša ją į viršų“. Tai – dovanos, nors ir labai skausmingos, tad nereikia jų siekti ar ieškoti. Teresė pabrėžė, kad daug vertingesnė yra tyli vidinė ramybės maldą ar vienybės su Dievu išgyvenimas.

Viena garsiausių Teresės vizijų: eidama Komunijos dominikonų vienuolyne (prieš pat įsteigdama savo pirmąjį vienuolyną) ji išvydo, kaip Švč. Mergelė Marija ir šv. Juozapas uždeda jai brangakmenių vėrinį ir baltą skraistę, taip patvirtindami, kad jos praeities nuodėmės atleistos. Gregorijaus Fernandeso barlejejas Šv. Teresės bažnyčios altoriuje. Avila

Apie špygas

Vienas pirmųjų Teresės nuodėmklausių, nepasijūmęs gilesnėmis teologijos žiniomis, išsigando, kad jos pasakojami regėjimai gali kilti iš piktosios dvasios, tad patarė gintis... badant juos patarė gintis... badant juos špygomis (isp. *dar higas*). Ši nepadorų gestą, išreiškiantį panieką priešais esančiajam, romėnai „išplatino“ visoje savo imperijos teritorijoje, taip pat ir Ispanijoje, kur jis buvo labai paplitęs Teresės laikais (dabar jis šioje šalyje jau pamirštas).

Egzistavo net atitinkamos formos amuletas, turėjęs apsaugoti nuo blogos akies ir kitų burtų: jį Salamankos ir Avilos apylinkėse kabindavo ant kaklo vaikams. Šią „dvasinę praktiką“ Teresė aprašė „Gyvenimo“ knygoje (25, 22 ir ypač 29, 5–6) ir „Steigimuose“ (8, 3), prisimindama, kaip tai ją skaudino ir kaip ji, pakludama nuodėmklausiu, rodydama špygas tuo metu atsiprašinėdavo regėjime ją aplankiusio Svečio, būdama

Tradicinis špygos formos amuletas, kurį ir dabar galima išsigyti antikvariatuose

tikra, kad tai – pats Viešpats, o ne juo apsimetantis nelabasis.

Šv. Petras Alkantarietis

Šio žmogaus tiesiog negalėjai nepastebėti: „Tai buvo petingas ir aukštas vyras, gražaus blyškaus veido, didelė stipriai praplikusia galva ir giliomis raukšlėmis ant kaktos.“¹² Anot liudininkų, jis vaikščiodavo taip pasinėręs į savo mintis, kad jo galva ir kojos buvo pilnos mėlynių

Keturių stulpų pakelės kryžius, aviliečių ir miesto svečių, ypač fotografų, pamėgta apžvalgos aikštelė

ir nubrozdinimų, nes nuolat į ką nors atsitrenkdavo ar užkliūdavo, o kai jam patarė atsakydavo: „Tai kad aš apie jas pamirštu.“ Teresė su Petru Alkantaričiu susipažino 1560 m. Nors šventajam buvo 61-eri, jis atrodė lyg septyniadešimties ir, anot Teresės, buvo „toks liesas, kad rodėsi sumazgytas iš medžių šaknų“ (V 27, 18). Kaltos buvo griežtos jo askezės: „Jis niekuomet nepakeldavo akių, tad kai turėdavo kur nors eiti, nežinodavo kelio ir turėdavo sekti paskui kitus vienuolius (...). Ir į moteris niekada nežiūrėdavo, nes jam jau buvo vis tiek žiūrėti ar nežiūrėti (...). Buvo įpratęs valgyti kas trečią dieną (...), o kartais prabūdavo nevalgęs ir

aštuonias, patirdavo stiprias ekstazes. (...) Man pasakojo, kad jis dvidešimt metų be paliovos dėvėjo alavinius marškinius“ (V 27, 17; 30, 2). Tačiau šis gyva legenda tapęs žmogus „nors ir šventas, buvo labai draugiškas, tik šykštus žodžių“¹³, tad kiekvienas jo patarimas turėjo aukso vertę. Turėjo ypatingą iškalbą ir gebėjo patraukti pašnekovą, tačiau liovėsi pamokslauti po to, kai kartą pamokslu metu žmonių akivaizdoje patyrė ekstazę. Teresės gyvenime jis suvaidino lemiamą vaidmenį. Susipažinęs su ja donjos Gijomoros namuose šventasis asketas nuramino ją dėl ekstazių, o taip pat padarėsi steigti pajamų neturintį vienuolyną nepaisant didžiulių visos

Avilos pasipriešinimo. Jau sunkiai sirgdamas ir stovėdamas ant mirties slenksčio 1562 m. „prispaudė“ Avilos vyskupą Alvarą de Mendosą, kad sutiktų paimti į savo globą pirmąjį Šv. Juozapo vienuolyną. Teresė

šventuoju labai žavėjosi, nors nemėgdžijo atšiaurių jo atgailų ir, priešingai nei jis, labai vertino mokslus bei stengėsi nuodėmklausiais rinktis geriausiai išsimokslinčius teologus (ypač protą lavinti mėgusius

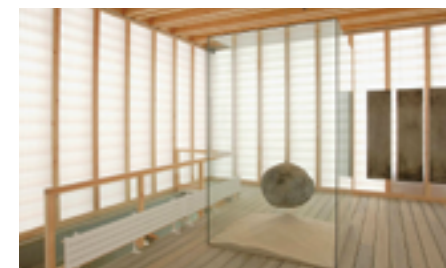
dominikonus). Tačiau šv. Petras Alkantarietis tapo tikriausiu jos dvasinio kelio ir steigimų projekto krikštateviu, padėdamas jai (ir aplinkiniams) patikėti, kad ją vedanti ranka tikrai yra Dievo.

Avila – Zohar lopšys

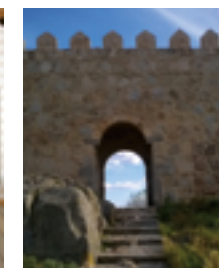
„Švytėjimo“ (hebr. *Zohar*) knyga, pagrindinę Kabalos, svarbiausio judaizmo mistikos veikalo, dalį, parašė Mozė de Leonas (*Mosé de León*), gyvenęs antroje XIII a. pusėje. Gimęs Gvadalacharoje filosofas pasišventė religinėms temoms, kai perskaitė Maimonido knygą „Sutrikusiųjų vedlys“. Jos sukrėstas ilgai keliavo po Ispaniją, kol, galiausiai, apie 1295 m. įsikūrė Aviloje, turtuolio Jusefo namuose. Ten parašė savo garsiąją knygą – Penkiaknygės komentarą, kurioje užsimena apie septynias dvasios būsenas. Jas simbolizuoja širdyje (hebr. *Beriah*) esančios Septynios dangiškosios sritys,

Avilos įsikūnijimo vienuolynas pastatytas senųjų žydų kapinių sklype, kur kaip manoma palaidotas ir Mozė de Leonas. Sklypo pirkimo sutartis, saugoma vienuolyno muziejuje

Avilos Mistikos interpretacijos centras

Nedalios vartai Avilos sienoje, anksčiau jie vedė į žydų kvartalą, o dabar – į Kabalos parką

kurių skaičius primena septynias Teresės Vidinės pilies buveines. Savo knygą Mozė paskelbė priskirdamas jos autorystę garsiajam judaizmo išminčiui Šimeonui Ben Jochajui (*Shimeon ben Yohai*). Paslaptis iškilo į dienos šviesą, kai vienas Avilos turtuolis

pasiūlė Mozės našlei krūvą pinigų už rankraštį, iš kurio jos vyras sakėsi nurašęs savo paskelbtą veikalą. Kiek pasispyriojusi moteris galiausiai prisipažino, kad knygą parašė jos vyras, o gerbiama išminčiui ją priskyrė tam, kad veikalas būtų palankiau sutiktas ir duotų daugiau naudos. Mozės vardu Aviloje pavadintas parkas-sodas, užveistas prie įėjimo į buvusį žydų kvartalą šalia Nedalios (*Malaventura*) vartų, o jame esantis monolitas primena mįslingus *Zohar* žodžius, labai tinkančius Avilai: „Yra akimirklų, kai sielos, esančios sode, pakyla ir pasiekia dangaus vartus...“

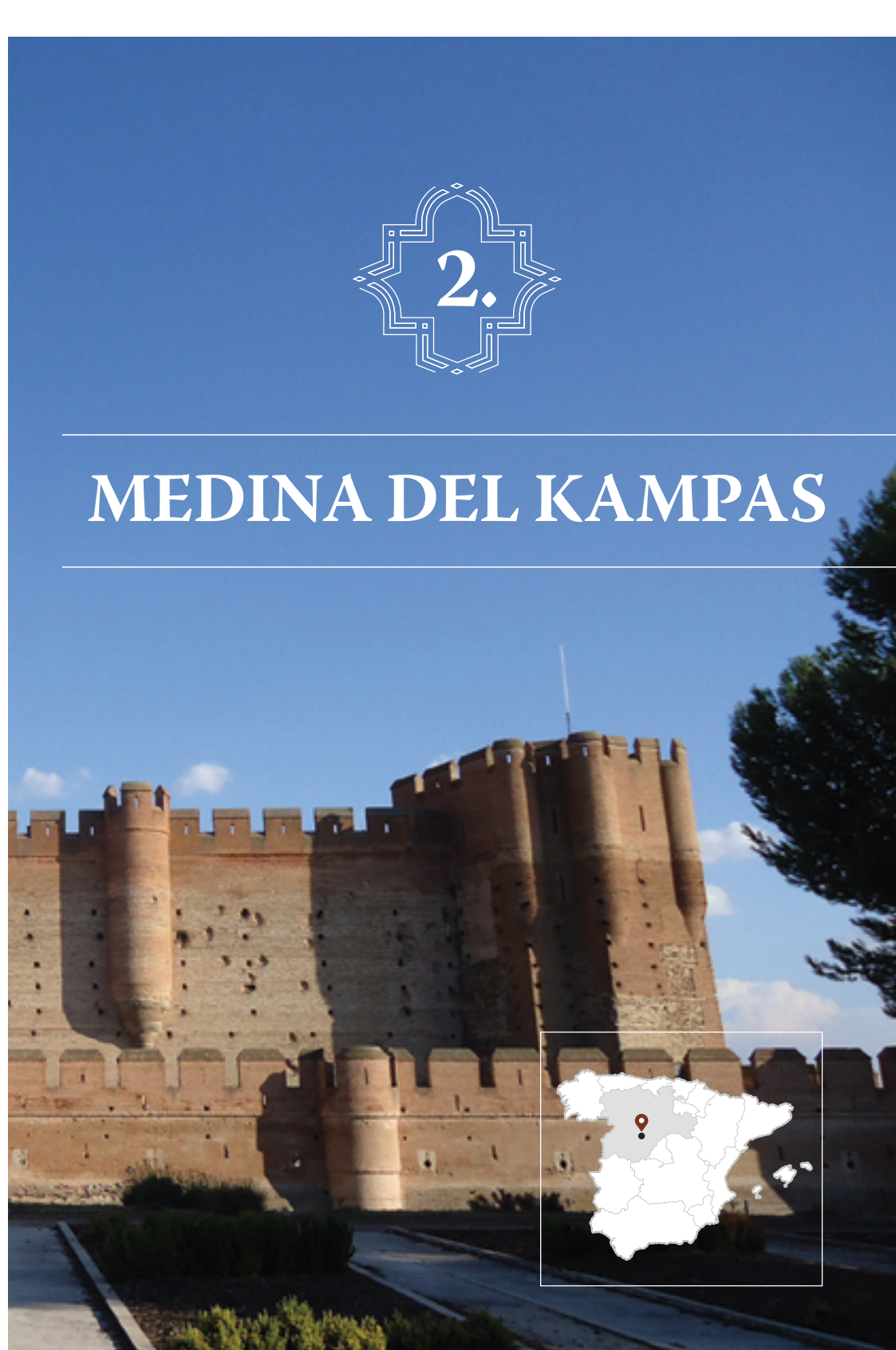

Monolitas, kuriame iškalti paslaptingi „Švytėjimo“ knygos žodžiai. Nuotr. iš miesto Turizmo informacijos centro svetainės internete

Galingoji De la Motos pils, saugojusi į Mediną iš keleto žemynų susibėgančius prekybės kelius

MEDINA DEL KAMPAS

PRADŽIOS ĮKARŠČIO IŠBANDYMAS.

Nuolankumo svarba

2.1 Steigejos pasakojimas

Savo įkurtame Avilos vienuolyne Teresė jautėsi kaip žmogus, turintis didžiulį turtą ir nerandantis progos juo pasidalinti su kitais: „Atrodė, kad mano rankos surištos“ (F 1, 6). O čia dar misionierius Alonsas Maldonadas uždegė ją noru gelbėti daugybę žūstančių sielų. Ir praėjus pusmečiui įvyko neregėtas dalykas: į Ispaniją iš Romos atvyko pats karmelitų generolas tėvas Rubėjus (*Juan Bautista Rubeo*), kad padėtų įvykdyti karaliaus Pilypo II reikalaujamą savojo Ordino reformą. Karalius būgštavo, kad visuotinis nepasitenkinimas pernelyg laisvu vienuolių gyvenimu gali atverti jo karalystės duris protestantizmui, kaip nutiko kaimyninėje Prancūzijoje.

Šv. Juozapo vienuolynas formaliai priklausė Avilos vyskupui, tad tėvas Rubėjus neprivalėjo jo lankyti. Tačiau Teresė paprašė vyskupą jį pasikviesti, nors paslapčia ir baiminosi, kad generolas ją išsiųs atgal į Įsikūnijimo vienuolyną. Susitikimas pranoko drąsiausias jos viltis: tėvui Rubėjui Šv. Juozapo vienuolių gyvensena padarė tokį gilų įspūdį, kad jis liepė Teresei įsteigti tiek vienuolynų, kiek turi plaukų ant galvos. Įsidrąsinusi steigėja vėliau parašė tėvui generolui, kad reikėtų įsteigti ir reformuotą vyrų karmelitų vienuolyną: juk jos vienuolėms reikalingas atitinkamas dvasinis vadovavimas, kad neišklęstų iš šio griežtesnio kelio. Ir įvyko stebuklas: jau iš Barselonos, prieš pat išplaukdamas atgal į Italiją, tėvas Rubėjus atsiuntė

Teresės laikų celė. Medina del Campo basųjų karmeličių vienuolynas

Kuklia išore Medina del Kampo gatvėje visiškai neišsiskiriantis iš gretimų namų Teresės įsteigtas basųjų karmeličių vienuolynas

Kiemelis ir galerija, išlikusi iš Teresės laikų. Medina del Kampo basųjų karmeličių vienuolynas

leidimą įsteigti du basųjų karmelitų vienuolynus. Pamačiusi, kur ją atvedė pirmasis įkarštis, Teresė susiėmė už galvos: „Tik pažiūrėkit, štai vargšė basoji vienuolė, kurios neremia niekas, išskyrus Viešpatį, apsikrovusi krūva leidimų ir gerų norų, ir be jokios galimybės juos įgyvendinti!“ (F 2, 6). Tačiau sveiko proto abejonę nugalėjo įkvėpimas: „Viskas man atrodė įmanoma“ (F 2, 6).

Jos akys nukrypo į Mediną del Kampa, kur jėzuitų ir karmelitų bendruomenėms vadovavo jos nuodėmklausiai, tapę draugais. Baltasaras Alvaras sugebėjo išrūpinti miesto tarybos ir vyskupo sutikimą steigti pajamų neturintį vienuolyną, o pamaldi Medinos ponis už gerą kainą pasiūlė namą, tačiau Teresė neturėjo nė sudilusio skatiko. Galiausiai viena mergina, kuriai neatsirado vietos Avilos vienuolyne, pasiūlė savo kraitį įsteigti dar vienam. Jos vargani 15 tūkstančių maravedžių mažai reiškė klestinčioje Medinoje, tačiau netikėtų malonių paskatinta Teresė nusprendė, kad pradžiai pakaks, o paskui Dievas pasirūpins. Ir nusiuntė į Mediną vienuolyno kapelioną tėvą Chulijaną susitarti su namo savininke, o kol jis bus remontuojamas, išnuomoti vienuolėms laikiną būstą. Jam grįžus su geromis žiniomis Teresė pajudėjo į Mediną su šešiomis vienuolėmis – būsimosios bendruomenės branduoliu.

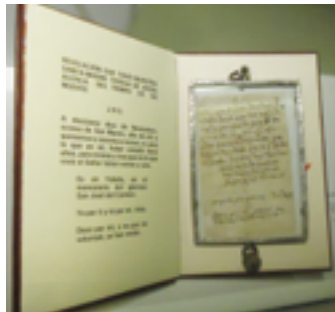
Aviloje vėl užvirė kalbos apie išprotėjusią vienuolę, net ištikimasis jos vyskupas patyliukais lingavo galvą, bet Teresė jautėsi tvirtai ir į Mediną ketino įžengti triumfuodama. Deja, vos sustojus pirmajai nakvynei šalia Arevalo pasiuntinys jai pranešė, kad nėra kur skubėti: nuomotojas atsisako

Teresės breviorius. Medina del Kampo basųjų karmeličių vienuolynas

Mažytis dramblio kaulo ir metalo Nukryžiuotasis, kurį Teresė veždavosi su savimi keliaudama steigti vienuolynų. 1980 m. įdėtas į sidabro relikvijorių

Lapelis, kuriame, kaip manoma, Teresė buvo užrašiusi šifruotą savo mirties datą. Jį naudojo kaip skirtuką savo brevioriumi

jas įleisti į sutartąjį namą, nes jam teismu pagrasino kaimynystėje įsikūrę augustinų vienuoliai, būgštavę, kad žmonės dabar neš aukas karmelitėms. Teresė paabejojusi nusprendė nusileisti: „Man pasirodė, kad, jei jau pradėjo taip drumsti [vandenį] velnias, vadinasi, tas vienuolynas turėjo labai pasitarnauti Viešpačiui“ (F 3, 4). Rytą į Arevalą atvykęs Medinos karmelitų vyresnysis tėvas Antonijus (*Antonio de Heredia*) ją nuramino, kad vienuolės gali iškart apsisototi nusipirktaime name, kuriame yra vienas pusėtinas kambarys, o virš įėjimo salėje pakanka vietos Švč. Sakramento koplyčiai, tereikia užkabinti sienas užtiesalais. O paskui, jau įsikūrusios, pamažu susiremontuosiančios ir likusią namo dalį.

Simonas Ruisas, turtingiausias Teresės laikų Ispanijos pirklys ir jos vienuolių užtarėjas Medinoje. (Nežinomas autorius, 1595, Mugių muziejus)

Apie jokių triumfo žygių nebegalėjo būti nė kalbos: į miestą reikėjo įslinkti slapčia. Tokiam planui vienuolių buvo aiškiai per daug, tad Teresė nieko neaiškindama išsiuntė keturias įsikūnijimo vienuolyno karmelites pas netoliese gyvenusį dvasininką, dviejų iš jų brolių, o pati su ištikimosiomis bendrakaičėmis iš Šv. Juozapo bendruomenės ir pinigų davusia kandidate išvyko į Mediną. Vidurnaktį jos pasibeldė į Šv. Onos karmelitų vienuolyną, prikeldamos brolius. Paliko ten savo vežimus, ir visi, apsikrovę rakandais ir užtiesalais būsimajam altoriui, pakiemais ir šalutinėmis gatvelėmis nuslinko prie nupirktojo namo. Dėl savo nešulių, anot kapeliono, jie atrodė lyg ką tik kokią bažnyčią apvogę čigonai – laimei, nesusitiko jokio teisingumo atstovo, nes

šlovingas steigimas būtų tikrai pasibaigęs areštinėje. Keis-toji eiseną atsipirko tik nepadoriomis praeivių pašaipomis, kurias jie nuolankiai nuleido negirdomis: sustoti ir pareikalauti atsiprašyti būtų buvusi per didelė prabanga. Tik vėliau Teresė suprato, kaip labai jos rizikavo: „Labai pasigailėjo mūsų Viešpats, ir nesutikome nei vieno [buliaus]“ (F 3, 7). Juk jos atvažiavo Žolinės išvakarėse, kai iš laukų gatvėmis varė bulius kitos dienos šventinei koridai, ir net naktį mieste šurmuliavo žmonių minios.

Vis tik, kai jie pagaliau laimingai pasiekė nupirktuosius namus, visiems nusviro rankos: „Atrodė, Viešpats buvo panorėjęs, kad užtemtų gerojo tėvo [Antonijaus] akys, ir jis nematytų, kaip nederėjo ten atnešti Švč. Sakramento. Apžiūrėjęs įėjimą paaiškėjo, kad reikia iškuopti daug žemių, matėsi plikas čerpių stogas, sienos nebaltintos, o naktis tokia trumpa; ir turėjome vos kelis užtiesalus (man regis, tris), kurie buvo vienas niekas tokiai ilgai įėjimo salei. Nebežinojau, ką daryti, nes mačiau, kad nederėjo ten statyti altoriaus“ (F 3, 8). Tada lyg dangaus siūstas namo savininkės tarnas perdavė, kad ponija leidžianti imti, kiek reikia, gobelenų iš jos namų, ir dar labai gražią žydro damasto lovatiesę. Visi puolė prie darbo: vyrai ieškojo sienose senų vinių, kad pritvirtintų gobelenus (juk naktį naujų vinių nenusipirksi), o seserys paskubomis kuopė grindis. Auštant jau buvo įrengtas padorus altorius, o penktą ryto išverstas iš lovos miesto bažnytinių reikalų valdytojas pasirašė leidimą aukoti Mišias. Paskambinus jų varpeliu net tokią ankstyvą valandą susirinko nemažai kaimynų, o seserys stebėjo apeigas iš galinio koridoriuko, susispietusios už supleišėjusių durų. Švč. Sakramentas buvo įkurdintas ir vienuolynas įsteigtas: Teresė buvo devintame danguje, kol... nepažvelgė pro langą. Dienos šviesoje ji pamatė, kad kone visos pastato sienos įgriuvusios vidun, vadinasi, Viešpatį jos įkurdino tiesiog gatvėje. Steigėją apėmė siaubas: tarp Medinoje knibždančių užsieniečių tikrai turėjo būti ir baisiųjų liuteronų, tik ir tykančių pagrobti ir išniekinti Švč. Sakramentą (tokie gandai sklandė plintančios Reformacijos įbaugintoje to meto Ispanijoje). Keisčiausia, kad susirinkusieji į Mišias visai nesibaisėjo prastu namu, priešingai, žavėjosi tokiu seserų pamaldumu ir neturtu.

Teresė susipažįsta su Kryžiaus Jonu. Tokius idealizuotus šventuosius pavaizdavęs nežinomas XVII a. dailininkas „pamiršo“, kad pirmoji buvo 25 metais vyresnė ir bent 10 cm aukštesnė už antrąjį. Medina del Kampo basųjų karmeličių vienuolyno senasis pokalbių kambarys

Pagrindinė Medina del Campo aikštė liaujasi stebinti erdvumu prisimimus, kad tai buvo aukso amžiaus Ispanijos finansinis ir prekybinis centras

Skulptūra šv. Kryžiaus Jonui Medina del Kampе, kuriame jis praleido daugiau laiko nei visuose kituose savo klajokliško gyvenimo miestuose – trylika metų (1551–1564)

Teresė suprato, kad, kol bus remontuojamas jų namas, verkiant reikėjo išsinuomoti kokį būstą, bet žmonių pilnoje Medinoje joms neatsirado nei vieno laisvo kampo. Seserys kaip galėdamos įsikūrė apgriuvusiame kambaryje ir samdė žmones, kad jie naktimis saugotų Švč. Sakramentą, o Teresė, nepasitikėdama jų budrumu, visą naktį eidavo pažiūrėti pro langelį, ar jie nemiega, nes pilnatis puikiai nušvietė altorių. Taip pravargus aštuonias dienas seserų pasigailėjo vietinis pirklys, apsikrikštijęs žydas. Jis pasiūlė joms pusę savo namo, Švč. Sakramento koplyčiai davė gražią paauksuotą salę, o pats su šeima susikraustė į likusius kambarius. Pagaliau seserys galėjo vėl užsidaryti ir reguliariai melstis valandų liturgiją. Šalia gyvenusi turtiną ponija Elena de Kiroga (*Elena de Quiroga*), kardinolo dukterėčia, davė pinigų remontui, o kaimynai sunešdavo tiek maisto, kad seserims niekuomet nieko nepritrūko. Tuo metu karmelitų prioro tėvo Antonijaus suorganizuoti statybininkai per du mėnesius įrengė antrojo Teresės Karmelio namą.

Vis dėlto steigėja nerado ramybės: ji suko galvą, ką daryti su leidimu steigti vyrų vienuolyną. Galiausiai apie tai prasitarė tėvui Antonijui, ir, didžiausiai jos nuostabai, šis pasisiūlė tapti pirmuoju basuoju karmelitu (F 3, 16). Teresei netilpo galvoje, kad taip prie savo jaukios celės ir knygų prisirišęs mokyta teologas gali ilgėtis atšiauraus asketiško gyvenimo, tačiau tėvas Antonijus ją užtikrino, kad jau kuris laikas Dievas jį tam kviečia, ir jis net pasiprašė pas

griežtuosius kartūzus bei gavo jų sutikimą. Vis dėlto Teresė jį paprašė pabandyti metus pagyventi asketiškiau ir pasitikrinti, ar tikrai pakels tokį gyvenimą.

Tomis dienomis į Medina del Kampo basųjų karmeličių pokalbių kambarį vienas Teresės pažįstamas atsivedė ir Šventojo Motiejaus Joną. 26-erių karmelitas studijavo teologiją Salamankoje, o į Mediną – miestą, kuriame užaugo, ir kur tebegyveno jo motina – atvyko per vasaros atostogas aukoti savo pirmųjų Mišių. Kaip ir tėvas Antonijus, jis ilgėjosi griežtesnio gyvenimo ir ruošėsi pas kartūzus – į askeze garsėjantį El Pauliario vienuolyną. 52-ejų Teresei taip patiko radikalus jaunuolio kalba, kad ji pasiūlė jam verčiau eiti pas basuosius karmelitus: taip jis pasiliktų savo Ordine ir padėtų atnaujinti jo dvasią, gyvendamas savo pašaukimą su visu griežtumu. Visų nuostabai, ji sugebėjo palenkinti užsispyrimu garsėjusį jaunuolį, kuris paprašė tik vieno: kad laukti nereikėtų ilgai. Taip užsimezgė visą gyvenimą trukusi bendrystė su būsimoju šv. Kryžiaus Jonu. Savo vienuolėms Teresė džiaugsmingai pareiškė jau turinti „pusantro vienuolio“ – galbūt dėl mažo šv. Kryžiaus Jono ūgio (vos pusantro metro), o gal dėl to, kad abejojo t. Antonijaus pasiryžimu – ir tuoj ėmėsi ieškoti naujam vienuolynui vietos bei Ispanijos provincijolo pritarimo, tarsi tai būtų vieni niekai.

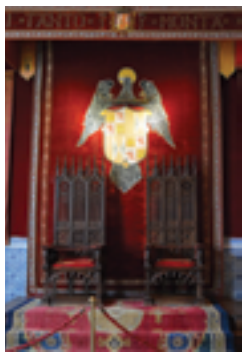

Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Kapelionas Chulijanas pastebėjo, kad steigdama Medina del Kampo vienuolyną Teresė gavo skaudžią nuolankumo pamoką. Netikėtai paskatinta Karmelio ordino generolo ji jautėsi lyg ant sparnų ir ketino nušluostyti nosį visiems, kurie šaipėsi iš pirmojo jos projekto – Šv. Juozapo vienuolyno Aviloje. Ji taip pasitikėjo Dievu (o gal vis dėlto savimi?), kad neturėdama nė skatiko įsipareigojo pirkti ponios Marijos Chuarecos (*María Juárez*) namą, o pradžiai kapelionui liepė išnuomoti Medinoje geriausią namą. Tėvas Chulijanas klusniai surado brangų būstą, už kurio nuomą per metus būtų tekę pakloti net 51 tūkst. maravedžių, kurių Teresė, žinoma, neturėjo. Nesukdama dėl to galvos,

Karalienės Elžbietos rūmų kiemas. Medina del Kampas

Šv. Jono erelis su aureole, Elžbietos Katalikės heraldinis ženklas, išsiuvinėtas gobelene, kabėjusiam už Karalių Katalikų sostų, pilyje Segovijoje, kur Elžbieta buvo paskelbta Kastilijos karaliene

Teresės laikų sutartys ir sąskaitos. Medina del Kampo mugių muziejus

Kai 1526 m. Elžbieta I diktavo testamentą Medina del Kampo rūmuose, atrodė, kad ji viską prarado, bet po pusės tūkstančio metų jos suvienyta Ispanija tebegyvuoja. „Karalienės Elžbietos testamentas“ (Eduardo Rosales, 1864, Madrido El Prado muziejus)

už varganus 16 tūkst. maravedžių iš kandidatės kraičio ji apmokėjo keturis vežimus su mulais ir varovais ir šlovingai išvažiavo iš Avilos su šešiomis vienuolėmis rugpjūčio 13 d. Įvažiuoti į Mediną buvo numatyta už dviejų dienų, per pačias 1567 m. Žolinės iškilmes, daugybės žmonių akivaizdoje. Tačiau vietoje triumfo Teresės laukė šalto vandens kibiras: jai teko prisiminti, koks svarbus yra tikrasis nuolankumas, nors kai vienuolynas jau buvo įsteigtas, Medinos gyventojai pasirodė ypač dosnūs.

Kodėl Teresė pasirinko steigti Medinoje, o ne Tolede ar Valjadolide, kur ją kvietė draugai? Greičiausiai Medinoje pirklio duktė jautėsi lyg namie. Sakoma, kad miestai būna dviejų rūšių: poniški ir prekeiviški. Jei Avila priklausė pirmajai kategorijai, Medina del Kampas aiškiai buvo pirklių miestas. Jau nuo romėnų laikų egzistuojančioje gyvenvietėje, kurią musulmonai pavadino Medina, kirtosi pagrindiniai Iberijos pusiasalio prekybos keliai. Jiems ginti krikščionys, atkovoję miestą iš musulmonų, pastatė iki šiol išlikusią išpūdingą De la Motos pilį. Teresės laikais (XV–XVI a.) 20 tūkst. gyventojų turėjusi Medina buvo didelis miestas ir finansinis visos karalystės centras. Tai patvirtino net Karalių Katalikų Elžbietos ir Fernando dekretas, kuriuo jie tradicines Medinos muges paskelbė pagrindinėmis Ispanijos karalystėje. Tad gegužę ir spalį čia suplūsdavo svarbiausi ispanų, olandų, belgų, vokiečių, prancūzų ir portugalų pirkliai bei pinigų keitėjai. Medinoje gyveno ir turtingiausias Ispanijos pirklys Simonas Ruisas (*Simon Ruiz*), užtaręs Teresės karmelites, kai miesto taryba svarstė, ar jas įsileis. Čia intensyviai prekiauta ne tik vietine produkcija (vilna, šilku), bet ir meno dirbiniais, brangenybėmis, vergais; mieste

veikė garsi knygų spaustuvė, aktyvios pinigų keityklos, kuriose buvo nustatoma ir pinigų vertė, tad Medina buvo Teresės laikų *Wall Street'as*.

Medinoje gyvenimas virte virė, nepalikdamas laiko vaikytis garbės ženklų kaip senuose bajorų miestuose: priešingai nei Aviloje ar išdidžiam Tolede, Medinos gatvėse akis neužkliūva už puošnių fasadų. Praktiškai jo gyventojai savo lobius paslėpė už kuklių raudonų plytų sienų ir storų medinių durų. Panašiai kaip musulmonų namuose, kur pilka išorė slepia vidaus prabangą, norint pamatyti Medinos turtus reikia įeiti vidun.

Sumažėjus Ispanijos svarbai XVII a. Europoje ir Medina išgyveno nuosmukį iki XIX a. vidurio, kai mieste beliko apie tūkstantis gyventojų. Miestas pradėjo atsigauti čia atvedus geležinkelį, o mūsų dienomis jo gyventojų skaičius panašus kaip Teresės laikais – apie dvidešimt tūkstančių.

Medinos de la Mota pilies donžonas, atsilaikęs prieš šimtus artilerijos sviedinių

2.3 Mintys

Kai po pirmojo sunkaus apsisprendimo prieš akis atsiveria, regis, lygus kelias, rodosi, jis bus rožėmis klotas. Teresė pasakoja: „Mažai kreipiau dėmesio [į kitų abejones], nes man viskas, kas jiems kėlė abejones, atrodė labai paprasta, tad negalėjau savęs įtikinti, kad viskas galėjo nesibaigti gerai“ (F 3, 3).

Tada ateina laikas savo kailiu pajusti, kaip labai reikėjo už sėkmę dėkoti palankiai susiklosčiusioms aplinkybėms (tai yra Apvaizdai), ir kokios ribotos yra nuosavos jėgos. Anot Teresės: „Man atrodė neįmanoma tęsti to, ką buvau pradėjusi: anksčiau visa tai atrodė lengva, nes buvo daroma dėl Dievo, o dabar, kai mane taip stipriai suspaudė pagunda, atrodė, kad niekuomet nebuvau gavusi jokios Jo malonės. (...) Atrodė, man būtų buvę lengviau, jei ten būčiau buvusi aš viena: vos pagalvojus, kaip dabar mano bendražygės turės grįžti namo, iš kur išvyko per tiek prieštaravimų, mane apimdavo didžiulis sunkumas“ (F 3, 11).

Pirmąsias pažeminimo akimirkas Teresei išlaikyti galbūt padėjo net ir užsispyrimas: pergalingai išvažiavusi steigti vienuolyno išdidžiojo Avilos mies-

Laikas parodė, kad Teresė laimėjo. Jos celėje Medina del Kampo vienuolyne, kur dabar įrengta koplyčia, tebesimeldžia karmelitės, o nuo šių metų – ir daugybė piligrimų. Nuotrauka iš Medina del Kampo basųjų karmeličių interneto puslapio

to duktė nenorėjo grįžti pralaimėjusi. Tačiau daug svarbesnis buvo žinojimas, kad po to antrojo karto galėjo ir nebūti, nes aplinkinių pasipriešinimas būtų labai sustiprėjęs, o ji pati vargu ar ateityje būtų radusi ryžto dar kartą pabandyti: „Dar man atrodė, kad, šitaip suklydus iš pradžių, jau nebūtų galėję išsipildyti visa tai, ką Viešpats turėjo nuveikti ateityje, kaip buvau suvokusi“ (F 3, 11). Patekusiems į tokį bejėgiškumo akligatvį J. R. Tolkienas (*John Ronald Reuel Tolkien*), „Žiedų valdovo“ autorius, duoda trejopą receptą: nesigrauzti, nebijoti ir daryti tai, kas turi būti padaryta.

Tai yra: nesigrauzti dėl praeityje padarytos

klaidos, nebūgštauti dėl ateities, bet imtis spręsti konkrečias problemas – pavyzdžiui, surasti, kur laikinai prisiglausti su Švč. Sakramentu. Taip po aštuonių dienų seseris į savo namus pasikvietė geraširdis vietinis pirklys ir atsirado pinigų nusipirktojo namo remontui.

Medinoje Teresė įsisaūmonino, koks svarbus yra nuolankumas: „Kol esame šioje žemėje, nėra mums už jį svarbesnio dalyko“ (1 M 2, 9). Tačiau teisingai suprastas nuolankumas nereiškia vengti ambicingų planų, priešingai, jis išlaisvina žmogaus ryžtą. Mat nuolankumas Teresei yra savęs pažinimas: tik įvertinęs savo ribas žmogus įsitikina, kaip dažnai per jį veikia kažkas didesnis, Dievas, o su tokiu Sąjungininku lengva ryžtis nutrūktgalviškiausiam planui. Anot Teresės, „kiekvienas mūsų daromas geras darbas kyla ne iš paties žmogaus, bet iš šios versmės, kurioje šaknijasi mūsų sielos medis, ir iš šios saulės, teikiančios šilumą mūsų darbams. (...) be šios pagalbos nieko nepajėgiame. Dėl to, ką gera padariusi, [ši siela] pradėdavo šlovinti Dievą, paprastai net negalvodama apie save“ (1 M 2, 5).

Karalienė Elžbieta I Katalikė

Garsiausios ispanų karalienės (lietuvių istorikų darbuose ji dažnai vadinama Izabele Katalike)

gyvenimas susijęs su tais pačiais miestais, kuriuose kita garsi kastilietė Teresė po pusišimčio metų įsteigė

savo vienuolynus. Medina del Kampo buvo karalienės tėvonija, 1469 m. Valjadolide ji slapta susituokė su

Aragono karaliumi Fernandu, padėdama pamatus būsimajai Ispanijos karalystei, Toledė šventė karo pergales. Prie Avilos ar Burgoso mūrų Elžbieta kovojo dėl Kastilijos sosto su savo dukterėčia Joana „Beltranike“ (taip pravardžiuota dėl įtarimų, kad jos tikrasis tėvas buvo ne Impotentu vadintas Henrikas IV (Elžbietos įbrolis), bet karalienės favoritas bajoras Beltranas) ir galiausiai Segovijoje buvo karūnuota Kastilijos karaliene.

Tad Elžbieta I Kastilietė, gimusi 1451 m. balandžio 22 d., nuo jaunystės išgarsėjo neeiliniu ryžtu: per keturiasdešimt valdymo metų su vyru Fernandu sugebėjo sujungti net penkias karalystes į vieningą Ispaniją,

Karaliai Katalikai – Elžbieta ir Fernandas. Jie pavaizduoti meldžiantys šv. Elenos ir šv. Barboros užtarimo (Maestro del Manzanillo, 1500, Madridas, Galdiano fondo kolekcija)

Jaunutė Elžbieta I Katalikė. Skulptūra Toledė, pastatyta 1974 m.

Galingiausios Ispanijos karalienės Elžbietos I miegamasis Testamento rūmuose Medina del Kampo mieste, kuris buvo jos nuosavybė. Rūmai taip pavadinti dėl to, kad juose karalienė 1526 m. parašė testamentą ir netrukus mirė

užbaigdama aštuonis šimtus metų trukusį Iberijos pusiasalio atkariavimą iš musulmonų. Už tai popiežius Aleksandras VI specialia bule 1496 m. suteikė jiems Karalių Katalikų vardą. Iš mūsų dienu perspektyvos atrodo smerktina, kad suvienijimas buvo atliktas religiniu pagrindu: karaliai iš šalies ištrėmė žydus (pakurstydami iki tol tik kai kur juntamą antisemitizmą), o vėliau ir musulmonus, įsteigė inkviziciją, beje, žavėdami kitus Europos valdovus savo ryžtu. Galbūt tai buvo vienintelė įmanoma formulė Ispanijoje, kurioje dar ir XIX a. kiekvienas regionas skyrėsi tarpe, papročiais ir drabužiais. Anot šalį aplankiusio rašytojo Aleksandro Diumos (*Alexandre Dumas*), priešingai nei prancūzai, šie žmonės sutiko jungtis į vieną karalystę, bet ne į vieną tautą. Pasakojama, kad Elžbieta buvo labai pamaldė (net savo

herbe pavaizdavo šv. Jono evangelisto erelį su nimbu). Tačiau jos tikėjimas buvo drąsus: patarėju ji pasirinko kardinolą Sisnerosą (*Francisco Jiménez de Cisneros*), skatinusį asmeninę dievoiešką. Karalienė ryžosi finansuoti ir rizikingas Kolumbo, Magelano ekspedicijas, tad savo anūkiui Karoliui I paliko imperiją, pirmą ir vienintelį kartą suvienijusią didžiąją dalį Europos (Ispaniją, Nyderlandus, Vokietiją ir Italiją), Filipinus ir du Naujojo Pasaulio žemynus. Elžbieta garsėjo ir karvedžio igūdžiais: pati vadovavo numalšinant Segovijos sukilimą, vėliau su vaikais lydėdavo vyrą Fernandą į visus karo žygius ir net organizavo pirmąsias karo lauko ligonines. Priešingai nei įprasta to meto dvaruose, Elžbieta mokėsi pati ir skatino kitus: savo vaikams davė tokį išsilavinimą, kad jos duktė Kotryna pribloškė Anglijos dvaro mokslinčius, o

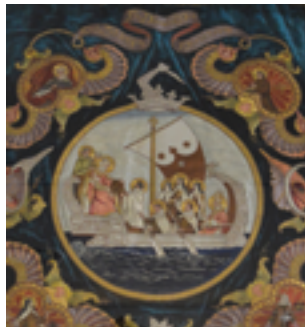
Joana – Nyderlandų mokslo žmonės. Amžininkai juokavo, kad pradėjus valdyti karalienei mokslininkei ir visas dvaras, palikęs kortas, ėmėsi knygų. Vaikus išauklėjo griežtai, pabrėždama savidrausmę, nes gimę karalių įpėdiniais jie turėjo asmeninę laimę aukoti šalies labui. Per juos Elžbieta patyrė ir juodžiausias gyvenimo akimirkas: sulaukęs vos devyniolikos mirė vienintelis sūnus (palaidotas Aviloje), o jaunutė jo žmona patyrė persileidimą, palikdama

sostą be įpėdinio. Mirė jos pirmgimė Elžbieta ir anūkas Mykolas, turėjęs paveldėti abi – Ispanijos ir Portugalijos – karalystes, duktė Joana pagarsėjo kaip pamišėlė (tikra ar tariama) ir Medina del Kampe viešai pasipriešino motinai; galiausiai duktė Kotryna kankinosi nelaimingoje santuokoje su Anglijos karaliumi Henriku VIII Tiudoru. Tad paskutinius gyvenimo metus Elžbieta nuolat nešiojo gedulą. Mirė sulaukusi 53 metų, 1504 m. lapkričio 26 d.

Medina del Kampe, mieste, kurį jai, dar jaunai princesei, padovanojo tėvas karalius. Testamente Elžbieta prašė, kad ją palaidotų Šv. Pranciškaus vienuolyne Granados Alhambroje be jokio antkapio, po plika plokšte grindyse su jos vardu, tačiau leido perlaidoti savo kūną ten, kur panorės atsigulti amžinajam poilsui jos vyras Fernandas. Taip po dvylikos metų jie atgulė vienas šalia kito Granados Karališkojoje koplyčioje.

Basieji ir basosios

XVI a. „basasis“, kalbant apie vienuolinį gyvenimą, reiškė „reformuotas“, taigi, sugriežtintas. Sąvoka kilo iš dvasinio sąjūdžio, kurio šalininkai siekė keisti sustabarėjusias ir dažnai sušvelnintas pašvęstojo gyvenimo normas, išgyventi radikalesnį, asmenišką santykį su Dievu, o išoriškai priartėti prie evangelinio neturto idealo. Pirmiausiai tokias reformas ėmėsi vykdyti pranciškonai, o aplinkiniams labiausiai krito į akis tai, kad jie ėmė vaikščioti basi arba dėvėdami tik labai paprastus sandalus. Vienas tokių reformuotojų buvo ir šv. Petras Alkantarietas, padėjęs Teresei įsteigti pirmąjį vienuolyną. Šventasis asketas pabrėžė kontempliatyvaus gyvenimo ir vidinės maldos (taigi, ir meditacijos) svarbą,

Basosios karmelitės, lydimos savo „ginklanešių“ (taip Karmelitų ordino istorikai *Di-
evo Motinos Efnas ir Otgeris Steginkas* pavadino vyriškąją ordino šaką), plaukia į ateitį. *Laivūgalyje – ordino globėja Mergelė Marija. Procesinė vėliava, XIX a., Alba de Tormeso Karmelio ordino muziejus*

tačiau, priešingai nei Teresė, įtariai žiūrėjo į mokslus ir mokslininkus, tai yra teologus. Panašios nuomonės laikėsi dauguma basųjų,

taip pat ir karalienės Joanos įsteigta klarisių atšaka – Madrido Karališkosios basosios. Pastaroji bendruomenė įkvėpė Teresės vienuolyno idėją: vargdama tarp nelabai save varžančių dviejų šimtų Iškūnijimo vienuolyno seserų (nieko nuostabaus XVI a.), ji svajojė užsidaryti tokia maža vienuolyne kaip madridietiškas, kur nedidelis skaičius seserų,

Reformuotosios karmeličių ir karmelitų šakos neturtą simbolizavo jų apavas: žiemą ir vasarą dėvimi skurdūs virveliniai sandalai. *Sorijos basųjų karmeličių vienuolynas*

griežtai atsiskyrusios, gyventų maldos gyvenimą ir siektų tobulumo, įkvėptos pirmųjų krikščionybės amžių dykumos tėvų pavyzdžio. Tačiau

kitaip nei klarisės, Teresė siekė, kad jos vienuolės daug skaitytų, mokytųsi, lavintų protą. Ir, priešingai nei į savo asmeninį išgelbėjimą susitelkę

atsiskyrėliai asketai, basosios karmelitės turėjo treniruotis ugdydamos tarpusavio gailėstingumą.

Atgailautojų procesijos

Kristaus kančios epizodus Katkuriančios procesijos iki mūsų dienų organizuojamos kiekviename Ispanijos mieste priešvėlykinės savaitės metu – ji vadinama Didžiąja savaitė. Dažniausiai pirmoji įvyksta Verbų sekmadienį, o paskutinė – Vėlykų sekmadienio rytą. Tarptautinės reikšmės kultūros renginiais paskelbtos net dvidešimties Ispanijos miestų Didžiosios savaitės, tarp jų ir Medinos, procesijų savaitė. Kiekvieną eiseną organizuoja atskira brolija, dažnai egzistuojanti jau kelis šimtus metų, kai

Kristus Mirties glėbyje (*Ricardo Flecha, 2011*) – dramatišku išraiškingumu pribloškianti skulptūra, kuri kiekvieną Didžiąją savaitę sukelia diskusijų bangą, nes, prieš išnešant su procesija į gatvę, joje pavaizduoto Kristaus kūno nuogumas droviai pridengiamas strėnjuoste. *Medina del Kampas, Šv. Vinvento Ferero kultūros centras*

narystė perduodama iš tėvų vaikams. Procesijoje ant pečių nešamas (rečiau vežamas ant kilimais „paslėptos“ pakylos) Kristus ar Mergelės Marijos atvaizdas, arba kančios scenas vaizduojančios figūrų grupės. Didžiausias Ispanijoje atvaizdas nešamas Alikantėje Didįjį ketvirtadienį: Paskutinės vakariinės scena ant 11,5 m ilgio ir 5,5 m pločio platformos sveria tris tonas, tad procesijoje ją neša 225 nešikai. Ant Jėzaus ir apaštalų stalo puikuoja tikras maistas, suaukotas Alikantės prekeivių: 50 kg vaisių ir tą patį rytą šviežiai iškeptas ėriukas, tai vėliau bus išdalinta vargšams. Ne mažiau sveriančius Mergelės Marijos atvaizdus dažnai neša moterys. Svorį išverti tenka net kelias valandas, kol procesija apeina pagrindines miesto gatves, tad kas keli šimtai žingsnių pagal sutartinį ženklą nešikai sustoja pailsėti. Likusieji brolijos nariai ir narės seka paskui neštuvus apsirengę atgailautojų drabužiais su aukštais smailiais gobtuvais. Šie rūbai taip pat perduodami iš kartos į kartą, o nauji gali kainuoti 200–900 eurų,

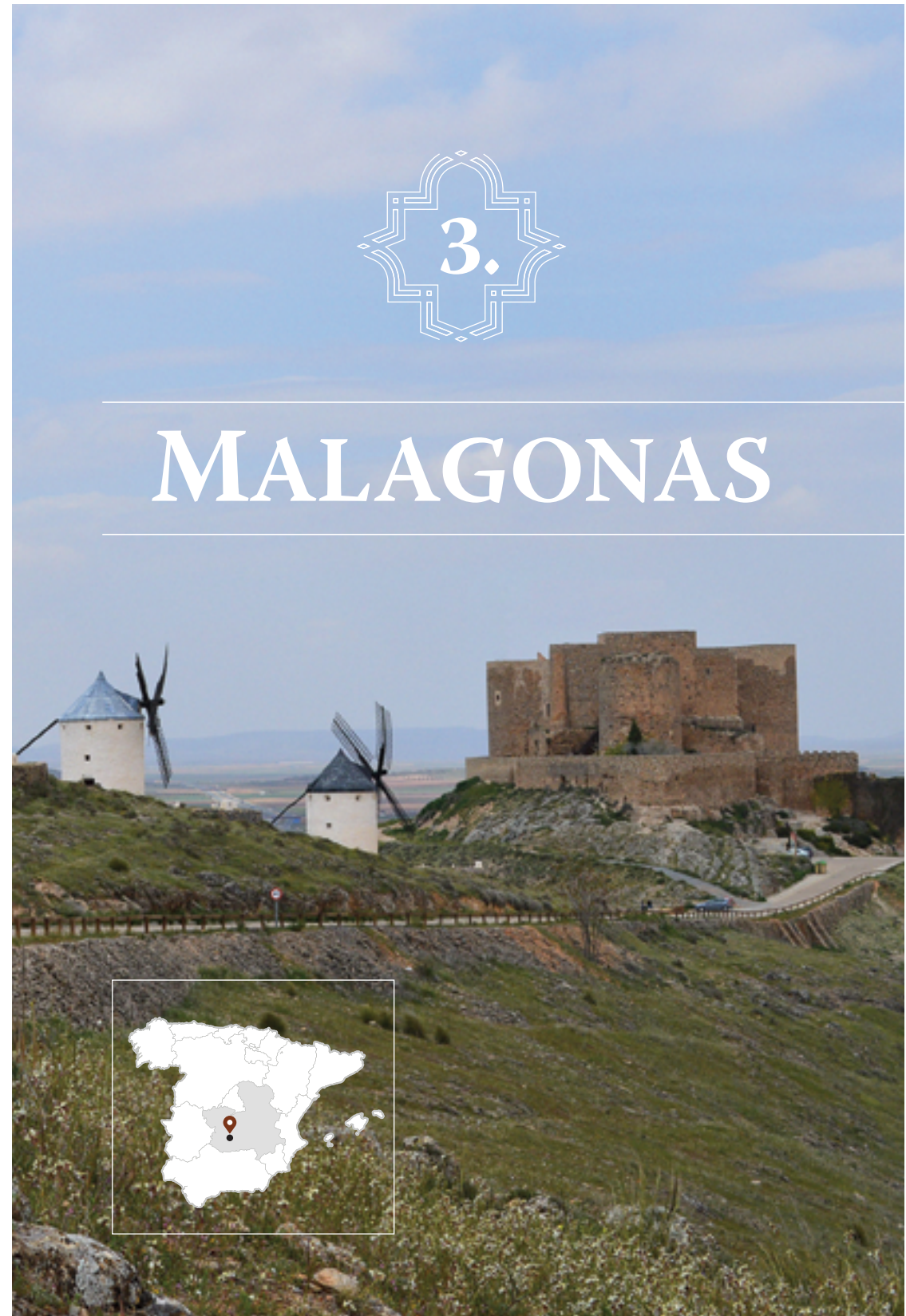
Atgailautojai. Skulptūrinė kompozicija Palensijoje prie Šv. Pauliaus bažnyčios

priklausomai nuo medžiagos kokybės ir apdailos. Procesijoje eina pučiamųjų orkestras, būgnininkai, kartais jų lydi ginkluoti kariai ar policininkai, seka tradicinėmis gedulingomis mantilijomis pasipuošusios moterys. Tad procesija pagauna visus žiūrovo pojūčius: akys raibsta nuo spalvų, egzotiškų formų, papuošimų, gyvų gėlių, o naktį – nuo žvakių, ausis grėžia šaižūs trimitų garsai, per grindinį ataidi būgnų dunksėjimas, o uoslę svaigina smilkalai. Nenuostabu, kad plačiausiai išgarsėjusios procesijos Sevilijoje, organizuojamos net 73 brolijų, sutraukia tūkstančius turistų.

Malagono apyllinktių vėjo malūnai; Konsuegra (Consuegra), už 25 km nuo miestelio

MALAGONAS

KELIONĖS KOMPROMISAI: *Vingiuotas kelias į tikslą*

3.1 Steigėjos pasakojimas

Šio steigimo istorijai Teresė „Steigimų“ knygoje skiria vos vieną lapą. Nieko nuostabaus: palyginus su nuotykių kupina Avilos ir Medinos vienuolynų pradžia, Karmelio gimimą Malagone galima nusakyti taip pat lakoniškai kaip Cezaris nusakė savo pergalę: „Atėjau, pamačiau, įsteigiau.“ Tikroji kova vyko toliau nuo žmonių akių, steigėjos viduje: tai buvo dar tik trečias jos steigiamas vienuolynas, o gyvenimas jau diktavo sunkų kompromisą. Steigiant vienuolyną mažame miestelyje reikėjo atsisakyti radikalaus neturto principo, nes seserys negalėjo tikėtis išgyventi iš žmonių aukų, ir bendruomenę reikėjo aprūpinti pastoviomis pajamomis. Apsispręsti buvo sunku: vos prieš kelis metus Teresė išprašė paties popiežiaus bulę, leidžiančią

jai steigti vienuolynus be pajamų, metus bylinėjosi su Avilos miesto taryba, vėliau laimėjo dar vieną tokį mūšį prieš Medinos del Kampo miestą. O dar anksčiau steigėjai teko įveikti save pačią: įpratusi prie saugaus aprūpinto gyvenimo ji tik po daugybės abejonių išdrįso ryžtis gyventi vien iš Dievo malonės; šį apsisprendimą karštai parėmė šv. Petras Alkantarietis ir net pats Jėzus

Malagono vienuolyno steigėjos donjos Luisos ir jos vyro herbas iš parapijos bažnyčios altoriaus; patį altorių ir visą vidinę bažnyčios apdailą sunaikino respublikonai Ispanijos pilietinio karo metu. Aliejiniai dažai, medis. Eksponuojamas Šv. Teresės kultūros centre Malagone

Šį epizodą primenanti skulptūra, kurią 2014 m. ruošdamasi švęsti 500 metų Teresės gimimo jubiliejų pastatė miesto savivaldybė. Skulptorius Karlosas Gerra (Carlos Guerra)

Teresės projektuotas basųjų karmelčių vienuolyno pastatas (pastatytas 1576–1579 m.). Jo statybą stebėjo pati steigėja, sėdėdama už septyniolikos žingsnių ant akmens, dabar paversto maldos vieta

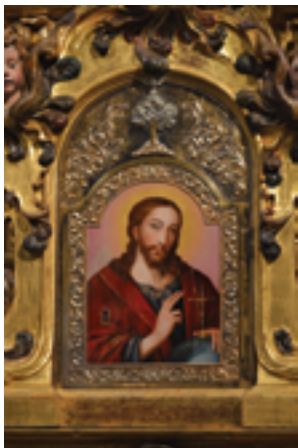
vienoje Teresės vizijoje. Vadinasi, dabar ji turi sušvelninti radikalią savo Regulą ir tarsi žengti atgal?

Teresę masino lengviausia išeiti: atsisakyti vos kelis šimtus gyventojų turinčio Malagono ir toliau steigti tik dideliuose miestuose, kur basosioms karmelitėms nebūtų pritrūkę aukų. Tačiau šis miestelis priklausė jos toledietei draugei donjai Luisai, kuri taip troško turėti čia vienuolyną, kad net sutiko finansuoti visiškai naujo pastato statybą. Jos namuose Tolede 1562 m. Teresė praleido pusmetį: žuvus vyrui donja Luisa taip liūdėjo, kad būgštaudami dėl jos sveikatos įtakingi giminaičiai to meto papročiu išrūpino jai „dvasinę guodėją“ per patį karmelitų provincijolą – jau spėjusią išgarsėti vienuolę iš Avilos. O Teresei ši nelaukta „komandiruotė“ ypač pravertė steigiant pirmąjį vienuolyną.

Aristokratę ir vienuolę sujungė nuoširdi draugystė. Teresė dabar tik juokėsi prisiminusi, kaip nerimavo prieš vykdamą pas Toledo aristokratę, ji net iš anksto išsiklausinėjo, kaip dera kreiptis į tokią aukštakilmę būtybę. Vėliau knygoje „Gyvenimas“ Teresė jai nepagailėjo gerų žodžių: donja Luisa pasirodė esanti tokia pat moteris kaip ir ji, turinti kovoti su aistromis ir silpnybėmis, ir dar taikstyti prie daugybės savo padėties reikalavimų. Kai praėjus šešeriems metams donja Luisa sužinojo, kad Teresei leista steigti

Malagono feodalai donja Luisa (Teresės draugė ir Malagono vienuolyno finansuotoja) ir jos vyras donas Aresas. Paveikslas iš Šv. Dvasios Kristaus koplytėlės kaimelyje El Cristo del Espíritu Santo (El Cristo del Espíritu Santo)

Tabernakulio durelės karmeličių bažnyčios altoriuje. Virš Kristaus pavaizduotas sidabrinis alyvmedis, kurio šakose nutūpęs baltas balandis parodė Teresei būsimą vienuolyno vietą

daugiau vienuolynų, tuoj ėmė spausti savo dvasingąją draugę vykti į jos miestelį Malagoną, žadėdama ir pastatą, ir išlaikymą, ir išrūpinti leidimus. Galiausiai Teresė nusileido: jos patarėjai teologai vienu balsu liepė priimti siūlomas sąlygas, neprieštaravusias ką tik pasibaigusio Tridento susirinkimo nutarimams, o užsispyrus laikytis savo nuomonės ir apleisti Malagono gyventojų sielas būtų buvusi puikybė. Kita vertus, išorinis neturtas savaime negarantavo, kad seserys gyvens tobulai. Tačiau steigėja pareikalavo, kad donja Luisa skirtų pakankamai pajamų bendruomenei aprūpinti ir vienuolėms vėliau nereikėtų kentėti nepriteklių ar trukdyti žmones prašant pagalbos: juk jų užduotis buvo visiškai pasišvęsti Dievo tarnystei.

Rašydama šias eilutes 1573 m., praėjus penkeriems metams, Teresė nesigailėjo sutikusi su šiuo kompromisu. Malagono bendruomenės gyvensena niekuo nesiskyrė nuo kitų Teresės įsteigtų vienuolynų, nes steigėja paliko griežčiausią priesaką, kad ir čia „nei viena sesuo neturėtų nieko savo, ir kad Konstitucijų būtų laikomasi visuose dalykuose taip pat, kaip ir kituose vienuolynuose, įsteigtuose be pajamų“ (F 9, 4).

Taip sutarusi Teresė su keliomis seserimis bei pačia donja Luisa išvažiavo steigti ir pirmąsias aštuonias dienas, kol buvo baigtas įrengti namas, apsisotojo šeiminkės pilyje. Galiausiai 1568 m. Verbų sekmadienį apsigaubusias šydais ir baltais apsiaustais seseris puošni procesija nulydėjo iki bažnyčios Mišioms, o vėliau, jau su Švč. Sakramentu, – į būsimąjį vienuolyną. Taigi šįkart basosios karmelitės įsikraustė ne slapčia naktį pakiemiais, bet viso miestelio akivaizdoje per vieną gražiausių krikščioniškų švenčių, primenančių, kaip Jėzus ant asieliuko įjojo į Jeruzalę, o jos gyventojai Jį sveikino, mojavo palmių šakelėmis ir klojo savo apsiaustus Jam po kojomis. Buvo likusi tik savaitė iki Nukryžiuavimo.

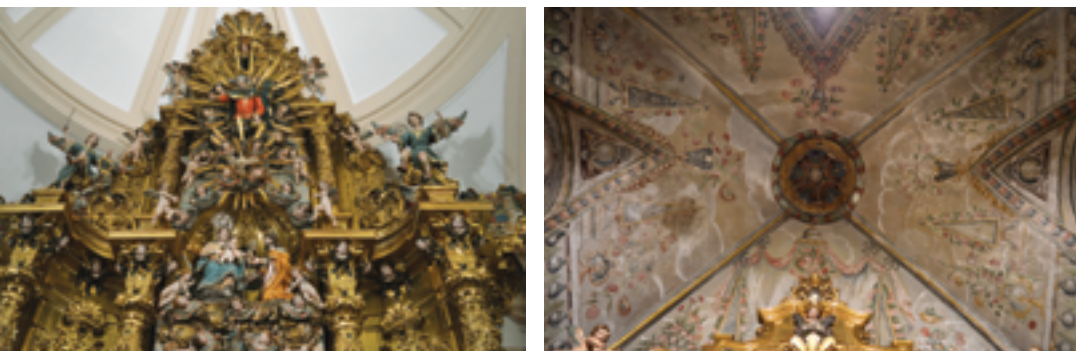
3.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Kodėl donja Luisa taip spyrėsi, kad vienuolynas įsikurtų mažiame Malagone, o ne karališkajame Toledė? Jame Teresė būtų sutikusi steigti nors ir tą pačią akimirką, nes šešiasdešimt tūkst. gyventojų turinčiame mieste jos vienuolynas galėjo gyventi iš aukų, ir donjai Luisai šis geras darbas būtų pigiau kainavęs. Tačiau didikę graužė didelis rūpestis: jos amžinatilsį vyras nupirko Malagono žemes tik 1549 m. kaip dovaną jai vestuvių proga. Taip malagoniečiai liko dvasiniai našlaičiai, nes jau nebeprisiklausė Kalatravos riterių ordinui, kuris juos ir gynė, ir rūpinosi sielų sveikata. Miestelyje nebuvo jokio vienuolyno, o įsteigti Šv. Petro Alkantariečio pranciškonų bendruomenę 1562 m. sutrukdė šventojo mirtis. Malagoniečių sielos ramiau atsipūtė tik 1568 m., kai į miestelį atsikraustė Teresės karmelitės.

Laikinasis seserų prieglobstis nebuvo patogus: donja Luisa jas apgyvendino šalia judrios gatvės, kurioje, anot kapeliono, nuolat šurmuliavo žmonės ir šūkavo šaukliai, trukdydami susikaupti. Teresė nuo pat pradžių ėmė rūpintis pažadėto naujo pastato statyba. Ji ir vietą parinko jam užmiestyje, alyvmedžių giraitėje, kurią, anot legendos, jai parodęs baltas balandis (toje vietoje dabar įrengtas didysis altorius). Su architektu Nikolasu de Vergara

Bareljefas ant Malagono Šv. Marijos Magdaliėtės parapijos bažnyčios fasado, vaizduojantis, kaip 1568 m. balandžio 11 d., Verbų sekmadienį, Švč. Sakramentas iš šios parapijos buvo su procesija perkeltas į Teresės įsteigtą vienuolyną. Pati Teresė (pakeltu šydu) ima už rankos prisartinusią miestelio valdytojo dukrelę ir jai išpranašauja, kad įstos į šį vienuolyną; steigėją lydi donja Luisa ir valdytojas, nešini palmių šakomis, šydais apsigaubusios vienuolės su žvakėmis, o kairiajame kampe – tolstanti dvasininkų procesija su Švč. Sakramentu ir malagoniečiai

Švč. Trejybės altoriaus viršutinė dalis. Centrinėje dalyje – šventoji šeima ant debesies, kurį laiko mažytė tikėjimą simbolizuojanti figūrėlė (moteris užrištomis akimis, iškeltoje rankoje laikanti Mišių taure), virš jų – Šv. Dvasia balandžio pavidalu, o altorių karūnuoja retai taip žmogiškai vaizduojamas Dievas Tėvas, atsirėmęs kaire ranka į žemės rutulį. Altorių sukūrė Chermanas Lopesas (Germán López) 1732 m.

Malagono basųjų karmeličių Švč. Trejybės bažnyčios kupolas

(Nicolás de Vergara) Teresė aptarė kiekvieną plano detalę, nusakė, kaip turi atrodyti pastatas, bet statybos ėjosi lėtai, ir Teresei teko ne kartą priminti donjai Luisai jos pažadą, o galiausiai net pagrasinti, kad išsiveš savo vienuoles. Galiausiai steigėja pati atvyko prižiūrėti darbų: už 70 žingsnių nuo vienuolyno esantis akmuo, ant kurio ji sėdėdavo, dabar paverstas maldos vieta. 1579 m. pastatas buvo baigtas. Taip atsirado unikali relikvija – vienintelis pačios Teresės suplanuotas Karmelis, kurį statant ji rūpinosi kiekviena smulkmena, ir net pasakojama, kad nepaisydama šešiasdešimties metų naštos, pati padėjo mūrininkams.

Malagono vienuolėms nereikėjo sukti galvos, kaip susirinkti aukų pragyvenimui, tad Teresė joms prisakė rūpintis neturtingais ir tamsiais miestelėnais. Tam seserys už savo lėšas pasamdė patikimą moterį, kad ji veltui mokytų vietines mergaites buitės darbų, o drauge ir tikėjimo bei doro gyvenimo. Vienuolynas joms duodavo pietus. Vietos berniukais Teresė įkalbėjo pasirūpinti kleboną ir prieglaudos valdytoją (šis buvo linkęs į melancholiją, tad konkretus darbas ir jam pačiam turėjo išeiti į naudą).

Neturtas nebuvo vienintelis Malagono kompromisas – Teresei teko nusileisti ir dėl pasninkavimo. Toliau nuo pagrindinių prekybos kelių įsikūrusiame sauso klimato miestelyje negalėjai gauti žuvies, tad teko sušvelninti Regulos punktą, draudžiantį

Teresės rašalinė. Šv. Teresės kultūros centras Malagone

valgyti mėsą. Ją leista valgyti triskart per savaitę (tik ne advento ir gavėnios metu), kaip ir nereformuotosios šakos karmelitėms. Trečia naujovė: Teresė pirmąkart sutiko priimti seseris pasaulietes (freilas), tai yra vienuoles, turėjusias pirmiausia rūpintis buitės darbais, kurioms nebuvo privaloma giedoti liturgines valandas (choro seserų darbas). Steigėja padidino ir bendruomenės narių skaičių: priklausomai nuo vienuolyno pajamų, jų galėjo būti iki dvidešimties. Ir dabar basųjų karmeličių bendruomenės neviršija 21, kur dvidešimt pirmoji sesuo simbolizuoja pačią Teresę.

Kas sugebėjo užsispyrimu garsėjusią Teresę palenkti šitiekai kompromisų? Atsakymas greičiausiai slypi mieste, apie kurį pati steigėja savo pasakojime nė neužsimena – Alkala de Enarese (*Alcalá de Henares*). Vos už trisdešimties kilometrų nuo Madrido esančiame universitetiniame miestelyje jau nuo 1563 m. gyvavo kitas reformuotų karmeličių vienuolynas, įsteigtas senos jos pažįstamos Marijos Jepes. Ši granadietė našlė basa pėsčiomis suvaikščiojo į Romą pas popiežių ir parsinešė leidimą steigti vienuolyną tuo metu, kai Teresė dar tik svajojo tokį gauti, išsiųsta į Toledą guosti donjos Luisos. Dvasingoji asketė Marija, nepagailėjusi net savo motiniškos meilės (išeidama į Romą ji paliko sesers globai mažametį sūnų), naujajame vienuolyne įvedė ypač griežtą gyvenimo būdą: jaunosios jos pasekėjos alino kūną nuolatiniu pasninku, o gal ir badavimu, kruvinomis atgailomis, vaikščiojo visiškai basos net šaltą Alkalos žiemą, vengė bet kokio atsipalaidavimo valandėlių, o viena iš jų garsėjo tuo, kad per dešimt metų niekas jos nematė net nusišypsant. Nenuostabu, kad per penkerius bendruomenės gyvavimo metus Alkalos karmelitės dėl besaikio griežtumo prarado sveikatą. Be to, besirūpindamos vien dangiškais reikalais jos apleido buhalteriją: jau niekas nežinojo, iš kur ateina ir kur dingsta didžiulės pinigų sumos. Tad jų vienuolyną finansavusi galingoji karaliaus auklė donja Leonora de Maskarenjas (*Leonor de Mascareñas*) pasikvietė į pagalbą Avilos vyskupo sesers rekomenduotą Teresę.

Keistas buvo šis išbandymas Teresei: vos prieš šešerius metus radikaloji Marija Jepes jai atrodė nepasiekiamas idealas, o dabar ją kvietė taisyti šios klaidų. Alkalos bendruomenė po dviejų Teresės vadovavimo mėnesių, regis, liko kokia buvusi: energinga keturiasdešimt ketverių motinėle Jepes jai perdavė vienuolyno raktus ir drauge su kitomis žemai nusilenkė, tačiau griežtai atsisakė keisti savo gyvenimą.

Pro akmenį, ant kurio, sakoma, sėdėdavusi šv. Teresė, malagoniečiai ir šiandien nepraeina nenusiėmę kepurės ir nepersišegnoję

Kuklūs basųjų karmeličių indai. Šv. Teresės kultūros centras Malagone

Aplink ją susibūrusios septyniolika jauniklių – tik šešios buvo persiritusios per dvidešimt – vienos tyломis, o kitos atvirai pasekė steigėjos pavyzdžiui. Gerokai vėliau pakviesta liudyti Teresės kanonizacijos procese, Alkalos sesuo Šventojo Jeronimo Ana pareiškė nė nepagalvojusi, kad Teresė – šventoji, ir vertėtų išsaugoti marškinių pamainą, kurią jai buvo paskolinusi. Ji atrodė esanti tiesiog gera vienuolė, kaip ir kitos kruopščiai vykdžiusi Regulos reikalavimus, o ekstazės ir regėjimai tuose namuose buvo duona kasdieninė.

Nenuostabu, kad dvi steigėjos nerado bendros kalbos: tuo metu Teresė jau buvo aiškiai apsisprendusi, kad už išorinį atšiaurumą svarbesnis seserų tarpusavio rūpestis, švelnumas, rūpinimasis ligonėmis, atsipalaidavimo valandėlės, leidžiančios vėliau geriau vykdyti griežtus Regulos reikalavimus neprarandant sveikatos. Iš Alkalos Teresė išsivežė ir suvokimą, kad kraštutinis griežtumas, askezė, ir neturtas savaime nei kiek nepriartina prie Dievo, priešingai, gali tapti savitiksliais. Dabar ji jau aiškiai žinojo, kas jos reformoje svarbiausia, o kurių punktų – pavyzdžiui, pajamų neturėjimo – buvo galima ir atsisakyti dėl aukštesnių dalykų.

Malagone Teresė apsilankė iš viso šešis kartus, nes miestelis buvo įsikūręs netoli Karališkojo sidabro kelio, jungusio Toledą su Kordoba, – tinkama vieta atsipūsti keliaujant į Andalūzijos bendruomenes. Dėl tokios strateginės padėties vėlesniais amžiais suvienytoje Ispanijos karalystėje, suaktyvėjus ryšiams su pietinėmis provincijomis, Malagone gyventojų padaugėjo iki kelių tūkstančių. Tačiau XIX a. buvo atidarytas tiesesnis kelias į pietus per pavojingą Despenjaperos (*Despeñaperros*) perėją, ir Malagonas staiga virto tyliu provincijos miesteliu, gyvenančiu iš alyvuogių aliejaus, vyno ir garsiųjų La Mančios sūrių. Mūsų dienomis jis išsiplėtė pasiekdamas Teresės suprojektuotąjį užmiesčio Karmelį. Šventosios vardas Malagone skamba kiekviename žingsnyje, juo pavadintas net vietinis futbolo klubas – Teresės Atletikas (žaidžia regioninėje lygoje), įkurtas 1968 m., švenčiant 400 metų

jubiliejų nuo steigėjos apsilankymo šiame mieste. Karmelio ordino simbolis puikuoja ir Malagono miesto vėliavoje bei herbe šalia kitų dviejų miesto istorijos ženklų: Kalatravos ordino kryžiaus ir donjos Luisos vyro herbo erelio.

3.3 Mintys

Kiekviena kelionė yra kompromisas: kad ir koks aiškus būtų tikslas, konkrečius žingsnius tenka taikyti prie kelio nelygumų, o kartais pajėgti aplinkkeliu, kaip nutiko Teresei, kai kelias į Avilos vienuolyną vedė per Toledo didikės rūmus. Tačiau renkantis kompromisus svarbu nepražiopsoti, kada jie ima tolinti nuo tikslo.

Steigdama Malagone Teresė jau aiškiai žinojo, kad Regulos punktai dėl pajamų neturėjimo, mėsos ir seserų pasauliečių yra tik priemonės. O kad jos savaime neveda į didesnę dvasinę tobulumą, Teresė suprato praleidusi du mėnesius tarp kraštutinę askezę praktikuojančių Alkalos karmeličių. Jei tobulumo kelio tikslas yra veikli Dievo meilė, atsigręžti į šalia esantį žmogų ir jam padėti tobulėti yra svarbiau nei pačioms iš paskutiniųjų per jėgą veržtis į rojų.

Savo vienuoles Teresė mokė ypač radikalai: „Kai matau, kaip uoliai kai kurios sielos stengiasi suprasti, kokios rūšies yra jų malda, ir besimeldamos užsisiklendžia savy taip, kad, regis, nedrįsta sukrotėti ar mintimi pajudėti, kad neprarastų nė trupučio pasiskonėjimo ir pamaldumo, tai man parodo, kaip menkai jos suvokia kelią, kuriuo pasiekiamas vienybė, nes galvoja, kad tame ir slypi visa reikalo esmė. O ne, seserys, ne taip; Viešpats nori darbų, ir jei matai kokią ligonę, kuriai gali suteikti bent kiek palengvėjimo, tai nė trupučio nesirūpink prarasti šią pamaldžią praktiką ir atjauk ją. Jeigu jai skauda, tai teskauda ir tau, jei reikia, tu pasninkauk, kad jinai pavalgytų, – ne tiek dėl jos, kiek dėl žinojimo, jog tavo Viešpats to nori. Štai kokia yra tikroji vienybė su Jo valia. Ir jei matai labai giriant kokį žmogų, džiaukis labiau nei tuomet, kai giria tave.“ (5M 3, 11).

Išorinis griežtumas yra tik priemonė, padedanti karmelitėms pamiršti save, atsisieti nuo žemiškų dalykų ir liautis

Ant išorinių vienuolynų langų karmelitės įsirengdavo pinučius su 10 cm ilgio spygliais, skirtais smalsuoliams nubaidyti. Alba de Tormeso vienuolyno langas

tarnauti savo silpnybėms, tai yra siekti laisvės, kad niekas jau nebestotų tarp jų ir Dievo valios. Visai nevienuoliškos sanklodos žmogus, mūsų amžininkas norvegų rašytojas Jo Nesbo, panašiai apibūdino savo patirtį kariuomenėje: ten jis atrado tai, ko net neįtarė turįs – vidinę discipliną. Tad po trejų sunkių metų jaunas vyras jau grįžo pasiruošęs perlaikyti vidurinės mokyklos egzaminus, baigti ekonomikos studijas, rasti gerai apmokamą darbą, o paskui... iš jo išeiti tam, kad taptų detektyvų rašytoju. Regis, kiekvieno laisvo žmogaus kelias yra vingiuotas.

Šaligatvio plytelė, vaizduojanti rašančią Teresę su daktarės berete. Tokiomis plytelėmis Malagono savivaldybė nužymėjo šv. Teresės maršrutą

Karmelitų architektūros ypatybės

Tradiciinius vienuolynų įrengimo principus Teresė pritaikė naujojo dvasingumo reikalavimams. Tad ir pagal jos nurodymus įrengtų ar perstatytų pastatų fasadas bei išplanavimas byloja apie materialinių gėrybių atsisąjūsimą, paklusnumą vyresniesiems, pusiausvyrą tarp kontempliatyvaus atsiskyrimo ir artimo meilės gyvenimo. Todėl Konstitucijose Teresė nurodė: „Namai, išskyrus bažnyčią, niekada neturi būti išdailinti, taip pat juose neturi būti jokių gražių daiktų, viskas daryta tik iš grubaus medžio; namai turi būti maži, žemų lubų,

o kambariai – kuklūs, tokie, kokių būtinai reikia, nieko atliekamo; namas kiek įmanoma tvirtesnis, aptvertas aukšta tvora ir turintis kiemą,

skirtą eremams, į kuriuos būtų galima pasišalinti melstis, kaip darydavo mūsų šventieji Tėvai.“¹⁴ Celės būdavo dvylikos pėdų ilgio, plikomis baltintomis sienomis ir koklių grindimis, o iš baldų jose buvo tik guolis (šiaudų čiuzinys ant lentos), uždengtas šurkščiu rudos vilnos audeklu. Kėdės laikytos prabangių daiktų, tad vienuolyne jų buvo tik pokalbių kambaryje, o celėse seserys prisėsdavo ant plačios palangės ar ant grindų, kur padėdavo lentą, kad

Dvimetrinės šv. Juozapo karmeličių vienuolyno durys. Eksponuojamos šv. Teresės kultūros centre Malagone

apsisaugotų nuo šalčio. Virš guolio kaboją didelis medinis kryžius be Nukryžiuotojo, o ant lentynėlės buvo laikoma aliejinė lempelė ar žvakė, verpstė ir priemonės kūni marinti. Konstitucijose

sakoma: „Seserys jokių būdu teneturi nieko nuosavo, ir tenebūna leidžiama joms turėti jokio maisto, jokių drabužių, nei laikyti skrynių, dėžučių, spintų, nebent kuriai to reikėtų dėl turimų pareigų bendruomenėje; viskas turi būti bendra.“ (10 sk.). Ypač svarbi buvo klauzūra: rodytis atidengtu veidu seserys galėjo tik savo šeimos nariams (tėvams, broliams), tačiau ir jie negalėdavo įeiti į klauzūrą,

Taip atrodė sukiny, kuriuo karmelitės perduodavo ar priimdavo daiktus iš „išorinio pasaulio“. Avilos įsikūnijimo vienuolynas, sukiny iš buvusios klauzūros pusės, kur prie jo budėdavo ir Teresė

anapus tankių pokalbių kambario pinučių (tokių, kad pro juos netilptų ranka, – patikslino Teresė instrukcijose Karavakos priorei). Iš vidinio kiemo pusės languose taip pat turėjo stovėti pinučiai, nors ne tokie tankūs: tik kad nebūtų galima prakišti galvos. O išorinio mūro languose būdavo statomi dantyti pinučiai, siekiant atbaidyti atkakliausius smalsuolius. Žmonių aukas priimdavo ar atliktus darbus užsakovams seserys perduodavo per sukinį: išmoninga medinė cilindro formos lentynėlė sienoje buvo įtaisyta taip, kad ją išilgai skirianti lenta neleisdavo lankytojams įžvelgti kitoje sienos pusėje sėdinčios sesers veido.

Karmelitų ordino istorija trumpai

J o ištakos slypi XII a., kai į šalia Jeruzalės esantį Karmelio kalną pradėjo rinktis pasauliečiai, piligrimai ir nuo kryžiaus žygių pavargę riteriai. Visi jie troško atsiskyrimo nuo pasaulio laukti antrojo Kristaus atėjimo, tai yra pasaulio pabaigos. Šie atsiskyrimo siekė visą laiką skirti tik maldai ir meditacijai, apmąstyti Dievo žodį, gintis nuo dykumų atsiskyrimo visuomet itin persekiojusio velnio, o ypač nuo pačiame žmoguje slypinčių išdavikių – aistrų. Tam jie nebūtų turėję laiko to meto vienuolynuose,

kurie chaotiškais Europos civilizacijos priešaušrio laikais perėmė kultūros sergėtojų, žemės ūkio organizatorių, amatų, medicinos centrų ir net gynybinių tvirtovių funkcijas. Nepriklausomi atsiskyrimo susibūrė į vieną ordiną 1206–1214, o jų paprašytas Jeruzalės patriarchas davė jiems pirmąją Regulą – bendruomenės gyvenimą reguliuojančių taisyklių rinkinį. Šventojoje Žemėje darėsi vis pavojingiau, tad nuo 1220 m. karmelitai pradėjo keltis į Europą, o 1291 m.

jų Karmelio kalne nebeliko. Savo pavyzdžiu ir idealu jie laikė biblinį pranašą Eliją, o jau įsikūrę Europoje, pavedė save ypatingai Karmelio Mergelės Marijos globai. Čia karmelitai jau negalėjo gyventi atsiskyrimo, tad 1247 m. popiežius Inocentas IV šiek tiek pakeitė Ordino regulą, leisdamas jiems įsikurti miestuose ir tapti elgetaujančiu Ordinu, kurio nariai žmonėms už išlaikymą atsilygins sielovada, tai yra pamokslaus ir klausys išpažinčių. Tačiau tikras karmelitų Regulos

„sušvelninimas“ įvyko tik 1432 m. popiežiui Eugenijui IV išleidus atitinkamą bulę. Reformuodama Karmelį Teresė grįžo prie popiežiaus Inocento IV patvirtintos tvarkos: nors ir labai traukė atsiskyrėliškas dykumos tėvų idealas, jos vienuolės turėjo gyventi miestuose. Tačiau moteriškoji Ordino šaka, kuri laikosi griežtos klauzūros, liudija svarbiausią savo pirmųjų atsiskyrėlių gyvenimo principą: visą gyvenimą skirti Tam, kuris visiškai atstoja pasaulį – Dievui, Jį kontempliuoti ir siekti tapti viena su Juo maldoje.

Pranašas Elisas, vienas iš dvasinių basųjų karmelity tėvų. Iškelęs liepsnojantį kalaviją jis laiko pamynęs Baalo žynį. Malagono basųjų karmelitychų bažnyčia

Šv. Juozapas, didysis Teresės užtarėjas, kurio globai ji pavedė beveik visus savo vienuolynus. Jo figūra saugo ir Malagono vienuolyno įėjimą

Karmelity herbas

Teresės Atletiko futbolo komandos marškinėliai, kuriuose vaizduojamas rudas karmelityškas škaplierius ir Teresės parašas. Juos galima įsigyti miestelio daržovių parduotuvėje

Tai – santūrus dvispalvis skydas, kurio balta ir ruda spalvos vaizduoja žemiškąjį Mergelės Marijos drabužį ir jį atkartojantį

karmelity abitą. Apatinė ruda dalis vaizduoja Karmelio kalną, kuriame, anot legendos, paskutinius gyvenimo šiose pasaulyje metus pra-

leido Mergelė Marija. Pritaikydamas herbą reformuotiems karmelitams, šv. Kryžiaus Jonas virš kalno priepieš kryžių, kuris reiškia Kristų. Mergelę Mariją simbolizuoja rudo kalno centre švytinti sidabrinė žvaigždė. Balta viršutinės dalies spalva primena Karmelio kalną gaubiantį baltą debesį, kuriame pranašas Elisas įžvelgė Marijos veidą. Dvi rudos žvaigždės baltame danguje yra pranašai – Elisas ir Eliziejus, Karmelio ordino dvasios tėvai.

Herbą karūnuoja dvylika Mergelės Marijos karūnos žvaigždžių, tai yra dvylika malonių, kurias Motinai

suteikė Viešpats, o ji dosniai perduoda savo globojamam Ordinui. Iš herbo karūnos kyla ranka, laikanti kalaviją. Ji primena pranašo Elijo žygdarbį, kai jis nugalėjo 450 netikrų Baalo pranašų. Aplink ranką plevėsuoja šūkis: „Aš degu uolumu Viešpačiui, Galybių Dievui“ (1 Kar 19, 10).

Galingoji karaliaus auklė Leonora de Maskarenjas (Leonor de Mascareñas)

Ši portugalė, gimusi 1503 m., atlydėjo į Ispaniją būsimąjį imperatoriaus Karolio I žmoną Elžbietą Portugalę, karaliaus Pilypo II motiną. Jam gimus, Leonora tapo jo aukle, taigi, pavadavo nuo pogimdyvinės karštinės mirusią motiną. Pasakojama, kad ji taip mylėjusi mažąjį Pilypą, jog jam pavojingai susirgus net davė įžadą netekėti, jei tik jis pasveiks. Pilypas pasveiko, o donja Leonora iš tiesų niekuomet neištekėjo. Vėliau Pilypas II jai patikėjo ir savo sūnaus Karolio auklėjimą, apsupdamas ją dar didesne pagarba, nors donja Leonora ir be to jau buvo įtakingiausia to meto Ispanijos dama. Išauginusi ir antrą būsimąjį karalių, 1554 m. donja Leonora nusprendė stoti į pranciškonų vienuolyną, tačiau Pilypas II nenorėjo jos prarasti, tad įtikino, kad bus daugiau naudos, jei ji pasiaukos ir, užuot pati užsidariusi, įsteigs kelis

Leonora de Maskarenjas. Sofonisbos Angisolos (Sofonisba Anguissola) piešinys, apie 1560 m.

vienuolynus, taip išgelbėdama daugiau sielų. Donja Leonora nusileido, bet su sąlyga, kad Pilypas II leis jai užsidaryti į savotišką klauzūrą kambaryje prie jo pilies Madride. Karalius sugebėjo net išrūpinti popiežiaus leidimą, kad jo auklė asmeninėje koplyčioje galėtų turėti Švč. Sakramentą. Šventasis Sostas ją taip gerbė,

kad į Ispaniją siunčiamiems popiežiaus delegatams ir nuncijams būdavo prisakoma būtinai užėti pareikšti jai pagarbą. Karalius ištesėjo ir antrą pažado dalį: davė pinigų donjos Leonoros steigiamam Angelų vienuolynui (taip pat šalia pilies), kuriame ir ji pati galėjo džiaugtis vienuoliniu gyvenimu, nors ir nesitraukdama iš karaliaus pilies. Vienuolynas buvo labai artimas Teresės idealui: griežta klauzūra ir tik dvylika seserų, prie kurių donja Leonora galėjo kada panorėjusi prisijungti, įeidama per specialias dureles. Angelų vienuolyną 1563 m. atidarė septynios karmelitės iš Avilos provincijos. Tais pačiais metais donjos Leonoros dovanotame name Alkaloje įsikūrė ir griežtosios asketės Marijos Jepes reformuota karmelitychų bendruomenė, kurioje Teresė lankėsi prieš važiuodama į Malagoną.

4.

VALJADOLIDAS

KLAIDOS: kai kelyje pasiklystama

4.1

Steigėjos pasakojimas

Anot Teresės, dar prieš iškeliaujant į Malagoną „vienas aukštakilmis bajoras, viengungis, pasakė, jog jei norėčiau steigti vienuolyną Valjadolide, jis labai norėtų man duoti namą su geru ir dideliu sodu, kurį turi dideliame vynuogyne, ir norėjo tuoj perduoti nuosavybę; tai buvo labai vertingas dalykas. Aš ją priėmiau, nors nebuvo visiškai tikra, kad ten steigsiu, nes namas stovėjo beveik už ketvirčio lygos (apie 3 km) nuo miesto. Tačiau pamaniau, kad įsteigus bus galima [vėliau] persikelti“ (F 10, 1). Steigėja diplomatiškai nutyli bajoro vardą, nes toliau užsimena, kad šis viengungis buvo geras plevėsa, o savo sielos būkle susirūpino pasikalbėjęs su Terese.

Geradarys išsigelbėjo tik per plauką: praėjus vos porai mėnesių „jį ištiko tokia staigi negalia, kad atėmė jam kalbos dovaną, ir jis nepajėgė gerai atlikti išpažinties, nors daugybe ženklų rodė, kad prašo Viešpaties atleidimo. Mirė labai greitai ir toli nuo manęs. Pasakė man Viešpats, kad jo išganymui grėsė didelis pavojus, ir kad jo pasigailėjo dėl tarnystės, kuria pagelbėjo Dievo Motinai duodamas tą namą Jos ordino vienuolynui įsteigti; ir kad neišeis iš skaistyklos tol, kol tame name nebus paaukotos pirmosios Mišios“ (F 10, 2). Tad Teresė atsisveikino su Toledo didikais, viliojusiais pasilikti ir steigti jų mieste, ir išvyko į Valjadolidą.

Kryžius prie Pisuergos upės, žymintis pirmojo Teresės vienuolyno vietą

Pimentelių rūmai (Palacio de los Pimentel), kuriuose gimė neapbrėpiamos Ispanijos imperijos paveldėtojas Pilypas II. Anot legendos, krikštyti jis buvo išneštas pro langą, kad būtų teisėta tai daryti gretimoje Šv. Pauliaus bažnyčioje, o ne mažesnėje parapijos bažnytelėje, kuriai formaliai priklausė rūmų vartų gatvė

Pimentelių rūmų kiemas

Vos įkėlusi koją į dovanotuosius namus, Teresė suprato, kad suklydo: gražioje vietoje ant upės kranto pastatytas vasarnamis buvo drėgnas, vadinasi, gyventojas visus metus persekios ligos. O kur dar neartimas kelias iki Valjadolido vartų: kas ryšis taip toli eiti, kad nuneštų seserims aukų? Visgi Teresė nusprendė pasilikti, pasamdė mūrininkus ir pradėjo patyliukais statyti klauzūrai reikalingas pertvaras. Ji taip skubėjo, kad pirmosios Mišios buvo paaukotos dar oficialiai neįsteigus vienuolyno (trūko raštiško Ordino provincijolo leidimo). To užteko: priimdama Komuniją steigėja išvydo „šalia kunigo stovintį minėtąjį bajorą švytinčiu veidu ir džiuę; sudėjęs rankas jis man padėkojo už viską, ką padariau, kad jo siela kuo greičiau išeitų iš skaistyklos ir eitų į dangų“ (F 10, 5).

Galiausiai 1568 m. rugpjūtį, per Žolinę, vienuolynas buvo įsteigtas, tačiau seserys jame praleido mažai laiko: nors buvo vasara, drėgname paupio name „beveik visos smarkiai susirgome“ (F 10, 6). Tai pamačiusi vietinė didikė donja Marija de Mendosa (*María de Mendoza*), mirusiojo geradarijo plevėsos ir Alvaro de Mendosos, Avilos vyskupo, sesuo (Teresė ir ši faktą diplomatiškai nutyli) atsivežė sergančias vienuoles į savo rūmus ir pasisiūlė joms nupirkti gerą namą pačiame Valjadolido mieste, pasilikdama sau nelemtąjį vasarnamį. Donja Marija ištesėjo pažadą ir paklojo net 2600 aukso dukatų už erdvius namus su sodu, į kuriuos karmelitės persikėlė su iškilminga procesija, lydimos Valjadolido miestiečių ir didikų, ir tebegyvena iki mūsų dienų.

Seserys ramiai pagyveno penkerius metus iki 1573, kai vienuolynas atsidūrė visų valjadolidiečių lūpose: užsispyrusi tapti basąja karmelite ten pabėgo Kastilijos Adelantado paveldėtoja Kasilda. Ryžtingajai kandidatei buvo tik vienuolika metų, tačiau problema slypėjo ne jos amžiuje: šeima mergaitę jau laikė pakankamai suaugusia, kad ją oficialiai sužadėtų su gerokai vyresniu dėde iš tėvo pusės. Taip jos motina našlė Marija de Akunja (*Maria de Acuña*) norėjo užsitikrinti, kad giminės valdos liks vienoje rankose (dėl giminystės artumo net teko prašyti popiežiaus leidimo santuokai). Nuotakai pabėgus į vienuolyną giminaičiai susiėmė už galvos: kas gi dabar perduos ateities kartoms garbingą Adelantado titulą? Mat Kasildos brolis, vienintelis sūnus, trejus metus pasigalynėjęs su motina ir sulaukęs septyniolikos, išėjo pas jėzuitus, vyriausioji dukra jau anksčiau buvo įstojusi pas dominikones, o vidurinioji sesuo atsisakė paveldėjimo teisės mažosios Kasildos naudai.

Teresė pasakoja, kad Kasilda labai mėgo puošnius apdarus, dovanas ir švelniai mylėjo savo dėdę sužadėtinį, tačiau pagaliau kaip tik šis jausmas pastūmėjo ją į vienuolyną: „Kartą praleidus džiaugsmingą dieną su sužadėtinium, kurį mylėjo daug labiau nei buvo galima [tikėtis] iš jos amžiaus, apėmė ją didžiulis liūdesys pamačius, kaip eina į pabaigą ta diena, ir kad šitaip pasibaigs visos [dienos]“ (F 10, 14). Kai vėliau su senele (savo būsimąja anyta) užsuko į karmeličių vienuolyną, ją užplūdo didžiulis gerumas suvokus, kaip būtų gera garbinti Dievą tokioje mažoje ir neturtingoje bendruomenėje. Kitą dieną atsiviliojusi į Karmelio priimamąjį savo motiną, puolė su ašaromis maldauti leisti jai ten pasilikti. „Ji liejo tokias gausias ašaras ir kalbėjo tokius žodžius, kad ją išleistų, jog visos buvo apstulbusios. Jos motina, nors viduje ir džiaugėsi, bijojo savo giminaičių ir nenorėjo visko taip palikti, kad jie paskui nesakytų, jog tai ji įkalbėjusi [dukterį]. Ir [vienuolyno] vyresnioji laikėsi tokios pat nuomonės, nes jai atrodė, kad [kandidatę] dar visai mergaitę ir ją reikia geriau išbandyti. Tai buvo iš ryto“, – patikslina Teresė (F 11, 3). Kasilda išsiprašė pasilikti iki vakaro, buvo pakviestas nuodėmklausys –

Teresė užtaria vienuolyno finansuotoją bajorą Bernardiną per pirmąsias Mišias naujajame Valjadolido vienuolyne. Paveikslas, kurį nutapė Rubensas, kai dirbo Ispanijos karaliaus dvare Valjadolide 1603 m. Nyderlandų pasiuntiniu (detalė)

Teresei jau pažįstamas ir ne kartą jai padėjęs dominikonas tėvas Banjesas, kuriam mergaitės įkarštis pasirodė esąs tikras pamaldumas. Vis dėlto tą dieną bendromis jėgomis ją įkalbėjo grįžti namo, o motina ėmė slapčia tartis su giminaičiais, tik saugodamasi, kad nesužinotų sužadėtinis. Visiems atrodė, kad tai – mergaitiški kaprizai, tačiau Kasilda atrėždavo, kad jei buvo pakankamai suaugusi vedyboms, kodėl ne vienuolynui?

Pamačiusi, kad geruoju nieko nepasieks, mergaitė sumanė gudrų planą: išsiprašė pasivažinėti senelės karieta lydima auklės ir tarnų. Vienam iš jų užmokėjo, kad už kiek laiko prineštų prie vienuolyno durų kelis ryšulius maisto, o pati nuėjusi prie sukinio paprašė vandens. Kai pasibeldė tarnas su ryšuliais ir durininkė atrakino duris, kad juos paimtų, Kasilda pro ją įsmuko į vidų ir apsikabino Mergelės Marijos statulą, maldaudama vyresniąją jos neišvaryti. Iš kitos pusės vienuolyno duris daužė tarnai, raudėjo palydos moterys. Vyresnioji liepė pakviesti Kasildos motiną. Drauge atėjo net ir mylimas dėdė-sužadėtinis. Jis Kasildą įtikinėjo, kad daug labiau pasitarnaus Dievui tapdama garbinga dama ir dalindama išmaldą, bet ji buvo nepalenkiama: „tegul jis pats ją dalina; o ji jaučiasi esanti labai silpna, todėl gyvendama pasaulio pavojuose neišgelbėtų [sielos], ir kad jis neturėtų ja skųstis, nes palieka jį ne dėl kito vyro, bet dėl Dievo, taigi, čia niekaip neįžeidžia jo [garbės]. O kai pamatė, kad jo niekas neįtikina, atsistojo ir jį paliko“ (F 11, 6).

Vyresnioji nedavė mergaitėi abito, tačiau Kasilda pasiliko vienuolyne tris savaites, nuo 1573 m. gruodžio 8 iki 28 dienos, kai jos šeima, išsirūpinusi karaliaus įsakymą, atėjo jos išsivesti jėga. Kasildos motina neilgai ištvėrė nuolatines dukters ašaras ir įtikinėjimus, tad ėmė ruošti išvežti Kasildą į vyriausios dukters vienuolyną pas dominikones, nes ten sąlygos nebuvo tokios atšiaurios kaip pas Teresės karmelites. Tai sužinojusi Kasilda nesnaudė: kai jos motina bažnyčioje įėjo į klausyklą išpažinties, mergaitė liepė auklei užprašyti

Šv. Pauliaus bažnyčia (Iglesia de San Pablo), kurios fasadas dėl savo turtingumo net vadinamas altoriumi atvirame ore. Joje krikštytas Teresės globėjas karalius Pilypas II gimęs gretimuose Pimentelių rūmuose

Karaliai Katalikai, slapta susituokę Valjadolide ir taip padėję vieningos Ispanijos valstybės pamatus. Medinės krėslų atkaltės Segovijos pilies koplyčioje

Mišias. Vos tik ši žengė kelis žingsnius prie kunigo, Kasilda pasikaisė padurkus ir nurūko į Karmelį tokiu greičiu, kad net iš paskos pasiūstas tarnas nesugebėjo jos pasivyti. Užrėmusi iš vidaus vienuolyno duris ji ėmė taip baladotis ir verkti, kad buvo įleista, ir šįkart vyresnioji galiausiai sutiko duoti jai abita. Dievas „vi-

sai neužilgo pradėjo jai mokėti dvasinėmis malonėmis, o jinai – Jam tarnauti su didžiuliu džiaugsmu ir nuolankumu bei visko atsižadėdama“ (F 11, 10).

Pakeliui į Valjadolidą Teresė sugebėjo įsteigti ir savo pirmąjį vyrų vienuolyną. Pradžia buvo kukli. Dar prieš išvažiuojant iš Avilos 1568 m. tenykštis bajoras ponas Rafaelis (istorikai iki šiol tebespėlioja, kas jis) pasiūlė būstą būsimajam basųjų karmelitų vienuolynui – trobelę Duruelyje, kur gyveno vos dvidešimt šeimų. Teresė priėmė dovaną. Vieta buvo tokia nuošali, kad steigėjos vilkstinė pakeliui pasiklydo ir, praklaidžijusi visą dieną kepinant negailestingai rugpjūčio saulei, atvyko tik vakarop. Pamačiusi trobelę pasibaisėjo net Teresę lydėjusi vienuolė, didelė atgailautoja, pratusi prie atšiaurių sąlygų. Ji sušuko, kad neatsiras tokios tvirtos dvasios ir taip labai įkvėpto žmogaus, „kuris galėtų tai išverti.“ Steigėjos sąlygos neišgąsdino: ji tuoj pamatė, kad pastato priekyje yra vietos koplyčiai, o toliau tilps maža virtuvėlė su valgomuoju ir kamarėlė miegamajam, taigi, vienuolynui būstas tiks. Tačiau tądien ten nakvoti nepasiliko, nes „labai jau trūko švaros“ (F 13, 3).

Vėliau Medinoje Teresė paklausė tenykščių karmelitų prioro tėvo Antonijaus, ar jis vis dar pasiryžęs palikti jaukią celą su knygomis dėl Duruelio lūšnelės. Tiesa, ji manė, kad joje ilgą laiką pasilikti neteks: Dievas netruks pagerinti sąlygas, o dabar svarbu žengti pirmąjį žingsnį. Be to, kai namas toks menkas, provincijolas lengviau duos leidimą: kam gi užklius du vargani basi karmelitai, įsikūrę žmonių užmirštame užkampyje? Tėvas Antonijus su viskuo džiaugsmingai sutiko ir ėmė rūpintis gauti leidimą, o Teresė su antruoju kandidatu išvažiavo į Valjadolidą: „Kadangi ten kelias dienas buvome su meistras, turėjusiais įrengti namus, tai neturėjome klauzūros ir galėjome informuoti tėvą Kryžiaus Joną apie visą mūsų gyvenseną, kad gerai įsidėmėti visus dalykus, kaip atgailaujame ir kokia mūsų bendrystė, ir kokios mūsų bendros poilsio valandėlės (rekreacijos), nes čia viskas yra taip kuklu (...), kad reikia

truputį atsikvėpti, nes tik taip bus galima pakelti Regulos griežtumą“ (F 13, 5).

Kryžiaus Jonui seserys pasiuvo ir abita iš baltos ir rudos vilnos audeklo atraizų, kurias savajam abitui buvo atsivežusi pirmoji vienuolyno naujokė (ji mielai sutiko perleisti šį kraitį Ordino broliui). Tuo metu į Valjadolidą atėjo ir tėvas Antonijus su leidimu steigti. Teresė juokėsi, kad nepraktiškas mokslavysis su savimi neturėjo jokio pakloto guoliui, bet nešėsi net penkis laikrodžius, būgštaudamas nepažiopsoti maldos valandų (F 14, 1). Pirmas nuėjęs į Duruelį Kryžiaus Jonas iškuopė trobelę, pataisė sienas, pakabino savo pieštų paveikslėlių ir... visur pridėliojo kaukolių. Teresė dar kartą aplankė Duruelį jau vasarį, grįždama iš Valjadolido į Toledą. Vos prisarti-nusi suakmenėjo iš nuostabos: garbusis teologas tėvas Antonijus, pasikaisęs vargano abito skvernus, šlavė vienuolyno prieangį. Koplytėlėje Teresei visam gyvenimui įstrigo į atmintį „mažas medinis kryžius, (...) ir prie jo prilipdytas popierinis Kristaus atvaizdas, kuris kėlė didesnę pamaldumą nei kiti labai gerai padaryti“ (F 14, 6). Duruelio lūšnelė steigėjos širdį pripildė įsitikinimo, kad eina teisingu keliu, nes priminė varganą Betliejaus prakartėlę ir skurdų klajoklišką Jėzaus gyvenimą.

4.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Teresė taip skubėjo į Valjadolidą gelbėti savo geradari Bernardino de Mendosos (*Bernardino de Mendoza*) sielos, kad iš Malagono į Toledą iškeliavo net nesulaukusi grįžtant savo draugės donjos Luisos. Išjojo raita ant mulo, „pasiskolinusi“ didikės balną, už ką vėliau atsiprašė laiške, juokaudama, kad tai padarė norėdama turėti su savimi draugės atsiminimą (tačiau balno negražino). Smarki gegužės saulė ir dviejų dienų kelionė raitomis taip nualino Teresę, kad sustojusiai Toledė donjos Luisos namuose jai net

Nekaltojo Prasidėjimo Karmelio vienuolynas (Convento de la Concepción del Carmen), basųjų karmelionių vienuolynas, įsteigtas Jėzaus Teresės, antrasis pastatas, į kurį steigėja ir seserys persikėlė Marijos de Mendosos rūpesčiu. Dabar jį glaudžiai apsupo naujas daugiabučių namų kvartalas

dukart nuleido kraują (taip norėta išgydyti nepakeliamą nugaros skausmą). Didžiulis nusilpimas pralaidė Teresė lovoje aštuonias dienas, per kurias jos nesiliovė lanke Toledo didikai: ne vienas prašė, kad ji steigtų vienuolyną ir jų žemėse, nes donja Luisa didžiavosi savo Malagono fundacija, o Teresės ekstazių šlovė jau buvo plačiai pasklidusi. Tačiau Bernardino siela kentėjo skaistykoje, ir Teresė pakilo į kelionę. Lėtai ir sustodama atsipūsti pas giminaičius, ji nukeliavo 132 km, skiriančius ją nuo Avilos, iš kurios buvo išvykusi prieš dešimt mėnesių. Jos gimtasis miestas vėl užėmė nuo kalbų: sklandė gandai, kad nenuorama vienuolė įsteigusi basųjų karmelitų vienuolyną, kur broliai vaikščioja visiškai basi ir per žiemos sniegą, o mėsos neragauja net per didžiausias šventes. Iš tiesų Duruelis tada dar net neegzistavo.

Lengvabūdis Bernardinas turbūt nė nepagalvojo, kad jo dovanoti namai taps rykšte karmelitėms. Iš tos pačios vietovės pagyvenę vos metus, neatlaidę drėgmės jau pabėgo ir pranciškonai, ir karmelitai. Laimei, donja Marija išgelbėjo karščiuojančias karmelites: savo namuose paskyrė joms visiškai atskirą salę, kur jos gyveno lyg klauzūroje ir galėjo dalyvauti gretimoje Rožinio bažnyčioje aukojamose Mišiose, o per viršutinį chorą – priimti Komuniją. Ten jos praleido 1568 m. Kalėdas, o į naujus namus miesto pakraštyje persi-

Šv. Pauliaus bažnyčios fasado timpanas, kuriame jo statytojas vyskupas pavaizduotas didesnis už pačią Švč. Mergelę Mariją, tačiau dešinėje esančiame skyde jo heraldinius ženklus savo žvaigždėmis pakeitė Lermos kunigaikštis

Šv. Grigaliaus kolegijos fasadas, kuriame vaizduojamas pažinimo medis, o jo šakose – Karalių Katalikų herbas, kurį laiko šv. Jono erelis, karalienės Elžbietos heraldinis simbolis. Tarp šios kolegijos mūrų dominikonai padėjo moderniojo ekonomikos mokslo ir žmogaus teisių teorijos pamatus

kraustė vasario 3 d. Dabar vienuolynas yra miesto centre: 1967–1977 m. aplink iškilo mums puikiai pažįstami daugiabučiai namai, nors visi rajono gatvių pavadinimai primena Teresę: Steigimų, Buveinių, Mistikų, Ekstazių gatvės...

Teresė suformavo bendruomenę taip, kad pati galėtų bet kada išvykti. Prie jų prisijungė ir iš Avilos atvykusi Marija Bautista, jos dukterėčia, vėliau net šešiolika metų buvusi bendruomenės priore. Jos kaukolė, padėta ant molio lėkštės, kelis šimtmečius stovėjo vienuolyno valgomajame ant priorės stalelio, „stebėdama“ valgančias seseris (vos prieš keletą metų buvo nuspręsta ją perkelti prie kitų relikvijų). Pasakojama, kad tai ji pirmoji pasiūliusi tetai steigti naują vienuolyną lemtingojo draugių susibūrimo metu Įsikūnijimo vienuolyne Aviloje. Kita vertus, iš jos Teresė gavo ir skaudžiausią emociną savo gyvenimo smūgį: Marija Bautista išvarė iš Valjadolido Karmelio jau sunkiai sergančią tetą, kai ji ten apsisustojo pakeliui į Alba de Tormesą, kur už poros savaitių mirė. Kaltas buvo palikimas, kurį Šv. Juozapo vienuolynui mirdamas užrašė Teresės brolis Lorensas, o dabar norėjo atsiimti veikli jo sūnaus anyta. Tai buvo šeštas ir paskutinis Teresės apsilankymas Valjadolide.

Vingiuotas kelias laukė ir ryžtingosios Kasildos, kurią Teresė taip pamilo, kad laiške arkivyskupui Braganzai (*Teutonio de Braganza*) susižavėjusi parašė, jog ji taps „didžia šventąja“, jei tik Dievas ir toliau ją sergės¹⁵. Kai Kasilda, sulaukusi tik 14 metų, davė įžadus (dėl jauno amžiaus tam gavusi popiežiaus leidimą), anot liudininkų, ji „kūpėjo džiaugsmu“. Deja, praėjus vos ketveriems metams (1581 m.), Kasilda paliko Karmelį: giminaičiai išrūpino jai popiežiaus leidimą tapti pranciškonų vienuolyno abate iki gyvos galvos Santa Gadea del Sido (*Santa Gadea del Sid*) vietovėje (Burgoso provincija), nepaisant tokio jauno amžiaus. Teresė neslėpė savo liūdesio ir laiške tėvui Grasijanui rašė: „Man tai buvo netikėtas sukrėtimas. Tačiau vėliau pagalvojau, kad didūs yra Dievo sprendimai, ir Jis myli šį Ordiną. (...) Vargšės mergaitės man labai gaila, nes tai jai teko karčiausia dalia.“¹⁶ Teresė neišsižadėjo Kasildos: nors tęsė „Steigimų“ knygą jau po mergaitės „išdavystės“ ir daugiau apie ją neužsiminė, vis dėlto neišplėšė jau parašyto skyriaus (nors mus pasiekęs originalus rankraštis liudija, kad kitais atvejais nesivaržė to daryti). O pirmieji

Ispūdingas Šv. Grigaliaus kolegijos vidinis kiemas, Skulptūros muziejaus dalis

„Steigimų“ leidėjai 1610 m. Briuselyje nusprendė pašalinti šį skyrių, galbūt dėl to, kad Kasilda dar tebebuvo gyva. Pati Kasilda nepaliko jokio savo elgesio paaikškinimo, tačiau akivaizdu, kad niekuomet nepamiršo Teresės: kai 1610 m. Bažnyčia pradėjo Teresės beatifikacijos bylą, Kasilda pati atėjo į komisiją pateikti liudijimo. Ji dar spėjo pamatyti, kaip 1614 m. Teresė buvo paskelbta palaimintąja, o mirė 1618 m., 37-erius metus išbuvusi pranciškonų abate.

Valjadolidas yra ypatingas miestas, ilgametis Ispanijos karalystės politinis centras. Čia buvo karūnuotas legendinis Kastilijos karalius šventasis Fernandas, paskelbtas siuvėjų globėju. Karūną jis gavo trimis dešimtmečiais anksčiau už mūsų karalių Mindaugą – 1217 m. liepos 3 d. 1469 m. šiame mieste gimė vieninga Ispanijos karalystė, kai jame susituokė Karaliai Katalikai – Elžbieta I Kastilietė ir Fernandas I Aragonietis. 1527 m. čia gimė jų anūkas – didysis Teresės reformos projekto globėjas karalius Pilypas II. Jau vėliau Valjadolide gimė ir karalius Pilypas IV bei mums geriau pažįstama jo sesuo Ona Austrijietė, būsimoji Prancūzijos karalienė, Liudviko XIV – Karaliaus Saulės – motina, aprašyta nuotykių romane „Trys muškietininkai“.

Štai kodėl Valjadolide, kurį nuo artimiausios jūros skiria pustrečio šimto kilometrų, visur skamba didžiųjų jūrininkų vardai: jie čia vykdavo susitikti su karaliais, finansavusiais jų ekspedicijas ir skirsčiusiais atrastas teritorijas. Šiame mieste Magelanas (*Magallanes*) pateikė savo kelionės aplink pasaulį projektą, o imperatorius Karolis I oficialiai jį paskyrė visų atrastų teritorijų gubernatoriumi (Magelanui valdžia pasidžiaugti nepavyko, netrukus jis mirė Filipinuose). Čia 1506 m. mirė ir buvo palaidotas Kolumbas (*Colón*), nors vėliau jo kūnas pervežtas į Seviliją, o dabar virš buvusios jo kapavietės šurmuliuoja viena judriausių miesto gatvių.

1561 m. Pilypas II oficialiai perkėlė politinę karalystės sostinę į Madridą, tačiau Valjadolidas su savo 40 tūkst. gyventojų ir toliau išliko vienas didžiausių Kastilijos miestų. Jame veikė ir vienas iš trijų didžiausių Ispanijos universitetų, įsteigtas popiežiaus Klemenso VI 1346 m. Šiame mieste karaliavo teisininkai: čia veikė Karališkoji Šiaurinė kance-

Lermos kunigaikštis, pirmosios stambios nekilnojamojo turto spekuliacijos sumanytojas. Jo veidas stulbinamai panašus į tą, kurį Gregorijus Fernandesas nukryžiuavimo scenoje išdrožė gerajam vagiui – atsitiktinumas? Antkapinis paminklas Šv. Grigaliaus kolegijoje, Skulptūros muziejus, Valjadolidas

liarija, tai yra vienas iš dviejų aukščiausiųjų Ispanijos teismų, svarstęs į šiaurę nuo Tacho upės esančio regiono gyventojų bylas, tarp jų ir Teresės tėvo bajorystės bylą. Tokieje vietoje Teresės vienuolėms neturėjo trūkti nei mokslo šviesos, nei savo siela susirūpinusių biurokratų bei didikų aukų.

Tiesa, mokslas galėjo nuvesti teologus neteisinga linkme, pavyzdžiui, pavojingai arti Erazmo Roterdamičio, taigi, ir protestantizmo. Todėl kaip tik Valjadolide įsikūrė ir vienas aktyviausių inkvizicijos tribunolų, 1559 m. nusiuntęs ant laužo garsųjį Valjadolido pamokslininką vienuolį dominikoną daktarą Kazalją (*Agustín Cazalla*) ir grupę jo pasekėjų, įvyrdamas baimės visai Ispanijai.

Praejus vos dvejiems metams po garsiojo proceso, 1561 m., supleškėjo ir visas Valjadolido miestas. Pilypas II perkėlė sostinę į Madridą, o pats ėmėsi atstatyti miestą pagal vieningą planą: gatvės turėjo būti tiesios ir vienodo pločio, namai panašaus aukščio ir stiliaus. Tad Valjadolidas yra pirmas modernus Ispanijos miestas, kuriame net pagrindinė aikštė jau buvo nebe apvali, pritaikyta koridoms, bet stačiakampė, patogesnė miesto transportui. Į taip tvarkingai atstatytą miestą karaliaus dvaras grįžo tik penkeriems metams (1601–1606), tačiau tuo puikiai pasinaudojo apsukrusis Lermos kunigaikštis. Turbūt kaip tik jam tenka garbė būti pirmuoju ispanu, sumaniusiu išpūdingą nekilnojamojo turto spekuliaciją. Pasinaudodamas „tarnybine padėtimi“, tai yra žinodamas, kad dvaras kraustysis į Valjadolidą, jis supirko daug namų, o paskui juos pardavė už keliskart didesnes sumas. Juk atsikrausčius karaliui miesto gyventojų skaičius pakilo nuo 30 iki 70 tūkst. Tais metais Madride, priešingai, gyventojų sumažėjo nuo 80 iki 23 tūkst.

Karalių atsekė ne tik didikai, bet ir meno žmonės. Valjadolide Servantesas 1604 m. pagaliau išsirūpino leidimą spausdinti „Don Kichotą“, tuo metu čia lankėsi ir dramaturgas Luisas de Gongora (*Luis de Góngora*), siekdamas

Ižymioji Valjadolido sraigė, kurios smalsuoliai ieško Šv. Grigaliaus kolegijos fasade. Tikima, kad sugebėjusį ją užtikti aplankys didelė profesinė sėkmė, nes jis įveiks savo tingumą ir lėtumą, kaip studentai, kurie šioje kompozicijoje „pasmeigė“ sraigę

Gerasis vagis Gregorijaus Fernandeso sukurtoje nukryžiuavimo scenoje. Šv. Grigaliaus kolegija, Skulptūros muziejus, Valjadolidas

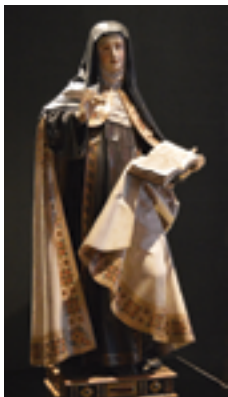
gauti kapeliono vietą, tačiau jam Valjadolidas taip nepatiko, kad jis nepagailėjo šmaikščių eilių, pavadindamas miestą ašarų slėniu ir plačiai pagrįsdamas savo nuomonę. Čia kūrė ir vienas garsiausių ispaniško žodžio meistrų Fransiskas de Kevedas (*Francisco de Quevedo*), talentingasis Renesanso blevyzga, parašęs, pavyzdžiui, opusą „Užpakalio akies laimės ir nelaimės“. 1603 m. čia atvyko ir Rubensas, nutapęs Teresės viziją, kurioje vienuolyno geradaris Bernardinas išsivaduoja iš skaistyklos. O garsiausias ispanų Baroko skulptorius Gergorijus Fernandesas čia įkūrė savo dirbtuvę. Dvarui išvažiavus į Madridą miesto klestėjimas baigėsi. Valjadolidas vėl atsigavo tik atsikrausčius tekstilės pramonei 1670 m., o dar labiau 1856 m., kai tapo svarbiu geležinkelio mazgu.

4.3 Mintys

Valjadolide neišvengiamai kyla klausimas: kaip galėjo išvalga garsėjusi šventoji steigėja pridaryti tiek, regis, akivaizdžių klaidų? Ji pasirinko du netinkamus namus, neištikimą kandidatę ir net priorę. Iš skaistyklos išgelbėto bajoro dovanotame vasarnamyje vienuolės nepraleido nė dviejų mėnesių: ar Teresė nežinojo, kad iš šios vietos neišlaikę sąlygų jau pabėgo net du vienuolynai? Ir Duruelyje pirmieji basieji karmelitai tepraleido pusantų metų – stebėtinai ilgai, o pati Teresė nesiryžo ten net pernaktoti. Ir mūsų dienomis sunku rasti vietą, kur stovėjo pirmoji būsimos Ordino lūšnelė. Galiausiai Kasilda, apie kurios nuoširdų pamaldumą ir įkarštį Teresė su neslepiaimu susižavėjimu užsimena daugybėje laiškų, vadindama ją angelu ir už didžiausius pinigus vertingesniu lobiu, ji paliko Karmelį praėjus vos ketveriems metams po įžadų. Ir Marija Bautista – dukterėčia, įkvėpėja ir priorė, užtrenkusi jai Valjadolido Karmelio duris sunkiausios gyvenimo kelionės metu.

Ateitis parodė, kad Teresės sprendimas priimti prastus namus buvo teisingas: pasigailėjusi sergančių seserų donja

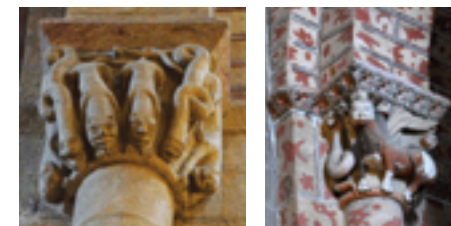

Šv. Teresės skulptūra, 1625 m. sukurta garsiojo Valjadolido meistro Gregorijaus Fernandeso ir tapusi šios šventosios ikonografijos prototipu. Jos rankose – rankraštis ir plunksna, o sunkios apsiausto klostės plazda Dvasios vėjyje. Skulptūros muziejus, Valjadolidas

Marija padovanojo joms tokį būstą, apie kokį jos nė svajoti nedrįso. O Duruelio menkumas apdūmė Ordino provincijolui akis ir jis pasirašė leidimą augti šiam varganam daigui, kuris virto galingu Ordinu. Nežinia, ar steigėja turėjo kokių apčiuopiamų vilčių steigdama moterų bendruomenę, tačiau antruoju atveju viskas įvyko pagal jos išskaičiavimus. Tuo ji atvirai pasidžiaugė laiške, rašytame praėjus šešeriems metams po Duruelio įsteigimo: tuo metu, 1574 m., jau egzistavo net 10 basųjų karmelitų vienuolynų (F 13, 4), o Duruelio bendruomenė buvo persikėlusi į Manserą. Taigi, čia klystkėlis pasirodė esąs aplinkkelis, atvedęs į tikslą.

Daug sunkiau įvertinti steigėjos pasirinktus žmones: čia net šimtmečių perspektyva nesuteikia daugiau aiškumo. Ar tikrai Teresė, garsėjusi gebėjimu kiaurai matyti žmones, suklydo liaupsindama Kasildos ryžtą? Regis, dėl jos sprendimo išeiti steigėja kaltino niekaip nenurimstančius giminaičius, kurie dėl Kasildos net tris kartus prasibrovė iki popiežiaus. Laiške tėvui Grasijanui ji rašo: „Saugok, Dieve, mane nuo šių ponų, kurie viską gali ir turi keistų įgeidžių.“¹⁷ Kokią paslaptį ir graužatis nusinešė į kapą 58-erių metų pranciškonų abatė Kasilda?

O Marijos Bautistos atvejis primena, kad Dievas rašo tiesiai ir ant kreivų linijų. Nejučia Teresė niekada neįžvelgė jos kietaširdiškumo? Ir kaip vienbalsiai visų liaupsinama, išmintinga ir apsuksi Marija Bautista pasirodė tokia akla,

Gotikiniai kolonų kapiteliai, vaizduojantys žmogaus tykančias klaidas ir ydas. Šv. Vincento bazilika. Avila

Nuo XIV a. gyvavęs benediktinų Šv. Benedikto vienuolynas, perimtas basųjų karmelitų 1897 m.

pavarydama daugybę metų ištikimai mylėtą mirtimi besivaduojančią tetą ir savo dvasios motiną? Vienas iš galimų atsakymų: pati to nežinodama ji atliko sunkų Apvaizdos jai uždėtą darbą, tai yra padėjo Teresei nukirsti paskutinį emocinį saitą, dar rišusį ją prie šio pasaulio – meilę savo įsteigto Ordino seserims. Pasakojama, kad mirties valandą Teresei jau buvo nesvarbu net tai, ar ją nuveš laidoti į jos numylėtąją Avilą, Šv. Juozapo vienuolyną. Tačiau kaip turėjo jaustis ši malonės smūgį jai sudavusi Marija Bautista? Apie tai galime tik spėlioti, žvelgdami į jos akiduobes Valjadolido Karmelio relikvijų salėje.

Klauzūrinis dominikonų pranciškonų vienuolynas paverstas prekybos centru. Valjadolidas

Valjadolide nemažai laiko praleido garsieji jūrininkai Magelanas ir Kolumbas (pastarasis čia ir mirė), štai kodėl pusrėčio šimto kilometrų nuo artimiausios jūros nutolusiame mieste net vaikų žaidimų aikštelės yra laivo formos

Šv. Kryžiaus Jonas (1542–1591)

Valjadolidą Teresė atvažiavo ne viena: drauge su seserimis atsivežė ir būsimąjį šv. Kryžiaus Joną, apsisprendusį tapti pirmuoju basuoju karmelitu jos reformuotame vyrų vienuolyne. Susipažino su juo vos prieš kelis mėnesius Medina del Kampe, kur jaunasis karmelitas, ką tik iššvęstas kunigu, atvažiavo iš Salamankos universiteto aukoti pirmųjų Mišių. Buvo 27-erių (g. 1542 m. Fontiverose), bet jau apsisprendęs pereiti į daug uždaresnį kartūzų

vienuolyną prie Madrido – griežtumu garsėjantį El Paularą. Nors Kryžiaus Jonas buvo pagarsėjęs uždaru ir užsispyrimu, susitikimas su dvigubai vyresne Terese pakeitė jaunuolio planus: jis sutiko pabandyti

Teresė apsilanko Duruelyje, kur ją pasitinka tėvas Antonijus ir Kryžiaus Jonas, kaip ji pati sakė būdama Medinoje, jos pirmieji „pusantro karmelito“.
Nežinomo dailininko paveikslas, XVIII a., Šv. Teresės bažnyčia Aviloje

rasti trokštamą tobulumą ir paprastumą padėdamas steigėjai reformuoti nuosavą Ordiną, užuot perėjęs į kitą. Tądien Teresė pasidžiaugė savo seserims, kad jau turi

pusantro karmelito: tėvą Antonijų ir vos pusantro metro aukščio būsimąjį dvasios galiūną. Uždarasis Kryžiaus Jonas patyrė Teresės įtaką: anot tėvo Salvadoro Roso OCD, ji tarsi „įžemino“ dvasingąjį jaunuolį, kuris nusileido iš „platoniskųjų aukštumų“ ant žemės ir naujai atrado Kristaus Žmogystę. Jau pervirtęs į antrą gyvenimo pusę Kryžiaus Jonas kartą prisipažino bendražygiams, kad jau visko šiame pasaulyje atsižadėjo, išskyrus vieną vienintelį dalyką... Ir išsitraukęs iš kelionmaišio jų akyse sudegino storą ryšį Teresės laiškų. Kryžiaus Jonas buvo visai kitokio emocinio ir psichologinio sukirpimo žmogus nei Teresė: vengiantis kompromisų, tiesus iki grubumo, niekam nenusileidžiantis. Galbūt dėl to jis labiausiai užkliūdavo priešams: kaip tik jam atiteko skaudžiausi nereformuotųjų karmelitų

smūgiai, kai jie ėmėsi persekioti basuosius. 1577 m. jį prievarta išsivežė iš namelio, kuriame eidamas Įsikūnijimo vienuolyno dvasios tėvo pareigas gyveno Aviloje. Tik po metų susirūpinusiems bendražygiams ir Teresei pavyko sužinoti, kad visą šį laiką Kryžiaus Jonas kalėjo Tolede, karmelitų vienuolyno, stovėjusio prie Šv. Martyno tilto, belangėje, ir net buvo kankinamas. Galiausiai jam pavyko pabėgti ir nusigauti iki Beaso, kur jį svetingai sutiko Teresės karmelitės. Atsigavęs greta esančiame nuošaliame basųjų karmelitų vienuolyne Kryžiaus Jonas užčiuopė savyje poeto ir teologo gyslelę. Po šitiekos kančių naujai atrastas gamtos grožis įkvėpė „Dvasinę giesmę“, o skausminga kalinio patirtis – „Tamsiąją naktį“; seserų skatinamas parašė „Kopimą į Karmelio kalną“ apie statų dvasinio tobulėjimo kelią. Pagaliau atskyrus basųjų

Garsusis Kryžiaus Jono piešinys, vaizduojantis iš viršaus regimą Kristų ant kryžiaus. Galbūt tai ir buvo tas mažutis piešinukas, sukėlęs Teresei pamaldumo šturpulį Duruelio kopyltėleje? Saugomas Aviloje, Įsikūnijimo vienuolyne

karmelitų provinciją, apkeliavo pusę Ispanijos steigdamas vienuolynus ir rūpindamasis naujokų ugdymu. Mirė 1591 m. Ubedoje (*Úbeda*), kur įrengtas jam skirtas muziejus. Paskelbtas palaimintoju 1675 m., šventuoju – 1726 m., 1926 m. Pijus XI jam suteikė Bažnyčios mokytojo vardą, o 1993 m. šv. Jonas Paulius II – ispanakalbių poetų globėjo titulą.

Basųjų karmeličių diena Teresės laikais

Karmeličių naudotas vandens filtras. Šv. Teresės kultūros centras Malagone

Karmeličių vienuolyno Karmelito diktuoja malda, o dienotvarkės tikslas yra išlaikyti nuolatinį sąmonės budrumą, padedantį seserims išvengti klaidų, suvaldyti savo kūną ir valią, kad siektų didesnio dvasinio tobulumo. 1581 m. Salamankoje surašytose Konstitucijose Teresė nurodė, kad dienos liturgijos dalis seserų

meldžiasi drauge, recituodamos arba giedodamos psalmes ir himnus. Po devintos vakaro kalbama Aušrinės malda, po to ketvirtis valandos skiriamas seserims pasitikrinti, kaip praleido dieną, o „motinos priorės paskirtoji paskaitys apie slėpinį, kurį reikės apmąstyti kitą dieną; tam turi būti skirta tiek laiko, kad apie vienuoliktą būtų

Teresės celė Valjadolido basųjų karmeličių vienuolyne, dabar paversta maldos vieta

galima paskambinti varpu ir eiti miegoti.“ (1 sk.). Vasarą seserys keliai penktą ryto ir valandą meldžiasi kiekviena asmeniškai, o šeštą visos drauge kalba Rytmetinę (*Laudes*) maldą (žiemą viskas nusikelia valanda vėliau). Po to sukabamos trys liturginės valandos: Priešpietinė, Dieninė ir Popietinė (*Tercia*, *Sexta* ir *Nona*). Aštuntą

valandą dalyvaujama šv. Mišiose, po to pusryčiaujama. „Prieš pat valgant bus paskambinta varpu pasitikrinti, kas iki tos valandos nuveikta, ir kiekviena turi pasiryžti ištaisyti didžiausią pastebėtą savyje klaidą bei sukalbėti „Tėve mūsų“, kad Dievas suteiktų jai malonę tai atlikti. Kiekviena turi atsiklausti ten, kur tuo metu yra, ir glaudžiai pasitikrinti.“ (6 sk.). Po pietų ir vakarienės kalbant psalmę einama į chorą dėkoti. Antrą valandą kalbama Vakarinė (*Vesperas*), po kurios viena balsu skaito visoms dvasinį skaitinį. Naktinei žiemą skambinama penktą vakaro, o po to seserys valandą skiria asmeninei maldai. Nuo Naktinės iki kitos

dienos Rytmetinės laikomasi griežtos tylos. Ne pietų ir ne vakarienės valandą seserys negali valgyti ar gerti be leidimo. Tačiau gyvenant tokį griežtą gyvenimą svarbu skirti laiko ir rekreacijai (atsipalaidavimui), lyg keliautojui ruošiantis šturmuoti naują, dar statesnį dvasinio kelio etapą: „Po pietų ar vakarienės motina priorė gali atleisti nuo tylos, kad visos drauge galėtų pasikalbėti apie joms patinkantį dalyką, jei jis nėra nederamas geroms vienuolėms. Visos turi būti pasiėmusios verpstes ar kitokio darbo.“ (26 sk.). O per šventes ir pati Teresė mėgdavo groti būgneliu, kastanjetėmis ir klausytis seserų giesmelių, kurioms net parašydavo eiles.

Valjadolido eretikas

1559 m. Valjadolide įvyko visą Ispaniją išgąsdinęs procesas, kurio metu inkvizicija nusiuntė ant laužo daktarą Kasalją (*Agustín Cazalla*) ir grupę jo pasekėjų. Garsusis teologas dominikonas buvo įtartas protestantizmo erezija, ja užsikrėtęs

per Erazmo Roterdamičio raštus. Su šlovinguoju olandu daktaras Kasalja tikrai galėjo susipažinti lydėdamas po Europą imperatorių Karolį V-ąjį, nes tuo metu buvo valdovo kapelionas. Svarbios pareigos jo neišgelbėjo nuo vyriausiojo Valjadolido inkvizitoriaus Fernando de Valdeso (*Fernando de Valdés*): šio ranka buvo tokia ilga, kad jis sugebėjo devynerius

Modernioji stačiakampė Valjadolido aikštė: šioje vietoje buvo inkvizicijos nuteistas daktaras Kasalja ir jo pasekėjai

metus kalinti net galingiausia Ispanijos dvasininką – Toledo arkivyskupą, metams įmesti į inkvizicijos rūsius garsiausią Salamankos universiteto teologą Luisą de Leoną, uždrausti Luiso de Granados knygas (vėliau reabilituotas paties popiežiaus ir tapusias to meto „bestseleriais“) ir priversti iš Ispanijos bėgti net šv. Pranciškų Bordžiją, jėzuitu tapusį hercoga. Valdeso ranka netiesiogiai pasiekė ir Teresę, kuri tuo metu dar ieškojo savęs tyloje Iškūnijimo vienuolyne celėje: iš jos, kaip ir iš kitų Ispanijos

vienuolių, buvo atimtos beveik visos ispaniškai parašytos knygos apie maldą, nes stropusis Valjadolido inkvizitorius jas įtraukė į uždraustų knygų sąrašą. Daktaras Kasalja, prieš mirtį viešai teisiamas Valjadolido turgaus aikštėje (dab. Didžioji aikštė), atsižadėjo savo mokymo, tad gavo malonę būti

pasmaugtas prieš metant jo kūną į laužą. Liepsnose baigė gyvenimą ir du jo broliai bei sesuo (kiti šeši broliai ir seserys buvo įkalinti iki gyvos galvos), o į laužą įmestas net Kasaljos motinos kūnas, tam iškastas iš kapo. Giminės namas buvo sulygingtas su žeme, kad iš šio „liuteronų lizdo“ neliktų nė pėdsako. Inkvizito-

rius negalėjo numatyti, kad keturiais šimtmečiais vėliau daktaro Kasaljos atminimą įamžins kitas garsus valjadolidietis Migelis Delibesas (*Miguel Delibes*) romane „Eretikas“, paversdamas jį vienu populiariausių Valjadolido personažų, kurio pėdomis dabar net organizuojami turistiniai maršrutai.

Nelotyniškai rašytų maldos knygų draudimas

Sudarydamas draudžiamų knygų sąrašą vyriausias inkvizitorius Fernandas de Valdesas iš tiesų stengėsi apsaugoti mokslo neuosčiusius (taigi, nemokančius lotynų kalbos) žmones, kurių neišlavintas protas galėjo juos paversti lengvu erazmiečių, liuteronų ir pavojingiausių eretikų grobiu. Todėl buvo uždrausta gimtąja kalba skaityti Šventąjį Raštą, žengus dar vieną žingsnį, ėmė atrodyti įtartina net asmeninė malda ir apskritai pernelyg didelis pamaldumas, ypač moterų. Taip manė net Jėzaus Teresės mėgtas ir jos atsivertime lemiamą vaidmenį suvaidinęs garsusis „Trečiojos dvasinės abėcėlės“ autorius Francisas de Osuna (*Francisco de Osuna*). 1531 m. jis patarinėjo savo skaitytojams (žinoma, visi jie buvo vyrai): „Jei tik pamatysi, kad tavo žmona eina daug kryžiaus kelio stočių, ieško davatkysčių ir puikuojasi šventumu, uždaryk

jai duris, o jei to neužtektų, jeigu ji jauna, sulaužyk jai koją, taip ji nors ir šluba galės pakliūti į rojų nekeldama kojos iš savo namų ieškoti įtartinų šventybių. Moteriai užtenka išklausti pamokslą ir, jeigu jau taip nori, prašyti, kad jai kas paskaitytų knygą, kol ji verpia, prisėdus vyro pašonėje.“¹⁸

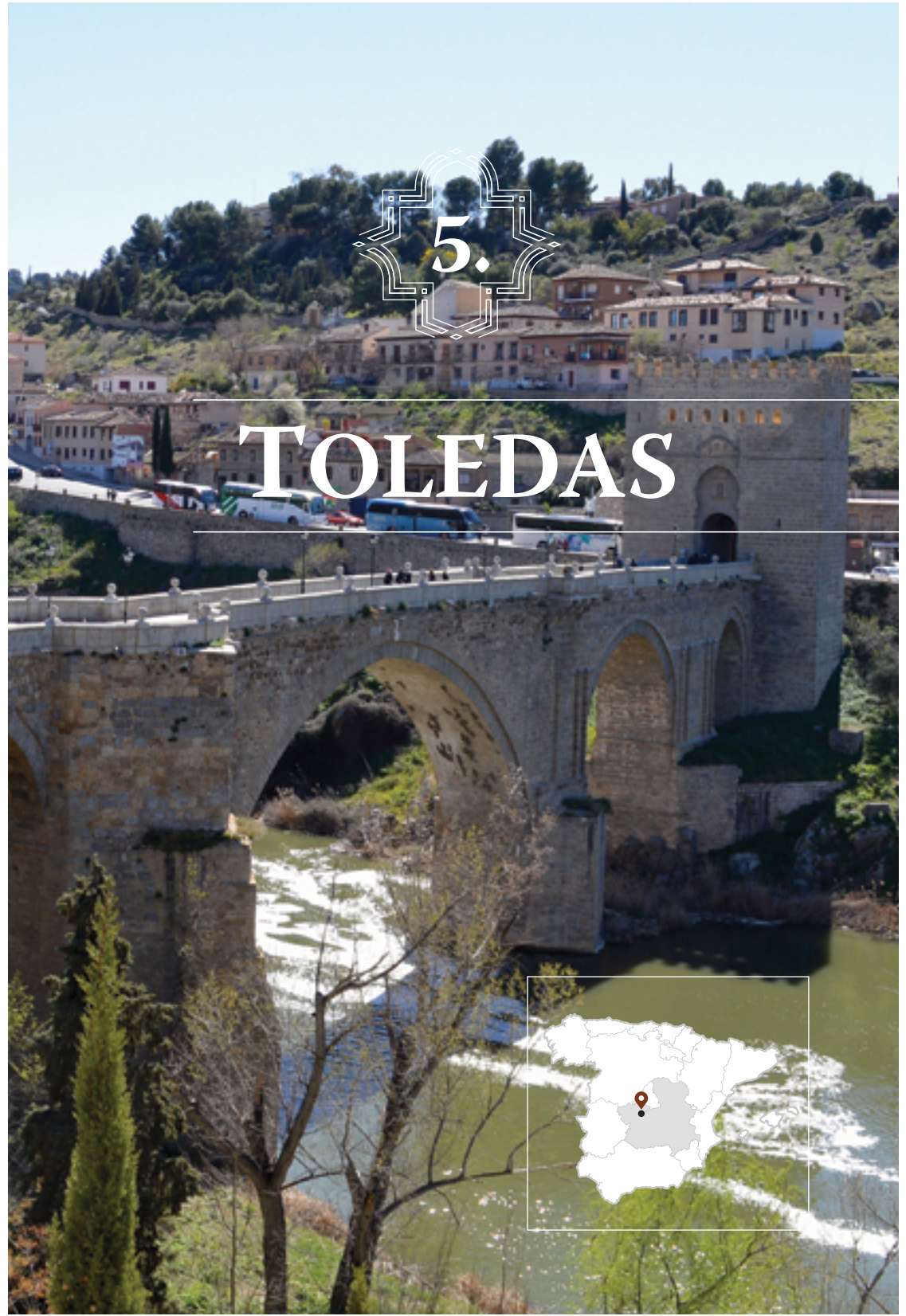
Karansos (*Carranza*) Katekizmo aprobacijoje 1559 m. teologas Melčioras Kanas (*Melchor Cano*) įrašė: „Kad ir labai moterys su nepasotinamu apetitu alkėtų šio vaisiaus [skaityti Šv. Raštą], būtina tai uždrausti ir ugnies kalaviju atskirti šią [knygą] nuo liaudies, kad negalėtų jos pasiekti.“¹⁹ Teologai, vertę Šventąjį Raštą į kitas kalbas, būdavo griežtai baudžiami: net minėtojo Katekizmo autorius Karansa buvo teisiamas, o Luisas de Leonas, kuris vėliau pirmasis išleido Teresės raštus, daugiau nei metus prasi-

Draudžiamų knygų sąrašas (apie septynis šimtus veikalų), kurį sudarė vyriausiasis Valjadolido inkvizitorius Fernandas de Valdesas 1559 m. Madride, Nacionalinėje bibliotekoje, saugomas egzempliorius

išvertė į ispanų kalbą Giesmių Giesmę. Teresė Šventąjį Raštą šiek tiek pažino iš lotynų kalba (kurią mokėjo labai menkai) parašytų brevijoriaus tekstų, taip pat iš pamokslų bei pažįstamų teologų, pvz., iš šv. Kryžiaus Jono. Evangelijas ji galėjo būti skaičiusi ir tėvų namuose, nes vienas jų egzempliorius minimas po tėvo mirties atliktame turto aprašyme.

Šv. Martyno filijas per Tracho upę. Juo vedė kelias iš Toledo į Avilę, kuriuo išvyko Turpes senelis, o vėliau grįžo jo antakė

5.

TOLEDAS

NETURTO GALIA: *su lengvu nešuliu keliauti greičiau*

5.1 Steigėjos pasakojimas

Atrodė, kad įsteigti vienuolyną Toledė bus juokų darbas: šitiek draugų didikų žadėjo išrūpinti leidimus, o vienas turtingas pirklys testamentu paliko krūvą pinigų vienuolyno namui nupirkti. Tad Teresė ir dar dvi vienuolės, lydimos kapeliono Chulijano, 1569 m. kovo 22 d. iškeliavo iš Avilos į Toledą. Jau pirmąją naktį užėigoje jas mirtinai išgąsdino nepatenkintas keliautojas, kurio teisėtą pyktį sukėlė užėigos šeimininkas, perdavęs vienuolėms jo kambarį, o keliautojo daiktus tiesiog sukrovęs salės kampe. Įniršęs nuskriaustasis net sudavė jį raminti puolusiam kapelionui ir išsitraukė kardą. Bendromis visų užėigos lankytojų pastangomis pavyko jį išgrūsti lauk, tad šįkart teisingumas buvo paaukotas gailestingumui.

Tai buvo tik pirmas nemalonus siurprizas. Toledė Teresė pamatė, kad būsimojo vienuolyno reikalai nepajudėjo nė per pirštą, nors ji ne viename laiške

buvo prašiusi savo draugę donją Luisą išrūpinti leidimą. Steigėja tuoj suprato, kodėl raukosi jos kilmingieji draugai: vienuolyno finansuotojas Ramiresas (*Martín Ramírez*) buvo iš atsivertusių į krikščionybę žydų (kaip ir ji pati, nors to niekas nežinojo). Toledo grietinėlė korektiškai nepravėrė burnos, tačiau patyliukais vieningai laikėsi nuomonės, kad „negrynakraujai“ Ramiresai nebuvo verti didžiulės būsimojo vienuolyno steigėjų garbės.

Didingieji Vyrių vartai (*Puerta de Bisagra*). Toledas

Toledo miestą pati gamta pavertė neįveikiama tvirtove: jis stovi ant statmenos uolos, kurią juosia srauni Tacho upė, dėl nešamų aukso smilčių romėnų vadinta auksine

Štai kodėl ir popiežiaus skirtas arkivyskupijos valdytojas jau du mėnesius nė žodeliu neatsiliepė į Teresės prašymus išduoti leidimą jos vienuolynui – kažkas jį slapčia nuteikino prieš steigimą. Čia tiesumu garsėjusiai kastilietei užvirė kraujas: Teresė galėjo pakelti viską, išskyrus intrigas. Sekmadienį nuėjo į bažnyčią, esančią šalia popiežiaus valdytojo namų, ir per pasiuntinį paprašė, kad jis ateitų su ja pasikalbėti.

Teresė kukliai pasakoja: „Jam su manimi susitikus pasakiau, koks tai nepakenčiamas dalykas, kai atsiranda taip griežtai, tobulai ir uždurai norinčių gyventi moterų, o tie, kurie nieko panašaus nedaro ir tik save lepina, nori sutrukdyti tokią didelę tarnystę mūsų Viešpaties šlovei. Šiuos ir dar daugiau dalykų jam pasakiau su didžiuliu ryžtu, kurį man teikė Viešpats“ (F 15, 16). Negirdėtas įžūlumas: užlopytu abitu apsigaubusi moteriškaitė priekaištavo visagaliam popiežiaus atstovui, kad jis vartosi taukuose užuot tarnavęs Dievui ir dar kitiems neleidžia to daryti. Apstulbęs ponas Gomesas pažadėjo duoti leidimą, bet su sąlyga, kad vienuolynas neturės nei finansuotojo, nei globėjo. Pasitvirtino Teresės įtarimas, kad tolediečiams kliūva Ramiresų pavardė, tačiau tai neužgesino jos ryžto: steigėja jau buvo susitaikiusi su tuo,

Toledo katedra, svarbiausia Ispanijos bažnyčia iki pat 1884 m., kai į pirmą vietą iškilo pagaliau vyskupija pripažintas Madridas

Didumu pribloškianti išdidžiojo Toledo pilis

Karalių Katalikų anūkas, galingasis Karolis I, svajojęs paversti Toledą savo kelis žemynus apimančios imperijos sostine

kad pinigų vis tiek negaus, nes ir Ramireso paveldėtojai kaip tikri tolediečiai išsiveidė dėl užsitęsusių derybų ir ėmė reikalauti sau vis daugiau privilegijų būsimą vienuolyno bažnyčioje.

Steigėja padėjo valdytojui ir grįždama į donjos Luisos namus išleido paskutinius tris dukatus dviem paveikslams, sakydama: „Neturėjau nieko tinkamo įdėti į altorių; ir dar nupirkau du šiaudų čiuzinius ir apklotą“ (F 15, 6). Buvo gegužės 8 diena, o Teresė neturėjo nė sudilusio skatiko namui pirkti ar nuomoti, be to, ir namo joms niekaip nesisekė rasti. Čia jai atsirado netikėtas pagalbininkas, tiesa, turtingojo Toledo fone jis atrodė labai menkas: po Mišių Šv. Klemenso bažnyčioje prie steigėjos priėjo nuskuręs studentėlis ir prisistatė esąs Alonsas de Andrada (*Alonso de Andrada*). Jį siunčiąs vienas Teresės draugas pranciškonas, ir ji galinti būti tikra, kad „dėl karmeličių jis padarys viską, kiek tik leis jo jėgos, nors gali padėti tik savo sugebėjimais“ (F 15, 6). Nustebusi Teresė pasiguodė, kad joms nesiseka rasti namų, ir studentas, pareiškęs, kad tai – niekų darbas, išėjo. Steigėją lydėjusios vienuolės krito iš juoko dėl tokio pagalbininko: anot Šventojo Dominyko Izabelės, taip varganai apsirengęs žmogus „netiko į draugus basosioms“. Tačiau jau kitą dieną Andrada atėjo su raktais ir pakvietė Teresę apžiūrėti jo surastą būstą. Namas steigėjai patiko, o nuomai ji pasiskolino šimtą realų iš vienos donjos Luisos tarnaitės. Kraustytis buvo galima jau kitą dieną, ir Teresė pasakė Andradai, kad tai ilgai netruks: tereikia pernešti porą čiuzinių ir apklotų. Nukaitusios karmelitės ėmė ją tildyti: esą, pamatęs tokį jų skurdą studentas jau nebenorės

Šv. Romano bažnyčios kupolas. Toledas

Puošni Šv. Romano bažnyčia, į kurią eidavo melstis donja Luisa bei pas ją viešėjusi Teresė. Toledas

padėti. Teresė jas išbarė, nors ir pati jautėsi nusikaltusi: net ir tapusios basosiomis jos vis dar mąstė kaip bajoraitės.

Donjos Luisos namus vienuolės paliko niekam nieko nesakiusios gegužės 13 d. pavakarę, nešinos dviem altoriaus paveikslais, skolintais indais Mišioms aukoti ir varpeliu, kuriuo turėjo pranešti apie naujo vienuolyno įkūrimą. Andrada ne tik padėjo pernešti menką jų turtą, bet ir visą naktį sąžiningai triūsė, padėdamas samdytam mūrininkui įrengti būsimą vienuolyno patalpas. Tą reikėjo daryti kuo tyliau, kad neišgirstų kitapus kiemo gretimame namelyje gyvenusios moterys. Jį Teresė taip pat buvo slapčia išsiniuojusi, kad bendruomenei nepritrūktų vietos, kai atvyks daugiau seserų, tačiau senųjų nuomininkų dar nebuvo perspėjusi, būgštaudama, kad jos išsiplėpės ir pažadins jau aprimusį tolediečių pasipriešinimą. Jau tiek kartų karčiai pasimokiusi Teresė norėjo pirma oficialiai įsteigti, o paskui tegul jau šūkauja, kiek nori, nes egzistuojantį vienuolyną uždaryti nėra lengva.

Pradėjo aušti, ir Teresė tik tuomet liepė mūrininkui griauti sieną, kad padarytų išėjimą į bendrą kiemelį. Užsimiegojusios kaimynės išlėkė paklaidusios iš baimės, kurią dar padidino tomis dienomis mieste sklindę gandai apie baisų pavojų: esą, Toledui grėsė žemės drebėjimas ir ant uolos susigrūdęs miestas turėjo tiesiog nugrimzti jį juosiančioje upėje. Dėl visa ko moteriškės prieš eidamos miegoti net atliko išpažintį ir priėmė Komuniją. Teresei vargais negalais pavyko jas nuraminti: padėjo ir keli pinigėliai bei pažadas surasti joms kitus namus.

Tacho upė, ankšta kilpa suspaudusi Toledą laikančią uolą ir, miestiečių manymu, galėjusi pagrauzti miesto „pamatus“

Nepaisant šio konflikto, koplyčią jie įrengė laiku. Aukoti pirmųjų Mišių atėjo pats karmelitų vyresnysis, ir pakviestas notaras detaliai užfiksavo, kad šeštadienį, 1569 m. gegužės 14 d., Toledė įsteigtas Šv. Juozapo vienuolynas. Nors buvo ankstyvas rytas, lyg stebuklą lazdele mostelėjus prisirinko daugybė smalsuolių, norinčių savo akimis pamatyti tris giedančias vienuoles ir pamaldžiai Mišiose dalyvaujančią donją Luisą su jos šeimynykščiais. Tačiau menkas Mišių varpelis nuaidėjo lyg kovos trimitas, sukeldamas steigimo priešininkus, o Teresė net negalėjo apsiginti ir parodyti popiežiaus valdytojo leidimo, kurį šis davė žodžiu, ir pats lyg tyčia dabar buvo išvykęs. Katedros kapitulos nariai net grasino ekskomunikuoti kiekvieną, kas karmeličių koplyčioje aukos Mišias. Teresės draugai išskubėjo ieškoti valdytojo ir už kelių dienų grįžo nešini raštišku leidimu. O apvali pinigų sumelė nuramino ir namo savininkę, kuri baisiai pasipiktino, sužinojusi, kad jos išnuomotuose namuose slapčia išdygo vienuolynas.

Teresė pasikvietė dar šešias vienuoles ir laukdama jų atvykstant su savo dviem palydovėmis ėmėsi įrenginėti naująjį vienuolyną, statyti pinučius ir per-

tvaras. Nors ji niekuo neišsidavė donjai Luisai, vienuolėms mirtinai trūko pinigų: „Vieną dieną neturėjome net skiedrelės malkų, kad išsikeptume bent sardinę“, ir kažkoks nežinomas geradarys „koplyčioje paliko ryšelį malkų, su kuriuo išsivertėme“ (F 15, 13). Tais metais gegužis buvo labai šaltas, tad eidamos miegoti vienuolės užsiklodavo visus drabužius, kokie tik buvo namuose. Net ir praėjus kelioms dienoms nuo įkurtuvių jos vis dar turėdavo bėgti pas kaimynę skolintis keptuvės.

Toks pavyzdinis neturto ir maldos gyvenimas užkariavo tolediečių širdis: jie ėmė vis labiau žavėtis Teresės bendruomene, ir net užgaidūs pirklio Ramireso paveldėtojai, pamatę, kaip puikiai ji susitvarkė be jų pinigų, dabar vėl atėjo pasiūlyti savo dvylikos tūkstančių auksinių. Ir čia Teresė nuliūdo: „Atrodė tarsi būčiau turėjusi daugybę aukso brangenybų ir iš manęs jas atimtu, štai kaip man buvo skaudu dėl to, kad ėjo į pabaigą mūsų neturtas. Ir mano palydovės [jautėsi] taip pat. Matydama jas paniurusias, paklausiau, kas joms darosi, ir man atsakė: „Ką gi mums daryti, Motina! Jau, regis, nesame vargšės“ (F 15, 16). Tačiau tiek privargusi per dvi nuo įsteigimo praėjusias savaites Teresė atsiduso su palengvėjimu, kai Sekminių išvakarėse jos visos susėdo prie stalo: „Apėmė mane didžiulė paguoda pamačius, kad jau nieko neturiu daryti, ir kad per šią šventę galiu kokią valandėlę pasidžiaugti su mūsų Viešpačiu, ir mano siela jautėsi taip apdovanota, kad beveik negalėjau valgyti“ (F 17,1). Čia staiga... įėjo durininkė ir pranešė, kad atvyko Ebolio princesės pasiuntinys. Neturto džiaugsmas baigėsi ir Teresę vėl užgriuvo jos pačios populiarumas.

5.2

Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Toledą 192 m. prieš Kristų įsteigė romėnai, o vėliau viso Iberijos pusiasalio sostinė pavertė vestgotai, apsikrikštiję 587 m. Tačiau jau VIII a. miestą užėmė musulmonai, kuriuos tik 1085 m. išstūmė krikščionys. Per kelis šimtmečius susilydžius trims kultūroms – žydų, krikščionių ir musulmonų – gimė garsioji Toledo vertėjų mokykla, kurios dėka europiečius pasiekė Aristotelio, Ptolemėjaus, Hipokrato ir kitų Antikos bei arabų mąstytojų darbai.

1569 m., kai Teresė atvyko steigti vienuolyno į Toledą, Ispanijos karalystės sostinė iš jo jau buvo išsikrausčiusi į Madridą (1561 m.), mat auksanešė

Toledo basųjų karmeličių vienuolynas, kuriame jos gyvena nuo 1584 m., yra senas bajorų būstas, priklausęs galingai gynybinei miesto sienai

Tacho upė, pavertusi miestą neprieinama tvirtove, neleido jam plėstis: Toledas stovi ant aukštos uolos, kurią juosia (o gal smaugia) upės kilpa. Nors jau ir nebe sostinė, trigubos mūro sienos supamas miestas ir toliau save išdidžiai vadino imperatoriškuoju, nes kaip tik jame daugiausia laiko praleisdavo Pilypo II tėvas, imperatorius Karolis V. Jis net liepė perstatyti senąją tvirtovę į puošnius Renesanso rūmus 1538 m., taigi, beveik tuo pat metu, kai panašaus sumanymo Vilniuje ėmėsi didysis Lietuvos kunigaikštis Žygimantas Augustas. Apie šlovingus imperatoriaus žygius iki šiol byloja miesto svečius nuo Vyrių vartų (*Puerta de Bisagra*) pasitinkantis dvigalvis Karolio V erelis. Teresės laikais Toledas tebebuvo laikomas „visos Ispanijos širdimi“. O širdis yra labai įžeidus organas, tad daugybė gyvenusių aristokratų labiausiai ir rūpinosi garbės reikalais. Kad niekas nepasijustų sumenkintas ar pažemintas, Toledė dažnai vykdavę Kastilijos didikų susirinkimai (*Las Cortes de Castilla*) laikėsi iki smulkmenų sustyguoto protokolo, o kreipinių ir titulų įmantrumas pasiekė tokį lygį, kad, anot Teresės, viso gyvenimo buvo mažai jiems išmokti.

Toledas tebebuvo vienas turtingiausių ir didžiausių imperijos miestų: turėjo net 60 tūkst. gyventojų. Be to, jų skaičius augo, nes netrūko darbo: Toledo gaminių godžiai laukė naujai atrastos Amerikos žemės. Anot to meto dokumentų, 10 tūkst. miestiečių dirbo vilnos ir šilko cechuose: audė, siuvo drabužius, kepures, kurie paskui per Seviliją iškeldavo už Atlanto. O visoje Europoje Toledą garsino plieno gaminiai.

Be to, nuo pat vestgotų laikų Toledė veikė svarbiausia Ispanijos katedra, o jo arkivyskupija buvo turtingiausia visame Iberijos pusiasalyje. Toledas net vadintas

Be to, nuo pat vestgotų laikų Toledė veikė svarbiausia Ispanijos katedra, o jo arkivyskupija buvo turtingiausia visame Iberijos pusiasalyje. Toledas net vadintas

Taip atrodė Toledas Teresės laikais – tik šiek tiek vėliau už ją Toledė apsigyvenusio El Greko (El Greco) paveikslas, kurio kampe dailininkas pavaizdavo ir savo sūnų. Eksponuojamas El Greko name-muziejuje Toledė

Grandinės, kurias Karalių Katalikų Ispanijos pietuose iš musulmonų išvaduoti krikščionys atnešė paaukoti Karalių Šv. Jono vienuolynui Toledė

Išlikusi neįveikiamos trigubos Toledo miesto sienos dalis

antrąją Roma ir miestu-vienuolynu, nes jame gyveno daugybė klero (vien katedrą aptarnavo 322 dvasininkai), veikė 27 parapijos, 147 religinės brolijos, 27 prieglaudos (hospisai), o kur dar 12 vyrų ir 24 moterų vienuolynai. Pastarieji buvo perpildyti: juose gyveno 1200 moterų. Kaip ir visoje Ispanijoje, nemažą jų dalį sudarė neturtingos bajoraitės, kurių kraitis nepriviliojo pakankamai aukštos padėties jaunikų, o už menkesnių tekėti jos nenorėjo. Nieko nuostabaus, kad abi valdžios – dvasinė ir civilinė – naujų steigimų kratėsi lyg maro.

Beje, Teresės laikais Toledas arkivyskupo neturėjo: jis kalėjo Valjadolido inkvizicijos kalėjime, o jo vietoje Bažnyčios reikalais rūpinosi popiežiaus laikinai paskirtas valdytojas Gomesas Teljo Chironas (*Gómez Tello Girón*). Kaip ir dera dėl garbės ženklų pamišusiame mieste, vos atvykęs valdytojas tuoj susipyko su Katedros kapitula, kuri jam uždraudė atsisėsti į katedroje esantį arkivyskupo sostą. Taigi, siekdama gauti leidimą savo vienuolynui Teresė atsidūrė tarp dviejų ugnių: kai pavykdavo suminkštinti Kapitulą, pasiūšdavo valdytojas, ir atvirkščiai.

Kaip Teresė jautėsi savo senelio mieste? Ar žinojo šeimos paslaptį, kad jis dėl savo žydiškos kilmės net turėjo atlikti viešą atgailą, o vėliau šeima išsikėlė pradėti naujo gyvenimo į Avilą? Dosnūs turtuolis Ramiresas taip pat buvo iš atsivertėlių, ir tai – vienintelė jo „yda“, nes, anot Teresės, didžiulį savo turtą šis viengungis susikrovė teisėtais būdais, visą gyvenimą buvo doras ir pamaldus, o prieš mirtį rūpindamasis sielos išgelbėjimu nusprendė įsteigti kelis kapelionų „etatus“, tai yra palikti didelę sumą pinigų, kad keli kunigai nuolat aukotų Mišias už jo sielą. Jo nuodėmklausys jėzuitas patarė tam geriau įkurti basųjų karmeličių vienuolyną, ir pirklys testamente primygtinai įpareigojo

Švč. M. Marijos Baltosios sinagoga-bažnyčia Toledas

Sinagoga, kurioje kiekvienas akmuo liudija, kad įtakinga žydų bendruomenė ją statyti pasamdė arabų meistrus. Vėliau paversta Švč. M. Marijos Baltosios bažnyčia. Toledas

Šviesos Kristaus mečetės-bažnyčios kupolas

savo brolių įteikti Teresei dvylika tūkstančių dukatų steigimui. Tačiau paveldėtojai nusprendė pasinaudoti šiais pinigais, kad pasipuikuotų garbe, rezervuota tik aristokratams: turėti savo laidojimo koplyčią prestižiniame vienuolyne. Popiežiaus valdytojas užkirto kelią šioms pretenzijoms, ir Teresė galiausiai turėjo įsteigti savo penktąjį vienuolyną pati viena, tai yra be oficialaus globėjo.

Tiesa, ji turėjo padėjėją – vos 22-ejų metų Andradą. Laimei, skurdžius studentas buvo veiklus ir gerai informuotas: žinojo, kad daug tolediečių jau pakilo vykti į Granadą malšinti moriskų sukilimo, privilioti dosnių Pilypo II pažadų, už pagalbą skirti privilegijų ir žemių, visai kaip neseniai Rekonkistos laikais. Miestas netrukus turėjo likti pustuštis, tad ir namus vienuolynui surasti nebuvo taip sunku, kaip atrodė Teresei. Beje, paslaugusis studentas vėliau irgi buvo dosniai apdovanotas: pasak vieno karmelito liudijimo, „Dievas nenorėjo, kad Andrada liktų be atlygio už gerą darbą, kurį padarė šventajai. Davė jam turtų, garbingą, dorybingą žmoną ir nemažai palikuonių; žmonės pasakoja, kad tai šventoji išmeldė jiems Dievo malonę, o jie pamokymus apie maldą, jos duotus jų seneliui Andradai, dabar perduoda kitiems.“²⁰

Neleidusi Teresei atsipūsti nė poros savaitių, jos paimti karietą atsiuntė Ebolio princesė: viena galingiausių karalystės damų taip pat norėjo pasipuikuoti įsteigusi madingą vienuolyną savo miestelyje Pastranoje. Santykiai su princese nesiklostė ir, nors Teresė vienuolyną įsteigė, po poros mėnesių grįžo į Toledą. Pasakojama, kad ir ši kartą ją parvežė princesės karieta, o vienas Toledo pamokslininkas, kaip tikras toledietis, jautrus garbės ženklams, ją už tai viešai išpeikė: „Ar tai jūs esate ta šventoji, kuri visus apgaudinėja ir važinėjasi karieta?“ Nors palydovai ėmė Teresę raminti, kad tam žmogui ne

visi namie, priekaištas jai giliai krito į širdį, ir, anot jos biografo Ripaldos, Teresė nuo to laiko stengėsi keliauti tik paprastais vežimais.

Ramireso paveldėtojai, pamatę, kaip auga be jų pinigų įsteigto vienuolyno šlovė, jau be jokių sąlygų pasiūlė testamente nurodytą sumą. 1570 m. Teresė pagaliau priėmė tą pasakišką 12 tūkst. dukatų sumą (taigi, 43 kg aukso) ir už ją nupirko vieną geriausių Toledo namų. Tai – brangiausias jos pirkinys. Numojusi ranka į vietos aristokratų purkštavimą dėl negryno Ramiresų kraujo, Teresė pažadėjo vieną iš būsimosios vienuolyno bažnyčios koplyčių jų giminei laidoti. Taip ji pirmą kartą viešai pasipriešino didžiausiam ispanų gyvenimo diktatoriui – garbės įvaizdžiui. „Ir niekuomet dėl to nesigailėjau“, – parašė po ketverių metų „Steigimuose“ (F 15, 17). Tiesa, problemos su Ramiresais nesibaigė: vienuoles gerokai prikamavo labai mokytas Ramiresų žentas. Šis liguistai pedantiškas žmogus įtraukė į sutartį daugybę smulkmenų, ir vėliau nepavargdamas dėl kiekvienos ginčijosi. Praėjus dvejimėms metams po Teresės mirties, kai seserų jau nebegelbėjo jos diplomatija, netekusios kantrybės jos tiesiog grąžino priekabiamam steigėjui jo pinigus ir persikraustė į namus netoli Kambrono vartų, nusipirktus iš grafo Montalbano (*Conde de Montalbán*), kur gyvena iki mūsų dienų.

Toledas, vadinamas „Trijų kultūrų miestu“, kurio didybės nepajėgė sunaikinti nei Napoleono kariuomenė, nei intensyvi apsiaustis Ispanijos pilietinio karo metais (1936 m.), 1986 m. UNESCO paskelbtas žmonijos kultūros paveldu.

Šviesos Kristaus mečetė-bažnyčia, statyta prieš tūkstantį metų, tebeprimena, kad Toledas yra trijų kultūrų miestas, kur krikščionys, musulmonai ir žydai, susibūrę į garsiąją Toledo vertėjų mokyklą, padovanojo europiečiams antikinių ir arabų filosofų bei mokslininkų darbų lobyną

5.3

Mintys

„Man esant Toledo vienuolyne, kai kurie vis patarinėjo, kad neleisčiau jame laidotis tiems, kas nėra bajorai; pasakė man Viešpats: „Būsi labai paklaidinta, dukra, jei žiūrėsi pasaulio įstatymų. Atkreipk akis į mane, neturtingą ir jo paniekintą. Ar tikrai bus pasaulio didžiūnai dideli mano akivaizdoje?“

Hebrajiški įrašai buvusioje moterų galerijoje Perėjimo sinagogoje-bažnyčioje. Toledo

Ir jūs pačios, pagal ką būsite vertinamos: pagal kilmę ar dorybes?“ (CC 5; 1570 m. Toledo). Nieko naujo čia Dievas Teresei nepasakė, tačiau šie žodžiai nuskambėjo jos širdyje pačiu laiku: kai ji jau buvo bepasiduodanti tolediečių spaudimui nepriimti naujakrikšto Ramireso pinigų. Pravertė jie ir tuomet, kai Ramiresai, ne mažiau išdidūs nei „grynakraujai“ Toledo aristokratai, ėmė kelti karmelitėms vis didesnius reikalavimus. Teresė nusigrėžė ir nuo vienu, ir nuo kitų. Tada įvyko stebuklas: ji pasijuto lyg sunkiausią naštą nusimetusi

ir sakė seseriai Šventojo Juozapo Marijai: „Dabar, kai matau nugriautą pinigų stabą, esu labiausiai tikra, kad vienuolynas bus įsteigtas.“²¹ Šio įkvėpimo pagauta Teresė ir išleido savo paskutinius keturis dukatus dviem paveikslams ir porai čiužinių – menkas kraitis dar nė neegzistuojančiam vienuolynui.

Net ir Andrada, vienintelis Apvaizdos atsiųstas pagalbininkas, turtinogojo Toledo fone atrodė lyg pokštas: neturėjo nei garbingo vardo, nei pinigų. Net basos karmelitės suko nosį, pamačiusios menką jo apdarą, pagal Teresės apibūdinimą: „Jis nebuvo turtingas“ ir „buvo didelis skurdžius (...); aš jam padėkojau, bet pralinksmino mane, o dar labiau – mano palydoves, kai pamatėme, kokia pagalba mums atsiųsta, nes jo apdaras nebuvo [tinkamas] kalbėtis su basosiomis“ (F 15, 6). Deja, nebuvo iš ko rinktis: „Kad jau jį atsiuntė tas Dievo tarnas [pranciškonas, Teresės draugas (J. M.)], patikėjau, kad galėjo kažkaip padėti, ir kad čia turėjo slypėti kokia paslaptis“ (F 15, 7). Paslaptis turbūt ir buvo neturto teikiamas palengvėjimas: neturėdamas ko prarasti žmogus imasi veikti su tokia laisve ir kūrybiškumu, kad toli už savęs palieka saugiai pramintais takais vaikštančius galinguosius ir turtinguosius.

Kaip sako Džordžas Orvelas (*angl. George Orwell*) atsiminimų knygoje „Dienos Londone ir Paryžiuje“: „Vienas dalykas puikiai paguodžia skurstant. Manau, kiekvienas nusigyvenėlis yra jį patyręs. Tai palengvėjimo, bemaž malonumo jausmas suvokus, kad pagaliau atsidūrei dugne. Juk tiek dažnai buvai kartojęs, kad eisi šunims šėko pjauti, – ir štai šunys jau čia, tu atėjai, bet pasirodo, galima tverti. Tai gerokai palengvina širdį.“²² Ir vaizdžiai nupasakoja, koks svoris nukrito nuo jo pečių, kai buvo priverstas išleisti paskutinį skatiką. Nenuostabu, kad ir Toledo karmelitės su nostalgija minėjo pirmąsias savaites,

kai gyveno pusbadžiu ir šalo. Teresė rašo: „Mums tai atnešė labai didelį gėrį, nes išgyvenome tokią vidinę paguodą ir buvome tokios džiugios, kad dažnai prisimenu, ką Viešpats laiko sudėjęs į dorybes. (...) Tačiau trumpai tas tetruko, nes vėliau mus aprūpino labiau, nei norėjome“ (F 15, 14). Ir užbaigia: „Nuo to laiko manyje išaugo troškimas būti labai [neturtinga], ir man liko gebėjimas menkai vertinti žemiškas gėrybes, nes jų stygius skatina augti vidinį gėrį, kuris iš tiesų atsineša su savimi kitokį pasotinimą ir ramybę“ (F 15, 15).

♦ *Maurai, mudecharai, moriskai ir mozarabai*

Nuo VIII iki XV a. Iberijos pusiasalyje sugyveno – bendradarbiavo, sudarinėjo sąjungas ar kovojo – įvairios krikščionių ir musulmonų karalystės. Taip atsirado ne tik daugybė legendų apie neįmanomą gražuolių maurių ir krikščionių meilę, bet ir skirtingų pilietybės ir tikėjimo kombinacijų. Mudecharais (isp. *mudéjar*) vadinti musulmonai, pasilikę gyventi krikščionių atkovotose teritorijose: prisiekę ištikimybę krikščionių karaliams jie

Mozarabų angelas arabiškais ornamentais išdabintoje nišoje. Šv. Romano bažnyčia Toledo

buvo laikomi jų pavaldiniais, o už tai, kad nepakeitė tikėjimo, turėjo mokėti papildomą mokesį. Mozarabų (isp. *mozárabes*) situacija buvo priešinga: taip vadinti musulmonų kalifams pavaldūs krikščionys, toliau išpažinę savo tikėjimą ir mokėję už tai duoklę. Dar egzistavo moriskai (isp. *moriscos*) – musulmonai, priėmę krikščionybę. Galiausiai maurais (isp. *moros*) vadinti visi islamo išpažintojai, o dabar – Šiaurės Afrikos gyventojai, ypač marokiečiai.

♦ „Donai“ ir „donjos“

Šie kreipiniai XVI a. Ispanijoje buvo rezervuoti tik karaliams, princams, seniausių giminių aristokratams ir aukščiausiems dvasininkams, vyskupams ir kardinolams. Kai iš Amerikos grįžęs praturtėjęs Teresės brolis Lorenas taip pat ėmė „segti“ prie savo vardo šį kreipinį, sesuo laiške jį perspėjo to nedaryti,

nes žmonės patyliukais juokiasi iš naujai iškepto „dono Lorenso“. Tarp garbės ženklams jautrių didžiūnų buvo tiek daug ir tokių įvairių kreipinių, kad, anot Teresės, ir viso gyvenimo nebūtų užtekę šiam mokslui gerai išstudijuoti. Ji pati dar 1562 m., pirmąkart provincijolo išsiųsta guosti Toledo didikės donjos Luisos,

išsiklausinėjo, kaip turi į ją kreiptis. Tačiau kai pabandė ištarti „jūsų senjorija“, Teresei taip susipynė liežuvis, kad ji galiausiai supapėjo visiems gyvenimo atvejams tinkantį „jūsų malonybę“. Tiesa, pagyvenusi rūmuose ji greitai perprato donjos Luisos aukštos socialinės padėties tironiją: „Pamačiau, kaip mažai reikia

Puošniais raižiniais išdabintas donjos Luisos namų įėjimas

vertinti ponystę, ir kad kuo didesnė ponía, tuo labiau turi rūpintis ir vargti, kad viskas, ką daro, būtų taip, kaip dera

jos luomui, ir tiesiog negali gyventi. Turi valgyti nelaiku ir netvarkingai, ir ne tokį maistą, kuris patinka, bet tada ir taip, kaip reikalauja luomas, o ne kūnas“ (V 34, 4). Prisiminusi, kaip pati paauglystėje svajojo būti ponía ar Įsikūnijimo vienuolyne iš pradžių sergėjo savo garbingą donjos Sepedos ir Ahumados vardą, ji apibendrino: „Taip man visiškai praėjo troškimas būti ponía“ (V 34, 4). „Tai yra nelaisvė, ir pasaulis

meluoja tokius vadindamas ponais, nes man jie atrodo ne kaip ponai, bet kaip tūkstančio dalykų vergai“ (V 34, 4). Luomo reikalavimų jungas slėgė net labiau už visą basųjų karmeličių Regulos griežtumą: Teresė pasakoja, kad viena Sevilijos aukštuomenės panelė, priimta pas karmelites, taip apsidžiaugė laisve, kad iš to džiaugsmo netgi nuolat pasninkaudama „labai sustorėjo“ (F 26, 13).

Teresės senelis ir inkvizicija

Inkvizicija buvo įsteigta Teresės senelio laikais: Karaliai Katalikai paprašė popiežių įkurti instituciją, kuri rūpintųsi krikščionių tikėjimo grynumu, nes buvo įtariama, kad daug atsivertėlių žydų ir toliau slapčia laikėsi savo papročių, pavyzdžiui, šabo. 1478 m. įsteigta Ispanijos inkvizicija turėjo padėti jiems grįžti į teisingą kelią. Toledė ji pasirodė 1485 m. ir pirmiausia paskelbė 40 dienų malonės laikotarpį, per kurį „prasižengėliai“ galėjo ateiti prisipažinti patys. Atgailautojai neskubėjo, tad inkvizitoriai pratęsė laikotarpį dar 60, o vėliau 90 dienų, bet tai nepakurstė entuziazmo. Tuomet inkvizitoriai pakeitė taktiką ir pagrasino rabinams uždaryti sinagogas, jei tikėjimą išlaikę žydai neapskųs vis dar senojo tikėjimo ritualus

Perėjimo sinagoga-bažnyčia, buvusi netoli Teresės senelio namų. Galbūt čia eidavo mels-tis ir šventosios protėviai?

kad dauguma jų nukentėjo nuo piktos valios, pavydo ar kitų žmogiškų paskatų. Beje, gausiai atsivertėlius skundę žydai išsigelbėjo neilgam: 1492 m. Karalių Katalikų įsaku šie buvo ištremti iš Ispanijos, draudžiant jiems pasiimti pinigų ar brangenysbes (po to šalyje kilo tikra jų paslėptų lobių ieškojimo karštligė). Teresės senelis Chuanas Sančesas de Toledas, prekiaavęs audiniais, priklausė šiai potencialiai įtartinai grupei, nors į krikščionybę greičiausiai atsivertė dar jo seneliai ar proseneliai po 1391 m. pogromų. Nežinia, ar jis tikrai „žydavo“, bet kaip turtingas pirklys neabejotinai turėjo priešų. Pamatęs į Toledą atvykstant inkviziciją tuoj suprato, koks jam gresia pavojus, tad vienas pirmųjų savanoriškai atėjo pas inkvizitorius vos

paskelbus pradinį 40 dienų malonės laikotarpį. Štai kodėl jam skirta tik simbolinė bausmė, o jo sūnums, kurie

praėjus vos trisdešimčiai metų pabandė prisiteisti bajorų titulą, dėl tėvo atgailos nekilo jokių problemų (tas epizodas

teisme buvo paliudytas ir apsvarstytas, kaip užfiksuota Valjadolido archyve saugomoje byloje).

Vieša atgaila

Nuo įsteigimo 1478 m. iki XV a. pabaigos inkvizicija veikė ypač žiauriai: Toledė mirti nubauta daugiau nei du tūkstančiai žmonių. Teisėjai galėjo suabejoti žmogaus tikėjimo nuoširdumu ir po trumpučio teismo pasiūsti ant laužo jau vien dėl to, kad jis buvo pastebėtas šeštadieniais vilkintis švariais rūbais (vadinasi, švenčia šabą). Kai po 1492 m. Ispanijoje nebeliko žydų, o po 1525 m. – ir musulmonų, inkvizicija ėmėsi naujo priešo – eretikų, tai yra protestantų. Garsiausi procesai įvyko Valjadolide ir Sevilijoje 1559 m., tačiau ir 1575 m. Teresei steigiant Sevilijoje, draugai bėgė, kad ją susidomės Apšviestųjų eerezijos bylą tyrę inkvizitoriai.

Menkiausi prasižengimai atsipirkdavo „sutaikiniu“: nubauštasis turėdavo tam tikrą laiką viešai dėvėti atgailautojo drabužį, vadinamąjį sambenitą, nors su šv. Benediktu (isp. *San Benito*) jis neturi nieko bendro. Taip gimė frazė *saco bendito* (isp. palaimintas švarkas), reiškusi vilnos tuniką, kurią kunigas palaiminęs įteikdavo norinčiam atgailauti už nuodėmes. Inkvizicija naudojo per galvą užsimetamą audeklą, krentantį ant krūtinės ir nuga-

ros, o ant jo nupiešti simboliai rodė nusidėjimo sunkumą. Pasmertieji laužui dėvėdavo sambenitą, išpieštą demonais, drakonais, gyvatėmis, o ant galvos – raudoną kartoninį trijų pėdų aukščio kūgį su įrašytais nusikaltimais. Sutaikintieji – tokie kaip Teresės senelis – vilkėdavo geltoną sambenitą su raudonais kryžiais ir žemyn nukreiptomis liepsnomis, simbolizuojančiomis išsigelbėjimą iš pragaro (ir inkvizicijos) liepsnų. Atgailautojų skaičius taip išaugo, kad jie pamažu susibūrė į brolijas (isp. *cofradías, hermandades*), kurios bažnytinių procesijų metu sekėdavo vieną ar

kitą šventąjį atvaizdą, draugėje lengviau pakeldami viešos atgailos gėdą. Tikrų atgailautojų procesijos egzistavo nuo 1411 m. (pirmą organizavo šv. Vincentas Fereras Medina del Kampe), o inkvizicija „pasi-kolino“ jų atgailos simbolius ir savo nuosprendžiais labai padidino atgailautojų gretas. Mūsų laikais veidus slepiančių „atgailautojų“ procesijos tapo neatskiriama ispanų Didžiosios savaitės dalis.

Teresės senelis už tikrą ar tariamą „žydavimą“ turėjo septynis penktadienius iš eilės apeiti Toledo bažnyčias, apsiėmęs sambenitu ir nešdamas žvakę. Laimei, tuo metu inkvizitoriai dar nebuvo įvedę tvarkos, kai atlikus atgailą sambenitas būdavo pakabinamas prasižengėlio parapijoje, apačioje užrašant jo vardą (medžiagai sutrūnijus sambenitą pakeisdavo nauju), taip įamžinant atgailos dėmę: net po daugybės kartų tokio žmogaus palikuonys buvo laikomi negrynakraujais, taigi, negalėjo užimti valstybinių ar bažnytinių postų, stoti į vienuolijas, kariuomenę... Teresei dėl to niekuomet nekilo problemų, nes jos seneliui pavyko paslėpti šią dėmę persikraustant su šeima į kitą miestą, Avilą.

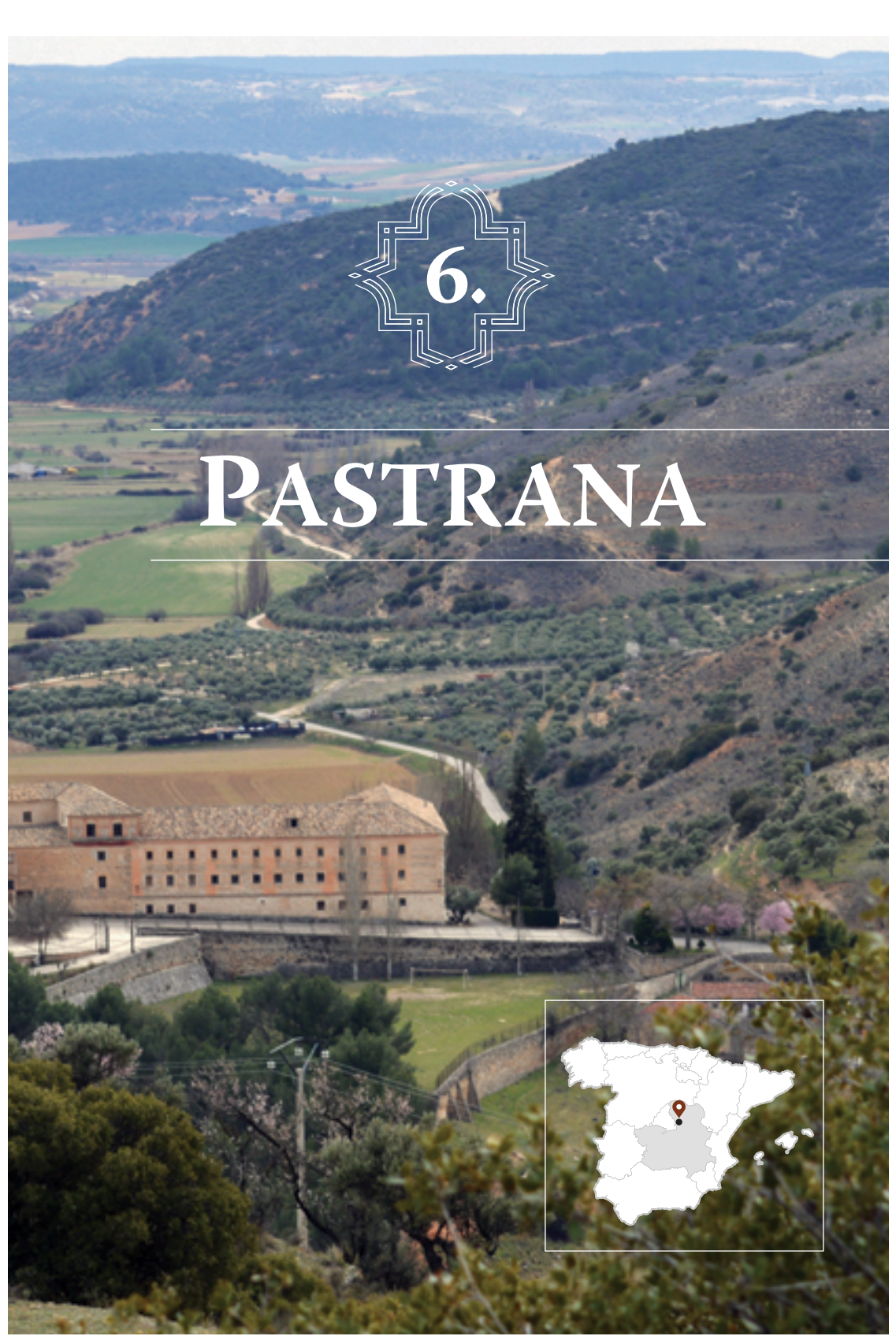

Šv. Leokadijos bažnyčia Toledė, kurioje parapijietis Teresės senelis turėjo kabinti savo „sambenitą“

. Sunkaus Teresės bendradarbiavimo su Ebolio princiais vaizdas – antrasis basijų karmelių vyrų vienolynas

PASTRANA

GALINGŪJŲ UŽGAIDOS: *plaukimas pasroviui ir prieš srovę*

6.1 Steigėjos pasakojimas

Vienaakė Pastranos feodalė Ebolio princesė Ana de Mendoza (*Ana de Mendoza y de la Cerda*), buvo galinga dama. To meto Ispanijos imperijoje atvirai su ja susipykti galėjo sau leisti tik kokie trys žmonės: pats karalius, jos vyras Rujis Gomesas (*Ruy Gómez*; karaliaus draugas ir patikėtinis) ir galbūt dar Albos kunigaikštis, garsusis karvedys, konkuravęs su Gomesu dėl karaliaus pasitikėjimo. Dabar nėščiai princesei šovė į galvą, kad atėjo laikas ir jai savo valdose įsteigti madingosios Teresės vienuolyną.

Tad princesės karietai sustojus prie ką tik įkurto Toledo vienuolyno vartų Teresė suprato, kad neturi kur trauktis. Ji buvo ką tik sėdusi prie stalo valgyti su seserimis, mėgaudamasi mintimi, kad dabar, kai jau išėjo mūrininkai, sudėję pertvaras ir pinučius, ji pagaliau turės nors kelias laisvas dienas pabūti su Viešpačiu per Sekmines. „Turbūt nebuvau nusipelnusi šios paguodos, nes kai apie tai galvojau, atėjo man pranešti, kad atvyko Ebolio princesės, Rujo Gomeso žmonos, tarnas. Nuėjau, ir pasirodė, kad jį atsiuntė manęs [paimti], nes mudvi gerokai anksčiau buvome kalbėjusios, kaip įkurti vienuolyną Pastranoje, tačiau nemaniau, kad tas nutiks taip greitai. Man

Pastranos hercogų figūros, paruoštos eitynėms per liepos mėnesį organizuojamą teatralizuotą viduramžių šventę. Pastranos hercogų rūmai

Atkampiname slėnyje pasislėpusi Pastrana

buvo skaudu, nes ką tik įkūrus vienuolyną – ir dar per tokį pasipriešinimą – buvo labai rizikinga jį palikti, tad tuoj apsisprendžiau nevykti ir taip jam pasakiau“ (F 17, 2). Regis, steigėja dar ir labai žmogiškai pyktelėjo, kad įnoringoji aristokratė mano galinti savavališkai nuspręsti, kada Teresė su vienuolėmis turi viską metusi lėkti pas ją į Pastraną. Nors ji prisipažįsta, kad buvo kalbėjusi apie šį steigimą (greičiausiai kokio ponijų susitikimo metu donjos Luisos namuose), akivaizdu, kad tada diplomatiškoji Teresė išsisuko nuo tiesaus atsakymo, nenorėdama pykdyti aikštingumu garsėjančios princesės, tačiau vargu ar rimtai ketino turėti su ja reikalų.

Dabar priremta prie sienos Teresė pareiškė, kad nevažiuos. Tačiau pasiuntinys, gerai pažinęs ūmų savo ponios būdą, rodos, nelabai norėjo pasirodyti jos akivaizdoje tuščiomis rankomis, tad, pasak Teresės, pasmailinęs liežuvį „atsakė, kad taip nedera daryti, nes princesė jau buvo Pastranoje ir ten nuvažiavo vien dėl šito reikalo, tad [atsisakyti] reišė ją įžeisti. Bet ir visa tai žinodama kračiausi

Ana de Mendoza ir Rujis Gomesas per ceremoniją, kai Teresė dviem italams suteikė basųjų karmelitų abitus rūmų koplyčioje. Nežinomo Madrido dailininko paveikslo detalė, XVIII a., Pastranos Šv. Petro vienuolyno muziejus

Pastranos hercogų rūmų koplyčios kesoninės lubos per praeitų amžių karus prarado savo paausinimus

Pastranos hercogų rūmų koplyčia, kurioje gavo abitus Chuanas Nardučis ir Marijanas Asaras

minties vykti, todėl jam pasakiau, kad eitų valgyti, kol aš parašysiu princesei atsakymą, ir tada galės išvykti. Jis buvo labai sąžiningas žmogus, ir nors jam tai nepatiko, kai susakiau priešastis, nusileido“ (F 17, 2). Pati Teresė pirmiausia nuėjo pasimelsti prie Švč. Sakramento, prašydama padėti rasti žodžius, kad jos atsisakymas neįžeistų princesės: „Tai mums būtų labai pakenkę, nes kaip tik tuo metu pradėjo [kurtis reformuoti] broliai, tad reikėjo turėti Rujaus Gomeso [palankumą], nes jis buvo toks artimas karaliui.“ Atsakymas atėjo tuojau pat: „kad neatsisakyčiau vykti, ir kad čia reikalas buvo didesnis nei vien tas steigimas, ir kad vežčiausi su savimi Regulą ir Konstitucijas“ (F 17, 3).

Galvoje ir toliau sukosi priešastys, skatinančios nevažiuoti, tad Teresė nutarė perduoti sprendimą į nuodėmklausio rankas. Jam atėjus, neminėdama vizijos išdėstė racionalius argumentus „už ir prieš“, ir nuodėmklausys liepė vykti. Teresė pakluso ir iškeliavo iš Toledo kitą dieną po Sekminių, gegužės 30-ą, nors pakeliui užsuko aplankyti karaliaus auklės donjos Leonoros į jos įsteigtą Angelų vienuolyną. Teresė pasakoja, kad ši labai apsidžiaugė: jos namuose kaip tik viešėjo „vienas atsiskyrėlis, kuris labai norėjo su manimi susipažinti, nes manė, kad jo ir jo bendražygių gyveniena labai artima mūsų Regulai. Kadangi turėjau tik du vienuolius, pagalvojau, gal ir šitas galėtų juo tapti, ir kad tai būtų didis dalykas, tad paprašiau padėti mums susitikti“ (F 17, 6). Taip steigėja susipažino su dviem italais: Marijanu Asaru (*Mariano Azarro*) ir jo palydovu Chuanu Nardučiu (*Juan Narduch*), vėliau pasirinkusiu Skurdo Chuano (*Juan de la Miseria*) vardą – praėjus ketveriems

metams kaip tik jis nutapys vienintelį iš natūros pieštą Teresės portretą. Jiedu ketino keliauti į Romą prašyti popiežiaus leidimo gyventi atsiskyrėlių gyvenimą Tardone (prie Sevilijos), tačiau susipažinę su Teresės reformuoto Karmelio regula, pakeitė planus ir sutiko tapti antrąja basųjų karmelitų bendruomene, kuriai ji buvo gavusi Ordino generolo leidimą. Teresė apsidžiaugė: „Supratau, kad pildosi tai, ką suvokiau maldoje – jog iš šios kelionės išeis daugiau nei tik moterų vienuolynas“ (F 17, 9). Čia Rujis Gomesas pažadėjo naujai basųjų karmelitų bendruomenei koplyčią ir sklypą savo žemėse, o Teresė išrūpino Karmelio provincijolo ir vyskupo leidimus: „Jiems turbūt pasirodė, kad [įsikūrę] tokioje nuošalioje vietoje, jiems galėjo nedaug pakenkti“ (F 17, 10). Rodėsi, didikų užgaidų vėjas pūtė kuo palankiausia kryptimi. Kol... Teresė neįkėlė kojos į Pastranos rūmus.

Vienuolynui numatytas namas „buvo toks mažas, kad princesė liepė nugriauti didelę jo dalį – išskyrus išorines sienas – ir perstatyti“ (F 17, 12). Diplomiškoji Teresė nutyli, kad princesė versti pernelyg ankštų celių pertvaras liepė toli gražu ne savo noru, ir tik neapibrėžtai užsimena, kad ji prašė ir daugiau „dalykų, kurie netiko mūsų vienuolynui“ (F 17, 13). Regis, princesė labai aiškiai įsivaizdavo, kaip turi apsimarinti Teresės vienuolės, bet steigėja neketino nusileisti. Santykiai taip įsitempė, kad Teresė jau ketino išvažiuoti taip ir neįsteigusi, tačiau reikalą išgelbėjo išmintingasis Rujis Gomesas („jis turėjo labai daug sveiko proto“, – sako Teresė (F 17, 13)). Pasakojama, kad jis vienintelis sugebėdavo numaldyti savo temperamentingąją žmoną. Teresė irgi nusileido, prisipažindama: „labiau troškau, kad pasidarytų brolių vienuolynas nei seserų, suprasdama, kaip tai buvo svarbu“ (F 17, 12). Dėti naujojo Karmelio dvasinio gyvenimo pamatų Teresė pakvietė tėvą Antonijų iš Duruelio bendruomenės, o namų ir koplyčios statybų karštai ėmėsi inžineriją mėgęs tėvas Marijanas – jo didžioji aistra buvo požeminės galerijos, kurios nuolat sugriūdavo.

Jungtinis Pastranos hercogų Rujaus ir Anos herbas karmeličių bažnyčioje

Pastranos basųjų karmeličių bažnyčia ir vienuolynas, dabar priklausantis klarisėms

Visgi laikas Pastranoje steigėjai prailgo: nors ten tepabuvo pusanro mėnesio, „Steigimuose“ mini tris. Per tą laiką susikūrė ir moterų vienuolynas, į kurį atvyko daugiau seserų iš Medinos. Tačiau, kaip Teresė nujautė nuo pat pradžių, jis gyvavo neilgai, o jo pabaigą steigėja aprašo itin santūriai: „Kai mirė princas Rujis Gomesas, gal [įsikišo] nelabasis, o gal Viešpats leido (Jo Didenybė žino kodėl), tačiau dėl jo mirties kančios įaudrinta princesė ten įstojo kaip vienuolė. Jaučiančiai tokį skausmą jai negalėjo labai patikti didelis uždaramas, prie kurio nebuvo pratusi, o vyresniajai šventasis [Bažnyčios Tridento] Susirinkimas neleido suteikti reikalaujamų laisvių. [Princesė] labai supyko ant jos ir ant visų kitų [seserų], todėl ir tuomet, kai jau vėl gyveno savo namuose atsisakiusi abito, vienuolės jai kėlė tokį nepasitenkinimą, kad vargšėlės gyveno labai nerimaudamos, o aš išbandžiau visus įmanomus kelius ir maldavau vyresnius, kad iškeldintų iš ten vienuolyną ir įkurtų naują Segovijoje, kur jos ir persikėlė, palikdamos viską, ką joms buvo dovanojusi princesė, ir drauge išsivežė kelias seseris, kurias ji buvo liepusi priimti be kraičio. Vienuolės išsigabeno guolius ir keletą pradžioje atsigabentų rakandų, palikdamos [miestelėnus] labai nuliūdusius“ (F 17, 17).

Norėdama atsikeršyti princesė perdavė inkvizicijai Teresės „Gyvenimo“ knygą, kurios rankraštį buvo išsireikalavusi iš steigėjos. Jos daugiau nebesusitiko. Teresė niekuomet nekaltino Ebolio princesės nei dėl išardyto vienuolyno, nei dėl skundo inkvizicijai. Anot jos, čia buvo kaltas našlės skausmas... ir viena intrigas mėgstanti princesės tarnaitė. Teresei buvo svarbiausia, kad brolių karmelitų bendruomenė Pastranoje išgyveno ir ėmė klestėti, nors tėvo Marijano nepastovumas ir griežtos askezės pomėgis vėliau dar sukėlė steigėjai nemažai rūpesčių.

6.2

Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Už šimto kilometrų nuo Madrido nuošaliame slėnyje įsikūrusi Pastrana Teresės laikais buvo nedidelis miestas, tačiau jame virte virė ne tik ekonominis, bet ir dvasinis gyvenimas. Gal ir sunku patikėti, už žemiškąją gerovę pastraniečiai turėjo dėkoti savo ponui feodalui, nors iš pradžių, kai jis perpirko iš karaliaus šią valdą, jie labai priešinosi ir net bandė maiš-

tauti. Tačiau donas Rujis Gomesas turėjo organizatoriaus talentą: įsigydamas toli nuo pagrindinių karalystės kelių įsikūrusią Pastraną, jis jau turėjo „kompleksinį regiono vystymo planą“. Siekdamas geriau išnaudoti permainingą kalnų slėnio klimatą ir kraštovaizdį, Gomesas atvežė įvairesnių augalų, tinkamų sodinti skirtingo aukščio, apšvietimo ir drėgmės kalnų terasose: javų, alyvmedžių, linų, lęšių, pupelių, vaismedžių. Be to, jis pasikvietė iš Granados po maišto išvarytus moriskus – apie pusanro tūkstančio žmonių, tarp kurių buvo puikių šilko gamintojų ir audėjų (greičiausiai kaip tik iš Pastranos Teresė išsivežė garsiąją šilkverpio metaforą, kurią panaudojo rašydama „Vidinę pilį“). Galiausiai Gomesas suorganizavo mokesčiais neapdėtus kas savaitinius turgus (paversdamas Pastraną laisva ekonomine zona), o kartą per metus – tarptautinę mugę, kur būdavo prekiaujama ne tik europietiškais, bet ir užjūrio produktais iš Amerikos žemyno. Nenuostabu, kad Pastrana, 1539 m. turėjusi šešis šimtų šeimų, 1576 m. jų turėjo dvigubai daugiau, taigi, apie šešis tūkstančius gyventojų. Anot keliautojų, apie miestiečių gerovę neklystamai liudijo tai, kad čia nebuvo elgetų.

Tad Teresės vienuolėms Pastranoje nieko neturėjo trūkti. Tik labiau nei ekonominė gerovė Teresę traukė gretimo dvasinio centro šlovė – garsusis Salsedos pranciškonų vienuolynas (*Monasterio de la Salceda*), įsikūręs Pragaro slėnyje. Jame XV a. gyveno būsimasis kardinolas Sisnerosas, žmogus legenda, skatinęs religinės minties laisvę ir asmeninę malda, kurį karalienė Elžbieta I Katalikė „atrado“ šioje dykumoje ir pavertė savo nuodėmklausiu bei visagaliu patarėju. Čia mokė ir lemiamą įtaką Teresei padaręs teologas Fransiskas de Osuna, išgarsėjęs savo knyga „Trečioji dvasinė abėcėlė“: jau kelios dešimtys metų ji buvo didžiausias bestseleris sielos sveikata susirūpinusioje visuomenėje. Kita vertus, šioje vietovėje suvešėjo ir apšviestųjų (isp. *alumbados*) erezija, o grūdų nuo pelų nelabai mokėję skirti gretimos Gvalalacharos hercogai glaudė savo pilyje eretikus ne mažiau svetingai kaip griežtuosius Salsedos pranciškonus.

Pakeliui į Pastraną Teresė ir jos vienuolės apsisusto Madride, donjos Leonoros vienuolyne. Ebolio princesė jau buvo plačiai apskelbusi, kad madinga vienuolė keliauja steigti vienuolyno jos valdose, tad Teresę užplūdo aukštuomenės

Masyvūs, tvirtovę primenantys Pastranos hercogų rūmai

damos. Anot ją lydėjusio karmelito Šventosios Marijos Fransisko, „vienos iš pamaldumo, kitos iš smalsumo atvyko jos pamatyti. Vienos tikėjosi pamatyti kokį stebuklą, kitos – kaip ji pakyla ekstazėje, dar kita norėjo atsakymo į savo keistą beprasmę abejonę, o dar kita – kad pasakytų jos ateitį.“ Į tai Teresė apsimitusi naivuole „po įprastinių mandagybių pasakė: „O, kokios geros Madrido gatvės!“ Ir toliau tęsė pokalbį apie panašius nesvarbius dalykus.“²³ Tačiau ne visi susitikimai buvo tokie tušti. Rūmuose steigėja susipažino ir su donja Joana, karaliaus Pilypo II seseria, Portugalijos princo našle, kuri net dvejus metus valdė Ispaniją (ir pagarsėjo išmintimi), kol brolis viešėjo Anglijoje. Donja Joana 1560 m. įsteigė Karališkųjų basųjų klarisių vienuolyną, tapusį pavyzdžiu Teresės reformai: jos karmeličių vienuolijos reforma prasidėjo nuo to, kad Įsikūnijimo vienuolyno celėje vienminčių būrelyje Teresės dukterėčia mestelėjo: „O kodėl gi jums pačiai neįsteigus vienuolyno, tokio kaip Karališkosios basosios?“ Teresė neslėpė savo susižavėjimo donja Joana: „Su Portugalijos princese susitikau daug kartų ir labai džiaugiausi, nes ji – didelė Dievo tarnaitė“ (1569.07.23 laiškas). Ne mažesni įspūdį ir ji pati paliko Karališkosioms basosioms: keturiasdešimt metų joms vadovavusi Kryžiaus Chuana (šv. Pranciškaus Bordžijos įsiserė) parašė: „Tebus palaimintas Dievas, nes leido mums pamatyti tokią šventąją, kuria galime sekti, nes ji valgo, miega ir kalba kaip mes, tiesiai ir be ceremonijų.“²⁴

Nors Teresę ir dvi ją lydėjusias vienuoles Ebolio princai sutiko labai iškilmingai ir apgyvendino savo rūmuose, su princese rasti bendros kalbos jai nesisekė. Pasakojama, kad ši tiesiog liguistai reaguodavo į bet kokį pasipriešinimą jos valiai, o dabar buvo dar dirglesnė, nes laukėsi (po

Pastranos parapijos bažnyčia, kurioje saugoma didžiulės vertės XV a. gobelenų kolekcija

Pastranos gatvės

mėnesio gimė sūnus, būsimasis Granados arkivyskupas Pedras). Nusprendusi, kad karmelitės turi gyventi labai griežtai, princesė įrengė tokį ankštą vienuolyną, kad jo celėse seserys vos galėjo apsisukti, be to, princesė nenorėjo duoti vienuolynui pajamų, ir dar liepė priimti į bendruomenę iš kito vienuolyno atėjusią seserį. Tik išmintingo Rujaus Gomeso įsikišimas padėjo išvengti atviro konflikto: princesė sutiko išplėsti vienuolyną ir užrašė jam neblogas pajamas, tačiau pareikalavo, kad Teresė jai duotą paskaityti savo autobiografiją, apie kurią nugirdo iš savo globojamos vienuolės. Šį kartą ir Rujis Gomesas stoji į žmonos pusę: jau tiek žmonių ją skaitė, tai kodėl jiems negalima? Teresė tik išsireikalavo pažadėti, kad „Gyvenimą“ skaitys vien Rujis ir Ana, tačiau pastaroji žodžio nesilaikė (o gal paprasčiausiai atsikeršijo?) ir jau kitą dieną iš Teresės vizijų juokėsi net rūmų tarnaitės. Nors ir skaudėjo užgautą savimeilę, Teresė suprato, kad reikalas daug pavojingesnis: pasklidus kalboms, jos vizijomis galėjo susidomėti inkvizicija ir galbūt net uždaryti įsteigtus vienuolynus. Verkiant reikėjo galingojo Rujo Gomeso apsaugos. Tad ji sukančius dantis pasiliko Pastranoje ir 1569 m. birželio 23 d. iškilmingai inauguravo Mūsų Paguodos Valdovės basųjų karmeličių vienuolyną, o po nepilno mėnesio jau galėjo ištrūkti atgal į Toledą.

Teresės nuojauta neapgavo: jos vienuolės išsilaikė Pastranoje vos ketverių metų, nes mirus Rujui jau niekas negalėjo nuramdyti audringo princesės našlės būdo. 1574 m. Teresė slapčia nusiuntė jų pasiimti kapelioną Chulijaną. Priorė naktį išsikvietė notarą ir liudininkų akivaizdoje įteikė jam visas princesės ir jos amžinatilsį vyro seserims duotas dovanas, kurias, Teresei liepus, buvo kruopščiai suregistravusi (įteikimo dieną ir vertę, patvirtindama įrašą savo parašu), ir pareikalavo išrašyti gėrybių perdavimo aktą. Vėliau jis labai pravertė teisme, į kurią princesė keršydama padavė nepaklusniąsias vienuoles. Paskui seserys susirinko savo menką mantą bei Mišių reikmenis ir pėsčios tyliai nuėjo iki už miesto laukiančių vežimų. Jas turėjo priimti Segovijos vienuolynas, kurį tais pačiais metais įkūrė Teresė.

Rujaus Gomeso herbas
Pastranos karmeličių
bažnyčioje

Ebolio princesės herbas
Pastranos karmeličių
bažnyčioje

Santūrus Pastranos hercogų rūmų įėjimas

Tačiau Pastranos vargai nebuvo bergždi: joje liko basųjų karmelitų vienuolynas, nors pradžia buvo nelengva. Du pirmieji broliai italai – 59-erių Marijanas Asaras ir 44-erių Chuanas Nardučis – ilgėjosi atsiskyrielių gyvenimo ir kuo atšiauresnės askezės, tad nesuprato Teresės reformos idealo, nukreipto į intensyvų vidinį gyvenimą. Jie taip nekantravo tapti karmelitais, kad net nesulaukė, kol iš Duruelio atvyks būsimasis jų prioras tėvas Antonijus, ir priėmė abitą iš nereformuoto Karmelio vienuolio, atlydėjusio Teresę į Pastraną. Steigėja nusileido jų maldavimams ir pati sukūrpė jiems abitus. Įsteigdama šį vyrų vienuolyną Teresė užsitikrino karaliui artimo hercogo Rujaus globą: jis net pažadėjo kitamet atvažiuoti į naujųjų basųjų karmelitų įžadus. Šis steigimas buvo

svarbesnis nei Duruelyje dar ir dėl to, kad netoliese buvo Alkalos universitetas, iš kurio į Teresės Karmelį galėjo ateiti gerai pasikausčiusių teologų, kurių dvasinio vadovavimo taip reikėjo jos seserims. Jos lūkesčiai pasiteisino: netrukus į Pastranos bendruomenę įstojo studentas Cheronimas Grasijanas (*Jerónimo Gracián*) – lenkų diplomato anūkas, būsimasis Teresės draugas ir bendražygis, pirmasis Basųjų karmelitų ordino provincijolas.

Šv. Petro vienuolyno broliai kurį laiką gyveno ausdami šilką Gomeso padovanotomis staklėmis, o tėvas Marijanas visa galva pasinėrė į inžinerines fantazijas: ėmėsi plėsti vienuolyną... po žeme. Įrengė tunelį, prasidedantį nuo koplyčios, valgomąjį, sandėlius, virtuvę... Deja, inžinieriaus teologo vaizduotės vaisius netrukus sugriuvo (laimei, niekas nebuvo sužeistas). Tačiau jis nenuleido rankų: po poros metų pabandė įrengti dar vieną požeminį vienuolyną La Rodoje, kur jį pakvietė didikė asketė Katalina de Kardona. Apie ją Teresė užsimena aprašydama steigimą Viljanueva de la Charoje: kruvinomis atgailomis ir žiauriais pasninkais garsėjusi atsiskyrėlė vos nepakirto Teresės reformos šaknų, patraukdama išorinio griežtumo išsiilgusius brolius ir net Pastranos naujokyno vyresnįjį. Jis įvedė tokias praktikas, kad tuo metu dar naujokui Cheronimui Grasijanui pasišiaušė plaukai. „Anastaso piligrimystėje“ jis pasakoja: „Kitiems, ką tik davusiems įžadus, nors ir gavusiems šventimus, trūko mokslų, o kai kam taip labai trūko patirties ir net apdairumo, kad vienas plakė naują per nuogą nugarą, reikalaujamas vien malda uždegti šlapias

malkas neprikisiant ugnies, kaip padarė mūsų tėvas Elijas, ir sakydamas, kad šitaip atpažįstamas tobulumas.“²⁵ Grasijanas jau ketino palikti Karmelį, laimei, naujokyno gyvenimą įstatė į sveikesnės vėžes ten atvykęs Kryžiaus Jonas. Nors ir labai Teresei skaudėjo dėl tokių perlenkimų, jos išskaičiavimai pasitvirtino: galingajam Rujui Gomesui užtariant, Ordinas ėmė plėstis. Jis padėjo gauti leidimą įsteigti daugiau basųjų karmelitų vienuolynų, nes naujokai jau nebetilpo pirmosiose dviejose bendruomenėse. Dar daugiau: 1570 m. Gomeso nupirkta name Alkaloje net įsikūrė basųjų karmelitų seminarija prie Universiteto, o Pastranos hercogas suteikė išlaikymą 18-ai studentų.

Basieji karmelitai Pastranoje išsilaikė iki pat XIX a. neramumų: prancūzų antpuolį pergyvenusius brolius išvarė Mendisabalio (*Juan Álvarez Mendizábal*) bažnyčios turto nusavinimo įsakas 1836 m. Nuo 1855 m. pastate įsikūrė pranciškonai Filipinų Misionieriai ir jo patalpose imti formuoti misionieriai. Vienuolynas paskirtas Karmelio Mergelės Marijos globai.

Mintys

Pastrana yra vienintelis miestas, kuriame Teresė įkūrė ne vieną, bet iškart du vienuolynus, seserų ir brolių, tad kaip tik čia pirmą kartą rado progą įgyvendinti drąsiausią savo viziją: pavesti seserų teologinį lavinimą ir dvasinį tobulinimą tos pačios Ordino šakos broliams. Princesės įgeidis padėjo atsirasti išsvajotajam deriniui, o paskui... jį ir sugriovė. Priversta slapčia naktį iškraustyti savo vienuoles Teresė nieko nekaltina, nes jei jau taip atsitiko, vadinasi, to kažkodėl panoro Dievas: „Viešpats tai leido. Turbūt Jis matė, kad to vienuolyno ten neturėjo būti, o Jo sprendimai yra didingi ir kitokie nei mūsų visų protai. Nedrįstu jų [vertinti] vien savo [protu], nebent galėčiau pasiremti išsimokslinusių ir šventų žmonių nuomone“ (F 17, 17).

Kuo skiriasi šio pasaulio galiūnas nuo paprasto mirtingojo? Pirmiausia tuo, kad kiekvienas jo sprendimas

Princesė ir vienuolė: dvi moterys, neatsiejamai sujungtos pastraniečių atmintyje. Vėliavos prie Hercogų rūmų įėjimo

Gobeleno, skirto Portugalijos karaliaus karams Afrikoje, detalė (1475–1480 m.).
Pastranos gobelenų muziejaus kolekcija

keičia daugybės žmonių gyvenimus, ir kuo toliau siekia ši įtaka, tuo galiūnas galingesnis. Jo veiksmai yra kaip vandens srovė, besiveržianti upės vaga, o kitiems, norintiems įgyvendinti savo planus, belieka leistis jos nešamiems arba bandyti prieš ją kapstyti. Taip ir Teresė: leidosi prieš savo valią įsodinama į Ebolio princesės karietą ir išjuokiama jos tarnaičių, bet pasirodė nepalenkiama, kai reikėjo erdvesnių celių seserims ir pastovių pajamų, kad jos nepriklausytų nuo įnoringos feodalės geros valios. Žmogus, leidžsis klusniai nešamas srovės, atsisuka prieš ją, kai reikia apsaugoti kitus – galbūt tai ir yra svarbiausias šios istorijos pamokymas mums. Be to, laiminga jos pabaiga patvirtina senus psalmės žodžius, kuriuos Teresė, be abejo, žinojo: „Dievui priklauso žemės galingieji“ (Ps 47, 10). Šio pasaulio valdančiųjų sprendimuose tikintis žmogus mato Dievo metamą iššūkį, kaip ir kitose gyvenimo aplinkybėse, kurių negali kontroliuoti. Tačiau tik pačiam žmogui priklauso sprendimas, ką jis su tuo iššūkiu darys: įlips į princesės karietą ar jai sugrąžins dovanotų namų raktus.

◆ *Ebolio princesė Ana de Mendosa (1540–1592)*

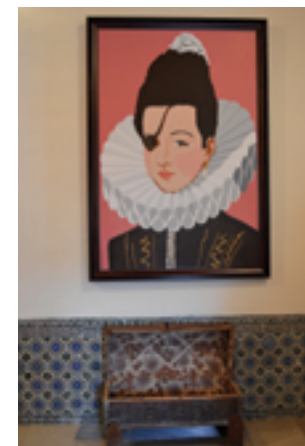
Ebolio princesė – viena egzotiškiausių Ispanijos aukso amžiaus asmenybių. Įgeidžiais ir intrigomis išgarsėjusi vienaakė gražuolė – vadinosi Ana de Mendosa

ir priklausė galingiausiai Kastilijos giminei. Jos prosenelis buvo garsusis kardinolas Mendosa, kurio įtaka Karalių Katalikų dvare buvo tokia, kad piktai liežuviai jį vadino

trečiuoju karaliumi. Vienturtė gražuolė Ana nuo vaikystės visą laiką dėvėjo juodą raištį ant dešinės akies, gal dėl nelaimingo atsitikimo (patirto mokantis fechtuoti ar nukri-

„Valandos“ balkonas Pastranos hercogų rūmuose

Stilizuotas Ebolio princesės portretas jos rūmuose Pastranoje

tus nuo žirgo), o gal po raiščiu ji slėpė lengvą žvairumą, netruksta ir įtariančių, kad koketė jį dėvėjo siekdama suteikti savo grožiui paslaptį. Sulaukusi dvylikos metų ji buvo sutuokta su 25 metais už ją vyresniu portugalų kilmės didiku Rujumi Gomesu, nors drauge gyventi jie pradėjo tik po septynerių metų, šiam grįžus iš misijos Flandrijoje. Pora sutarė stebėtinai gerai, susilaukė dešimties vaikų, nors išgyveno tik šeši. Mirus vyrui, įnoringoji donja Ana pareiškė, kad Rujis buvo vienintelis žmogus, kuriam ji šiame pasaulyje pakluso. Prie vyro karsto liūdesio priblokšta nėsčia princesė pareikalavo basųjų karmeličių abito savo įsteigtoje Teresės vienuolyne, ketindama pasivadinti Dievo Motinos Ana. Priorė tai sužinojusi sušuko: „Princesė –

vienuolė! Galas vienuolynui...“ Ji nesuklydo: jau pirmą dieną, kai priorė palydėjo į pokalbių kambarį už pinučių užuojautos pareikšti atėjusius didikus, Ana liepė atidaryti klauzūros duris. Vietoje celės liepė įrengti patogų būstą, kuriame ja rūpinosi kelios tarnaitės, o vienuolėms liepė atsiklaupyti, kai norėdavo į ją kreiptis. Neapsikentęs kalbų apie „princesės-karmelitės“ skandalus, Pilypas II jai įsakė grįžti į rūmus rūpintis vaikais. Princesė pakluso, tačiau taip apkartino karmelitėms gyvenimą, kad jos 1574 m. balandžio 1 d., nepraejus nė metams nuo Rujaus Gomeso mirties, naktį slapčia paliko vienuolyną. Princesė keršydama apskundė inkvizicijai Teresės „Gyvenimą“. Vėliau ji vėl atsidadė visų dėmesio centre, kai į dienos

šviesą iškilo jos rezgamos intrigos karaliaus dvare: su jo sekretoriumi (gal tapusiu ir jos meilužiu) donja Ana suplanavo pražudyti ankstesnį sekretorių, taip metant dėmę pačiam Pilypui II. Sužinojęs apie sąmokslą jis 1579 m. suėmė abu kaltininkus, o 1581 m. išstrėmė „patelę“ (taip jis vadino Ebolio princesę) į Pastraną. Niekuomet netrukėjo ir manančių, kad princesė buvo nubausta neteisingai: esą karalius kerštavo už tai, kad ji atsisakiusi tapti jo meiluže. Kai sekretoriui pavyko pabėgti, princesei buvo uždrausta palikti savo kambarį rūmuose. Jame ji praleido dvejus paskutinius gyvenimo metus vien su savo jaunyle dukra, galėdama tik valandą pabūti grotomis apkaltame balkone, išeinančiame į miestelio aikštę, nuo to laiko vadinamą Valandos aikšte.

Pastranos hercogų mauzoliejus parapijos bažnyčios rūsyje, kur amžinuoju miegu miega ir Ana de Mendosa, Ebolio princesė

Salsedos vienuolynas Pragaro slėnyje (Monasterio de la Salceda, Valle del Infierno)

Ezoterinių reiškinių mėgėjai iki šiol gausiai lanko Pragaro slėnį (Gvadalaharos provincija), kur viduramžiais stovėjo garsus Salsedos vienuolynas. Iš jo liko tik vaizdingi griuvėsiai. Mūsų Valdovės Mergelės Marijos vienuolynas buvo įkurtas netoli Tendiljos miestelio (*Tendilla*), Selijos kalne (*Monte Celia*), kur XIII a. pradžioje du medžioti išėjusius bajorus Mergelė Marija išgelbėjusi nuo staigios audros. Jina jiems pasirodė gluosnio šakose, tad ir didysis vienuolyno altorius vaizdavo gluosnį, kurio šakose sėdėjo angelai. Kalno šlaituose pranciškonai observantai (laikęsi pirmą kartą griežtesnės regulos) pradėjo statyti eremus dar prieš čia ateinant pranciškonų reformą Kas-tilijoje XIV a. pradėjusiam tėvui Viljakresesui (*padre Pedro de Villacreces*). Vienuo-

Kardinolas Sisnerosas, Elžbietos I Katalikės pakviestas vadovauti visai Kastilijos provincijai. Nežinomas dailininkas, XVII a. Madrido Komplutensės universitetas

lyno pranciškonai išgarsėjo griežta atgaila: pasninkavo, plakėsi, tylėjo, nemiegojo... Ir svarbiausia – atsiskyre ir susikaupe eremuose praktikuojant vidinę maldą (meditavo). Dėl tokios naujovės jais ne kartą domėjosi ir inkvizicija, nors visi jos tirti Salsedos pranciškonai buvo išteisinti. Ši vieta, meditacijos lopšys, kur gyveno ir rašė Fransiskas de Osuna, traukė Teresę: čia gimęs mokymas ją pastūmėjo dvasinio tobulėjimo keliu. Jos laikais kalno šlaituose jau buvo penkiolika eremų, o tarp jų – išpūdinga bažnyčia. Vienuolyno istoriją parašė Ebolio princesės sūnus Pedras (*Pedro González de Mendoza*), tapęs Salsedos pranciškonu. Jis organizavo ir finansavo

relikvijų koplyčios statybą, kur sudėjo per visą gyvenimą savo surinktą kolekciją, tačiau nuostabiausias buvo jos išplanavimas: koplyčioje visur kartojosi kvadrato ir apskritimo junginys, simbolizuojantis žmogaus ir Dievo santykį. Jos architektūra siekė perteikti dieviškosios kūrybos aktą, atskleisdama, kaip ketvertas (Biblijoje simbolizuojantis pažintą kosmosą) pereina į trikampį (Trejybę) ir išsiskleidžia daugybe dinamiškų formų.

XVIII a. vienuolynas imtas naudoti kaip civilinis ir bažnytinis kalėjimas. Tais metais per neatsargumą nuo žvakės užsidegė Relikvijų koplyčios altorius ir daugumą relikvijų prarijo ugnis: vienuoliams beliko pamaldžiai surinkti šventenybių peklus. Po to vienuolyne liovėsi lankytis piligrimai, vėliau jį išplėšė Napoleono kariai, o valstybei nusavinus Bažnyčios turtą buvo išvaryti penki paskutiniai dvasininkai. Pastatą valdžia pardavė vienam Gvadalaharos verslininkui, kuris ėmė prekiauti vienuolyno akmenimis kaip statybine medžiaga. XIX a. pabaigoje išgarsiosios Salsedos šventovės beliko griuvėsiai, o mažytė (9 cm aukščio) Gluosnio Marija perkelta į Tendiljos bažnyčią, kur ją iki šiol garbina tikintieji.

Garsiojo Salsedos vienuolyno griuvėsiai Pragaro slėnyje netoli Pastranos

Donja Joana Austrijietė – nematomoji karalienė ir vienintelė moteris jėzuitė

Karaliaus dvare Teresės laikais gyveno egzotiška tragiško likimo karalienė – Pilypo II sesuo Joana. Ji gimė 1535 m. Madride, rūmuose, kuriuos vėliau pavertė vienuolynu. Sulaukusią vos šešiolikos Karolis I ją sutuokė su Portugalijos princu paveldėtoju Jonu, kuris neilgai trukus mirė. Praėjus vos aštuoniolikai dienų jaunoji našlė pagimdė sūnų, kurį pakrikštijo Sebastijonu. Devyniolikmetė motina svetimame dvare taip liūdėjo, kad kartais atrodė, jog pradeda prarasti protą. Jos uošvis karalius Jonas III sumaniai atsikratė šios problemos, išsiųsdamas marčią atgal į Ispaniją neva pavaduoti karaliaus Pilypo II, kai jis išvyko į Angliją tuoktis su Marija Tiudor. Mažasis Portugalijos sosto paveldėtojas princas Sebastijonas pasiliko su seneliu, ir donja Joana jo daugiau niekuomet nematė, nors reguliariai gaudavo paveikslus, rodančius, kaip auga jos vaikas. Ispaniją donja Joana valdė penkerius metus, ir diplomatai laiškuose su didžiuole pagarba pasakojo apie puikias jos manieras, subtilius veido bruožus, ypač pabrėžė jos drąsą ir praktišką protą. Nesisklaidantis liūdesys teikė jai paslaptingo žavesio: iki mėlynumo juodi plaukai ir balčiausias veidas, aukštas ūgis

Liūdnoji karalienė Joana Austrijietė. (Detalė, Alonso Sanchez Coello, 1557, Vaizduojamojo meno muziejus, Bilbao)

ir santūrus apdarai darė ją panašią į skulptūrą ar legendų deivę. Jos nuodėmklausys buvo šv. Pranciškus Bordžija, trečiasis Jėzuitų generolas, ir karalienė Joana pasiprašė priimama į Jėzuitų ordiną. Kol Bordžija derino nepatogų karalienės norą su šv. Ignaco Lojola, laiškuose, siekdamas išlaikyti paslaptį, ją vadino Matu Sančesu. Pagaliau nuspręsta padaryti išimtį, ir 1554 m. „Matas Sančesas“ slapta davė pirmuosius jėzuito įžadus (su sąlyga, kad juos bus galima atšaukti). Vienintelės jėzuitės moters, karalienės Joanos narystė buvo laikoma paslapyje iki jos mirties, bet jėzuitų generolai visada skaitėsi su jos nuomone, o ji, kiek galėdama, globojo savo ordino brolius.

Karalienė Joana skaudžiai

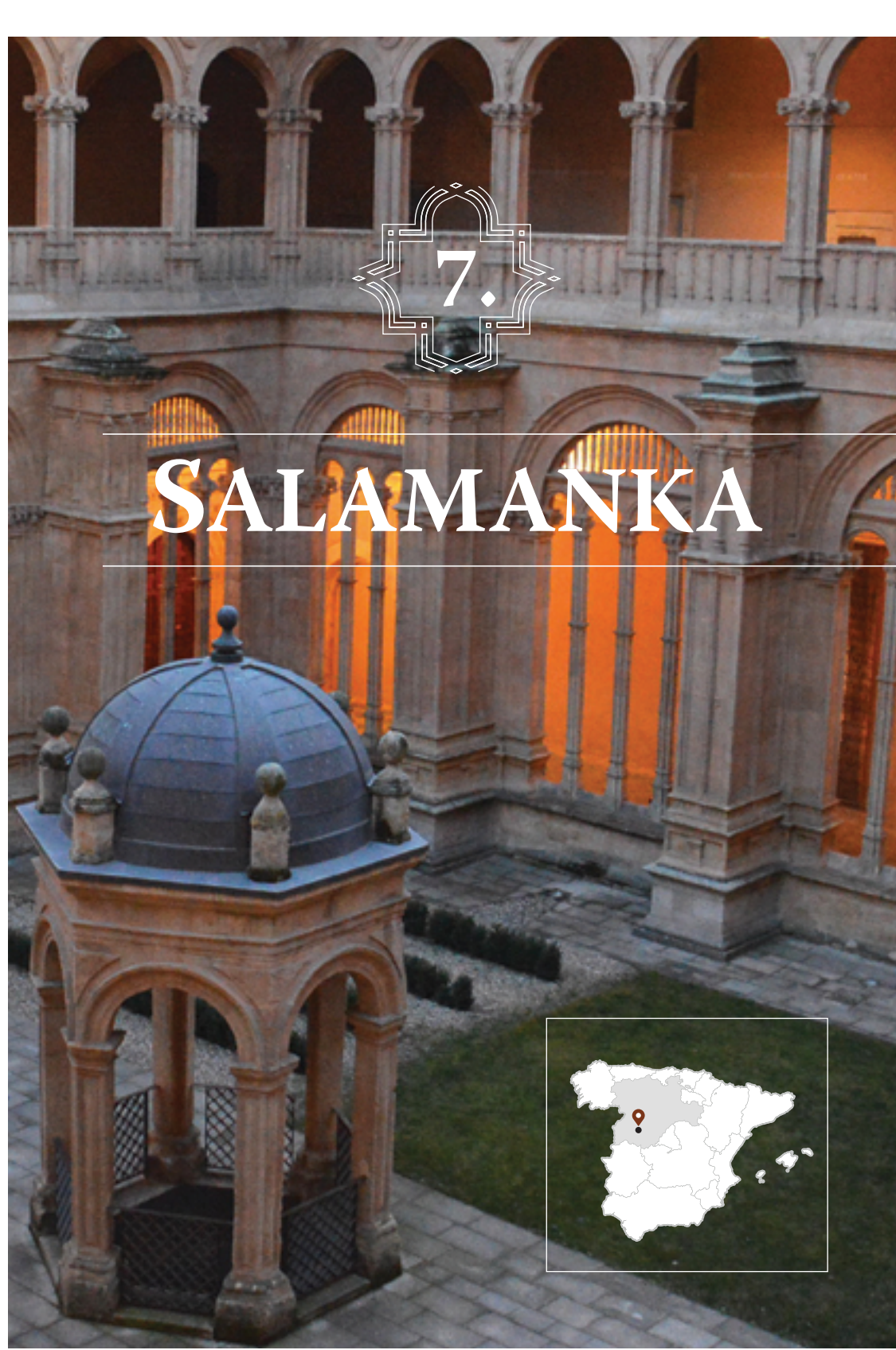
išgyveno ir savo brolio Pilypo II šeimos tragedijas: sūnėno Karolio, o paskui ir antrosios karaliaus žmonos Elžbietos Valua (*Isabel de Valois*) mirtį (ji buvo vos 23-ejų). Kai Teresė atvyko į Madridą, gatvėse dar plaukėdama juodi gedulo kaspiniai, o donja Joana dienoraštyje įrašė, kad jaučiasi be galo vieniša. Paguodą jai teikė tik Karališkosios basosios (*Descalzas Reales*), tai yra klarisės, kurių vienuolyną ji įsteigė dar 1559 m. Vienuolių skaičius neviršijo 33, visos turėjo būti bajoriškos kilmės ar bent jau gryno kraujo. Pati karalienė Joana vienuolyne turėjo kambarius, ten praleisdavo daug laiko, o 1569 m. susitiko su Terese, kuri 34-erių karalienei padarė tokį gilų įspūdį, kad ji net kvietė steigėją apsigyventi pas save, Karališkųjų basųjų vienuolyne. Liūdnoji karalienė mirė 1573 m. El Eskorialyje (*El Escorial*), bet palaidota savo Karališkųjų basųjų vienuolyne, taigi, rūmuose, kuriuose ir buvo gimusi prieš vos 38-erius metus.

Karališkųjų basųjų (klarisių) vienuolynas Madride

Salamankos simboliu tapęs kerinčio grožio dominikonų vienuolyno dengtų galerijų kiemas

7.

SALAMANKA

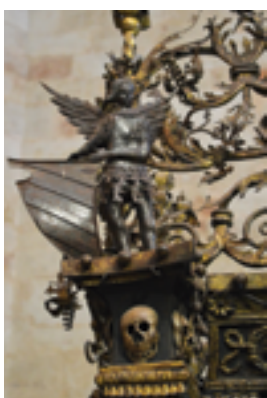
VEDLYS KELYJE: *protas ar širdis?*

7.1 Steigėjos pasakojimas

Studentų mieste Salamankoje Teresė praleido turbūt šturpiausią savo gyvenime Vėlinių naktį. Steigti šiame mieste ją pakvietė jėzuitų seminarijos rektorius, išrūpinęs ir vyskupo leidimą. Universitetinis miestas, žinoma, negarsėjo materialinėmis gėrybėmis, tad Teresė iš pradžių būgštavo, kad čia seserys be pajamų neišsilaikys, bet paskui nusiramino mintimi, kad Avila ne ką turtingesnė, bet joms niekuomet nieko netrūko. Pažįstama ponia pradžia išnuomojo namą, o svajoti apie nuosavą būstą vienuolės kol kas negalėjo – nebuvo pinigų. Šįkart iškeliudama steigėja pasiėmė tik vieną karmelitę: „kad

kelionė būtų slaptesnė, nesivežiau daugiau vienuolių, kol neįsteigsime, nes buvau skaudžiai pamokyta to, kas nutiko Medina del Kampe, kur mane užgriuvo daug vargo; be to, jei būtų iškilusi kokia kliūtis, verčiau jau norėjau pati viena iškęsti vargus, tik su ta seserimi, kuri būtinai turėjo lydėti“ (F 18, 3); (karmelitėms drausta keliauti po vieną).

Kaukolės ant išmoningos pinučių tvorelės, supančios XVI a. antkapį Salamankos katedroje

Mirtis įsispraudė net tarp įvairiaspalvių figūrų margumyno Visų Šventųjų (arba, Auksinėje) koplyčioje, kad primintų studentams apie gašlumo pavojų (todėl jai tarp kojų tupi rupūžė). Salamankos katedra

Romėnų tiltas per mėgstančią staiga patvinti Tormeso upę. Salamanka

Mažoji ekspedicija Salamanką pasiekė paskutinės spalio dienos vidurdienį, ir iš priemiesčio užėigos nusiuntė pakviesti jai rekomenduoto pagalbininko – Nikolaso Gutjereso (*Nicolás Gutiérrez*). Šis vienu metu buvo užgyvenęs didžiulį turta, paskui viską prarado, tačiau „išgyveno tai su tokiu pat džiaugsmu, su kuriuo anksčiau džiaugėsi turtais“ (F 19, 2). Net šešios jo dukterys buvo įstojusios į šikūnijimo vienuolyną Aviloje, o vėliau penkios perėjo į Teresės reformos bendruomenes. Kol Teresė laukė Nikolaso, gretimame turgelyje prie upės nusipirkė du paveikslus būsimajam vienuolynui. Pagalbininko atneštos naujienos nepaguodė: pažadėtame name tebegyveno ankstesnieji nuomininkai, studentai, labai nenorėję kraustyti. Vėliau vienas iš jų, Chuanas Morisas (*Juan Moriz*), net liudijo Teresės beatifikacijos byloje, didžiuodamasis tuo, kad buvo išvartytas iš namų būsimos šventosios. Tuomet jis jau buvo Barbadoso vyskupas.

Studentai paliko namą tokį netvarkingą, kad Teresė pirmą kartą per savo steigimų istoriją net nesiryžo į jį atnešti Švč. Sakramento. Tiesa, dabar ji jau žinojo, kad teisiškai vienuolynas gali būti laikomas įsteigtas ir be to. Abi vienuolės, pasiraitojusios rankoves visą naktį šveitė namus, kad lapkričio pirmosios rytą čia būtų galima aukoti Mišias, o po jų išsiuntė žmogų į Mediną

*Teresės vienuolyno namas
Salamankoje*

*Teresės vienuolyno kiemelis, kuriame 1571 m. Velykų
sekmadienį per rekreaciją giedant novicei apie tai, kaip
sunku gyventi atskirtoms nuo Dievo šiame pasaulyje,
Teresė patyrė vieną stipriausių ekstazių. Salamanka*

pakviesti likusių seserų, paskirtų į šią bendruomenę. Tačiau iki joms atvykstant Vėlinių naktį dvi moterys turėjo praleisti vienos didžiuliam name su daugybe tamsių užkaborių ir palėpių: Teresės palydovė buvo įsitikinusi, kad jose tikrai pasislėpė išvartieji studentai, ketindami sutemus jas mirtinai išgąsdinti. Galiausiai abi karmelitės užsirakino patalpoje, kurioje Teresė liepė sukrauti atsivežtus šiaudus: važiuodama steigti jais apsirūpindavo pirmiausia, kad seserys turėtų ant ko miegoti. Steigėja pasakoja: „Pamačiusi, kad užsidarėme toje patalpoje, mano bendražygė, regis, kiek nusiramino dėl studentų, tačiau nesiliovė dairytis į vieną ir kitą pusę, vis dar bijodama, o gal ir nelabasis prisidėjo įkvėpdamas jai minčių apie pavojus, kad sudrumstų ir mane, o mano silpnai širdžiai [įbauginti] nedaug tereikia. Paklausiau, ko ji dairosi, juk niekas negali įeiti. Atsakė: „galvoju, o jei dabar čia imčiau ir numirčiau, tuomet jūs, Motina, liktumėte viena.“ Pamaniau, kad tikrai, jei taip atsitiktų, būtų sunku. Ir po truputį pradėjau apie tai galvoti, ir mane net pradėjo imti baimė. Nors šiaip nebijau numirėlių, bet jie kelia mano širdyje nerimą net ir tuomet, kai būnu ne viena. O čia dar pradėjo skambinti varpai, nes buvo Vėlių naktis. Tad nelabajam jau pradėjo visai gerai sektis varyti mus iš proto šiomis paikystėmis. (...) Pasakiau bendrakeleivei: „Seserie, jei taip atsitiks, tada ir pagalvosiu, ką daryti, o dabar duokite man miegoti.“ Be to, dvi ankstesnės nakvynės buvo prastos, tai greitai miegas nuvijo baimes, o kitą dieną atvyko daugiau vienuolių, tad ir visai liovėmės bijoti“ (F 19, 5).

Šį vienuolyną Teresė turėjo palikti taip ir nespėjusi jo iki galo įrengti, nes karmelitų provincijolas įsakė tuojau pat važiuoti į Avilą – paskyrė ją senojo

Įsikūnijimo vienuolyno priore. Salamankos namas nebuvo tinkamas sveikatai: drėgnas ir šaltas, be to, toks didelis, kad šių problemų išspręsti nebuvo galimybės; lyg to būtų negana, vyskupas seserims net neleido turėti Švč. Sakramento. Bendruomenė trejus metus kentė šiuos nepriteklus, kol jų kantrybė ir vargai suminkštino karmelitų provincijolo širdį ir 1573 m. rugpjūtį jis leido Teresei atvykti į Salamanką padėti seserims nusipirkti kitą namą. Jos jau buvo sutarusios vieną būstą už apvalią tūkstančio dukatų sumą, tačiau jis priklausė nedalomai feodalinei valdai. Nors dar nebuvo gautas karaliaus leidimas jį parduoti, savininkas kilniaširdiškai davė žodį, kad seserys gali pradėti statyti pertvaras. Jau buvo ant nosies šv. Mykolo diena (rugsėjo 29), iki kurios Salamankoje būdavo sudaromos nuomos sutartys (kad studentai spėtų įsikurti prieš spalį prasidedant paskaitoms), tad naujieji nuomininkai varė seseris iš ankstesniojo būsto. Joms neliko nieko kita, tik įsikraustyti į nebaigtus remontuoti naujuosius namus.

Šv. Mykolo išvakarėse, seserims susiruošus pernešti daiktus, prapliupo tokia liūtis, kad viskas peršlapo iki siūlo galo. Prastai apdengtoje koplyčioje vanduo varvėjo pro tūkstantį plyšių, o jau buvo plačiausiai apskelbta, kad kitą

*Teresės turgelyje pirkti paveiksliai,
dabar kaip vertinga relikvija saugomi
basijų karmelčių vienuolyno klauzūroje, o Teresės name galima
apžiūrėti jų nuotrauką. Salamanka*

*Nuo Teresės namo įėjimo matyti Monterėjaus rūmų bokštas,
o toluomoje – jėzuitų universiteto bažnyčios kupolas. Salamanka*

*Naujoji Salamankos
katedra*

Raištelių vijimo mašina, kurią paliko kita šventoji, XIX a. apsigyvenusi buvusiuose Teresės namuose – vienuolė darbininkė šv. Bonifacija, įkūrusi šv. Juozapo tarnaičių kongregaciją. Salamanka

dieną čia bus iškilmingai įkurdintas Švč. Sakramentas ir seserys pakvietė garsų pamokslininką. Teresė susiėmė už galvos: „Sakau jums, dukterys, kad tą dieną jaučiausi labai netobula“ (F 19, 9). Beliko kreiptis į dangų: „Pasakiau mūsų Viešpačiui, beveik skūsdamasi, kad nelieptų man imtis šių darbų arba kad pagelbėtų toje bėdoje“ (F 19, 9). Malda padėjo: kitą rytą debesys prasisklaidė, ir net išlindo saulė, tad Mišios praėjo labai iškilmingai, skambant muzikai ir susirinkus daugybei žmonių.

Naujasis namas buvo įsikūręs patogioje vietoje, tad vienuolėms atsirado ir aukotojų, ir draugų,

pavyzdžiui, kaimynystėje gyvenusi Monterėjaus grafienė. Tačiau jau kitą dieną, „užgesindamas mūsų pasitenkinimą dėl to, kad jau turime Švč. Sakramentą“, atėjo bajoras namo savininkas, toks piktas, kad Teresė nežinojo, ką su juo daryti. „Nelabasis neleido jo paveikti jokiais proto argumentais, kai sakėme, kad viso labo įvykdėme tai, ką buvome su juo sutarusios“ (F 19, 10). Teresė jau ruošėsi palikti namą, tačiau bajoras tik dar labiau supyko. Pagaliau steigėja suprato, kas darosi: jam tiesiog skubiai reikėjo pinigų, nes turėjo ištekinti dvi dukteris. Šio namo taip ir nepavyko galutinai nupirkti: jau 1582 m. seserys iš jo išsikraustė, pradėdamos ilgą klajonių laikotarpį. Jis baigėsi 1970 m., praėjus lygiai keturiems šimtams metų nuo pirmojo steigėjos atvykimo į Salamanką: bendruomenė apsigyveno Angelo Smiltynės (*Arenal del Ángel*) priemiestyje, netoli garsiojo teologo ir ispanų Aukso aukso amžiaus rašytojo Luiso de Leono „Strėlės“ (*La Flecha*; apleista vienuolių augustinų koplyčia, išlikusi iš buvusios jų sodybos).

7.2

Vienuolyno ir miesto gyvenimas

1573 m., antrosios kelionės iš Avilos į Salamanką metu, Teresę lydėjo vienuolė iš Įsikūnijimo vienuolyno, du kunigai ir keletas draugų. Vienuolės jojo ant asilų, o jų palydovai – ant mulų. Neapsieita ir be nuotykių: vienas kunigas nukrito ir gerokai susitrenkė, bet skaudžiau buvo, kai draugija

apsižiūrėjo, kad naktį prapuolė vienas nešulinis asilas, ir lyg tyčia tas, kuris nešė penkis šimtus dukatų naujam namui pirkti. Laimei, kitą rytą jį rado su visu nešuliu ramiai sau gulintį paupy. O kitą naktį vilkstinė sugebėjo pamesti pačią Teresę. Anot detalių nešykštincio kapeliono Chulijano, kuris nenutylėdavo net savo paties klaidų, keliautojai sutemus pasidalino į dvi grupes, ir pakelės miestelį pirmosios pasiekė vienuolės; jų palydovas liepė, kad palauktų tamsioje gatvelėje, kol jis atves atsilikusiuosius. Žinoma, paskui jau nebeprisiminė, kur paliko seseris, tad visi puolė jų ieškoti, šaukdami savo brangiausią turtą – steigėją. Jau visai nusiplūkę pamatė ateinančias abi vienuoles, kurioms kelią rodė vietinis valstietis: Teresė jį ištraukė iš namų ir pasiūlė keturis realus, kad atvestų prie pagrindinio kelio. Anot Chulijano, visi buvo laimingi, o labiausiai valstietis, kuris grįžo į lovą praturtėjęs suma, kurios nebūtų uždirbęs ir per dvi dienas.

Atkeliaavę į Salamanką jie už 1850 dukatų nupirko bajoro Pedro de la Bandos (*Pedro de la Vanda*) namą, tačiau dar tūkstančio prireikė jam įrengti. Čia Teresė parodė ir architektės talentą. Anot liudininko, „apžiūrėję namą drauge su Motina, mūrininkai nubraižė, kur turėjo būti bažnyčia ir kaip išdėstytos kitos patalpos. Čia Motina pasakė: išklausykite mano nuomonę, gal iš to, ką pagalvojau, bus kokios naudos. Ir akimirksniu suskirstė namą nuostabiai tvarkingai, perdalindama jį visai priešingai. Visi liko priblokšti ir kalbėjo, kad dar niekuomet jiems nebuvo išėjęs toks geras planas, ir net nepagalvojo, kad taip galima suskirstyti. Ir pagal jį viską padarė.“²⁶

Rugpjūčio viduryje, taip ir nesulaukusios, kol iš kaimo teiksis grįžti namą pardavęs bajoras, seserys ėmėsi jį įrenginėti. Buvo pasamdyti 22 mūrininkai ir darbininkai, kuriems vadovavo ir kas vakarą dienos uždarbį išmokėdavo stalius Pedras Ernandesas (*Pedro Hernandez*), susidraugavęs su Terese dar statydamas pirmojo namo pertvaras. Ji pati dažnai užsukdavo pažiūrėti, kaip juda darbai, o kartą pasakė Pedrui, kad darbininkai atrodo pavargę, reikėtų jiems atnešti gėrimo. Pedras paprieštaravo, kad daug kainuos, bet Teresė jį nuramino, esą, Dievas padės. Pedras nusiuntė į užėigą parnešti vyno už du maravedžius žmogui, o kad nepritrūktų,

Teresės laikus prisimena grindų plytelės, laiptai (išskyrus medinius turėklus), durys ir net jų stiklas. Salamanka

Galbūt Teresei ryžto įkvėpė ir Salamankoje labai garbinamas Kovų Kristus, kurį, anot legendos, vesdamas karius į mūšį nešė pats legendinis karvedys Sidas. Tai – tikslī kopija XII a. originalo, kuris, jau netekęs spalvų, apsaugotas stiklu, stovi kiek žemiau. Naujoji katedra

slapčia praskiedė jį vandeniu. Tačiau jo paragavę darbininkai ėmė džiaugtis vyno gardumu, be to, atrodė, kad jo nemažėja. Pedras tik lingavo galvą, kad čia pasikartojo Kanos vestuvių stebuklas²⁷.

Kai vienuolės įsikraustė į dar nebaigtą remontuoti namą, Pedras prieš pietus smalsaudamas įkišo nosį į valgomąjį ir pamatė, kad ten tebuvo dviejų pirštų storumo duonos riekė, ašotis vandens ir krūva žalumynų. Jis nusprendė palaukti ir pažiūrėti, ar dar ką atneš, bet niekas nieko taip ir neatnešė, o „vienuolės ir Motina išėjo [iš valgomąjo] tokios patenkintos, lyg būtų valgiusios fazanus.“²⁸ Kaip sunkiai seseris slėgė statybos išlaidos patvirtina ir kita liudininkė, mačiusi karmelites sukant ratus dideliame aptvare, kur ankstesni namo savininkai laikė gyvulius: jos rovė sausas žoles ir rinko skiedras, nes neturėjo malkų ugniai.

Salamanka tarp kitų Kastilijos miestų garsėjo ne amatininkų nagingumu ar derlingomis žemėmis, bet dvasiniu autoritetu, nes joje jau tris šimtus metų veikė

garsiausias Ispanijos universitetas, išugdęs gausų būrį kardinolų, vicekaralių, inkvizitorių, vyskupų ir teologų. Kiekviena vienuolija laikė garbės reikalu šiame mieste įsteigti savo seminariją, į kurias svajoto patekti kiekvienas gabus jaunuolis ar dvasininkas. Salamanka buvo to meto Ispanijos smegenys.

Teresės laikais miestą supo mūras su trylika vartų, o per Tormeso upę vedė dar romėnų statytas net 27 arkų tiltas, išlikęs iki mūsų dienų. Po Velykų per jį nusitęsavo keista procesija: studentai džiūgaudami atgal į miestą atsiveždavo prieš Didžiąją savaitę iš jo ištremtas kekšes.

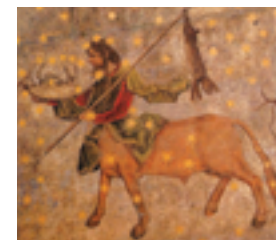
Ši vietovė jau nuo Geležies amžiaus traukė užkariautojus dėl savo patogios strateginės padėties, nors yra įsikūrusi net 798 m aukštyje, o jos klimatas sausas ir atšiaurus: temperatūra svyruoja nuo 39 laipsnių karščio iki 12 laipsnių šalčio. III a. pr. Kr. jį užėmė Hanibalas, bet, anot Plutarcho, vadinusio miestą Helmantica, šis prisikentėjo nuo karingų Salamankos moterų. Nors pavargę nuo apsiausties miestiečiai sudėjo ginklus ir pasidavė į nelaisvę, jos naktį įsiveržė į užkariautojų stovyklą ir išvadavo savo vyrus. Galiausiai Hanibalas visgi užėmė miestą, tačiau, anot kronikų, „sužavėtas moterų narsos, dėl jų

gražino miesto vyrams tėvynę ir turta.“²⁹ Po antrojo Punų karo čia įsiviešpatavo romėnai: apie juos iki šiol primena ne tik garsusis tiltas, bet ir akmenimis grįstas Sidabro kelias bei gynybinės sienos likučiai (*Cueva de Salamanca*).

Vėliau čia įsikūrė vestgotai, VIII a. atėjo musulmonai, o XII a. miestą atkariavo krikščionys, vadovaujami karaliaus žento Raimundo Burgundiečio (*Raimundo de Borgoña*). Miestas tapo dar svarbesnis, kai 1218 m. jame buvo įsteigtas seniausias Ispanijos universitetas. Bet po XVI a. suklestėjimo gyvenimas Salamankoje apmirė, kaip ir didžiojoje Kastilijos dalyje, iš kurios daug kas emigravo laimės ieškoti į užjūrį ir sostinę. Miestas atsigavo XVIII a., kai įsirengė įspūdingą Didžiąją aikštę, tačiau vos po pusės šimto metų Salamanką nusiaubė Napoleono kariai, kurie savo gynybinių įrengimų statybai mielai naudojo senųjų pastatų, ypač ištuštėjusio Universiteto akmenis. Universitetas, o drauge ir miestas, ėmė atsigauti antroje XX a. pusėje, ir dabar 150 tūkst. gyventojų turinčioje Salamankoje kas penktas yra studentas. 1988 m. UNESCO svetingumu garsėjančios Salamankos senamiestį paskelbė žmonijos paveldu.

Teresė taip pat įsitikino salamankiečių atvirumu: šiame steigime jai teko nuostabūs kaimynai. Netoliese įsikūrusios klarisės, užuot susirūpinusios atsiradusia konkurencija, net atsiuntė naujakurėms antklodžių, čiužinių ir kitų buities rakandų. Salamankos jėzuitų seminarijos vyresnysis tėvas Pedras Martynas Gutjeresas (*Pedro Martín Gutiérrez*) su savo seminarijos jėzuitais jau pirmąją naktį grubiu vežimu atvežė lentų pertvaroms, o pats nubėgo išversti iš lovos staliaus ir nepaisydamas prastos savo sveikatos paskui triūsė iki paryčių, padėdamas jam statyti pertvaras.

Jėzuitų bažnyčios ir pagrindinio universiteto įėjimo fasadą užstojančios Kriauklių namai, kurių jėzuitams taip ir nepavyko nusipirkti (ir nugriauti) per beveik penkis amžius. Dabar čia įsikūrusi Salamankos viešojoji biblioteka

„Salamankos dangus“. Lubių freska Mažųjų mokyklų pastate Salamankos universitete. Detalė

Imperatoriaus Karolio I herbas Salamankos universiteto fasade

Galingos romėnų tilto atramos. Salamanka

Salamankos universiteto Mažųjų mokyklų kiemas

Tiesa, galvotieji Salamankos teologai ir dvasininkai į veikliąją vienuolę žvelgė įtariai, murmėdami, kaip negerai, kad moteris išeina iš klauzūros prižiūrėti statybų, tvarko popierius, bylinėjasi ir braižo namų planus. Profesorius Bartolomėjus de Medina (*Bartolomé de Medina*) net viešai per paskaitą pareiškė, kad tik tuščios moteriškaitės blaškosi nerasdamos vietos, o save gerbiančios moterys, užsidariusios namie, meldžiasi ir verpia. Tai sužinojusi, Teresė išsirūpino per profesoriaus Ordino vadovybę, kad jai leistų atlikti pas jį išpažintį. Kaip pati pasakoja, atvirai jam išsakė savo patirtis ir davė paskaityti ką parašiusi. Netrukus Bartolomėjus jau buvo ištikimiausias Teresės draugas bei gynėjas, ir per kitą paskaitą nesigėdydamas prisipažino, kad anksčiau labai klydo ir kad nėra žemėje šventesnio žmogaus už Teresę.

7.3

Mintys

Teresei priklauso sparnuotas posakis: „Nuo kvailo pamaldumo apsaugok mus, Viešpatie“ (V 13, 16). Kita vertus, ji prisipažino nemokanti melstis protu įsigilindama į tikėjimo tiesas, kaip patarinėjo didieji jos laikų teologai: jai niekaip nesisekė susikaupti. Todėl užuot vargusi savo išsiblaškiusiu protu, Teresė patarė įsimylėti Dievą, kad širdis pati į Jį skriėtų. Tai kuo remia tikėjimą pirmoji Bažnyčios mokytoja –, širdimi ar protu? Pasirodo, abiem. Anot jos, Dievo patirtis atpažįstama iš to, kad apšviečia protą ir sutvirtina

Didžiojoje Salamankos aikštėje dieną naktį verda gyvenimas

Šiame tvirtovę primenančiame Šv. Stepono vienuolyne gyveno Teresės proto vedliai dominikonai, ir iki šiol išliko klausykla, kur ji atlikdavo išpažintį. Salamanka

širdį (V 15, 10). Žmogaus variklis – meilė – išgyvenama širdimi, tačiau šios patirtys turi būti tikrinamos protu, nes tik prigimtinis jo įtarumas padeda apsaugoti nuo klaidų. Mat širdis – patiklus organas, kurį lengvai apgauna laki paties žmogaus vaizduotė, didybės manijos ar mados, o gali apmulkinti ir velnias, apsimetęs šviesos angelu. Ne veltui sakoma, kad gerais norais grįstas kelias į pragarą. Dėl to Salamankoje Teresė įsiprašė išpažinties pas tėvą Cheronimą de Ripaldą (*Jerónimo de Ripalda*): iš visų universiteto jėzuitų jis buvo jai priešiščiausias, vadinosi, turėjo ypač negailestingai įvertinti jos patirtis. Beje, paskaitęs jos „Gyvenimą“ Ripalda pakeitė nuomonę, ir net labai ją nustebino liepdamas aprašyti steigimus.

Teresei protas buvo toks svarbus, kad ir seseris ji ragino ieškoti mokyčiausių nuodėmklausių, kokius tik galės rasti: „Visuomet išsiklausinėkite, dukters, kas yra išėjęs mokslus, nes tik per juos įžvalgiai ir teisingai aptiksite kelią į tobulumą. Tuo pasirūpinti yra labai svarbi vyresniųjų pareiga: [kad seserys] atliktų išpažintį pas mokytą teologą, kitaip pridarys daug klaidų, manydamos, kad tai – šventumas“ (F 19, 1). Savo laikais Teresė buvo prisiziūrėjusi apščiai tokio egzaltuoto – „kvailo“, kaip pati sako – pamaldumo, kai vyrai ir moterys privarydavo save iki tariamų ekstazių, kankindami kūną badavimu, saviplaka ar nemiga. Be to, širdis mėgsta eiti pramintais keliais ir nepasitiki naujovėmis, kaip tamsūs pirmieji Teresės nuodėmklausiai nepasitikėjo aukštais jos skrydžiais. O išėjusieji mokslus žino, kad Dievui nėra neįmanomų dalykų, tad atpažįsta Jo dovanas, nors patys ir nebūtų jų patyrę, – sako Teresė „Vidinėje pilyje“ (5 M 1, 7).

Šv. Stepono dominikonų vienuolyno choras. Salamanka

Senoji Salamankos katedra. Antkapio detalė (XIV a.)

O kaipgi su paklusnumu, kuriam vieninteliui turi nusilenkti protas? Neslėpdama susižavėjimo Teresė pasakoja, kaip, norėdama išbandyti vieną seserį, padavė jai papuvusį agurotį ir liepė pasodinti, o ta tik paklausė, ar jį sodinti stačią ar gulsčią. Pirmosios basosios karmelitės, paklusdamos kokiam netyčia išsprūdusiam priorių žodžiui, pridarydavo keistų dalykų: viena nubėgo ir kaip stovi pūkstelėjo į sode po lietaus atsiradusią balą; kita visą dieną praleido vaikštinėdama sode, nes vyresnioji nekantriai mestelėjo, kad eitų sau... pasivaikščioti; trečioji suradusi storą vikšrą nunešė parodyti vyresniajai, koks jis gražus, o kai ta atrėžė: „Tai suvalgykit jį“, vienuolė pakluso, tiesa, prieš tai jį iškepė; ketvirtoji tik per plauką neišoko į šulinį... Teresė dėl to net perspėjo priores, kad atidžiai sektų, ką sakančios. Bet ar tai – tik egzotiški uždaro gyvenimo kraštutiniai? Geriau pagalvojus apima nuostaba: juk tai – pagarba kito žmogaus žodžiui. Įdomu, kaip mes patys rinktume žodžius, jei šalia būtų koks beprotis, puolantis vykdyti net menkiausią mūsų ironišką paliepiamą? Ar tik paklusnumo kvailystė nebus geriausias treniruoklis lavinti tingioms mūsų smegenims?

Pirmoji Ispanijos universiteto dėstytoja

1508–1509 m. Salamankos universitete pirmą kartą dėstė moteris – Luisa de Medrano (*Luisa de Medrano*, g. 1484 m.), pavaduodama garsų pirmosios ispanų kalba parašytos gramatikos autorių Antonijų Nebrichą (*Antonio de Nebrija*). Ji buvo tik dvidešimt ketverių, bet jau garsėjo iškalba ir puikiomis lotynų kalbos žiniomis, o

įsiveržti į šią griežtai vyrišką teritoriją Luisai galbūt padėjo dar gyvas karalienės Elžbietos Katalikės prisiminimas. Jos laikais net buvo paplitęs priežodis: „Kai karalius žaidė, visi buvo lošėjai, o kai karalienė studiuoja, dabar visi esame studentai“ (*Juan de Lucena*). Be to, Salamankoje jau dėstė jos brolis, 1511 m. tapęs univer-

siteto rekordinatoriumi. Luisos kolega Liusijus Marinejus (*Lucio Marineo Sículo*) paskyrė jai panegiriką, reikšdamas nuostabą jos išmintimi: „Humanitariniuose moksluose ir iškalboje tu labai aukštai iškelei galvą, pranokdama vyrus, ir esi vienintelė švelni ir jauna Ispanijos mergaitė, stropiai ir ryžtingai dirbanti ne prie vil-

nos, bet prie knygos, pasitelkusi ne verpstę, bet plunksną, ne adatą, bet stilių.“³⁰ Deja, neišliko jokių jos portretų, nieko daugiau nežinoma nei apie jos gyvenimą, nei apie mirties vietą ir datą (1527 m. Luisa jau buvo mirusi). Mūsų nepasiekė nei jos poezija, nei filosofijos veikalai, o jos neabejotinai spalvingo gyvenimo pėdsakai dar laukia savo atradėjo kuriame nors archyve.

Taip supančioti Erotą – kūno geidulius – pavyksta tik pasiekus aukščiausią žinojimą. Viršutinė Pažinimo laiptų aikštelė, Salamankos universitetas

Renesansiniai Pažinimo laiptai Salamankos universitete

Pirmoji ispanė universiteto studentė

Salamankoje baigė studijas pirmoji universiteto studentė moteris – Beatrisė Galindo (*Beatriz Galindo*), vadinta „karalienių mokytoja“, nes jai buvo patikėta mokyti Karalių Katalikų vaikus ir pačią Elžbietą, kuriai tuo metu jau buvo per keturiasdešimt. Beatrisė gimė 1464 m. Salamankoje, nusigyvenusių bajorų šeimoje. Jos tėvai manė ją tapsiant vienuole, tad atidavė mokytis gramatikos į vieną iš mokyklų prie Salamankos universiteto. Tačiau kalboms labai gabi mergaitė vos sulaukusi penkiolikos jau laisvai kalbėjo taisyklinga lotynų kalba ir puikiai išmanė Aristotelį, erudicija stebindama savo amžininkus, kurie ją net vadino „Lotyne“. Šia kalba Beatrisė rašė eiles, studijavo mediciną ir, sakoma, kad net teologiją (uždraustą moterims). Kai 1486 m. ji

ruošėsi stoti į vienuolyną, Elžbiera Katalikė pasikvietė merginą į dvarą. Kronikininkai pasakoja, kad su Beatrise karalienė mėgo tartis ne tik dėl lotynų kalbos, bet ir kitais klausimais. Ją taip vertino, kad apdovanojo dosniu pusės milijono maravedžių kraičiu ir 1491 m. ištekino už artilerijos kapitono Fransisko Ramireso. Su juo Beatrisė susilaukė dviejų sūnų, o po dešimties santuokos metų likusi našle pasitraukė iš dvaro ir apsigyveno Madride Vianos rūmuose (*Palacio de Viana*). Dar vyrui esant gyvam įsteigė Lotynės ligoninę, nuo kurios gavo pavadinimą garsusis Madrido kvartalas *La Latina*. Mirė 1535 m. ir buvo palaidota Jeronimų Nekaltojo Prasdėjimo vienuolyne (*Concepción Jerónima*). Deja, beveik visi jos raštai buvo sunaikinti pilietinio karo metu.

Beatrisė Galindo. Alebastro antkapis iš jeronimiečių vienuolyno, kur ji buvo palaidota XVI a. Eksponuojamas Madrido Šv. Izidoriaus muziejuje

Greta Beatrisės amžinuoju miegu miega ir jos vyras Fransiskas Ramiresas, kaip ir dera kariui, pavaizduotas su šarvais (bet jo rankose – knyga). Alebastro antkapis (XVI a.) eksponuojamas Madrido Šv. Izidoriaus muziejuje

Salamankos universitetas

Garsusis ispanų rašytojas Migelis de Unamunas, kuris, tapęs Salamankos universiteto rektoriumi, suteikė Teresei garbės daktarės laipsnį 1922 m., puse amžiaus anksčiau nei tą padarė Katalikų Bažnyčia (skulpt. Pablo Serrano, 1968)

Salamankos universitetas, pagrindinis įėjimas į Didžiąsias mokyklas. Dešinėje – Mažosios mokyklos

Senoji Salamankos universiteto biblioteka, pirmoji pasaulyje įsteigusi bibliotekininko etatą

Tarp šio Universiteto mūrų ne tik nuskambėjo pirmosios ispanės universiteto dėstytojos balsas ir baigė mokslus pirmoji studentė, bet ir buvo parašyta pirmoji gramatika ispanų kalba, universiteto kieme susirinkę profesorai ir astronomai parėmė Kolumbo kelionės sumanymą, o matematikai popiežiui Grigaliui pasiūlė modernaus kalendoriaus projektą (įvestas Teresės laidotuvių dieną); čia gimė moderniosios žmogaus teisių ir ekonomikos teorijos, bet taip pat čia studijavo ir įvairiai vertinamas konkistadoras³¹ Ernanas Kortesas (*Hernán Cortés*); rašytojai: Migelis Servantesas (*Miguel de Cervantes*), Luisas de Leonas (*Luis de León*), šv. Kryžiaus Jonas, Migelis de Unamunas (*Miguel de Unamuno*). Pastarajam tapus universiteto rektoriumi, 1922 m. Teresei suteiktas jo

garbės daktarės vardas: ji tapo pirmąja taip pagerbta pasaulio moterimi. Čia Salamankos universitetas toli aplenkė Katalikų Bažnyčia, pripažinusią Teresei daktarės vardą tik 1970 m. Teresės laikais Salamankoje net 65% lėšų buvo skiriama teisės dėstytojams: juk naujai atrastoms žemėms valdyti buvo reikalingi administratoriai, teisėjai. Pinigus studijų centrui išlaikyti teikė Bažnyčia, tam skirdama trečdalį vyskupijoje surenkamos bažnytinės dešimtinės. Štai kodėl Salamankos vyskupais paprastai tapdavo nesavanaudžiai, rimtai mokslus globoję žmonės: godesnieji greitai imdavo prašytis į daugiau pajamų turinčias vyskupijas. Daug senojo universiteto pastatų sugriovė Napoleono kariai, panaudoję jų akmenis apsaugos linijoms statyti. Buvo išplėsta ir biblioteka. 1845 m. Salamankos universitetas neteko pagrindinio karalystės universiteto statuso (jis perduotas Madrido univer-

sitetui) ir pradėjo atsigauti tik po šimto metų, kai valdžia sutiko decentralizuoti aukštąjį mokslą. Šiuo metu čia veikia geriausias šalies ispanų ir anglų kalbų studijų centras; universitete mokosi 32 tūkst. studentų, tačiau didžiausia jo įžymybė yra... varlė. Miesto simboliu tapęs gyvūnėlis slepiasi tarp šimtų figūrų, sudarančių išpūdingą Salamankos universiteto Didžiųjų mokyklų fasadą. Buvo tikima, kad nesugebėjęs jos pastebėti studentas neišlaikys baigiamųjų egzaminų (anot priežodžio, reikalas jam „baigsis varlė“ – isp. *salir rana*). Tiesa, XV a. fasadą kūręs skulptorius greičiausiai stengėsi pavaizduoti ne varlę, bet rupūžę, kuri simbolizavo gašlumą, tai yra moterišką lytinį organą. Gyvūnėlis tupi ant kaukolės, primindamas studentams (XV–XVI a. jie buvo vien vyrai), kad ši yda neša mirtį, todėl laiką ir jėgas reikia skirti ne jai patenkinti, bet mokslams.

Daktaro diplomo vertė

Naktį prieš disertacijos gynimą doktorantas budėdavo prie knygų Šv. Barbaros koplyčioje, esančioje Senosios Salamankos katedros kieme (kaip laukiantieji išventinimų ir riterius visą naktį budėdavo prie ginklų). Ryte ten ant pusračiu sustatytų suolų susėsdavo tribunolas ir visi norintys posėdyje dalyvauti daktarai. Debatai būdavo ypač karšti, nes visi stengdavosi įvaryti doktorantą į kampą. Tokį puolimą sėkmingai atlaikiusio doktoranto draugai po gynimo ant universiteto sienų

jaučio krauju išpiešdavo žodį *Vitor* (lot. „pergalė“). Gynimui pasibaigus jis turėjo pavaišinti tribunolo narius pyragaičiais, o nuo XVII a. įsigalėjo paprotys, kad naujasis daktaras surengia didžiulę puotą (kartais net su korida). Dėl to daktaro diplomo savikaina taip išaugo, kad tik nedaugelis studentų drįsdavo jį pretenduoti, nors perspektyva buvo labai viliojanti. Mokslo žmonėms šalyje rodyta didžiulė pagarba: pagal protokolą universiteto rektorius savo krėslo neturėjo užleisti niekam, išskyrus Ispanijos

karalių, o pastarojo akivaizdoje universiteto daktarai turėjo teisę sėdėti nenusiėmę galvos apdangalų – privilegija, rezervuota tik Ispanijos grandams.

Garsioji Salamankos varlė, sėkmę moksluose atnešantis talismanas, kurio Universiteto Didžiųjų mokyklų fasade iki šiol akimis ieško daugybė miesto svečių

Brolis Luisas de Leonas (*Fray Luis de Leon*, 1527–1591)

Augustinų vienuolis Luisas de Leonas, gimęs apie 1527 m., buvo svarbiausias Ispanijos Renesanso poetas ir vienas garsiausių Salamankos universiteto dėstytojų, kurio vardu pavadinta viena iš istorinių jo aulų. Studijuoti į šį universitetą atvyko turėdamas Gabus vienuolis anksti tapo

Brolis Luisas de Leonas. Bareljefas-medalionas Salamankos Didžiojoje aikštėje

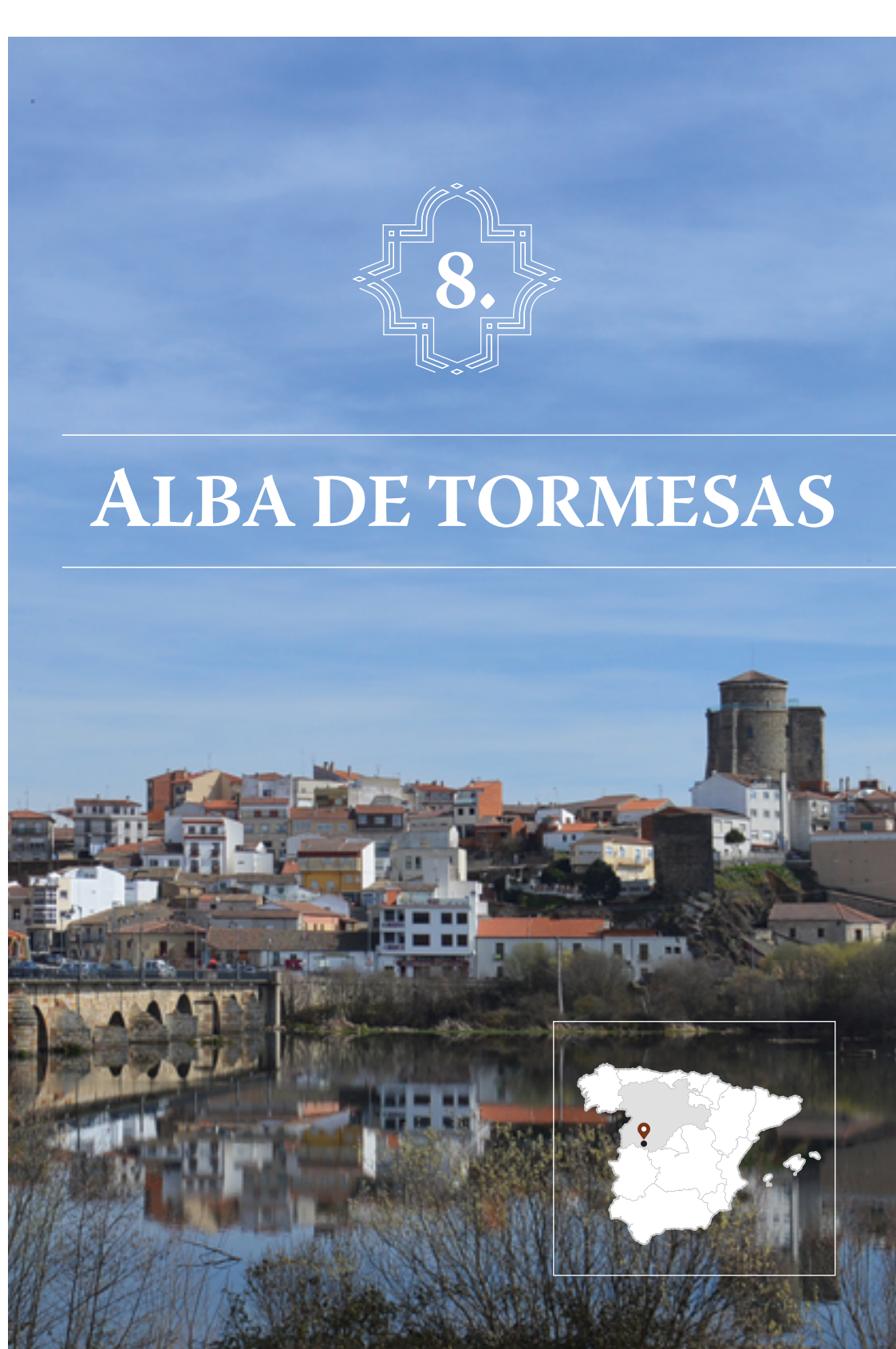
universiteto dėstytoju, tačiau meilė Biblijai nuvedė jį iki inkvizicijos rūsių: kolegos dėstytojai vienuolį apskundė už tai, kad rėmėsi hebrajišku Biblijos tekstu dažniau nei Bažnyčios patvirtintu lotyniškuoju, be to, išvertė į ispanų kalbą „Giesmių giesmę“, kuri dėl savo erotinio turinio apskritai labai kliuvo teologams. Luisas iškalėjo visus penkerius metus, nes norėjo visiškai išsiteisinti. Turbūt vargti vertėjo, nes vos išėjęs į laisvę Salamankos universitete gavo moralės profesoriaus, o 1579 m. ir Šventojo Rašto profesoriaus, vietą. Sakoma, kad tai jis paliko ant kalėjimo sienos užrašytas eiles: „Čia pavydas ir melas laikė

mane uždarytą. Laimingas yra skurdus gyvenimas išminčiaus, kuris pasitraukia iš šio pikto pasaulio ten, kur palaimingam kaimo būste stovi varganas stalas, ir jis vien tik prie Dievo taikosi, vienatvėje leisdamas gyvenimą, nepavydėdamas ir nekeldamas pavydo.“ Tokią vienatvę brolis Luisas galėjo rasti augustinų užmiesčio sodyboje „Strėlė“ (*La Flecha*), kurios vaizdingi griuvėsiai tebestūkso Salamankos pakraštyje prie upės netoli dabartinio karmeličių vienuolyno. Nors ypač žavėjosi Jėzaus Terese ir paruošė pirmąjį jos raštų leidimą, brolis Luisas ją laikė išimtinė asmenybe, o visoms kitoms moterims siūlė sugrįžti atgal prie verpstės ir adatos.

Už romėnų tilto – Alba de Tormesas, virš kurio stūkso vienišas domžonas, likęs iš galingos Albos kunigatkičių pilies. Prie upės – nebaigta statyti Teresės bazilika

ALBA DE TORMESAS

SIELA IR KŪNAS – *neatskiriami pakeleiviai*

8.1 Steigėjos pasakojimas

Kokia nelaimė gimti moterimi, panelė Teresė de Lajis (*Teresa de Layz*; būsimoji vienuolyno finansuotoja) patyrė savo kailiu vos įkėlusį koją į šį pasaulį. Jos tėvai bajorai buvo ką tik persikraustę į mažą Tordiljaso (*Tordillas*) bažnytkaimį, kur mažiau krito į akis šios labai kilmingos nesutepto kraujo giminės nuskurdimas. Teresė baisėjosi tokiu apsisprendimu: „Kaip gaila, kad pasaulio reikaluose vaikomasi šitokios tuštybės: jie verčiau kenčia šių mažų gyvenviečių vienvatę, atskirti nuo mokslo ir daugybės kitų sielas apšviečiančių dalykų, kad tik neprarastų nė kruopelės to, kas, jų manymu, sudaro garbę“ (F 20, 2). Tačiau nelemtoji Lajisų dalia juos atsekė ir į šį nuošalų užkampį: visi keturi jų vaikai buvo dukterys, kurioms reikėjo sukrapštyti kraičius, o čia dar gimė penkta. Ją tuoj pakrikštijo Teresės vardu ir po trijų dienų tiesiog paliko vieną. Tik vakarop viena gimdyvės aplankyti

Lajisų-Velaskesų herbas virš basųjų karmeličių bažnyčios įėjimo Alba de Tormese

atėjusi moteris pagaliau paklausė apie mergytę, o sužinojusi, kas vyksta, nubėgo prie palikto vaiko ir paėmusi ant rankų sušuko: „Kaipgi čia, dukrele, argi nesi krikščionė?“ (jos manymu, taip žiauriai galėjai elgtis tik su kitatikiais). Kūdikis pakėlė galvą ir pasakė: „Taip, esu.“ Sužinoję apie stebuklą visi labai stebėjosi, o motina apgailėjo savo poelgį ir nuo to laiko Teresę labai mylėjo ir lepino. Po to mažylė jau nebekalbėjo, kol sulaukė amžiaus, kai paprastai pradeda kalbėti vaikai.

Basųjų karmeličių vienuolyno bažnyčia. Puošnus
basųjų karmeličių bažnyčios timpanas: Apreiškimo
Mergelėi Marijai scena. Alba de Tormesas

Alba de Tormeso kunigaikščių pilies donžonas,
kurio sienos suaižėjo nuo baisiojo 1755 m.
žemės drebėjimo Lisabonoje, esančioje už
pusės tūkstančio kilometrų

Čia šv. Jėzaus Teresė, dažniausiai nuolankiai kentusi visuomenėje dominavusią panieką moterims, nesusilaikė: „Norisi verkti matant, kaip mirtingieji, nesuvokdami, kas jiems geriau, parodo visiškai neišmanantys Dievo sprendimų, nes nenumano, kokių didelių gėrybių gali atnešti dukterys, ir kokių didelių blogybių – sūnūs; atrodo, lyg jie nenorėtų leisti veikti Tam, kuris viską numatydamas jiems duoda palikuonis, todėl jie sielvartauja, kai turėtų džiaugtis. (...) O, Dieve! Visai kitaip išvysime šitą neišmanymą atėjus dienai, kai atsiskleis tikroji visų dalykų [esmė], kiek tėvų ir motinų pamatys save, einančius į pragarą už tai, kad turėjo sūnus, ir kiek jų eis į dangų savo dukterų dėka!“ (F 20, 3).

Suaugusi Teresė Lajis nenorėjo nė girdėti apie vedybas, kol jos rankos paprašė Fransiskas Velaskesas (*Francisco Velázquez*): vos tėvams paminėjus jaunikio vardą, mergina, net jo nemačiusi, davė sutikimą (anot Teresės, Dievo įkvėpta, kad jiedu drauge vėliau padarytų gerą darbą įsteigdami vienuolyną). Nors ir nekilęs iš tokios aukštos giminės, Fransiskas mokėjo susirasti gerai apmokamas tarnybas, tad galiausiai pasiekė pelningą Albos kunigaikščio reikalų tvarkytojo vietą. Tačiau po kiek laiko kunigaikščio atsiųstas įnamis bajoras ėmė rėžti sparną aplink jaunąją šeimninę, ir ši paprašė vyrą išvežti ją iš to miesto, nors ir neišdavė jam tikrosios priežasties. Fransiskas, kuris nieko neatsakydavo žmonai, paklausė jos ir dabar. Laimei, guvus sąskaitininkas netruko susirasti kitą pelningą tarnybą Salamankoje, kur jie ir apsigyveno. Iki

visiškos laimės Teresei Lajis trūko vaikų, „kad jai numirus jie toliau šlovintų Dievą“ (F 20, 6), tad ji nesiliovė to prašiusi Viešpatį ir šv. Andriejų, kol vieną naktį šis pagrasino: „Nenorėk turėti vaikų, nes per juos save pasmerksi.“ O kai moteris nesiliovė, būdraudama, o gal sapne, išvydo žalių pievų supamą namą ir šulinį kieme, o prie jo – patį šv. Andriejų, kuris paaiškino: „Vai-kai, kurių tu nori, yra kitokie.“ Tuomet užsispyrėlė pagaliau suprato turinti įsteigti moterų vienuolyną.

Iš pradžių ji norėjo įsteigti savo gimtinėje, bet vyras ją įtikino, kad mažas kaimelis nėra tinkama vieta. Pagaliau, po šešerių metų, kunigaikštienė atšaukė jį į Alba, ir kai Fransiskas užtikrino žmoną, kad daugiau įnamių nepriims, ji sutiko kraustyti. Vos pamačiusi vyro nupirktų namų kiemą, Teresė Lajis tuoj atpažino šulinį, prie kurio sutiko šv. Andriejų. Vadinasi, šis namas ir buvo skirtas vienuolynui. Vyras nė žodeliu nesipriešindamas nupirko dar porą gretimų namų, o kai jau turėjo pakankamai vietos, ėmė ieškoti tinkamo vienuolyno. Tačiau patarėjai teologai juos išgąsdino sakydami, kad dėl vienuolių kils vienos problemos, nes jos visuomet nepatenkintos. Paabejoję bevaikiai Fransiskas ir Teresė nusprendė apvesdinti jos sūnėną ir jo dukterėčią bei užrašyti jiems namą ir didžiąją dalį turto. Netikėtai jaunas ir tvirtas sūnėnas susirgo ir per kelias dienas numirė. Pora tai palaikė Dievo bausme ir dabar jau tvirtai apsisprendė, kad name bus įsteigtas vienuolynas.

Teresė Lajis norėjo, kad seserų jame būtų nedaug ir jos gyventų labai uždariai. Pagaliau vienas pažįstamas pranciškonas papasakojo jai apie Teresės karmelites, ir ponias Lajis tuoj parašė steigėjai. Tiesa, abi Teresės ilgokai pavargo, kol sulygo pakankamai didelę pajamų sumą, kad gyvenant mažame miestelyje seserims netrūktų lėšų. Jėzaus Teresė paaiškino savo nuostatą: „Visuomet stengiausi, kad vienuolynai, kuriuos steigiau su pajamomis, jų turėtų pakankamai, ir taip vienuolėms nereikėtų kreiptis į giminaičius, nes visą reikalingą maistą ir apdarą jos gautų namuose, o ligonės būtų labai gerai slaugomos, nes kai joms trūksta būtinų dalykų, atsiranda daug nepatogumų“ (F 20, 13). Galiausiai Velaskesų pora paskyrė būsimajam vienuolynui pakankamai dideles pajamas ir net perdavė jam nuosavus namus, o patys išsikėlė į kitus, daug prastesnius. Taip 1571 m. sausio 25-ąją, šv. Pauliaus atsivertimo dieną, Alba de Tormese buvo oficialiai įsteigtas Apreiškimo Mergelei Marijai vienuolynas (*Nuestra Señora de Anunciación*).

8.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Prie senojo romėnų Sidabro kelio pastatytoje Alboje, kur apie šį istorijos puslapį iki mūsų dienų byloja solidus tiltas per Tormesą, Teresė vienuolyną įsteigė greitai, tad jau po dviejų mėnesių galėjo grįžti į vos už 19 km esančią Salamanką, kad baigtų pirkti namą vienuolijai, o iš ten – kuo greičiau į Avilą, nes dar tebebuvo savo senojo Įsikūnijimo vienuolyno priorė. Ją trejiems metams (1571–1574) ten buvo paskyręs Ordino provincijolas, tokiu diplomatišku būdu greičiausiai norėjęs suvaldyti pernelyg išibėgėjusią steigėją.

Kone visus Alba de Tormeso vienuolyno steigimo rūpesčius prisiėmė pasaulietė Teresė Lajis, kuriai ir paskirtas beveik visas dvidešimtas Teresės „Steigimų“ skyrius. Tiesa, pamažu kitų užsiėmimų neturinti beraštė ponias Teresė Lajis ėmė taip globoti karmelites, kad kartais jas net gerokai įbaugindavo, ypač 1574 m., kada liko našlė. Ir pati Teresė nukentėjo nuo šito rūpesčio, kai paskutinė kelionė ją atvedė mirti į Alba de Tormesą: geroji ponias pasirūpino, kad brangieji palaikai jau nebepalikėtų Albos.

Teresė mirė 1582 m. naktį iš spalio 4-osios... į spalio 15-ąją, nes kaip tik įsigalėjo naujasis grigališkasis kalendorius, kuriuo popiežius ištaisė ankstesniojo, Justinijono kalendoriaus sukauptą dešimties dienų paklaidą. Mirusi devintą vakarą Jėzaus Teresė iki kitos dienos pietų jau buvo palaidota. Toks skubėjimas visus nustebino: nors XVI a. mirusiųosius paprastai palaidodavo greičiau nei per parą, šį kartą, regis, derėjo padaryti išimtį, kad ir toliau gyvenantieji spėtų atvykti atsisveikinti su steigėja. Visgi ankstyvą rytą bažnyčioje prie ant neštuvų pašarvotų palaikų susirinko didžiulė minia: žmonės veržėsi prie kūno, kurio atidengtos rankos ir pėdos buvo tokios baltos, kad, regis, silpnai švytėjo lyg dramblio kaulas. Be to, jos skleidė tokį stulbinantį aromatą, kad vienas prasčiokas, prisiartinęs jų pabučiuoti, sušuko plodamas rankomis: „Ai, Dieve mano, ponai, ir kaip gardžiai kvepia šitos šventosios pėdos krevetėmis, citrinomis, sidru, apelsiniais ir jazminais!“ Ir daugiau pasaulio mačiusiems liudininkams ne ką geriau sekėsi apibūdinti šį aromatą: palyginę jį su brangiausiais to meto kvepalais, jie galiausiai pasidavė sakydami, kad „visi jie nė iš tolo neprilygo šiam kvapsniui“.

Į laidotuves atėjo ir abi kunigaikštienės: senoji, dažnai lankiusi Teresę jos mirties patale, ir jaunoji gimdyvė (šis įvykis nustelbė net išvakarėse iškilmingai atšvėstas kunigaikštuko krikštynas). Jos atnešė auksu siuvinėto

Teresės mirtį vaizduojanti drobė Alba de Tormeso karmelitų ordino muziejuje (yra keletas ikonografinių netikslumų), Juan Simón Gutiérrez, 1687

balto brokato kūnui apdengti, o bažnyčią liepė išdabinti brangių audeklų vėliavomis ir apšviesti daugybe žvakių. Vos pasibaigus pamaldoms, dvyliką valandą, kūną įdėjo į karstą ir išnešė laidoti po pinučiais, skiriančiais bažnyčią nuo vienuolyno klauzūros. Anot priorės liudijimo, „Teresę palaidojo neišėmę vidurių ir nebalzamavę, nedarydami nieko, kas paprastai padeda apsaugoti nuo suirimo, nes ją įdėjo į karstą vien tik aprengtą jos abitu.“³² Per skubėjimą į karstą net neįpylė smilkalų, tik apsuko jį gabalu storo audeklo.

Apie vienuolyną ir bažnyčią skiriančius pinučius, po kuriais buvo palaidotas Teresės kūnas, tėvas Ribera pasakoja mįslingą įvykį: 1570 m. statant vienuolyną, mūrininkas norėjo pinučius įrengti kvadratinis, bet Teresė liepė juos daryti arkos formos, „nes ten reikėsia įrengti saugyklą“. Vienuolės pagalvojo, kad ten bus padėtas kažkoks brangus vienuolyno geradarių daiktas, ir tik po steigėjos mirties suprato, kad ten turėjo atgulti didžioji relikvija, paversianti mažutę Albą piligrimysčių centru.

Čia ir slypėjo šios keistos skubos priežastis: vienuolyno globėja Teresė La jis šitaip norėjo paslėpti savo lobį nuo vos už 94 km esančios Avilos basųjų karmeličių. Nedelsiant nė akimirkos buvo pasamdytas mūrininkas, ir jam prisakyta užmūryti kapą taip, „kad ir norėdami kūno negalėtų ištraukti“³³. Jis su savo padėjėju bažnyčios mūre po pinučių arka išrausė gilią duobę, o paskui ant karsto supylė daugybę kalkių (galinčių sunaikinti kūną), akmenų, plytų ir skiedinio – liudytojai sako, kad jų užvertė net du vežimus, o paskui dar taip suplūkė tą vietą, „lyg tai būtų pamatai kokiam didžiausiam pastatui“. Tokiu laidojimu pasipiktino ne tik vienuolės, bet ir Alboje gyvenusi Teresės sesuo Chuana: jos vyras sukėlė didžiulį skandalą provincijolą pavaduojančiam

tėvui Antonijui už tai, kad jis leido „šitaip nederamai laidoti“ steigėją, kuri čia priglausta tik laikinai, nes amžino poilsio turi atgulti Aviloje. Tėvas Antonijus įsikarščiaavęs atrėžė, kad apie tai nė kalbos negali būti, nes Alba bus galutinis kapas. Taip prasidėjo ilgas kiviščas tarp Avilos ir Albos bendruomenių, kuria-me simboliškai atsispindėjo ir gilesnis pasidalinimas Teresės reformuotame Ordine, kai revoliucingam jos mokymui apie vidinę maldą ištikimi tėvas Grasijanas ir Jėzaus Ana stojo prieš efektingos išorinės askezės šalininkus.

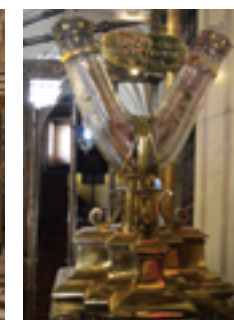
Žmonės piktinosi: šventumo šlovę užsitarnavę mirusieji paprastai būdavo laikomi stiklo karstuose koplyčioje, kad kiekvienas galėtų ateiti paprašyti malonės, pavyzdžiui, prisiliesti, kad išgytų. Tad ir kelios tonos Albos akmenų Teresės kūno ramybę išsaugojo vos devynis mėnesius. 1583 m. liepą čia atvyko tuo metu Ordino provincijolo pareigas ėjęs tėvas Grasijanas: jis graužėsi dėl to, kad nespėjo atsiveikinti su mylima bendražyge, todėl dabar troško pamatyti jos kūną. Pasitelkęs į pagalbą kitą vienuolį ir susitaręs su seserimis, ėmė patyliukais atkasinėti kapą. Ir pačioms vienuolėms buvo smalsu, kaip atrodys kūnas, po mirties skleidęs tokį nuostabų aromatą. Kai ketvirtą dieną „lobio ieškotojai“ prisikasė iki karsto, pamatė, kad negailestingai užversti akmenys įlaužė jo dangtį ir sužalojo mirusiosios veidą, tačiau pats kūnas, nors niekaip nebalzamuotas, atrodė lyg šviežiai palaidotas. Tik jį taip aplipdė pro įlaužtą dangtį subyrėjusios žemės, kad jas teko nugramdyti peiliu, o nuo jų apipelijusias dvokiančias įkapes – sudeginti. Kūną seserys nuprausė, aprengė nauju abitu ir įdėjusios į lengvai atidaromą karstą pastatė chore.

Procesinė vėliava, nešta per Teresės kanonizaciją Romoje. Alba de Tormeso karmelitų ordino muziejus

Teresės sarkofagas iš marmuro ir bronzos Alba de Tormeso basųjų karmeličių bažnyčios altoriuje. Prie jo galima prieiti iš Karmelitų muziejaus pusės

Kairiosios Teresės rankos relikvija, kurią t. Grasijanas buvo palikęs Albos karmelitėms, išsiveždamas steigėjos kūną į Avilą. Dabar ji stovi ant Teresės sarkofago altoriuje. Alba de Tormeso karmelitų ordino muziejus

Garbės daktarės diplomai, suteiktas Teresei Salamankos universitete 1922 m. Alba de Tormeso Karmelitų ordino muziejus

Alba de Tormeso basųjų karmelitų relikvijų salė prie Šv. Kryžiaus Jono bažnyčios

Didžiausias pasaulyje Karmelitų ordino muziejus. Alba de Tormesas

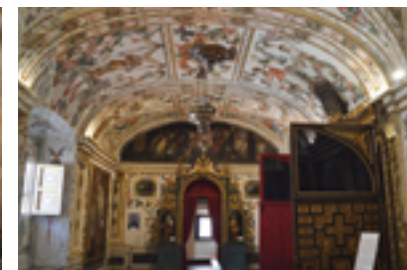
Tuo metu dėl steigėjos kūno jau aršiai kovojo Avilos basosios karmelitės ir buvęs Avilos vyskupas Alvaras de Mendosa, svajojęs atgulti amžinam poilsui šalia senos savo draugės Teresės Šv. Juozapo vienuolyno bažnyčioje, kur jau buvo įrengta speciali koplyčia dviem kapams. Karmelitų ordino kapitula galiausiai sutiko, kad kaip tik ten ir turi ilsėtis Teresės kūnas – juk mirdama ji buvo šios bendruomenės priorė. Tiesa, palaikai turėjo būti pervežti nakčia: karmelitai privengė galingųjų Albos kunigaikščių. Albos karmelitėms paguosti jie paliko kairiąją steigėjos ranką (nuo jos tėvas Grasijanas jau anksčiau buvo atpjovęs plaštaką), o kai pasirodė, kad pervežimui parūpinta skrynija per maža, kūną suvyniojo į storą audeklą ir suspaudė tarp dviejų šiaudų ryšių pergabeno raitomis ant mulo.

Avilos karmelitės jau laukė brangiojo nešulio, jos įdėjo Teresės kūną į lengvai atidaromą karstą, išmuštą violetiniu audeklu ir dengtą juodu barchatu su aukso ir sidabro papuošimais (jį galima apžiūrėti Šv. Juozapo bendruomenės relikvijų salėje). Karstą pastatė koplyčioje, ir dabar jau visa Avila ėmė kalbėti apie nuostabų jo skleidžiamą aromatą. Gandai netruko pasiekti net Madrido, iš kur atvyko keli aukšti dvasininkai, ir 1586 m. sausio 1 d. dvidešimties vyrų delegacija, lydima vietos vyskupo, pasibeldė į vienuolyną. Seserys išnešė steigėjos kūną į priimamąjį, kad svečiai galėtų jį ištirti, ir juos lydėję medikai vienbalsiai paliudijo, kad „toks dalykas negalėjo būti natūralus, bet tikrai stebuklingas (...), nes kūnas, buvęs niekad neatidarytame karste, niekuomet nebalzamuotas ir nepripildytas kokios nors medžiagos, po trejų metų ir trijų mėnesių yra toks šviežias, nes nieko jam netrūksta ir jis dar taip nuostabiai kvėpia.“³⁴

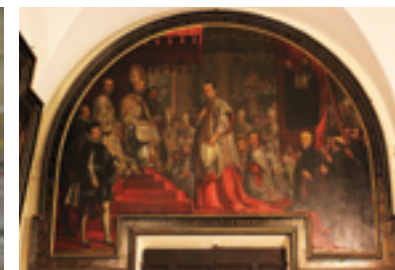
Alboje, priešingai, kaupėsi pykčio debesys. Kunigaikščio dėdė, Šv. Jono riterių ordino provincijolas, kreipėsi su skundu į popiežių Sikstą V, ir šis liepė

Nebaigta bazilika Teresei Alba de Tormese

Salė prie Teresės sarkofago. Alba de Tormeso karmelitų ordino muziejus

Teresės (ir dar keturių ispanų) kanonizacija 1622 m. Romoje. Nežinomas dailininkas, XVII a. Alba de Tormeso karmelitų ordino muziejus

grąžinti kūną į Albą. Taip jis per negailestingus Ispanijos karščius 1586 m. rugpjūčio 23 d. parkeliavo į miestelį, o jo pamatyti susirinko minios žmonių. Teresės biografas tėvas Ribera sako, kad tik apatinį chorą nuo bažnyčios skyrė pinučiai išgelbėjo ten pašarvotą šventąją nuo gerbėjų, kurie būtų po gabaliuką išnešioję ne tik jos abitą, bet ir kūną. Bylinėjimasis tarp abiejų vienuolynų užtruko dar trejus metus, kol galiausiai 1589 m. liepą popiežius patvirtino, kad kūnas turi likti Alboje, kur mūsų dienomis jis – kaip ir tikėjosi ponias Lajis – traukia būrius piligrimų.

8.3

Mintys

Kodėl stebimės ir baisimės pasakojimu apie relikvijų ištroškčius gerbėjus, siekusius bet kokia kaina atsipjauti gabaliuką Teresės palaikų? Juk mums patiems kūnas, regis, yra itin svarbus: apie tai liudija pilnos sporto salės, parkuose ristele tursenantys individai, grožio centrai, plastinės chirurgijos klinikos, visus televizijos kanalus užkariavusios kulinarijos ir sveikatos patarimų laidos. Ar tai – meilė? Jei patikėsime nuvalkiota tiesa, kad mylėti reiškia priimti mylimąjį tokį, koks jis yra, tuomet mes kūno nemylime. Priešingai, baudžiame jį nė kiek ne mažiau nei viduramžių asketai, kai nepasiseka jo „pritempti“ iki griežto centimetrų-kilogramų etalono. Kur čia jį mylėsi: juk po šitiekos vargo vieną dieną kūno tiesiog nebeliks (jau nenorime jo išsaugoti kaip relikvijos). Taip galvoja net ir tikinčiais save laikantys krikščionys, kurie kasdien Tikėjimo išpažinime automatiškai išberia: „tikiu...

Paminklas šv. Jėzaus Teresei Alba de Tormese šalia nebaigtos jai skirtos bazilikos. Venancio Blanco, 1977

kūno iš numirusių prisikėlimą.“ Vėliau paklausti beveik visi tvirtina, kad prisikels tik siela, esą, vienintelė iš tiesų vertinga mūsų dalis. Šiems krikščionims vienbalsiai pritaria įvairių religinių tradicijų asketai, išradingiausiais būdais kankinantys savo kūnus, kad juose mari mėsa kuo daugiau vietos užleistų nemirtingai sielai: plakasi grandinėmis, sėdi ant stulpo, miega sėdėdami, nevalgo, negeria, nesijuokia, nekalba, nejuda... Sakoma, kad tuo perserga kiekvienas siekiantis dvasinio tobulumo, net ir šv. Kryžiaus Jonas, iš

pradžią mėgęs negailestingas askezes, kol Teresė jį „įžemino“, parodydama, kad maldoje būtina nuolankiai įsikibti Kristaus žmogystės.

Teresei kūnas ir siela yra tokie pat neatskiriama pakeleiviai kaip Evangelijoje aprašytos Marija ir Morta: anot praktiškos Teresės, jei ne Morta, Jėzus taip ir būtų likęs alkanas, nes Marija tik sėdėjo prie jo kojų ir klausėsi. Žinoma, ji pasirinko geresniąją dalį, nors žmogaus gyvenime abi yra reikalingos ir neatskiriamos. Genialusis Narnijos kūrėjas K. S. Liuisas (*C. S. Lewis*) pasakytų, kad čia turime atpažinti pirmieji ir antraieji dalykus: tik sustačius teisingą hierarchiją kiekvienas iš jų tampa vertingas. Kūną išmokstame mylėti tik tuomet, kai suvokiame, kad tai – Dievo Dvasios šventykla (taip tvirtina Naujasis Testamentas). Arba, kaip meiliai sakydavo šv. Pranciškus, kūnas yra mūsų brolio asilas. Jis neša mus šioje kelionėje, bet per savo užsispyrimą dažnai nusipelno botago. Beje, taip pat nusipelno ir morkos: anot senos žydų mistikos tradicijos, kelio pabaigoje Dievas pareikalauja atsiskaityti ir už teisėtus džiaugsmus, kurių atsižadėjome.

Terese tvirtina, kad mūsų siela yra lyg skaidriausio deimanto ar krištolo pilis, slepianti neįtikėtinus lobius, o svarbiausia – kambarį, kuriame gyvena Dievas, kviečiantis žmogų. Bet šiai piliai priklauso ir jos išorinė siena – kūnas. Net ir ši grubų mūrą pasiekia ir persmelkia iš slapčiausios Dievo buveinės sklindanti šviesa. Apstu liudijimų, kad gilus dvasinis gyvenimas pajėgia perkeisti kūną: budistai tvirtina, kad nušvitusiųjų Mokytojų kūnai mirties akimirka tampa vaivorykštiniai ir išstipsta ore, o apie Teresės kūną pasakojama, kad jis nenyksta, lengvai švyti, skleidžia nuostabų aromatą ir gydo. Galbūt jame iš tiesų išliko dalelė Dvasios, nuo kurios jis tiek prisikentėjo šventajai gyvai esant, kai niekaip nepajėgė tokios didybės savyje sutalpinti ir braškėjo per visas siūles?

Teresės mirtis

Šventųjų gyvenimų aprašymuose visuomet daug vietos skiriama jų mirčiai: tai yra vartai į kitą gyvenimą, kuris buvo jų kelrodis renkantis šios žemės kelią, ir drauge – paskutinis, svarbiausias egzaminas, parodantis, ar jų tikėjimas (ir pasitikėjimas) Dievu buvo nuoširdus. Tik žmogus, kuris mirties akimirka patvirtina tai, kuo gyvena, tampa šventuoju, taigi, pavyzdžiui kitiems tikintiesiems. Todėl kaip tik per šventųjų mirties, o ne gimimo dienos sukaktuves vėliau švenčiamos jų šventės. Teresės šventė yra spalio 15 d., kurios priešaušriu ji mirė, sulaukusi 67-erių. Medicinos specialistai mano, kad Teresės mirties priežastis buvo stiprus kraujo išsiliejimas į vidinius organus, išprovokuotas gimdos auglio. Ligą paspartino varginanti kelionė (nors Albos kunigaikštienė jos pasiimti nusiuntė savo karietą) ir neišmintingai parinktas gydymas: du kraujo nuleidimai žmogui, kuris praleido tris dienas pusbadžiu ir jau buvo praradęs daugybę kraujo. Neatrodė, jog Teresė yra ant mirties slenksčio, tad tik primygtinai paprašytos seserys pakvietė kunigą, kad suteiktų jai paskutiniuosius sakramentus. Tačiau Teresė jau nuo Medinos laikų žinojo, kada mirs (regėjime jai

nurodytą mirties datą buvo užsirašiusi šifruotame lapelyje, kurį nešiojosi brevijoriuje). Pasitikti Viešpaties ji net pakilo ant lovos, nors prieš tai net norinčiai apsiversti jai padėdavo dvi slaugytojos. Anot seserų, „jos veidas buvo toks nušvitęs ir gražus, kad atrodė ne kaip moteris, bet kaip labai šventas vyras“³⁵ (moteris niekinančiam XVI a. būdingas komplimentas). Mirštančioji nesiliovė kartoti seserims: „Mano dukterys, dėl Dievo meilės jus prašau, kad labai stengtumėtės laikytis Regulos ir Konstitucijų, nes jei jų laikotės taip stropiai, kaip privalote, neprireiks jokio kito stebuklo, kad būtumėte kanonizuotos; ir nežiūrėkite blogo pavyzdžio, kurį ši prasta vienuolė [ji pati, J. M.] jums davė, ir atleiskite man.“³⁶ Paskutinę dieną (spalio 4-ąją, šv. Pranciškaus šventę) jos veidas nusigiedrijo ir išsilygino daugybė jo raukšlių. Prieš pat mirtį Teresė atgavo kalbos dovaną ir ištarė: „Mirštu būdama Bažnyčios duktė.“ Anais laikais tai reiškė, kad jai pasisekė išpildyti būtiną sąlygą, be kurios nebūtų atsidarę dangaus vartai pas išsiilgtąjį Sužadėtinį. Mirė devintą vakarą, o kelios skirtingų miestų karmelitės paliudijo tą naktį regėjusios vizijose Teresę, apsuptą kitų šventųjų. Jos ištikimoji slau-

Teresės mirties celė Alba de Tormeso basųjų karmeličių bažnyčioje

gytoja Baltramiejaus Ana visą dieną nesitraukdama laikiusi merdincią Teresę glėbyje, anot liudininkų, pati ėmė švytėti panirusi į ekstazę (vėliau pasakojosi regėjusi, kaip Teresės pasiimti lydėdamas šventųjų atėjo pats Jėzus). Jai mirus po visus namus pasklido toks nuostabus aromatas, kad net rytą klausyti išpažinčių atėjęs kunigas ypač ilgai užsisėdėjo klausykloje, nors, pasak seserų, paprastai atgailautojų jis atsikratydavo per kelias minutes. Mirusiosios kūnas taip ir nesustingo, tik išbalavo ir nuskaidrėjo, tarsi švytėtų iš vidaus, o prie pašarvotos Teresės buvo taip gera būti, kad su seserimis budėti visą naktį pasiliko net mažoji jų auklėtinė Marija. Išaušus seserys pamatė, kad nors buvo spalio, sode po celės langu žiedais apsupylė išdžiūvęs migdolmedis.

Relikvijų karštligė

Aistros dėl žemiškųjų Teresės palaikų prasidėjo jau 1583 m., kai pats tėvas Grasijanas, atkasęs kūną, atplovė kaire plaštaką – relikviją Lisabonos karmelitėms. Sau pasiėmė mažąjį Teresės pirštą ir visą gyvenimą su savimi nešiojosi, tvirtindamas, kad nuo to laiko niekuomet rimtai nesirgo. Turakai iš nelaisvės pakliuvusio tėvo Grasijano šią relikviją atėmė, bet išsivadavęs jis ją išpirko už 20 realų ir keletą aukso papuošalų. 1588 m. į vienuolyno bažnyčią pakviesti daktarai išėmė steigėjos širdį ir perdavė saugoti priorei; 1617 m. relikvija buvo įdėta į specialią ampulę, o ši 1671 m. – į dailų auksinį relikvijorių, dabar stovintį altoriuje ant sarkofago (kitoje

pusėje stovi relikvijorius su kairiąja ranka). Relikvijoriai su mažytėmis Teresės palaikų raumenų skaidulomis ar kraujo lašais išsibarstė po viso pasaulio karmeličių vienuolynus; Avilos Šv. Juozapo bendruomenė saugo žandikaulį, jos gimtųjų namų vietoje pastatytas Teresės vardo vienuolynas – bevardį pirštą; Romoje yra dešinioji pėda ir dalis viršutinio žandikaulio. Tačiau didžioji jos kūno dalis ilsisi Albos karmeličių bažnyčios altoriuje, į marmuro ir bronzos sarkofagą įdėtame sidabro karste, už dvigubų pinučių. Kūną saugo devyni užraktai, o tris išorinių pinučių, sarkofago ir sidabro karsto raktų rinkinius turi Albos karmeličių priorė, Romoje

Basųjų karmelitų relikvijų vitrina, kurioje yra Teresės abito skiautelė, originalus parašas, o taip pat šv. Kryžiaus Jono pirštas ir kaulo gabalėlis. Alba de Tormesas

esantis Karmelitų ordino generolas ir Albos kunigaikščiai. Dešimtas simbolinis raktas buvo įteiktas Ispanijos karaliams. Tik susirinkus visiems sergėtojams karstas gali būti atidarytas. Paskutinį kartą tai įvyko 1914 m. Mišių metu atidaromi išoriniai sidabro pinučiai, žvelgiantys į bažnyčią.

Diktatorius Frankas ir kairioji Teresės plaštaka

Kairioji plaštaka, pirmoji Teresės kūno relikvija, nugyveno romano vertą gyvenimą. Kai ją nuo kūno atskyrė tėvas Grasijanas ir įteikė Lisabonos basosioms karmelitėms, jos kuo pamaldžiausiai ją sergėjo iki pat 1910 m., kol Portugalijoje prasidėjo neramumai. Būgštaudamos dėl brangiosios relikvijos saugumo, karmelitės 1924 m. ją perdavė Ispanijoje esančio Rondos (*Ronda*) vienuolyno seserims. Ramybė truko

neilgai: 1936 m. Ispanijoje prasidėjo kruvinas pilietinis karas, kuriame respublikonai ėmė persekioti Bažnyčią. Jie degino ir išniekindavo šventoves, vienuolynus,

kankino ir žudė dvasininkus ir vienuoles. 1937 m. įsiveržę pas Rondos karmelites respublikonai pareikalavo... įteikti jiems paslėptą relikviją, tačiau netrukus paaiškėjo, kad aršieji ateistai neketino jos sunaikinti, priešingai. Praėjus šešioms mėnesiams, būsimojo diktatoriaus Franko kariai, užėmę

Relikvijorius, kuriame saugoma Teresės kairioji plaštaka, lydėjusi diktatorių Franką iki mirties. Nuotr. iš Malagos vyskupijos interneto puslapio

Malagą rado Teresės plaštaką, saugiai supakuotą sprukti susiruošusio respublikonų generolo Rikelmės (*Villalba Riquelme*) lagamine. Užuoat sugrąžinę relikviją Rondos karmelitėms, kariai ją perdavė savo vadui Frankui, o seseris paguodė, kad taip jai bus saugiau, nes ją asmeniškai sergės

pats didysis tautos vadas. Garsas apie „stebuklingąją Teresės ranką“ (nors iš tiesų tai yra tik plaštaka) pasklido po visą Ispaniją, o Rondos karmelitės kasmet parašydavo po du laiškus prašydamos ją sugrąžinti. Frankas nė neketino to daryti. Jis laikė Teresę „rasės šventąja“ ir niekuomet

nesiskyrė nuo relikvijos: vežiojosi su savimi į visas keiliones, o naktį pasidėdavo ant naktinio stalelio. Ten stovinti relikvija 1975 m. tapo ir diktatoriaus mirties liudininke. Tik tada jo našlė perdavė relikviją Toledo arkivyskupui, Ispanijos primui, o šis 1976 m. sugrąžino ją Rondos karmelitėms.

Perverta Teresės širdis

Tai – labiausiai mokslininkus sudominusi Teresės relikvija. Ir dabar iš arčiau apžiūrėjus širdį, ant jos aiškiai matyti skersinis maždaug dviejų centimetrų ilgio randas. Albos vyresnioji Šventojo Angelo Katalina (*Catalina de San Angelo*), dalyvavusi 1588 m. išimant Teresės širdį ir vėliau ją trisdešimt metų saugojusi savo celėje, paliudijo, kad iš vienos pusės ji buvo „plyšusi“. Kai kas mano, kad žymę paliko miokardo infarktas, Teresę ištikęs garsiosios širdies pervėrimo ekstazės metu. Tačiau kaip gali dvasinė patirtis palikti tokį aiškų fizinį pėdsaką? Prancūzų rašytojas Edmondas Kasalis (*Edmond Cazal*) 1921 m. parašytame romane pasiūlė lakios jo vaizduotės vertą paaiškinimą, beje, netrūko ir tokių, kurie jį priėmė už gryną pinigą. Rašytojas paporino, kaip tuoj po Teresės mirties į Albą atskubėjo tėvas Grasijanas, ketindamas išsivežti kūną laidoti į Avilą. Bijodamas Albos kunigaikščių pykčio jis nutarė

palikti Alboje įstabiausią relikviją – Teresės širdį. Naktį padedamas dviejų seserų išgriovė pertvarą, ištraukė karstą ir išėmęs kūną pabandė atverti krūtinės ląstą, tačiau iš po peilio ištryško tokia kraujo srovė, kad karmelitas sustingo iš siaubo: Teresė buvo palaidota gyva, ir jis pats netyčia ką tik ją pribaiė. Tai, kas buvo palaikyta mirtimi, iš tiesų buvo komos būseną,

panaši į ištikusią Teresę 1539 m. rugpjūčio 15 dieną, kai ją išgelbėjo tėvo užsispyrimas (jis keturias dienas nedavė laidoti dukters kūno, kol ji galiausiai pabandė praverti akis, ano meto papročiu jau užlietas vašku). Tėvas Grasijanas kuo greičiau uždarė karstą, užlygino kapą, ir išvyko taip pat slaptai, kaip ir atvažiavo, drauge išsiveždamas ir abi jam padėjusias seseris, apie kurias daugiau niekas nieko negirdėjo. O Teresės širdyje liko nepatyrusios rankos paliktas mirtinos žaizdos randas. Vertinant šios versijos įtikinamumą, reikia turėti galvoje, kad po Edmondo Kasalio (*Edmond Cazal*) slapyvardžiu slepiasi mokslinės fantastikos žanro pradininkas, kelių populiarių pseudoistorinių romanų autorius Adolfas Despai de la Hairas (*Adolphe d'Espie de la Hire*), o romane minimų seserų vardų nepavyko aptikti jokiuose dokumentuose.

Ampulė, kurioje saugoma Teresės širdis. Alba de Tormesas, Karmelitų ordino muziejaus salė, susisiekianti su bažnyčios altoriumi, kuriame saugomas Teresės sarkofagas

SEGOVIJA

KELIONĖS IŠLAIDOS: *dvasinė pinigų reikšmė*

9.1 Steigėjos pasakojimas

Teresė labai nustebo, kai maldoje išgirdo paliepimą keliauti į Segoviją steigti vienuolyno: Ordino provincijolas net trejiems metams ją buvo „pririšęs“ Aviloje, paskirdamas priore Įsikūnijimo vienuolyne (1571–1574 m.), kurį ji buvo palikusi prieš dešimt metų. Į šias mintis Viešpats atsakė, kad Teresė tik perduotų Jo paliepimą vyresniesiems, o toliau Jis pasirūpinsias. Steigėja paklusniai sukūrpė diplomatišką laišką provincijolui, informuodama, kokia palanki padėtis susiklostė Segovijoje. „Atrodo, tikrai to norėjo Jo Didenybė, nes tuoj atsakė, kad būtų steigiama, ir man davė leidimą; o aš apstulbau iš nuostabos, prisimindama, ką jis manė apie steigimus“ (F 21, 2). Nieko nelaukusi, Teresė parašė į Segoviją Anai de Chimenes (*Ana de Jimenez*), kuri kartą ją aplankė Aviloje ir papasakojo apie savo troškimą tapti vienuole. Steigėja pranešė jai gerą naujieną ir paprašė pradžia išnuomoti seserims

namą, mat nuosavam įsigyti ji, kaip ir paprastai, neturėjo nė skatiko, tik jau iš patirties žinojo, kad bendruomenei įsikūrus mieste atsirasdavo ir lėšų. Ponia Ana tuoj išnuomojo namą ir parūpino viską, ko, jos manymu, reikėjo įsikurti seserims ir

Kaip liepė Visvaldis Viešpats (Pantokratorius), taip ir įvyks. Šv. Justo ir Pastoriaus bažnyčios freska (XII a.). Segovija

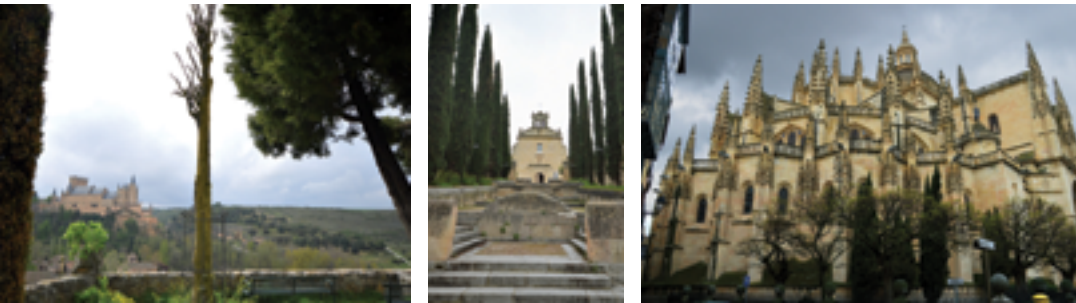
Segovija

įrengti koplyčia. Vargas nenuėjo veltui: vėliau Ana įstojo į Segovijos vienuolyną drauge su dukra, „ir už nepasitenkinimą, kurį patyrė gyvendama santuokoje ir likusi našle, Viešpats jai atlygino dvigubai didesniu džiaugsmu tapus vienuole“ (F 21, 3).

O Teresei šį kartą teko kovoti kitame fronte – „kad nei vienas steigimas neliktų be savų vargų“ (F 21, 4) – per visus pusę metų, kuriuos praleido Segovijoje, steigėja negalavo: karščiavo, kentė nuolatinį pykinimą, be to, prisidėjo vidinė sausra ir tamsa, kai net malda nebeteikė paguodos. Vis dėlto ji su vienuolėmis slapčia įsikraustė į Anos išnuomotus namus 1574 m. kovo 18 d., kad kitą rytą, šv. Juozapo dieną, galėtų oficialiai atidaryti naująjį vienuolyną. Vos buvo iškilmingai paaukotos pirmosios Mišios ir atneštas Švč. Sakramentas, atlėkė įsiutęs bažnytinio teismo valdytojas, pavadaęs į Madridą išvykusį vyskupą. Jis baisiausiai pasipiktino, kad niekas neatsiklausė jo leidimo, todėl uždraudė aukoti Mišias ir jau norėjo areštuoti prie altoriaus stovėjusį karmelitą, tai yra Kryžiaus Joną. Galiausiai

Kiemelis pirmuosiuose karmeličių namuose, kurie turėjo sutalpinti ir Pastranos „pabėgėles“.
Segovija

Čia, savo sodinto kipariso šešėlyje, ilsėdavosi Šv. Kryžiaus Jonas, žvelgdamas į po kojų nusidriekusį Eresmos upės slėnį ir Segovijos miestą

Šv. Kryžiaus Jono bažnyčia, kurią jis pats padėjo statyti. Segovija

Segovijos katedra

pasitenkino tuo, kad pasitrunkė durimis ir išėjo, palikdamas prie bažnyčios jėjimo sargybinį, anot Teresės, nežinia kam, nes taip „gal tik kiek pagąsdino susirinkusius, o man niekuomet labai nerūpėjo, kas atsitinka po to, kai jau įsikuriame, visos mano baimės baigdavosi su ta akimirka“ (F 21, 8).

Be to, Teresė įtarė, kad valdytojas tik puikavosi savo laikina valdžia, nors turėjo žinoti, kad vyskupas tikrai buvo davęs žodinį leidimą. Vadinasi, atėjo laikas pasinaudoti plačiais karmeličių ryšiais: viena iš seserų priklausė garbingai Segovijos giminei, kuri tuoj ėmėsi spausti valdytoją. Jam neliko nieko kita tik palikti vienuolyną ramybėje, nors atsisveikinimui jis dar pasmarkavo uždrausdamas turėti Švč. Sakramentą. Bet Teresė kol kas dėl to nesuko galvos: svarbiausia, kad jau turėjo kur įkurdinti Pastranos karmelites, slapčia pabėgusias nuo Ebolio princesės užgaidų. Be to, ją užgulė ir visiškai žemiški namo pirkimo reikalai, kur niekaip nepavyko suderinti daugybės interesų: sutarus pirkti vieną namą karmelites užsipulė kaimynystėje gyvenę pranciškonai, radus kitą variantą, pakėlė skandalą vienuoliai mecedarai. Tad į nusipirktus namus vienuolės įsikraustė slapčia lyg vagilės, o vienuoliai paskui jas padavė į teismą. Apmaldyti „geruosius“ kaimynus padėjo apvali sumelė, tad rugsėjo 30 d. Teresė pagaliau galėjo išvykti į Avilą. Aistros nurimo pačiu laiku: steigėjai verkiant reikėjo grįžti į Įsikūnijimo vienuolyną, kur vos už savaitės baigėsi jos kaip priorės trejų metų kadencija. Teresė atsiduso su palengvėjimu: „Iš mūsų Viešpaties malonės viskas baigėsi taip gerai, kad neliko jokio kivirčo. Tebus Jo vardas palaimintas visais laikais, nes tiek malonių man visuomet teikė, ir tegarbins Jį visi kūriniai, amen“ (F 21, 11).

9.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Teresė tik pora žodžių užsimena apie trejų metų spragą, žiojinčią tarp Albos ir Segovijos vienuolynų steigimų, tačiau nuobodžiauti jai tikrai neteko. Tuo metu ji, provincijolo paliepta, kaip jau minėta, tapo Įsikūnijimo vienuolyno Aviloje priore, nors seserys tam labai priešinosi. Jos bijojo, kad reformuotoja sugriežtins jų vienuolyno tvarką, versdama vaikščioti basas ir pasninkauti, todėl jai ateinant net užrėmė duris, o kai Teresė su provincijolu slapčia įslinko pro bažnyčią, ją įžeidinėjo bjauriausiais žodžiais. Be to, kol Teresė siekė suimti į rankas pusantrą šimto savo senojo vienuolyno seserų, Pastranoje vis didėjo įtampa tarp basųjų karmeličių ir princesės-našlės. Seseris reikėjo verkiant iškeldinti, ir Teresės akys nukrypo į Segoviją, kur ji iškeliavo su penkiomis vienuolėmis ir dviem broliais (vyko ir Kryžiaus Jonas, tuo metu ėjęs Įsikūnijimo vienuolyno nuodėmklausio pareigas). Vilkstinę pirmąkart lydėjo ir septyniolikmetis Teresės seserėnas Gonsalas.

Greičiausiai Teresė jau buvo girdėjusi apie gaižų bažnytinio teismo valdytojo būdą, tad nenustebo, kai tas įsiveržė į naująją bažnyčią. Pabūgę jo šauksmų išsilakstė net gatvėje antrųjų Mišių laukę žmonės, o kapelionas Chulijanas prisipažino narsiai pasislėpęs už kopėčių. Dėl valdytojo uolumo Teresės vienuolyno atidarymo dieną buvo paaukotos net ketverios Mišios: pirmąsias paaukojo tėvas Chulijanas, oficialiai įsteigdamas vienuolyną, antrąsias – Kryžiaus Jonas, trečiąsias – Katedros kapitulos vyresnysis Oroskas (*Juan de Orrozco y Covarrubias*), užsukęs pasmalsauti, o viduje pajutęs didžiulį pamaldumą ir paprašęs leisti aukoti Mišias, ir galiausiai valdytojo atvestasis kunigas, kuris paaukojo ketvirtąsias, kad būtų sunaudotos pašventintos ostijos ir vienuolės liktų be Švč. Sakramento.

Segovijos globėjos Fuensislos Mergelės Marijos šventovė

Segovijos pilis – ispaniškos Trastamarų dinastijos būstinė

Segovijos akvedukas – vienintelis pilnai išlikęs senovės romėnų civilinės inžinerijos statinys Europoje

Nepraėjus nė mėnesiui nuo įsteigimo Teresė nusiuntė bajorą Gaitaną (*Antonio Gaitán*) ir kape-lioną Chulijaną Pastranon išvežti vienuoles slapta nuo galingiausios (ir kerštingiausios) to meto damos. Pastranos priorė net pašoko iš džiaugsmo, išgirdusi, kad artėja galas jos vargams. Ji slapta nusamdė penkis vežimus, liepė vienuolėms susikrauti menką mantą, išvakarėse per Mišias sunaudojo pašventintas ostijas, pridavė notarui iš princesės gautas dovanas ir vidurnaktį visos vorele pajudėjo prie toliau paliktų vežimų. Nors labai skubėjo,

princesės valdas pabėgėliai paliko tik po dviejų valandų. Tačiau jų dar laukė perkėla per patvinusią pavasario upę ir pavojinga klaidi Gvadaramos kalnų perėja. Važiuodama per Madridą penkių dengtų vežimų vilkstinė sukėlė didžiulį smalsumą: praeiviai sekė iš paskos ir klausinėjo, ką čia veža, o Pastranos priorė jiems atsakė, kad pelenus. Smalsiausieji, spėję įžiūrėti vienuolių abitų spalvą, tuoj apskelbė, kad čia inkvizicija, areštavusi vienuoles, veža jas deginti į Toledą. Pagaliau, po penkių dienų kelionės, trylika Pastranos basųjų karmeličių įvažiavo į Segoviją balandžio 7 d. – Didįjį trečiadienį prieš Velykas. Nedidelis nuomotas namelis braškėjo per visas siūles: jame susispaudė 22 vienuolės, tad reikėjo skubėti pirkti nuosavą namą ir išsiųsti dalį seserų į kitas bendruomenes.

Tuo metu segovijiečiai, matydami tokį vienuolių antplūdį, ėmė dar labiau žavėtis Teresės Karmeliu ir dosniau nešti aukas. Daug merginų ir moterų iš gerų šeimų prašėsi priimamos į vienuolyną, o viena kandidatė net įkalbėjo vyrą, kad stotų į pranciškonus: tuomet ir ji jau galėjo eiti pas karmelites. Tai buvusi labai graži ir iškilni 46-erių metų ponis, kurios Teresė iš pradžių nenorėjo priimti, bet pakeitė nuomonę, išgirdusi iš Dievo: „Imk, kas tau duodama.“

Tačiau pirmosios į Segovijos Karmelį įstojo Teresės pagalbininkės – 45-erių Ana de Chimena (*Ana de Ximena*) ir 23-erį jos duktė Marija (*María de Bracamonte*). Mergina buvo labai graži, bet taip pasiligojusi, kad, atrodė, net nesulaukų įžadų, todėl prieš stojant motina jai liepė melsti Dievą sveikatos, kad atlaikytų atšiaurų karmeličių gyvenimą. Regis, maldos buvo išklaustytos: nepaisant vienuolyno disciplinos ir atgailos praktikų, Marija buvo sveikesnė nei bet kada anksčiau. Šios Segovijos didikės atsinešė 2240 dukatų kraitį,

Basųjų karmeličių vienuolynas Segovijoje

Namais „aplipusi“ Segovijos siena: po jos pastatymo segovijiečiams niekuomet neteko patirti rimtos apgulties

Senasis žydų kvartalas Segovijoje prasideda tuoj už Šv. Andriejaus vartų

tad jau buvo galima galvoti ir apie nuosavus namus. Be to, kaip tik pinigais pavyko užgesinti steigimo priešininkų įkarštį: perkamas namas buvo praskolintas Katedros kapitulai, ir jos nariai net du mėnesius posėdžiavo niekaip nenuspręsdami, ką daryti su skola. Teresei net išsprūdo nekantrumo šūksnis: „Jau kiek prikankino mus tie kanauninkai, teatleidžia jiems Dievas“³⁷. Galiausiai seserys tiesiog sumokėjo jiems reikalaujamus šešis šimtus dukatų. Panašiai pavyko nuraminti ir kaimynystėje gyvenusius mercedarus, kurie net buvo atėję su laužtuvais versti karmeličių namų durų, nors neturėjo tam teisės. Anot liudininkų, Teresė mažliai ištarė, kad su šitais reikės skaitytis... bei atsiskaityti. Ir liepė seserims dar kartą pasitelkti skambančiųjų argumentą.

Segovijiečiai gerai išmanė pinigų kalbą: Teresės laikais miestas net turėjo savo prekinį ženklą – antspaudą, kuriuo žymėdavo savo garsiuosius daugianyčius audinius. Jame kirtosi svarbiausi klajojančių avių augintojų keliai, o vietiniai gyventojai eksportavo audinius į visą Ispaniją. XVI a. čia gyveno 27 tūkst. žmonių, šurmuliavo gausus žydų kvartalas, nes čia jie dar kurį laiką galėjo pasislėpti nuo kituose miestuose išplieskusio priešiško. Keistas dalykas: juk kaip tik šio miesto dominikonų vienuolynui vadovavo liūdnam išgarsėjęs Tomas de Torkemada (*Tomás de Torquemada*), inkvizicijos įkūrėjas.

Vis dėlto netrukus Segovijai turėjo ateiti sunkūs laikai: sumažėjus vilnos audinių paklausai XVII a. pabaigoje joje buvo likę tik trečdalis gyventojų (8 tūkstančiai). Nors valdžia bandė atgaivinti šią pramonę, o vėliau Segovijoje įkūrė Karališkąją artilerijos akademiją, miestas neatsigavo iki pat XX a. Palei upę Eresmą (*Eresma*) iki mūsų dienų išliko kelių vandens malūnų liekanos: jų ratai suko net tik girnas, bet ir garsiųjų Segovijos audimo staklių turbinas.

Paslaptiniausia Segovijos, o gal ir visos Ispanijos vieta – Tikrojo Kryžiaus bažnyčia prie Segovijos

Dabar jie paversti gyvenamaisiais namais, o paupio kelias tapo mėgstamiausia segovijiečių pasivaikščiojimo vieta.

Saulės išdegintoje Ispanijos vidurio plynaukštėje Segovija su savo ūksmingais sodais ir miškais atrodo lyg rojus. Ji glaudžiasi dviejų kilometrų aukščio Penjalaros (*Peñalara*) kalno šešėlyje. Per ją vedė svarbus romėnų kelias, kuriuo iki šiol galima paėjėti kalnuose; apie romėnų meistriškumą liudija ir titaniškas akvedukas. Vėliau juos išstūmę vestgotai ant aukštos uolos tarp dviejų upių pasistatė įtvirtintą gyvenvietę, bet turėjo bėgti nuo musulmonų. Pasitraukė kone visi apylinkės gyventojai. Tik po to, kai karalius krikščionis 1085 m. užėmė gerokai piečiau esantį Toledą ir užtikrino taiką, į paliktą gyvenvietę iš šiaurės pradėjo kraustyti krikščionys. O karaliai netrukus pavertė šį kampelį mėgstamiausia poilsio ir medžioklių vieta. Įtvirtintoje Segovijos pilyje buvo saugomas jų išdas, bet gyventi karaliai labiau mėgo paupio dvare-

Ispanijos centro plynaukštė, prasidedanti tuoj į šiaurę nuo derlingų Eresmos upės pakrančių. Vaizdas iš Segovijos pilies bokšto. Apačioje – Tikrojo Kryžiaus bažnyčia, kiek toliau kairėje – Šv. Kryžiaus Jono basijų karmelitų vienuolynas ir Fuensislos Mergelės Marijos šventovė

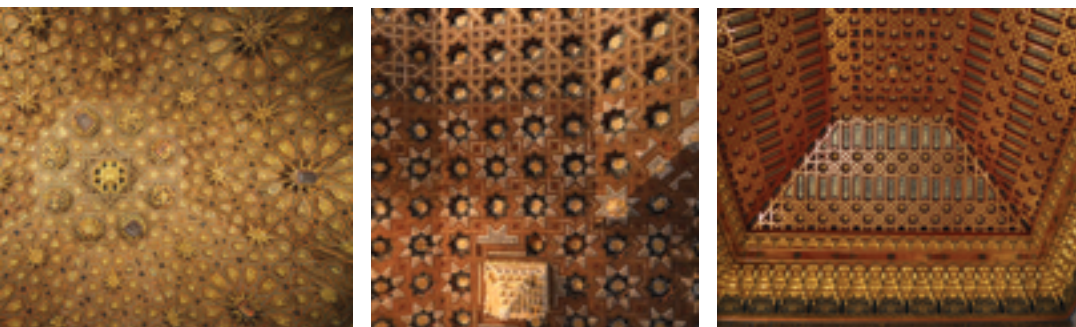
liuose. Tiesa, šie vasarnamiai puošnumu nenusileido kalifų rūmams: apie tai liudija Karališkasis Šv. Antano vienuolynas, įrengtas tokio paviljono pastate. Segovijos apylinkėse išliko dar du „Versaliai“: seniausias – Valsainas – beveik visiškai sunyko, tačiau XVIII a. pastatytas San Ildefonso dvaras (*La Granja de San Ildefonso*) pritraukia daugybę lankytojų puošniais fontanais, paaukuotomis statulomis ir išmoningais parkais.

Fuensislos vartai pasitinka vykstančius į Segoviją palei linksmą Eresmos upę

9.3 Mintys

„O Jėzau, koks vargas yra grumtis su daugybe nuomonių! Kai jau atrodė, kad viskas baigėsi, prasidėdavo iš naujo, nes neužteko duoti jiems, ko prašė, tuoj atsirasdavo kita kliūtis“ (F 21, 9). Segovijoje daugumą kliūčių nugalėti padėjo pinigai. Iš pirklių giminės kilusi Teresė puikiai mokėjo juos skaičiuoti, suktis painioje to meto paskolų ir pirkimo sutarčių sistemoje. Nors pati Konstitucijose įrašė punktą, draudžiantį seserims derėtis, mokėjo priversti pardavėjus nuleisti kainą. Pavyzdžiui, Burgose nuėjo apžiūrėti iš karto dviejų namų, kad pardavėjai, pabūgę konkurencijos, neušsiprašytų per daug. Pati vaikščiojo su tokiu nutriušusiu užlopytu abitu, kad jauna jos dukterėčia net gėdijosi eiti su ja pas Albos kunigaikštienę, tačiau leido karališkas sumas brangiam ir nepatikimam paštui, ir jai nedrebėjo ranka, kai reikėdavo pakloti ant stalo didžiules sumas: šešis šimtus dukatų Segovijos katedros kapitulai ar dvylika tūkstančių perkant namus Toledė (atitinkamai 2 ir 43 kg aukso). Tokiu būdu per pinigus materializuojasi žmogaus nuostata: sutikdamas užmokėti jis parodo, kad perkamas dalykas jam reikalingas. Taip Toledo pirklys „įvertino“ basųjų karmelitų paslaugą (melstis už jo sielą), o Teresė – gerus namus bendruomenei, kad seserims netrūktų erdvės ir gražaus vaizdo pro langą (nes klauzūra joms draudė palikti vienuolyno teritoriją). Kruopščiausi Teresės biografai – tėvai O. Steginkas (*Steggink*) ir Dievo Motinos Efrenas (*Efren de la Madre de Dios OCD*) – stebisi, kad „ji leido pinigus kaip karalienė, ir visuomet jai likdavo vos keli pinigėliai“³⁸.

Kukliai gyvenančioms Šv. Antano vienuolyno pranciškonėms gausiai paaukuotos koplyčios lubos simbolizavo dangų, skatindamos atitraukti akis nuo žemės dulkių. Segovija

Kesoninės paaukuotos Šv. Antano vienuolyno lubos. Segovija

Paaukuotos Segovijos pilies lubos turėjo politinę paskirtį: padėdavo ispanų karaliams priblokšti užsienio pasiuntinius, kurie išvykdavo įsitikinę, kad visoje Europoje nėra turtingesnio ir galingesnio dvaro

Taip ir psichoterapeutas A. Alekseičikas pasitelkia pinigų grupės terapijoje, kad išreikštų neapčiuopiamus dvasinius dalykus. „Štai per vieną seminarą moteris sako kitai, kad yra labai dėkinga. Iš karto klausiu: „Kaip galite išreikšti šį dėkingumą?“ Ji susimąsto ir atsako, kad nežino. Vėl klausiu: „Kiek žinau, mergina, kuri jums padėjo, dabar labai stokoja pinigų, gal galite jai duoti bent 50 litų?“ Moteris dar labiau sutrinka ir atsako, kad neturi pinigų. „O gal galite pasiskolinti?“ – „Aš neįpratusi skolintis ir nenoriu.“ – „Žinote, aš galiu jums duoti pinigų, kuriuos atiduotumėte tai merginai, jei nuvalysite man batus.“ – „Aš nesizėminsiu.“ – „Jūs tai darytumėte dėl kito žmogaus. Kitaip negalėsiu patikėti, kad jūs iš tiesų esate dėkinga.“ Matau, kad moteris suirzo. Regis, prieš keletą akimirų buvo laiminga ir patenkinta. (...) Pasakyti kitam žmogui, kad esi dėkingas – tuščia, jei nesugebi to išreikšti čia ir dabar. Mes pernelyg esame įpratę gyvenimą pripildyti tuščių žodžių.“³⁹

Dėl to, kad brangenybės mums tokios svarbios, Teresei jos padėjo atskleisti dvasinių dalykų vertingumą: žmogaus siela jai yra nuostabi pilis visa iš skaidriausio deimanto (1M 1, 1), o Dievo išmintis yra gryniausias auksas (4M 2, 6), auksinėje dėžutėje užrakintas puikiausias brangakmenis (6M 9, 2) ypač jei palyginsime ją su mūsų pačių išmanymu ir darbais, kurie yra tik variniai jau iš apyvartos išėję skatikėliai⁴⁰. Ir pasitelkdama biblinį įvaizdį pabrėžia, kad dvasinio tobulėjimo keliu einančio žmogaus siela turi būti išgryninta kaip aukščiausio grynumo auksas juvelyro tiglyje (V 20, 16).

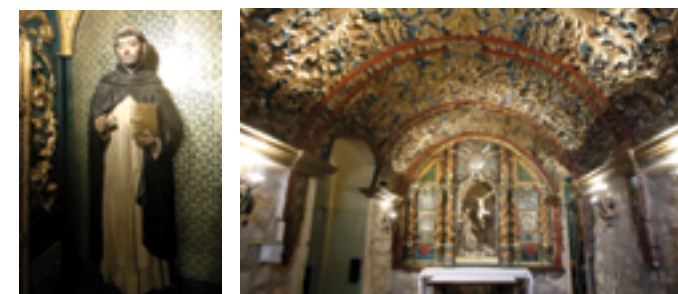
Gamtiniai Teresės ekstazių paaiškinimai

Gydytojai nuo senų laikų bando rasti fiziologinį Teresės aprašytų antgaminių patirčių paaiškinimą ir dažniausiai kalba apie vadinamąją Dostojevskio epilepsiją. Anot neurologų, priepuolių metu tokie ligoniai jaučia džiaugsmą, palaimą, visuotinę harmoniją, anapusišybę... Jei taip, 1537 m. Teresė patyrė ypatingai stiprų epilepsijos priepuolį, pasibaigusį koma, o vėlesnės ekstazės buvo lengvesnis tos pačios ligos aidas. Net ir priėmus šį paaiškinimą, lieka neatsakyti du esminiai klausimai: ar antgamtinės Teresės patirtys buvo tik ligos sukeltos haliucinacijos, ar liga ją tiesiog padarė jautresnę anapusišybei? Juk ekstazės prasidėjo ne išgyvenant sunkiausią ligos priepuolį, bet kai nuo jo praėjo dvidešimt metų ir Teresė jau buvo atsigavusi. Ir antras klausimas: ji sirgo ne tik epilepsija, bet ir daugybe kitų ligų, paprastai ligonius įstumiančių į gilią depresiją, kaip nutiko šiai epilepsijos formai vardą davusiam Dostojevskiiui. Kaip pavyko Teresei šias patirtis paversti didžiausio džiaugsmo, optimizmo ir energijos šaltiniu?

Liga galima paaiškinti dvasinius, taigi, bent iš dalies su kūnu susijusius reiškinius, tačiau ne išorinius fizinius. Jų Segovijos seserys paliudijo ne vieną, nors pati Teresė ten būdama visą laiką skundėsi

dvasine sausra. Kartą priėmusi Komuniją ji neteko sąmonės, ir niekaip nepavyko jos atgaivinti. Vėliau karmelitės sužinojo, kad tą dieną ir valandą Salamankoje psichiškai nesveika sesuo Angelų Izabelė, kuri jau aštuonis mėnesius nesikėlė iš lovos, blaškėsi draskoma didžiausių baimių. Bet po Mišių grįžusios seserys ją rado spindinčią didžiausia ramybe. Ji kartojo, kad jau šiandien paliks šią tremtį, o kamantinėjama, iš kur tai žino, atsakė, kad jai tą pasakė pati Teresė, esą, atėjusi jos aplankyti, apkabinusi ir paguodusi, liepdama nebijoti. Sesuo tikrai paryčiais mirė, o priorė parašė Segovijos seserims apie šį įvykį. Segovijietės tuoj paklausė Teresę, ar kūnui esant be sąmonės ji lankiusi Angelų Izabelę, bet ši tik sumojavo rankomis: „Eikite sau, kokių dalykų prisigalvojate, keistuolės“⁴¹ (tačiau fakto nepaneigė). Netrukus tuo patikėjo ir salamankietės,

gavusios Teresės laišką su paminėtais dviem dalykais, kuriuos būtų galėjusi sužinoti tik apsilankiusi Salamankos vienuolyne. Teresės ekstazės būdavo tokios gilios, kad ji sustingdavo lyg pagalyt. Viena Segovijos naujokė prisipažino pabandžiusi įbesti jai smeigtuku: ištryško kraujas, bet Teresė nesureagavo, tik jau atsipeikėjusi paprašė priorės pažiūrėti, kodėl jai peršti petį. Kitą kartą, dar prieš paskambinant maldai, Teresė įėjo į koplyčią ir atsiklaupė melstis. Su varpeliu laukianti naujokė staiga pastebėjo, kad šventosios kūnas atsiplėšė nuo žemės ir pradėjo lengvai drebėti. Netikėdama savo akimis mergina perbraukė ranka po Teresės kojomis, įsitikindama, kad ši tikrai kybo ore, ir... iš siaubo pravirko. Po kurio laiko Teresė nusileido ant grindų, pastovėjo, atsipeikėjo, pažvelgė į naujokę ir ją užkalbino nuramindama.

Šioje požeminėje Šv. Dominyko vienuolyno koplyčioje, vadinamoje Šventojo ola, Teresė patyrė įspūdingą viziją: ilgai kalbėjosi su pačiu šv. Dominyku, kurio įkurto ordino broliai tiek daug padėjo šventajai. Segovija

Kiek Teresės įsteigtų Karmelių turėjo pajamas?

Nors iš pradžių Teresė apsisprendė steigti tik neturto vienuolynus, tokių įsteigė devynis iš septyniolikos. Jie įsteigti didžiuosiuose karalystės miestuose: Aviloje, Medinoje del Kampe, Valjadolide, Tolede, Salamankoje, Segovijoje, Sevilijoje, Palensijoje ir Sorijoje. Mažesniuose miesteliuose teko priimti turtuolių siūlomas nustatyto dydžio pajamas, nes be jų tie vienuolynai tiesiog nebūtų galėję atsirasti. Pirmą kartą ši dilema Teresei iškilo jau steigiant trečiąjį vienuolyną draugės donjos Luisos valdose Malagone. Savo laikyseną ji paaiškina taip: „Visuomet

Vienuolių taupumas: fontano dubeniu paverstas senas (XV a.) varpas Šv. Antano pranciškonų vienuolyno kieme. Segovija

stengiausi, kad vienuolynai, kuriuos steigiau su pajamomis,

jas turėtų pakankamai [dideles], kad vienuolėms nereikėtų prašinėti iš giminių ir kitų, o maistą, drabužius ir viską, ko reikia, joms duotų namai, ir kad ligonės būtų labai gerai gydomos; juk jei joms trūksta būtiniausių dalykų, dėl to kyla daug sunkumų. Tačiau kai turiu steigti pajamas – ir dar menkas – turintį vienuolyną, man atrodo, kad visko trūksta ir kad geriau tokių visai nesteigti. Ir priešingai, man niekuomet nepritrūksta noro ir pasitikėjimo, nors reikėtų steigti daugybę neturto vienuolynų be pajamų, nes esu tikra, kad Dievas joms duos, kas reikalinga.“ (F 20, 13).

XVI a. Ispanijos pinigai

Teresei, turėjusiai prižiūrėti septyniolikos vienuolynų buhalteriją, labai pasisekė: Ispanija buvo vienintelė Europos šalis, kur

Skrynias pinigams laikyti su neįtikėtinais įmantriu užraktu (XV a.). Salamankos universiteto muziejus

pinigų sistema buvo suvienodinta. Karaliai Katalikai tą padarė dar prieš Teresei gimstant, XV a. pabaigoje. Populiariausias pinigas vadinosi maravedis ir sukosi apyvartoje nuo XII iki XIX a. Atkariavimo laikais jis net galiojo tiek krikščionių, tiek ir musulmonų karalystėse, pasidalinusiose Iberijos pusiasalį. Karalių Katalikų pinigų reforma nustatė, kad maravedis bus varinis pinigas, nors egzistavo ir pusės maravedžio moneta, vadinama „blanka“ (*blanca*), ne kartą minima dažnai „nė blankos (skatiko)“

neturėjusios Teresės raštuose. Žinoma, reformai nepaklusio reali perkamoji pinigų galia. Teresei pradėjus steigti vienuolynus 1562 m. specialistas amatininkas (patyręs mūrininkas, stalius...) uždirbdavo apie 150 maravedžių per dieną, o kilogramas duonos kainavo 7, litras vyno – 28, litras aliejaus – 43 maravedžius. Medinos del Kampo bendruomenės basosios karmelitės verpdamos užsidirbdavo apie 350–400 maravedžių per mėnesį. Tai 1571 m. sąskaitų knygoje įrašė pati Teresė,

du mėnesius buvusi priore. Mėnesio išlaidos siekė dešimt tūkstančių maravedžių, jei nebuvo netikėtumų: kelionių, ligų, remontų... Trūkstantį padengdavo žmonių sunėtos aukos. Tų metų rugsėjį vietos pirklys Chuanas de Medina seserims dovenojo net dvidešimt dukatų, tai yra auksinių. Kiekvienas jų buvo vertas 375 maravedžių, nors dabar jų perkamoji galia būtų nepalyginamai didesnė:

juk dukatas svėrė net 3,6 g, beveik 24 karatų, aukso. Dar karalystėje buvo naudojami ir 34 maravedžių vertės sidabriniai realai. Brangiausias Teresės pirkinys buvo vienuolyno pastatas Tolede, atsiėjęs dvylika tūkstančių dukatų, taigi, daugiau nei 43 kilogramus aukso, o jos brolis Lorensas Sevilijoje nupirko vienuolynui namą už 6 tūkst. dukatų. Teresė savo kailiu patyrė ir didelės infliacijos

„džiaugsmus“: 1515 m., kai ji gimė, profesionalus amatininkas per dieną uždirbdavo 80 maravedžių, o jos mirties metais, 1582 m., – 204; juodadarbio užmokestis pakilo nuo 34 iki 102 maravedžių. Paradoksalu, bet dėl šios priežasties geriau vertėsi tie jos įsteigti vienuolynai, kurie gyveno iš žmonių auksų, o ne tie, kurie steigiant buvo kokio nors didiko aprūpinti tvirtai nustatytos sumos pajamomis.

Tomas de Torkemada (Tomás de Torquemada)

Galbus, bet niekam nežinomas dominikonas įėjo į pasaulio istoriją kaip garsiausias inkvizitorius. Jau 1452 m. būdamas vos 34-erių, jis buvo išrinktas Segovijos dominikonų vienuolyno prioru. Šiame mieste 1474 m. Kastilijos karaliene karūnuota Elžbieta Katalikė mokytumui ir dora garsėjusį dominikoną paprašė tapti

Pagrindinis Šv. Dominyko vienuolyno įėjimas. Segovija

trečiuoju karališkosios poros nuodėmklausiu. Netrukus (1477 m.) karaliai nusprendė suvienyti visą Ispaniją religijos pagrindu, o tam reikėjo į tiesos kelią sugrąžinti tikėjimo vienvei grėsmę keliančius neištikimus atsivertėlius žydus. Karaliai Katalikai paprašė popiežių įsteigti Inkvizicijos tribunolą, ir jau kitais metais Sikstas IV išpildė prašymą išleisdamas atitinkamą bulę. Pirmieji šeši netikri atsivertėliai Sevilijoje buvo sudeginti 1481 m., tačiau idėją pasiūliusiam dominikonui Alonsui de Ochedai (*Alonso de Ojeda*) nesisekė tvarkytis su darbu. Karalių akys nukrypo į organizacinius sugebėjimus garsėjusį Segovijos dominikonų priorą Torkemadą, ir 1483 m. pats popiežius jį paskyrė Vyriausiuoju inkvizitoriumi. Po dešimties metų, kurie laikomi žiauriausiais inkvizicijos istori-

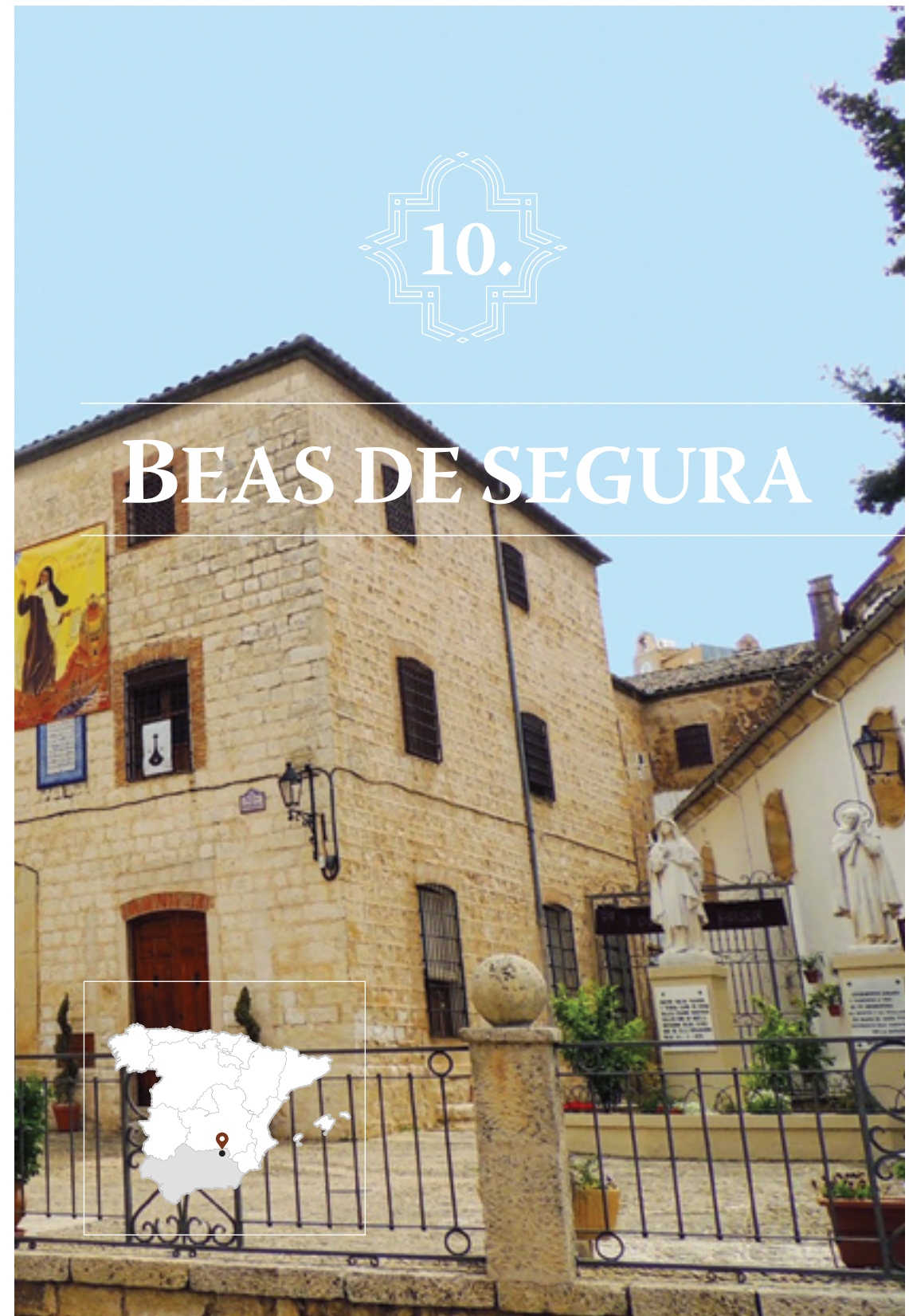

Dominikonai – „Dievo šunys“ – laiko pagavę grobuones lapės (erezijas); taip saugojo Bažnyčią (Dievo vynuogyną) vyriausiuoju inkvizitoriumi paskirtas šio vienuolyno prioras Torkemada

joje, Torkemada pasitraukė į Šv. Tomo vienuolyną Aviloje (beje, pastatyta už konfiskuotą žydų turtą La Guardijos vaiko kankinio byloje), kur 1498 m. jis mirė sulaukęs 77 metų. Apie Torkemados gyvenimą beveik neišliko žinių, bet jo vardas tapo fanatiško religinio persekiojimo simboliu, o savo romane „Broliai Karamazovai“ Dostojevskis jį įamžino kaip Didįjį inkvizitorių.

Beas de Seguros basųjų karmelčičių vienuolynas ir bažnyčia. Nuotr. iš Turizmo informacijos svetainės internete

ŽMOGIŠKOSIOS PRIEŽASTYS: *kai žingsniai nuveda ne ten, kur ketinta eiti*

10.1 Steigėjos pasakojimas

Sukoręs pusę tūkstančio kilometrų pažliugusiais žiemos keliais iki Salamankos Teresė pasiekė nuošalaus Andalūzijos miestelio pasiuntinys. Tiesa, net jis pats nežinojo, kad painioje XVI a. Ispanijos administracinėje sistemoje jo gimtinė priklausė Andalūzijai. Juo labiau to nežinojo Teresė, kitaip būtų iškart atsisakiusi steigti, nes Ordino generolas jai buvo davęs leidimą steigti tik Kastilijoje. Be to, ji, kaip ir visi ano meto kastilai, nepasitikėjo pietiečiais.

Laiškus siuntė turtinga Beas de Seguraso miestelio ponija, klebonas ir „dar keli žmonės, prašydami mane atvykti steigti vienuolyno, nes jau jam turėjo namą, tai nieko daugiau netrūko, tik važiuoti jo įsteigti“ (F 22, 1). Pasiuntinys prikalbėjo daug gerų žodžių apie vietovę (kad ši žemė „yra pasigėrėtina ir malonaus klimato“ (F 22, 2), vėliau pripažino ir pati Teresė), bet kelionė buvo tolimesnė, o ir popiežiaus įgaliotinis Pedras Fernandesas (*Pedro Fernández*) jai buvo minėjęs, kad nenori daugiau vienuolynų (F 22, 2). Tačiau jis atsitiktinai irgi buvo Salamankoje, tad, kad nuramintų savo sąžinę (juk karmelitų generolas buvo liepęs steigti), Teresė nusprendė parodyti įgaliotiniui Beaso gyventojų laiškus, tikėdamasi, kad jis nesutiks. Tačiau jis netikėtai atsakė, kad leidžia steigti, tik... ar sutiks Šv. Jokūbo riterių ordi-

Stačios Beas de Seguros gatvelės ir baltutėliai namų mūrai

Tarp Kasorlos kalnagūbrių įsikūręs Beas de Seguros miestelis.
Nuotr. iš Turizmo informacijos centro svetainės

nas? Beasas priklausė jo jurisdikcijai, ir įgaliotinis kuo puikniausiai žinojo, kad „kitur Ordino sutikimo buvo nesėkmingai prašoma daugybę metų“ (F 22,3).

Nuo 1236 m., kai riteriai atsikraustė iš Šventosios Žemės ginti pasienio zoną su Granados kalifatu, jie Ispanijos pietuose buvo savotiška trečioji valdžia, dar labiau supainiojusi ir be to sudėtingą dvigubą bažnytinės ir civilinės administracijų sistemą. Nors paskutinis kalifas buvo ištremtas 1492 m. (taigi, prieš šešiasdešimt metų), XVI a. riteriai dar tebeturėjo realią valdžią (vėliau liko tik simbolinė). Tačiau ir jie turėjo paklusti karaliui, į kurį kreipėsi vienuolyną norinčios steigti Beaso bajoraitės, o vėliau ir Teresė. Taip, praėjus dvejiems metams nuo pirmojo laiško į Salamanką, Bease atsirado Šv. Išganytojo ir Juozapo vienuolynas, įsteigtas 1575 m. vasario 24 d. prieš apaštalinio įgaliotinio, Šv. Jokūbo riterių ir net pačios Teresės valią.

Tačiau priešistorė yra daug ilgesnė. Viskas prasidėjo prieš gerus trisdešimt metų, kai pati Teresė dar buvo jauna, savo kelio nerandanti vienuolė Įsikūnijimo vienuolyne. Kitame Ispanijos gale, Beas de Segura miestelyje, garbingas bajoras Sandovalis (*Sancho Rodríguez de Sandoval*) be kitų vaikų augino ir

Sandovalių herbas, išlikęs ant jų namų sienos Beas de Seguroje

dvi dukteris – Kataliną ir Mariją. Iki 14 metų Katalina tik linksminosi ir taip pūtėsi, kad „visi tėvo siūlomi jaunikiai jai atrodė per menki“ (F 22, 4). Kartą, ankstyvą rytą sėdėdama viena kambaryje, Katalina galvojo: „Kokiu mažu dalyku pasitenkina mano tėvas: jam gana, kad tik būtų vyriausias sūnus ir titulo paveldėtojas, o aš noriu, kad giminė nuo manęs pačios prasidėtų“ (F 22, 5). Negirdėtas įžūlumas visuomenėje, kur giminės vardas buvo perduodamas tik per vyriškąją liniją! Anot Teresės, Katalina „nenorėjo tekėti, nes jai atrodė žema turėti kažkam paklusti, ir pati nesuvokė, iš kur jai atėjo ši puikybė“ (F 22, 5). Netyčia pakėlus akis į ant sienos kabantį Nukryžiuotąjį Katalina perskaitė užrašą virš jo galvos ir staiga „jai pasirodė, kad į jos sielą įspindo šviesa, leisdama suprasti tiesą, lyg į tamsų kambarį būtų įėjusi saulė“ (F 22, 6). Tai yra: ji suvokė, kokia tuščia jos puikybė palyginus su didžiuliu už ją mirusio Jėzaus pasiaukojimu, ir pajuto savy didžiausią nuolankumą, norą, kad visi pamatytų jos skurdumą bei juo pasipiktintų, troško atgailauti ir patirti kančią, nelaisvę. Tą akimirką virš Katalinos taip subildėjo, lyg visas namas būtų ant jos griuvęs, o kampu ėmė leistis toks garsus ūžimas ir riaumojimas, kad išbudintas tėvas, persigandęs, pusnuogis, traukdamas kardą, įlėkė į kambarį, apibėgo ir gretimus, bet nepamatė jokio įsibrovėlio, tačiau dėl visa ko liepė dukteriai eiti pas motiną. Teresė mano, kad taip daužėsi velnias, išvydęs, kaip iš jo nagų išsprūsta ne viena, bet daug sielų, nes „mūsų Viešpats niekuomet nedaro tokios didelės malonės, nebent ji turi pasiekti daugiau nei tą vieną žmogų“ (F 22, 9).

Nuo to laiko Katalina žinojo, kad jos vieta – vienuolyne, tačiau tėvai apie tai nė girdėti nenorėjo. Užsispyrusi mergina slapta meldėsi ir vis eidavo į tvartą, kur susišlapdydavo veidą ir atsisėdavo saulėje, kad susiraukšlėtų ir atbaidytų įkyrius jaunikius. Ji vilkėjo kukliausią suknelę, dienomis, kaip ir dera, rūpinosi namais (tik nepajėgė prisiversti įsakinėti mergoms), o naktis praleisdavo maldoje

Sandovalių namai, kurių kampu leidosi nelabasis. Beas de Segura

ir nemokėsiškai atgailaudama: kartą visą gavėnią ji ant kūno po drabužiais dėvėjo sunkius grandininius tėvo marškinius. Jau ir ketveriais metais jaunesnė Katalinos sesuo Marija sekė jos pavyzdžiu, pamiršusi taip mėgtas pasaulio pramogas.

Kai Katalinai buvo 26 metai, mirė jos tėvas. Motina palaikė dukteris, ir visos trys ėmėsi gero darbo: savo namuose surinkdavo miestelio mergaites mokyti buities darbų bei skaityti, o drauge jas mokė maldos ir doros. Miestelėnų papročiai ėmė aiškiai gerėti, tačiau „velnias neapsikentė ir paskatino tėvus menkai vertinti veltui gaunamą dukrų mokslą“ (F 22, 12). Be to, Katalina sunkiai susirgo: jau kuris laikas ji to karštai meldė Dievą, nes troško išgyventi nors dalelytę Jėzaus kančios. Pati visą gyvenimą sirgusi, Teresė kruopščiai užrašė ilgą bajoraitės ligų litaniją: aštuonerius metus trukęs karščiavimas, vandenligė, širdies negalavimas, krūties auglys, kurį teko išpjauti, džiova („ji spjaudydavo tokį supuvusį kraują, kad daktarai sakė, jog čia jau plaučiai gabalais eina lauk“ (F 22, 17)), podagra, džiova, o kepenys jai taip degė, kad, tikrąja to žodžio prasme, ant Katalinos pradegdavo marškiniai. Beje, tuo Teresė negalėjo patikėti: „Todėl aš pati pasiklausiau gydytojo apie šias jos ligas, ir jis sakė, kad buvo tiesiog apstulbęs iš nuostabos“ (F 22, 14). O kur dar gydymas, kuris anuomet kartais būdavo blogesnis nei liga: daktarai Katalinai per tą laiką nuleido kraują ne mažiau nei penkis šimtus kartų, dvidešimt kartų pylė druską ant žaizdų, kad „ištrauktų užkratą iš skaudančio šono“, o dezinfekuodami pridegindavo krūties auglio vietą. Per dvejus sunkiausius metus Katalinai net dusyk buvo suteiktas paskutinis patepimas, o kartą ji atrodė taip arti mirties, kad gydytojas net patarė netrukdyti kunigo, esą, vis tiek nespės ateiti.

XVI a. tapytas Pilypo II portretas. Segovijos pilsis

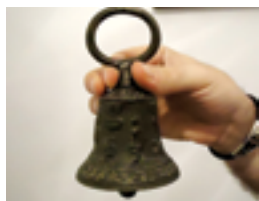
Teresės laiškas Pilypui II, rašytas 1573.06.11. Originalas. Kadiso (Cádiz) basijų karmeličių vienuolynas

Šv. Jokūbas Mauramušis. XVI a. bareljefas Segovijos katedroje

Šiuo raktu pati Teresė užrakindavo vienuolyno duris Beas de Seguroje. Basųjų karmeličių relikvijų salė

Teresės atvežtas varpelis, kuriuo būdavo skambinama maldai. Beas de Segura, basųjų karmeličių relikvijų salė

Net vaduodamasi mirtimi Katalina tebesvajėjo būti vienuole, tačiau miestelyje nebuvo vienuolyno. Mirus motinai bajoraitė paveldėjo pakankamai turto, kad pati tokį įsteigtų, tačiau skersai kelio stėjo ne tik jos sveikata, bet ir Šv. Jokūbo riteriai, kurie nedavė leidimo. Tuo metu Katalina jau žinojo, kad nori steigti basųjų karmeličių vienuolyną. Ant kelio ją užvedė sapnas. Kartą ji pagalvojo, kad norėtų įstoti į vienuolyną, turintį tobuliausią tvarką pasaulyje, ir tą naktį susapnavo, jog eina labai siauru takeliu palei bedugnę. Čia sutiktas basas vienuolis nuvedė Kataliną į namus, nušviestus daugybės žvakių, kurias laikė skraistėmis apsigaubusios vienuolės, o kai mergina „paklausė, kokiam ordinui priklauso, jos nutilo, pakėlė skraistes, ir pasimatė linksmi besišypsantys veidai“ (F 22, 21). Pabudusi Katalina užrašė Regulą ir Konstitucijas, kurias sapne jai parodė vyresnioji, ir kai daug vėliau išdrįso parodyti į Beasą užklydusiam jėzuitui pamokslininkui, šis pasakė, kad tai – Teresės reformuotų vienuolynų įstatai. Katalina tuoj parašė steigėjai į Salamanką, o po dvejų metų, 1575 m. vasario 14 dieną, iš Malagono į 180 km kelionę pajudėjo keturi

dengti mulų traukiami vežimai, lydimi vežikų ir varovų. Jais važiavo Teresė, aštuonios vienuolės, postulantė, o šalia jojo du vienuoliai ir bajoras Gaitanas.

Kalnuose be kelių ir žemėlapių keliautojai pasiklydo ir tik pavėdėti sutikto piemens, pagaliau, po dvejų dienų, atsikapstė iki Gvadalimaro (*Guadalimar*) upės, kur kitame krante jau matėsi Beasas. Nenorėdami daryti lanksto iki Močio tilto (*Puente Mocho*), jie nutarė pasinaudoti brasta. Žiemos lietu ištvindyta upė atrodė pavojinga, tad varovai norėjo pirma saugiai pergabenti vienuoles, raitas ant iškinkytų mulų, tačiau pastaruosius staiga apėmė toks džiaugsmas, kad jie, net nestabtelėję, pasišokinėdami perlėkė upę nespėjus išlaipinti seserų. Kitame krante vilkstinės laukę Beaso miestelėnai tai palaikė ypač geru ženklui ir su iškilmėmis jas nulydėjo į Sandovalių namus. Kai viduje vienuolės pakėlė skraistes, Katalina atpažino, kad tai – tos pačios seserys, kurių besišypsančius veidus ji prieš daug metų buvo mačiusi sapne. O vėliau pamačiusi Skurdo Chuaną, suprato, kad jis ir buvo sapne ją pavėdėjęs vienuoliukas.

Praėjus savaitei Sandovalių nupirktame name buvo įsteigtas Išganytojo ir šv. Juozapo (*Monasterio de San José del Salvador*) vienuolynas, kuriame išsvajotuosius įžadus davė 33 metų Katalina ir 29 metų Marija. Po metų Teresė rašė, kad Katalina tebebuvo „liesa, tačiau jau pakankamai sveika, kad laikytųsi Regulos, gera moteris, kupina džiaugsmo ir didelio nuolankumo“ (F 22, 24). Ji mirė 1586 m., sulaukusi 44 metų ir vienuolyne pragyvenusi 11 metų.

Močio tiltas per beveik išdžiūvusią upę vasarą. Nuotr. iš Turizmo informacijos centro svetainės internete

10.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Naujajame vienuolyne Teresė praleido tik tris mėnesius, nors jų metu išgyveno vienas ryškiausių žemiškųjų patirčių: sutiko mylimiausią draugą ir bendražygį tėvą Cheronimą Grasijaną ir gavo žinią, kad Ebolio princesė, keršydama už Pastranos vienuolių pabėgimą, apskundė inkvizicijai jos knygą „Gyvenimas“. Tad vizitatoriaus įgaliojimus turinčio tėvo Grasijano paliepinui važiuoti steigti į Seviliją, esančią už 340 km, Teresė pakluso sunkia širdimi. Iškeliavo 1575 m. gegužės 18 d., jau prasidėjus vasaros karščiams.

Teresei kėlė nerimą ir tai, kad mažame nuošaliame miestelyje seserims trūks tinkamo dvasinio vadovavimo: artimiausia basųjų karmelitų bendruomenė buvo įsikūrusi net už pusšimčio kilometrų – La Penjueloje (*La Peñuela*). Tačiau priore paskirta Jėzaus Ana sugebėjo atkraustyti juos arčiau: už penkiolikos kilometrų nuo Beaso ji nupirko sklypą ir namus už apvalią 400 dukatų sumą, taigi, beveik pusantro kilogramo aukso, kurį kaip kraitį atsinešė trys ką tik įstojusios turtingos miestelio merginos. La Penjuelos dykynėje jau pakankamai prisibadavę broliai mielai sutiko persikraustyti. Vos įsikūrę pastatė grubaus darbo kryžiaus kelio stotis, tad

Paminklas dviem šventiesiems steigėjams prie Beas de Seguros basųjų karmeličių vienuolyno

Kasorlos gamtos parko vaizdai, užbūrę Šv. Kryžiaus Joną

El Kalvarijos vienuolyno vietą žymi tik išlikęs šaltinis. Beas de Segura

žmonės tuoj pavadino vienuolyną ir vietovę El Kalvarijas (*El Calvario*).

Tai buvo lūžio metai reformuotajai karmelitų šakai: basųjų brolių ir seserų greitai daugėjo, tad ėmė augti įtampa su senuoju „kamienu“. Naujasis popiežiaus nuncijus nepalankiai žiūrėjo į Teresės reformą, uždraudė steigti basųjų karmelitų vienuolynus, o tuos, kurie jau egzistavo, pajungė nereformuotajai šakai, uždraudamas priimti naujokus. Iškiliasi basieji karmelitai imti persekioti, o kai kurie net atsidūrė kalėjime, tarp jų labiausiai nukentėjo Kryžiaus Jonas. Iš Toledo nereformuotųjų karmelitų rūsių jam pavyko pabėgti tik po metų, tuomet jis ir atėjo į nuošalų El Kalvarijos vienuolyną, basųjų karmelitų susirinkime paskirtas laikinu jo prioru. Kai jis 1578 m. pasibeldė į Beaso karmeličių priimamojo duris, anot sesers

Dievo Motinos Fransiskos (*Francisca de la Madre de Dios*), atrodė „lyg negyvėlis, viena oda ir kaulai, ir toks sukrėstas ir nusibaigęs, kad beveik negalėjo kalbėti.“⁴²

Asketiškas gyvenimas El Kalvarijoje su trisdešimčia vienuolių atsispyrėlių Kryžiaus Jonui tapo tikra atgaiva: per čia praleistus metus jis nurimo, sustiprėjo, o dvasinio vadovavimo prašančios Beaso seserys paskatino jį imtis plunksnos. Tarp ūksmingų Seguros kalnų slėnių (1986 m. jie paskelbti Nacionaliniu Ispanijos parku) gimė didžiausias ispanų poetas, vėliau paskelbtas ir šventuoju poetų globėju. Jis rašė apie tamsiąją tikėjimo naktį, kurią visų – regis, net ir Dievo – apleistas išgyveno Toledo kalėjime, o taip pat suplango svarbiausią savo veikalą – „Kopimą į Karmelio kalną“. Pasakojama, kad kelią, vedantį į šį dvasinio tobulumo kalną, jis nupiešė kiekvienai Beaso karmelitei, pridėdamas ir svarbiausius patarimus. Klausytis jų išpažinčių Kryžiaus Jonas paprastai išeidavo iš El Kalvarijos pėsčias ankstų šeštadienio rytą, o grįždavo vėlų sekmadienio vakarą, grožėdamasis nuostabia

Basųjų karmeličių vienuolyno bažnyčia. Beas de Segura

gamtos įvairove, kur stačias plikas uolas ir saulės išdegintus šlaitus keičia ūksmingi slėniai ir tarpekliai, o jų gilumoje pasislėpę čiurlena nesuskaičiuojami upokšniai.

Steigėjos laikais vienuolynas neturėjo savo bažnyčios, tik koplytėlę su Švč. Sakramentu, tad pamokslų seserys klausydavosi stovėdamos už parapijos bažnyčios sienoje aukštai įrengtų pinučių. Laimei, Sandovaliams pasisekė nupirkti vienuolynui prie bažnyčios sienos prisišliejusį namą. Dėl šių pinučių ir kilo pirmasis rimtas konfliktas 1576 m., nors pats vienuolyno įsteigimas, priešingai nei per ankstesnius devynis steigimus buvo įpratusi Teresė, praėjo neįtikėtinais sklandžiai. Beaso miestelio valdytojas Alonsas Montalvas (*Alonso Montalvo*) užsispyrė, kad pinučius reikia užmūryti, o kai seserys nesutiko, jis pasiskundė Riterių ordinų tarybai. Miestiečiai palaikė seseris, nes pinučiai atsivėrė į bažnyčios koplyčią, kurioje buvo palaidoti steigimą finansavusių Katalinos ir Marijos Sandovalių giminaičiai. Populiari Beaso legenda byloja, kad užsispyrėlis Montalvas į tai atsakęs: „Už trijų dienų užsivers šitie pinučiai arba mano akys.“ O praėjus trimis dienoms... netikėtai mirė.

Mūsų dienomis Beas de Segurą supa alyvmedžių marios

Galiausiai seserys laimėjo bylą, ir nors tai atsiėjo nemažai pinigų, pinučiai liko neužmūryti. Praėjus šimtui metų karmelitės įstengė pasistatyti nuosavą bažnyčią, panaudodamos dosnias auksas, gautas iš Madrido, Neapolio ir Indijų, tai yra Amerikos žemyne esančių Ispanijos žemių. Laimei, ją pastatė didelę, nes XIX a. per Napoleono karus sudegus parapijos bažnyčia, karmeličių bažnyčia atliko jos funkciją, kol ana buvo atstatyta 1955 m. Tačiau pačios Beaso karmelitės savo namus turėjo palikti net tris kartus: 1810 m. vienuolyną išplėšė ir apgriovė prancūzai, o vėliau ką tik grįžusias jas išvarė Mendisabalio Bažnyčios turto nusavinimo įsakas, kai 1836 m. vienuolyno pastato likutis buvo paverstas ligonine. Iš senojo vienuolyno per stebuklą išliko tik Teresės celė. Pasakojama, kad praėjus šešiasdešimčiai metų ji pati dar kartą atkūrė savo vienuolyną: pasirodė Madrido karmelitei motinai Pilioriaus Mergelės Chustai (*Madre Justa de la Virgen del Pilar*) ir išgydė senutę nuo sunkios ligos tam, kad ji „atliktų dar vieną tarnystę dėl

Dieviškosios Širdies garbės ir šlovės⁴³. 1899 m. ši bendruomenė atsiuntė į Beasą trečdalį savo turto ir seserų, kurių priore tapo motina Chusta. Vienuolynas baigtas atstatyti tik 1909 m, tačiau vos už 27-erių metų seserys vėl turėjo bėgti: prasidėjo Ispanijos pilietinis karas. Jo metus karmelitės tyliai pragyveno privačiame name, o kai kurias relikvijas (pavyzdžiui, šv. Kryžiaus Jono krėslą) paslėpę išgelbėjo Beaso gyventojai. Vienuolynas atsikūrė karui pasibaigus ir tebegyvuoja iki mūsų dienų.

10.3 Mintys

Beaso vienuolynas atsirado tarsi prieš pačios Teresės, apaštalinio įgaliotinio ir miestelį valdžiusio Šv. Jokūbo riterių ordino valią. Visi trys veikėjai tikėjosi, kad neigiamą atsakymą entuziastingiems Beaso miestiečiams parašys ne jis (ji), bet kitas. Net ir steigimą inicijavusių bajoraičių Sandovalių sveikata, regis, darė šį projektą neįmanomą. O gal atvirkščiai: kaip tik fizinės negalios ir yra ta slapta jėga, kuri priverčia keliautoją žingsniuoti ten, kur jis nenori? (perfrazuojant Jn 21, 18) Keli dešimtmečiai prieš Katalinai sėdantis ankstų rytą pasigrožėti savimi veidrodyje, už 700 km Ispanijos šiaurėje kitas jaunas bajoraitis Injigas Lopesas (*Inigo López*), sužeistas prancūzų per Pamplonos apsiaustį, lėtai gijo tėvų namuose. Laikui prastumti jis paprašė atnešti riterių romanų, tačiau namuose jam surado tik kartūzo Lu-

dolfo iš Saksonijos keturių tomų veikalą „Kristaus gyvenimas“ bei dominikono Džiakomo de Varezės (*Giacomo de Varese*) „Knygą apie šventųjų gyvenimus“. Nuobodžiaujantis ligonis šias knygas perskaitė ir iš peštuko kareivos virto vienuoliu, jėzuitų draugijos steigėju Šv. Ignacu Lojola.

Santūrus basųjų karmeličių vienuolyno fasadas. Beas de Segura

Keraminių plytelių įrašas ant basųjų karmeličių vienuolyno sienos, kuriuo Beas de Seguros miestas džiaugiasi jam tekusia garbe priimti net du didžius mistikus ir poetus – Jėzaus Teresę ir Kryžiaus Joną

Šia prasme „liga – tai saviti kvalifikacijos kėlimo kursai“, – sako psichoterapeutas Aleksandras Alekseičikas. Ir paaiškina: „Liga yra nuostabus gyvenimo mokytojas, nes išmoko ne tik nuolankumo, bet ir kreiptis į kitą, prašant pagalbos, išmoko nebijoti savo silpnumo.“⁴⁴ Taip liga išvadavo iš baimių Jėzaus Teresę ir, užuot priklausčiusi ją prie lovos, pastūmėjo veikti: „Dažniausiai turėdavau labai prastą sveikatą, tačiau aiškiai matydavau, kad Viešpats suteikia man jėgų. Nes kartais man nutikdavo taip, kad eidavo kalba apie kokio nors [vienuolyno] steigimą, o aš būdavau apimta tiekios ligų ir skausmų, kad užliedavo mane sielvartas, nes man atrodė, jog net celėje nepajėgsiu išverti neatsigulusi; tuomet atsigrėždavau į mūsų Viešpatį ir skųsdavausi Jo Didenybei, sakydama, kaip Jis nori, kad daryčiau tai, ko nepajėgiu, bet vėliau, nors ir per vargą, Jo Didenybė suteikdavo jėgų, ir su įkarščiu bei nuovoka, kuriuos man suteikdavo, regis, pamiršdavau apie save“ (F 18, 4).

Palaimintoji anglų mistikė Julijona Noričietė (*Julian of Norwich*) XIV a. keliais šykščiais žodžiais (kaip buvo pratusi) nusakė šio kelio esmę: „antroji dovana, kurios prašiau, buvo kūno negalia <...> tokia mirtina, kad pati galėčiau patikėti mirštanti, ir kad kiekvienas, mane matydamas, galėtų tuo patikėti, nes norėjau, kad man neliktų kūniško ar žemiško gyvenimo vilčių.“⁴⁵ Beviltilška liga gali padėti pagaliau apsispręsti imtis to, kam žmogus iki tol neturėjo nei laiko, nei ryžto, kaip nutiko Beaso bajoraitei Katalinai, kuri po beveik dvidešimties metų abejonių pakilo iš mirties patalo ir ryžtingai išvažiavo į karaliaus rūmus prašyti leidimo vienuolynui. Kaip sakė viena mūsų rašytoja, „sunki liga prilygsta vienuolyno celei. <...> Viskas nuščiuvo, nebėra jokio triukšmo. Aš nebekuriu jokių ateities planų, nė menkiausių puikybės kurstomų scenarijų, nebeužsibrėžiu jokių kūrybinių siekių, išskyrus patį gyvenimą, kurio trokštu bet kokia kaina išplėsti kuo daugiau. Aš nebebijau mirties, man nebereikia slapčia svarstyti, kokia ji bus ir kada ateis. Dažnai pasižiūriu į vadinamuosius *sveikuosius* ir galvoju, kad jie kur kas labiau apsėsti mirties negu aš, nes yra jos įkalinti nežinioje.“⁴⁶

Lūžio taškas: būsimąjį Šv. Ignacą sužeistą parnešama į Lojolą (skulpt. Joan Flotats, 2005)

Karmelio herbu pažymėtas stalelis Teresės celėje Beas de Segura basųjų karmeličių vienuolyne

Pilypas II – Teresės reformos globėjas

Isteigti Bease ir Karavakoje Teresei padėjo karaliaus, apeidamas šiuos miestelius administravusį Šv. Jokūbo riterių ordiną. Nėra patikimų žinių, ar Pilypas II susitiko su Terese, bet jie tikrai apsikeitė keliais laiškais, išlikusiais iki mūsų dienų. Karalius ėmėsi globoti Teresės reformą pirmiausia dėl politinių sumetimų. Jis matė, kad Ispanijai, suvienytai religijos pagrindu, grėšė dar didesnis vidinių kovų pavojus nei kaimyninei Prancūzijai ar Vokietijai, kurias draskė katalikų ir protestantų susidūrimai, prasidėję 1517 m., kai Liuteris prikėlė prie Vitenbergo (*Wittenberg*) bažnyčios durų savo garsiąsias 95 tezes.

Teresei tuo metu buvo tik dveji, bet po pusšimčio metų ji pati tapo viena didžiausių

„Steigimų“ knygos rankraštis, Pilypo II įsakymu saugomas El Eskorialio bibliotekoje (Madridas)

Bažnyčios reformuotojų, tik tai padarė ne išeidama iš jos kaip Liuteris, bet Bažnyčios viduje atverdama erdvę dviem stipriems atsinaujinimo judėjimams. Mat Ispanijoje dvasininkai palaidu gyvenimu piktino tikinčiuosius nė kiek ne mažiau nei kaimyninėse šalyse, ir Pilypas II, neprisiprašydamas popiežiaus energingiau juos sutramdyti, nusprendė pats imtis reformos. Ispanijos karalius turėjo tam teisę, nes iš savo senelių Karalių Katalikų buvo paveldėjęs plačius įgaliojimus Bažnyčios Ispanijoje reikaluose: galėjo skirti ar perkelti vyskopus, persikirstyti vyskupijų pajamas, kištis į bažnytinius tribunolus. Abi administracijos taip susipynė, kad dažnai skundai dėl bažnytinių konfliktų būdavo duodami į civilinius teismus ir atvirksčiai (štai kodėl Avilos miesto taryba galėjo apskųsti karaliui popiežiaus leidimą steigti Teresės vienuolyną). Kai nereformuoti karmelitai ėmė persekioti basuosius brolius, Teresės prašomas Pilypas II panaudojo savo įtaką, kad Ordino generolas Romoje formaliai atskirtų abi šakas, suteikdamas galimybę Teresės bendruomenėms išlikti. Steigėja savo veikaluose ir laiškuose nesiliovė raginti seseris melstis už tiek gero jų vienuolijai padariusį karalių. Pilypas II ir asmeniškai

labai gerbė Teresę: tuoj po šventosios mirties liepė surinkti svarbiausių jos veikalų rankraščius į jo asmeninę biblioteką El Eskorialio karališkuosiuose rūmuose-vienuoelyne, kur jie

Pilypas II (Sofonisba Anguisola, XVI a.: Salvador Martínez Cubells; XX a. atlikta Madrido El Prado muziejuje esančio portreto kopija)

saugomi iki šiol. Ir jiems skyrė ypač garbingą vietą – lentyną, kurioje laikė šv. Augustino ir šv. Jeronimo rankraščius. Pastatydamas Teresę į vieną gretą su Bažnyčios tėvais, Pilypas II keturiais šimtais metų aplenkė Bažnyčią, kuri pripažino Teresę Bažnyčios mokytoja tik 1970 m. Beje, karalius nežinojo, kad iš trijų jo kolekcijos perlų kaip tik Teresės rankraščiai buvo vertingiausi, nes... tik jie ir buvo autentiški.

Mendisabalio įsakas: Bažnyčios turto nusavinimas

XIX a. Ispanijoje, kaip ir kitose Europos šalyse, įvyko kelios „mirusiose rankose“ esančio turto nusavinimo bangos. Taip apibrėžti pastatai ir žemės, per keletą šimtmečių mirusiųjų testamentais palikti daugiausia Katalikų Bažnyčiai ir vienuolijoms. Valstybė vienašališkai konfiskavo tokias nuosavybes,

Chuanas Alvaresas Mendisabalis (Antonio María Esquivel, 1842, muziejus Cason del Buen Retiro, Madridas)

kad jas pardavusi padengtų išleistas paskolos obligacijas. Taip karų su Napoleonu nuskurdinta Ispanija ketino papildyti ištuštėjusį iždą ir drauge sukurti vidutinę smulkių savininkų klasę. Nuo nusavinimų pirmiausia nukentėjo ordinai, neatlikę jokios regimos funkcijos visuomenėje, tai yra nelaiškė mokyklų, ligoninių, prieglaudų. Tad ši politika skaudžiausiai atsiliepė kontempliatyviesiems, tarp jų ir karmelitams bei, kiek mažesniu mastu, karmelitėms (iš Teresės įsteigtų vienuolynų nusavintas tik vienas – Beaso). Bažnyčią labiausiai palietė Chuano Mendisabalio įsakas: šis ministras liberalas 1836–1837 m. organizavo dvi turto nusavinimo bangas. Deja, tokia politinė priemonė nepadėjo ištraukti Ispanijos iš sąstingio ir nesukūrė buržuazijos, nes sudaryti parduodamo turto sąrašus buvo pavesta savivaldybėms.

Buvęs Beas de Seguros teismo įėjimas. Čia buvo priimti nutarimai dėl pastatų nusavinimo

Nenuostabu, kad jų suformuotus didelius pastatų ar žemių paketus galėjo įsigyti tik pakankamai lėšų turintys, jau prieš tai egzistavę oligarchai. Be to, Bažnyčia ekskomunikavo tiek nusavinsius jos klero nuosavybę, tiek ir ją įsigysiančius, tad neatsirado daug norinčių dalyvauti varžytinėse. Kai kuriose regionuose (pavyzdžiui, Andalūzijoje) daug neįkainojamos vertės kultūros vertybių liko be šeiminių ir pamažu sunyko.

Cheronimas Grasijanas (Jeronimo Gracián) – mylimiausias Teresės bendražygis

Pirmasis basųjų karmelitų provincijolas, kurio senelis buvo lenkas, gimė 1545 m. Madride, gausioje karaliaus sekretoriaus-raštininko šeimoje. Tėvui sunkiai sekėsi išmaitinti savo

dvylika vaikų, nes, priešingai nei buvo įprasta, jis nesinaudojo tarnybine padėtimi, bet tenkinosi menku oficialiu atlyginimu. Mokslams nuo mažų dienų gabų Cheronimą jis norėjo leisti studijuoti teisę,

kad paskui padėtų pastatyti ant kojų brolius. Tačiau, anot Teresės, jaunuolis jautė ypatingą pamaldumą Mergelei Marijai ir veržėsi studijuoti teologiją (F 23), tad tėvas jį išleido į Alkalá

de Enareso universitetą. Ten jis gavo kunigo šventimus ir pasiprašė pas jėzuitus, kurie greitai sutiko priimti puikiai išsilavinusį jaunuolį. Čia viena mergina, norinti stoti pas Pastranos karmelites, paprašė Grasijaną ten nuvykti ir ją rekomenduoti. Priorė Šventojo Dominyko Izabelė (*Isabel de Santo Domingo*) tuoj suprato, kiek naudos šis jaunuolis atnešų besikuriančiai vyriškajai Ordino šakai, tad tuoj jam šviesiausiomis spalvomis nupiešė Karmelitų ordiną, o savo vienuolėms liepė kuo karščiausiai melsti Dievą, kad palenktų Grasi-

jano sielą. Seserų maldos buvo išklaudytos: 1572 m. jis įstojo pas Pastranos basuosius karmelitus, o 1573 m. davė įžadus. Netrukus popiežiaus nuncijus paskyrė jį vizitatoriumi į Andalūzijos provinciją, kur Grasijanas 1575 m. Bease asmeniškai susipažino su Terese. Nepaisant didžiulio amžiaus skirtumo (jis buvo perpus jaunesnis už steigėją), jie iškart pajuto vienas kitam pasitikėjimą ir simpatiją. Anot Teresės, tėvas Grasi-janas išsipasakojo jai savo gyvenimą smulkiau nei nuodėmklausiu, o ji, pakeliui į Seviliją sustojusi koplyčioje prie Esichos (*Écija*), pažadėjo Viešpačiui visame kame paklusti tėvui Grasijanui. Steigėjai buvo nelengva ryžtis suvaržyti savo valią paklūstant vienam konkrečiam žmogui, kuris gali ir suklysti. Teresę paskatino regėjimas, kai kartą sėdusi valgyti ji pamatė, kad šalia stovi Jėzus, o Jam iš dešinės – tėvas Grasijanas. „Viešpats paėmė jo dešinę ranką ir manąją, sujungė jas ir man pasakė norintis, kad kol gyvensiu, šitą žmogų paimčiau į Jo vietą, ir reikia, kad tarp mūsų visais klausimais būtų santarvė.“⁴⁷ 1581 m. tėvas Grasijanas tapo pirmuoju reformuoto Karmelitų ordino provincijolu, bet jau 1592 m. (parėjus dešimčiai metų po Teresės mirties) buvo iš jo išvarytas. Tuo metu Ordine viršų ėmė išorinę askezę vertinę broliai, kuriems ausies

Cheronimas Grasijanas (nežinomas XVI a. dailininkas, Sevilijos basųjų karmelitų vienuolynas)

neglostė nuolatiniai tėvo Grasi-jano priminimai, kad jie toli nukrypo nuo steigėjos mokymo. Tremtinys iškeliavo į Romą skūstis popiežiui, bet jo laivas pakliuvo į musulmonų nelaisvę, iš kurios buvo išvaduotas tik po dvejų metų kalėjimo ir kankinimų. Mirė 1614 m. Briuselyje, kur Jėzaus Ana (Lobera) jau buvo įsteigusi Teresės karmelitų bendruomenę. Su ja tėvas Grasijanas 1610 m. išleido Teresės „Steigimus“, neįtrauktus į Ispanijoje Luiso de Leono paruoštą pirmąjį jos raštų rinkinį.

LIBRO
de las
FUNDACIONES
DE LAS HERMANAS DELAS
calzas Carmelitas, que afirman la
Madre Fundadora Teresia
de Jesus.

EN BRUSELAS,
En casa de Roger Velpio, y Huberto Antonio
Impresores unidos, cerca de
Palacio, año de 1610.
Con Privilegio.

Tėvo Grasi-jano rūpesčiu išleistas pirmasis Teresės „Steigimų“ leidimas Briuselyje (1610 m.). Tituliniam puslapiui parinkta Evangelijos scena, kurioje greta Ordino globėjos Mergelės Marijos pavaizduotas ir Šv. Juozapas

Šv. Morkaus bulius

Beaso vietovėje nuo neatmenamų laikų egzistavo paprotys suteikti vienam naminiam gyvuliui – buliui – ypatingą vaidmenį švenčiant šv. Morkaus dieną. Netrukus po Bease vienuolyno steigimo (apie 1583 m.) rašytame kūrinyje *Miscelanea* Šv. Jokūbo riteris Luisas de Sapata (*Luis de Zapata*) pasakojo, kad apaštalo Morkaus, kurį simbolizuoja jautis, šventės išvakarėse būdavo išrenkamas nirčiausias apylinkės bulius, o miestelio valdytojas arba kunigas atjodavo prie jo asiliuku ir imdavo kalbinti: „Morkau, drauge, ateik su manim, siunčia mane šv. Morkus, kad tave pakviesčiau į jo šventę.“ Sako, bulius palikdavo savo pievą ir ramus it ėriukas binzendavo priešais valdytoją iki bažnyčios, į ją įeidavo, o moterys ir vaikai papuošdavo jį gėlių girliandomis. Bulius ramiai išbūdavo šventės išvakarių šv. Mišias, paskui pernaktodavo greta esančioje pievoje, o kitą dieną su

visais parapijiečiais dalyvau-davo procesijoje, kur būdavo nešama šv. Morkaus statula, tačiau po Eucharistijos išlėkdavo kaip patrakęs lauk, atgavęs visą savo nirtumą. Apaštalo bulius buvo taip gerbiamas, kad jam atsi-sakius sekti paskui kviečiantį valdytoją ar kunigą, miestelėnai įtardavo, kad šis greičiausiai yra mirtinoje nuodėmėje, o lyną, kuriuo vesdavo bulių, po šventės supjaustydavo gabalais ir išdalydavo ligoniams kaip vaistą. Tiesa, skeptikai iš gretimų miestelių tvirtindavo, kad prieš šventę Beaso piemenys savo bulių slapčia ilgai ir kantriai dresuodavo, o kartais duodavo ir degtinės trūktelėti, tiksliai apskaičiavę dozę, padėsiančią gyvuliui išlaikyti gerą nuotaiką, kol truks šventės. Dideliam miestelėnui nusivylimui, paprotys buvo uždraustas XIX a. pradžioje, o mūsų dienas pasiekė tik menkas jo atgarsis: šv. Morkaus dieną (balandžio 25 d.) rengiamas bulių bėgimas

Paminklas Šv. Morkaus buliui Bease

miestelio gatvėmis, o prieš tai brolijos varžosi, kuri gražiau išpuoš savo pristatytą bulių; ypač aukštai vertinama brolija, kuriai pavyksta raguočių „įtikinti“ bendradarbiauti, tai yra, kantriai išverti, kol yra dabinamas puošnia gūnia ir varpeliais.

11.

SEVILIJA

VIENATVĖ: kai kelias atitolina nuo savųjų

11.1 Steigėjos pasakojimas

Važiuodama į Seviliją Teresė jau žinojo, kad nepaklūsta Ordino generolui, kuris leido jai steigti tik Kastilijoje, pačiam Dievui, liepusiam imtis išsvajotojo vienuolyno sostinėje Madride, ir net pasipriešina savo sveikai nuovokai, bylojusiai, kad buvo „kitų labai rimtų priežasčių nevažiuoti į Seviliją“ (F 24, 4). Tuo metu Teresės akys dar buvo nukreiptos kitur – į Karavaką, kur stebuklais garsėjo Kryžiaus relikvija. Bease jau surinkusi vienuolių „desantą“ ji tik laukė leidimo steigti. Tačiau tėvas Cheronimas Grasijanas užsispyrė, kad Teresė turi vykti į Seviliją, tikindamas, jog daugybė žmonių ten jo prašė tokio vienuolyno, siūlė namus ir išlaikymą, o labai palankus basiesiems karmelitams arkivyskupas pažadėjo leidimą. Tėvą Grasijaną nuncijus ką tik paskyrė karmelitų vizitatoriumi ne tik Andalūzijoje, bet ir Kastilijoje, tad dabar jis formaliai buvo Teresės vyresnysis (F 24, 3). Ir steigėja pakluso, o vienuolės ir vyresnioji, turėjusios važiuoti į Karavaką, sutiko keliauti į Seviliją.

Sevilijos katedros kupolas

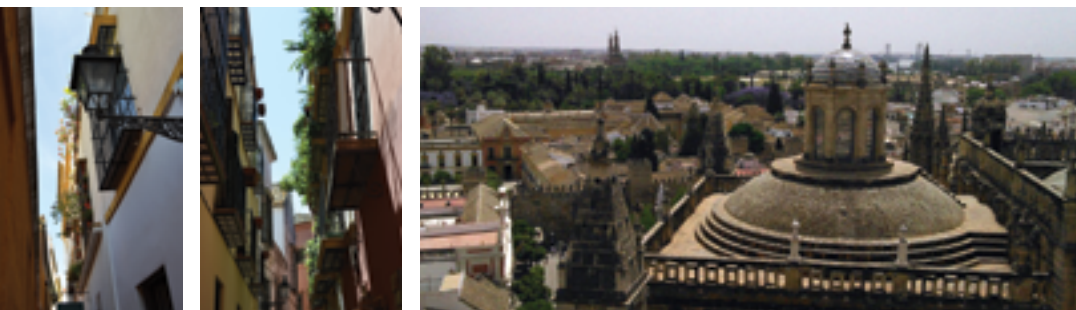
Ši bendruomenė turėjo įsikurti toli, kasti-
lietės akimis žiūrint, svetimame krašte, kur Tere-
sė negalėjo atskubėti joms padėti, tad ji parinko
šešias labiausiai dvasios kovų užgrūdintas bend-
ražyges: „Tai buvo tokios sielos, kad su jomis
būčiau ryžusis eiti net į turkų žemę“ (F 24, 6),
kur anuomet krikščionys pakliūdavo tik kaip be-
laisviai (tais pačiais 1575 m. toks likimas ištiko

Greta Sevilijos katedros turistų laukiantys vežimaičiai

Migelį de Servantesą), o savo noru vykdavo nebent šventieji, pasiryžę su jais apsiukeisti vietomis. Teresė neapsiriko: ji pati daugiau niekuomet nepamatė nei Sevilijos, nei priore paskirtos mylimos Juozapo Marijos, kurios drąsa ir šaltas protas padėjo Sevilijos bendruomenei išvengti didelių bėdų.

Jau pati kelionė virto tikru išbandymu: keliantis keltu per patvinsų Gvadalkivirą (*Guadalquivir*), stipri srovė nutraukė virvę, ir keltas su vienuolių vežimu nuplaukė pasroviui. Laimei, beviltiškas keltininko pastangas iš netolimos pilies pastebėjo tenykštis bajoras ir atsiuntė pagalbos, nors labiausiai padėjo pati upė, užnešusi keltą ant seklumos. Be to, nors buvo tik gegužis, prasidėjo tokie smarkūs karščiai, kad į savo dengtus, saulės prikaitintus vežimus vienuolės lipdavo lyg į skaistykklą. Teresė ėmė taip smarkiai karščiuoti, kad rodėsi neišgyvens: visą dieną praleido pusiau be sąmonės tvankiame vežime, kur net vanduo, kuriuo seserys jai šlakstė veidą, atrodė karštas. Būgštaudami dėl jos gyvybės keliautojai sustojo pakelės užeigoje, tačiau ten vienintelis kambarėlis buvo belangė po pliku stogu, o kai tvankumas priversdavo praverti duris, į vidų veržėsi negailestinga Andalūzijos saulė. Pasak Teresės, „geriau jau būčiau atsigulusi ant grindų, nes vienintelė jų lova

Siaurutės žydų kvartalo gatvelės Sevilijoje

Iš katedros varpinės atsiveria plati panorama; iš čia į apačioje esančias savo pilis žvelgdavo musulmonų laikais miestą valdęs emyras

buvo vietomis tokia aukšta, o kitur tokia žema, kad nežinojau, kaip pasisukti, vis atrodė, lyg guliu ant aštrių akmenų“ (F 24, 8). Tad ji paprašė geriau jau važiuoti toliau, ir jau kitą dieną, per Sekmines, patyrė tokį sukrėtimą, kad, kaip pati sako, jai net karščiavimas praėjo.

Keliauninkai buvo arti Kordobos, tad kapelionas pasiūlė aukoti Mišias anksti rytą nuošalioje priemiesčio bažnyčioje. Deja, jis nežinojo, kad kaip tik ten tądien buvo atlaidai, būriavosi minios žmonių, o norint pravažiuoti tiltu reikėjo miesto valdytojo leidimo. Jis dar miegojo, o smalsuoliai tuo metu grūdosi aplink dengtus vežimus, nors vienuolės buvo stropiai užkaišiusios visus plyšius (F 24, 12). Kai pagaliau, po dviejų valandų, kapelionas grįžo su leidimu, paaiškėjo, kad platūs kastilietiški vežimai netelpa pro tilto vartus, tad teko nupjauti išsikišusias ašis. O kai susirinkusi minia pamatė iš vežimų lipančias septynias vienuoles, apsigaubusias veidus tankiais šydais, su baltais apsiaustais ir virveliniais sandalais, kilo toks šurmulyš „tarsi būtų išleidę jaučius“, – sako Teresė (F 24, 13–14). Laimei, jas ėmėsi ginti nepažįstamas vyras, kuris išstumė iš visų pusių besigrūdančius smalsuolius ir nulydėjo į atokesnę bažnyčios koplyčią, o pats per visas Mišias stovėjo už durų ir saugojo. Teresė pasakoja, kad šis netikėtas geradarys vėliau aplankė Sevilijos brolius basuosius karmelitus ir papasakojo, kad Dievas jam gausiai atlygino už šią mažytę paslaugą: jis netikėtai gavo didelį turtą.

Nenuostabu, kad po tokios kelionės į Sevilijoje tėvo Marijano išnuomotą namą karmelitės sugužėjo lyg į saugiausią uostą. Teresė ėmė rūpintis, kad kuo greičiau būtų paaukotos Mišios, tačiau tėvas Marijanas ėmė išsisukinėti. Pagaliau Teresė iš jo išpešė tiesą: arkivyskupas neleidžia steigti vienuolynų be pajamų. Dar daugiau: per visą savo valdymo laiką jis apskritai nėra leidęs

įsteigti nei vieno moterų vienuolyno, tad gerieji tėvai karmelitai, regis, jo tiesiai ir neprašė leidimo, tik atviliojo steigėją į Seviliją, patyliukais tikėdamiesi, kad jos žavesys suminkštins arkivyskupo širdį. Teresė staiga liko viena – net savieji ją apgavo. Nebuvo nei leidimo steigimui, nei pinigų namui, net išvažiuojantiems mulų varovams turėjo užmokėti ištikimasis Gaitanas, pasiskolinęs pinigų iš seviliečio draugo.

Nors po trijų nežinios dienų arkivyskupas pagaliau leido aukoti Mišias, uždraudė skambinti varpu, tad ne tik kaimynams, bet ir pačioms vienuolėms nepaaiškėjo, ar dabar vienuolynas jau įsteigtas. Teresė troško apsisukti ir išvažiuoti atgal, tačiau matė, kaip kankinasi ją į šitą reikalą įvėlęs tėvas Grasijanas, be to, žmonės vis plačiau kalbėjo apie naująjį vienuolyną. O arkivyskupas vis siuntinėjo raštelius žadėdamas netrukus jas aplankyti. Taip praėjo mėnuo, ir kai jis galiausiai pasibeldė į „pogrindinio Karmelio“ priimamąjį, Teresė nepasidrovėjo tiesiai išrėžti, kaip jis skriaudžia seseris. Ir įvyko stebuklas: „Galčiausiai jis man pasakė, kad daryčiau, ką noriu ir kaip noriu, ir nuo to laiko visuomet mus globojo visuose mūsų reikaluose ir rodė mums malonę“ (F 24, 20). Tačiau vargai nesibaigė: „Kas galėjo numatyti, kad tokiam pinigame mieste kaip Sevilija, kur gyvena tokie turtingi žmonės, atsiras daug mažiau pagalbos steigiant nei visose kitose vietovėse. (...) Kartais net pagaldavau, ar gerai mums turėti vienuolyną tokioje vietoje. Nežinau, ar čia dėl tos žemės klimato, bet visuomet girdėjau, kad ten nelabieji turi daugiau laisvės gundyti, turbūt Dievas jiems leidžia. O čia ir mane taip prispaudė, kad niekuomet gyvenime nesijaučiau tokia silpnadvasė ir baili kaip ten. (...) Supratau: Viešpats atitraukė savo ranką palikdamas mane vieną, kad pamatyčiau, jog visa mano kada nors turėta drąsa buvo ne iš mano prigimties, [bet iš Jo].“ (F 25, 1).

Iki kitų metų gavėnios (taigi, per devynis mėnesius) reikalai nepajudėjo nė per plauką. Gausios entuziastės, anksčiau užtikrinusios tėvą Grasijaną, kad labai nori stoti pas Teresės karmelites nešinos didžiuliais kračiais, dabar dingo lyg į vandenį, pabūgusios spartietišku reformuotos bendruomenės sąlygų. Teresė jau susiruošė išvažiuoti, nes dar niekuomet nesijautė tokia nenaudinga ir bejėgė (F 25, 2). Tarsi tik to ir telaukęs Dievas atsiuntė jai didžiulę dovaną: netikėtai iš Amerikos atplaukė jos brolis Lorensas, kurio ji nebuvo mačiusi

*Krikščionių laivai.
Gobeleno detalė
(XV a.). Pastranos
bažnyčios muziejus*

Basijų karmeličių
bažnyčios fasadas
siaurutėje Sevilijos
senamiesčio gatvelėje

34-erius metus. Jis pasisiūlė seseriai padėti pinigais, o namą joms po daugybės vargų pagaliau surado netikėtai atsiradęs draugas, kunigas Garsi-Alvaresas (*Garcíalvarez*). Jis aplankė karmelites, kai sužinojo, kad išvykus kapelionui jos neturi, kas pas jas aukotų Mišias. Dorasis ganytojas išsipareigojo ateiti jų aukoti kiekvieną dieną, nors gyvena kitame miesto gale.

Ponas Lorensas paklojo už namą šešis tūkstančius dukatų, tačiau po mėnesio Teresė, lydima dviejų vienuolių, į jį įsmuko su didžiausia baime, nes kiekvienas šešėlis joms atrodė lyg puolantis pranciškonas: šalia įsikūrę broliai buvo pakėlę skandalą, siekdami išbaidyti „konkurentes“. Prisiminusi, kaip į kone visus savo įsteigtus vienuolynus ji turėdavo įsliūkinti slapčia lyg

vagilė, Teresė atsidūsta: „Jei jau einant daryti ne kokią blogybę, bet tarnauti Dievui, išgyvenama šitiek baimės, tai kaip turi jaustis tie, kurie imasi darbų prieš Dievą ir artimą? Nežinau, kokį laimėjimą jie iš to gali gauti, ir kokį malonumą randa tokiame prieštaravime.“ (F 25, 8).

Pirkimo sutartyje netyčia įsivėlė klaida, ir nevietiniu turtuoliu nepasitikintys seviliečiai tuoj pasiskundė teisėjui. Taip už gerą darbą Teresės brolis Lorensas kurį laiką net turėjo slapstyti nuošaliame vienuolyne. Tik reikalui išaiškėjus jis pagaliau galėjo pasamdyti mūrininkus, kad įrengtų vienuolyno patalpas, o karmelitės tuo metu gyveno užsidariusios keliuose antro aukšto kambarėliuose. Kaimynai nusprendė, kad čia bus privatus namas, tad neskubėjo nešti aukų. Tą pirmąjį mėnesį seseris nuo bado išgelbėjo vietinių kartūzų prioras, kiekvieną dieną siųsdamas būtiniausių dalykų.

Pagaliam atėjo laikas kopyčioje įkurdinti Švč. Sakramentą. Teresė, pavargusi nuo nesibaigiančių kliūčių, norėjo tą padaryti slapčia, tačiau Garsi-Alvaresas ir kartūzų prioras ją įtikino, kad apie vienuolyno egzistavimą reikia paskelbti kuo plačiau, kad žmonės pradėtų aukoti. Jų paprašytas arkivyskupas liepė pernešti Švč. Sakramentą iš artimiausios parapijos su didžiausiomis iškilėmis 1576 m. gegužės 28 d., taigi, parėjus lygiai metams po pirmųjų „pogrindinių“ Mišių. Į procesiją susirinko galybė žmonių, nes Švenčiausiąją pas karmelites lydėjo visi Sevilijos dvasininkai skambant muzikai ir menestrelių dainoms, o jį nešė pats arkivyskupas. Sutemus buvo suorganizuoti net fejerverkai, nuo kurių užsidegė parakas, ir liepsnos pliūptelėjo iki pat dengtos kiemo arkados, kur plevėsavo puošnios taftos vėliavos. Laimei, niekas nebuvo

sužeistas, o užgesinus ugnį visus apėmė nuostaba: arkų akmuo buvo juodas nuo dūmų, bet spalvotos vėliavos liko liepsnos nepalietos. Vienuolės suklušios ėmė dėkoti Dievui, nes nebūtų įstengusios nusipirkti naujų pašvitų. Dabar Teresė jau galėjo ramiai išvažiuoti.

11.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Sevilijoje Teresė įsteigė vienuolyną priešindamasi ir savo širdžiai, ir sveikam protui. Šis miestas – vienintelis Ispanijos uostamiestis, įsikūręs prie upės, derlingame Gvadalkiviro slėnyje, kuris pakyla vos 6 m virš jūros lygio. Aštuoniasdešimt Seviliją nuo Atlanto skiriančių kilometrų laivai įveikia upe, kuri riboja jų gramzdą (šliuzo gylis yra tik 8,5 m), o tiltas – aukštį. Tačiau XVI a. transatlantiniai ispanų galeonai puikiai tilpdavo po jo 42 m arkomis. Anot legendos, Seviliją įkūrė Heraklis, tačiau iš tiesų pirmąją gyvenvietę vienoje Gvadalkiviro salų įkūrė finikiečiai, pavadindami ją Spal, o tai galėjo reikšti „Baalo sala“. Vėliau romėnų generolas Scipijonas per antrąjį Punų karą 206 m. pr. Kr. čia galutinai sumušė kartaginiečių kariuomenę, o Julijus Cezaris įtvirtino šią gyvenvietę pavadindamas ją Ispalija ir net pripažindamas jos miestiečius Romos piliečiais. Jau III a. čia atvyko krikščionys, nors iš pradžių neišvengta persekiojimų. Taip buvo nukankintos dvi šventosios miesto globėjos – Justina ir Rufina. Jos nusikalto tuo, kad atsisakė garbinti pagonių deivę Astartę. Romėnus išstūmė vestgotai, o šiuos – musulmonai, kurie IX a. pradžioje pavertė Seviliją savo andalūziškosios imperijos sostine. Per tą laiką net du kartus miestą apiplėšė įžulieji vikingai (844 ir 859 m.), o tai, kad dalis jų čia net pasiliko gyventi, liudija žydros kai kurių vietinių andalūzų akys ir lino spalvos plaukai.

Kai 1248 m. miestą atkovojo karalius Fernandas III, jame įsikūrė įtakinga genujiečių kolonija, paversdama Seviliją svarbiu jūrų prekybos centru. Tiesa, 1348 m. miestą nusiaubė juodojo maro epidemija, o 1391 m. ne mažiau giliai žaizdą paliko žydų pogromai. Labiausiai miestas suklestėjo atradus Amerikos žemes,

Kastilijos pilys (isp. castillo), Leono liūtai ir „vartus“ į užjūrio žemes simbolizuojantys Heraklio stulpai (Gibraltaro sąsiauris). Sevilijos pilių sienas dengiančios glazūruotos plytelės

La Chiraldos bokštas, kurio viršūnėje vėtrungė karžygė simbolizuoja krikščionių tikėjimo triumfą

Musulmonų laikus primenantis emyrų pilių parkas tebevilioja ūksmingu šešėliu

Kerincių grožio Sevilijos pilių kiemai. Merginų kiemas

nes Elžbieta I Katalikė Sevilijai suteikė prekybos su naujosiomis žemėmis monopoliją. Tik per šiuos vartus į Ispanijos karalystę galėjo įplaukti pasakiški užjūrio turtais, ir netrukus Sevilija tapo ekonominiu Ispanų imperijos centru. Karaliai Katalikai čia įsteigė Samdymo namus ir Pirklių universitetą, kontroliavusį importuojamus ir eksportuojamus produktus bei brangiuosius metalus. Teresės laikais Sevilija buvo didžiausias Imperijos miestas, kuriame gyveno 150 tūkst. žmonių. Deja, klestėjimas truko neilgai: XVII a. dar viena baisi maro epidemija nusinešė į kapus pusę miesto gyventojų, o vis sklėjantis Gvadalkiviras trukdė įplaukti dideliems laivams. Užjūrio uostas ir institucijos persikėlė į Kadisą (*Cádiz*). Miestas vėl ėmė augti nuo antrosios XIX a. pusės, dideliu postūmiu tam tapo ir čia organizuota 1929 m. Iberoamerikos paroda. Dabar tai – ketvirtas pagal dydį Ispanijos miestas, kurio senamiestis Europoje plotu nusileidžia tik Venecijai ir Genujai. Bet plačiausiai Seviliją išgarsino muzikai: net pusanthro šimto operų pasakoja Sevilijoje vykstančius siužetus, ir kaip tik čia gimė garsusis flamenkas.

Teresei Sevilija, visų pirma, asocijavosi su labai stropia inkvizicijos būstine: juk jos autobiografija buvo ką tik įskūsta Madrido tribunolui. Be to, kaimyninėje Kordoboje kaip tik prasidėjo platus „Apšviestųjų“ (isp. *alumbra-dos*) erezijos tyrimas. Ja buvo įtariamamas net vėliau šventuoju paskelbtas Jonas Avilietis, su kuriuo Teresė tarėsi dėl savo patirčių, ir jo mokinys Bernardas Klervietis, vienu metu buvęs Malagono basųjų karmeličių nuodėmklausiu. Tad jau ir Andalūzijos inkvizitoriai buvo girdėję apie Teresės ekstazes ir vidinę maldą. Tėvas Grasijanas prisipažino, kad vienas draugas iš Sevilijos

inkvizicijos „mane labai smarkiai išbarė už tai, kad atvežiau čia basąsias vienuoles, ir pasakė man apie motiną Teresę tiek sunkių ir rimtų žodžių (...), kad vaikščiojau lyg nesavas...“⁴⁸ Bet kai jis prasarė Teresei, kad jos darbus tiria inkvizicija, „ji ėmė trinti rankas neslėpdama džiaugsmo, lyg jai būtų nutikę koks ypač malonus dalykas, ir sakė: tylėkite, mano tėve, nebijokite, šventąją inkviziciją Dievas įkūrė tikėjimui saugoti, ir ji nenuskriaus tokio tikinčio žmogaus kaip aš.“⁴⁹ Tiesa, procesas prieš steigėją būtų labai pakenkęs basosioms karmelitėms, tačiau ir ši mintis nepajėgė užgesinti Teresės džiaugsmo: „Koks didis dalykas yra sąžinės ramybė ir [jaustis] laisvai.“⁵⁰

Kitais 1576 m. jau ir Sevilijos inkvizitoriai gavo skundą prieš Teresę iš dviejų naujokių, kurios pabėgo iš karmeličių. Viena sirgo psichine liga, tačiau kita, Marija del Koro (*Maria del Corro*), puikiai žinojo, ką daro, ir kaip suformuluoti kaltinimą, kad inkvizicija imtųsi tyrimo su visu rimumu. Regis, ši garbaus amžiaus sulaukusi našlė buvo pernelyg įpratusi, kad visa Sevilija ją šlovintų kaip šventumo pavyzdį, tad nelabai džiaugėsi tapusi nuolankia naujoke karmeličių bendruomenėje. Apkaltindama karmelites ji drauge pateisino savo pačios išėjimą. Anot Teresės, ji tvirtino, kad vienuolės atlieka „apšviestųjų“ eretikų ritualus ir net suriša vienos kitoms rankas ir kojas, kad būtų patogiau nuplakti seseris. Šventojo Juozapo Marija pridėjo, kad naujokė palaikė slaptu ritualu ir tai, jog eidamos Komunijos seserys dažnai skolindavo viena kitai šydą (skurstančioje bendruomenėje jų tiesiog nepakako), ir dar daug panašių kaltinimų. Kai inkvizitoriai atvyko apklausti seserų, jie greitai perprato, kad kaltinimai nepagrįsti, tad... užčiaupė burną skundikės draugui kanauninkui, skleidusiam po visą Seviliją šmeižtus prieš karmelites. Be to, ir Kordobos inkvizicijos paklaustas dominikonas Banjesas, pažinojęs Teresę dar iš Avilos laikų, nepasmerkė knygos „Gyvenimas“, nors patarė jos neskelbti (bent jau iki rašytojos mirties). Tad šie tyrimai tik sustiprino Teresę: visa Sevilija tik ir kalbėjo apie basųjų karmeličių išteisinimą, ir jų autoritetas pakilo lyg ant mielių.

Ir įsteigti čia buvo taip sudėtinga, kad Teresės pasakojimas apie tai užima net tris „Steigimų“ knygos skyrius. Joje paprastai itin diskretiškai Teresei net dusyk išsprūsta, jog didžiausių Sevilijoje iškilusių problemų ji nepaminėjo, „kad nepakenktų kai kuriems žmonėms“ (F 24, 6). Ji pirmą kartą matė tokį

Me Seviliją iš musulmonų atkovojęs Fernandas III, šventasis Sevilijos globėjas. XVI a. skulptūra Išganytojo bažnyčioje, Sevilija rginų kiemas

Amerikietė Teresės dukterėčia. Po 1576 m. nežinomo dailininko pieštas portretas, Sevilijos basųjų karmeličių vienuolyno bažnyčios zakristija

Sevilijos basosios karmelitės saugo garsiausio Teresės veikalo – „Vidinės pilies“ – rankraštį, laimei, nepatekusį į inkvizicijos rankas. Vienuolyno bažnyčios zakristijoje eksponuojama jo faksimilė

miestą ir ne tik dėl to, kad didumu jis triskart pranoko didžiausius jos gimtosios Kastilijos miestus. Pasak istorikų, Teresė jau žinojo, kaip elgtis aristokratų (Avila, Toledas) ar pirklių ir biurokratų (Medina, Valjadolidas) miestuose, tačiau dabar ji pirmąsyk atsidūrė sėkmės medžiotojų mieste, kur iš Amerikos plūstantis auksas ir nuotykių ieškotojus ten plukdantys laivai priviliojo daugybę sukčių ir lengvo gyvenimo mėgėjų. Tokie žmonės neskubėjo rūpintis sielos sveikata ir nešti vienuolėms aukų, tad pradžia Sevilijoje buvo sunki. Teresė pasakoja, kad jai liko vienintelė pusės maravedžio moneta, kai apmokėjo kelionės išlaidas (F 24, 17): aštuonios dienos keturiais vežimais iš Beaso į Seviliją jai atsiėjo net keturiasdešimt tūkstančių maravedžių⁵¹ (juodadarbis tiek būtų uždirbęs per metus, žinoma, nesiilsėdamas nė dienos).

Tėvo Marijano išnuomotas būstas, nors ir gerame rajone (Ginklų gatvėje – *Calle de Armas*), kastilietėms pasirodė mažas ir drėgnas. Greičiausiai seserims išsprūdo apie tai koks žodelis, nes jas lydėjusios būsto savininkės daugiau nebepasirodė ir „neatsiuntė nė ąsočio vandens“, – pridėjo Juozapo Marija⁵². Galiausiai seserys liko, kaip stovi, tarp tuščių sienų neturėdamos nė keptuvės maistui gaminti, ir dažnai misdavo tik duona su obuoliais. Anot Teresės, „tuomet atrodė, kad mums net vandens neužteks, nors jo tiek daug toje upėje“ (F 25, 12). Buvo savaičių, kai septynios vienuolės išleido vos 420 maravedžių, tai yra po 60 maravedžių dienai: už tiek galėjai nusipirkti vos du litrus aliejaus. Tik pagaliau apsilankius arkivyskupui debesys ėmė sklaidytis: Teresės skundas jam taip krito į širdį, kad jis tapo ištikimiausias basųjų karmeličių globėjas. Bendruomenės sąskaitų knygos liudija, kad iki pat mirties jis kas mėnesį atsiųsdavo seserims tris dukatus (13500 maravedžių) pinigais ir kita tiek grūdais.

Tai paaiškina ir plačiausiai Sevilijoje nuskambėjusį šio vienuolyno steigimo epizodą, kurį Teresė kukliai nutylėjo. Inauguracijos metu arkivyskupas, iškilmingai pastatęs Švč. Sakramentą koplyčioje ir palaiminęs Teresę, staiga... pats priešais ją atsiklaupė ir paprašė palaiminti. Ji apstulbusi pakluso. Jei

Bažnyčios kunigaikštis taip gerbė ją ir karmelites, tai kodėl beveik metus neleido joms oficialiai įsikurti Sevilijoje? Greičiausiai jis tikėjosi, kad Teresė jo mieste, užuot steigusi naują vienuolyną, įves tvarką jau esančiuose, kaip padarė Įsikūnijimo vienuolyne Aviloje. Juk Sevilijoje jau egzistavo 18 vyrų ir 24 moterų vienuolynai, o kur dar atgailautojos ir atsiskyrelės, užsimūrijusios celėse prie bažnyčių, kraštutine askeze toli pranokstančios santūriąsias kastilietes. Be katedros, kurioje dirbo šimtai dvasininkų ir muzikantų, miestas dar turėjo išlaikyti trisdešimt parapijų, šimtą prieglaudų, daugybę prabangių koplyčių ir visų vienuolių ordinų atstovybes.

Tačiau visus vargus su kaupu kompensavo didžioji dovana: Teresė nesitikėjo, kad pamatys savo brolių Lorenšą, nors nuo to laiko, kai 1567 m. mirė jo žmona, jis laiškuose žadėjo grįžti į tėvynę, tik niekaip negavo karaliaus administracijos leidimo. Teresė karštai meldė Dievą padėti, ir kaip auką be jokio kraičio priėmė vieną karmelitę. Dabar Sevilijoje ji pagaliau apkabino brolių ir tris jo vaikus: Fransiską (15 metų), Lorenšą (13) ir Teresėlę (8). Indėniški jų brožai Teresei jau buvo pažįstami: kaip paliudijo viena sesuo, kartą, kai ji labai ilgėjosi brolio ir prašė Dievą malonės jį pamatyti, Jis perkėlė ją į Kito miestą, kur brolis su žmona ir dviem berniukais sėdėjo prie židinio. Sutikusi mažąją savo dukterėčią Teresė iškart ją pamilo ir išsirūpino leidimą paimti su savimi auginti į vienuolyną, kur jau gyveno panašaus amžiaus tėvo Grasijano sesutė Bela. Tačiau Teresėlę ją toli lenkė audringu temperamentu: kai Grasijanas, kartą pamatęs, kaip ji žaidžia tėvo dovanotais stikliniais karoliukais, pakomentavo, kaip gerai, kai basoji vienuolė turi tokią grožybę, mergaitė pravirkto ir tuoj viską sudaužė akmeniu.

Atgal į Kastiliją Teresė ir ją lydinti vienuolė išvažiavo patogiai su Lorenzo šeima bei kitu drauge iš Amerikos grįžusiu jų broliu – niūriuoju našliu Pedru. Sevilijos karmelitės išlydėjo steigėją su didžiausiu liūdesiu: nujautė, kad likdamos tokioje tolybėje daugiau jos nebepamatys. Laimei, priorė Juozapo Marija išsirūpino steigėjos portretą: vienuolyno koplyčią įrengti kaip tik padėjo Skurdo Chuanas, mokėjęs piešti, tad tėvas Grasijanas liepė Teresei pozuoti. Nors ir labai nenoromis, Teresė pakluso, ir taip atsirado vienintelis iš natūros pieštas jos portretas.

Teresiečių vardu pavadintas net vienuolyno gatvėje esantis baras

11.3 Mintys

Regint pagarbą, supančią Jėzaus Teresės vardą mūsų dienomis, sunku patikėti, kad jai teko paragauti didžiausio apleidimo akimirku, kai ima persekioti ne svetimi, bet savi. Pirmiausia Bažnyčios vardu ją ėmė įtarinėti nuodėmklausiai ir inkvizitoriai. Tačiau, kaip liudija tėvas Grasijanas, ji tik džiūgavo, kad dabar turės progą ištaisyti savo klaidas, kurias parodys įtarūs ir gailestingumo neapakinti teisėjai.

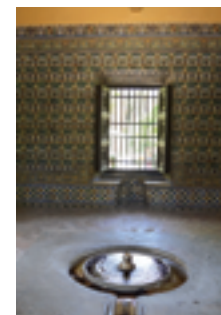
Šypsotis buvo daug sunkiau, kai ją „namų areštui“ netrukus pasmerkė jos Ordinas, ypač pats generolas tėvas Rubėjus, neseniai ją meiliai vadinęs savo dukrele. Anot Teresės: „Kai prieš visai nedaug metų jį maldavau, kad jau nelieptų daugiau steigti, atrašė manęs neišklausysias, nes nori, kad įsteigčiau tiek vienuolynų, kiek turiu plaukų ant galvos. Tačiau dar prieš man atvykstant į Seviliją, vienas generalinis susirinkimas, kuris, regis, turėjo tik džiaugtis, kad išaugo Ordinas, man atsiuntė griežtą paliepiamą ne tik daugiau nesteigti, bet ir kad pasirinkčiau vieną vienuolyną ir jokia dingstimi iš jo neišeičiau, o tai yra lyg kalėjimas. (...) Blogiausia, kad mūsų tėvas generolas buvo manimi nepatenkintas, štai kas man kėlė skausmą, nes tam nebuvo priežasties, jis rėmėsi įsikarščiausių žmonių žodžiais.“ (F 27, 19). „Įsikarščiaavę žmonės“ buvo nereformuoti karmelitai, kurie į greitai augančias basųjų gretas žiūrėjo su vis didesne pagieža.

Psichologai pastebėjo, kad į kitą tikėjimą ar šeimą perėjusius savuosius visuomet persekiojame daug aršiau, nes jaučiamės jų išduoti: išeidami jie tarsi paskelbia, kad mums buvęs bendras pasaulis nėra pakankamai geras. Teresės sąžinė buvo rami, nes ji žinojo, kas buvo Tas, dėl kurio išėjo, ir buvo paguosta: „Jo Didenybė neapleidžia trokštančio Jam tarnauti: tai manęs ne tik neįskaudino, bet net suteikė tokį didelį džiūgavimą, kad netilpau savyje.“ (F 27, 21).

Daug sunkiau turėjo būti matant, kaip ją apleidžia kovose ir išbandymuose tą patį kelią pasirinkę pakeleiviai: per didelį vargą įsteigti basieji karmelitai vyrai pasuko prie efektingų išorinių askezių. Jiems atrodė pernelyg menkai matomas Teresės dvasinio tobulėjimo kelias, kuriuo žmogus eina pas Dievą švelniai, per pasitikėjimą ir meilę, ir, užuot sukęs galvą, kaip dar pakankinti kūną, pasineria į vidinę maldą ir eina pas Dievą lyg pas Draugą.

Tačiau skaudžiausia vienvė Teresės laukė paskutiniais gyvenimo mėnesiais, kai ją, sunkiai steigiant Burgose, vieną paliko mylimiausias draugas –

tėvas Grasijanas. Netrukus, paveikta giminių intrigų, nosisuko tiek metų lyg dukra auginta dukterėčia Teresėlė, o jos mylimos basosios karmelitės sutiko steigėją kaip svetimą ar net užtrenkė prieš veidą namų duris visose bendruomenėse, pro kurias važiovo savo paskutinės kelionės metu Valjadolide, Medinoje ir net pačioje Alboje. Tik prieš kelias savaites Teresė, lyg žvelgdama į ateitį, įsikibo vienintelio pastovaus Draugo rankos: „Labiausiai džiaugiasi tuo, kad jeigu šitaip man mokėjo kūriniai, vadinasi, manimi buvo patenkintas Kūrėjas. Nes žinau, kaip labai apsigaua tas, kas džiaugiasi žemės dalykais ar žmonių pagyromis, juk tame tiek mažai laimi [dvasia]. Be to, šiandien jiems atrodo vienaip, rytoj – kitaip; ir tai, kas jiems atrodė gerai, netrukus ima peikti. Būk pašlovintas, mano Dieve ir Viešpatie, nes Tu nesikeiti niekuomet per amžių amžius!“ (F 27, 21).

Mudecharų stiliaus fontanelis pavėsinėje. Sevilijos pilių parkas

Sevilijos katedra, didžiosios zakristijos kiemelis

Terese ir inkvizicija

Tiek Teresei, tiek jos draugams buvo aišku, kad ja anksčiau ar vėliau tikrai susidomės inkvizicija, tuo metu intensyviai persekiojusi liuteronų ir humanistų (Erazmo Roterdamiečio) idėjas bei įvairaus plauko apsimetėlius. Buvo įtariami visi, ieškantys asmeniškiesnio santykio su Dievu, ypač tie, kurie meldėsi vidinę maldą ir meditavo. Jau ne viena antgamtinės vizijos regėjusi moteris (neišskiriant ir vienuolių) supleškėjo ant laužo, o Teresė net rašė teologinio turinio knygas. Tačiau ji pati tvirtina niekuomet nebijojusi

inkvizicijos, priešingai, su didžiausiu atvirumu jiems aprašiusi savo išgyvenimus ir nuoširdžiai prašiusi ją pataisyti, jeigu ji einanti neteisingu keliu. Galiausiai net du Sevilijos inkvizitoriai iš teisėjų tapo didžiausiais Teresės gynėjais ir šalininkais. O kol vyko tyrimas, steigėja nuodėmklausio paliepta... parašė dar vieną veikalą apie vidinį gyvenimą, tapusį viena aukščiausių krikščioniškojo dvasingumo viršūnių – „Vidinės pilies buveinės“. Jame ji net šimtmečiais aplenkė Bažnyčios mokymą, pavyzdžiui, tvirtindama,

kad absoliučiai visi žmonės pašaukti šventumui, ir kad kiekvieno sieloje gyvena Švenčiausioji Trejybė. 1580 m. netikėtai užsibaigė ir trečias inkvizicijos tyrimas, prasidėjęs dar 1574 m., kai Pastranos princesė, keršydama

Šv. Jurgio pilis Sevilijoje, inkvizicijos būstinė. Nežinomo autoriaus spalvota vario graviūra, 1770

Buvusios inkvizicijos pilies vietoje atidarytas Religinės priespaudos muziejus

už karmeličių pabėgimą, apskundė inkvizicijai Teresės knygą „Gyvenimas“, ir ji buvo konfiskuota. Dabar Teresė gavo ilgai lauktą audienciją

Portretas

Iš daugybės dabar egzistuojančių Teresės atvaizdų tik vieną nupiešė jos veidą tikrai matęs dailininkas. Tai įvyko Sevilijoje 1576 m., kai šventajai jau buvo 61-eri. Portretą nutapė basasis karmelitas Skurdo Chuanas, kuris tais metais atėjo į Seviliją padėti įrengti nupirk-

Rubenso paveikslas Sevilijos katedros didžiojoje zakristijoje, žinoma, yra meniškėnis, tačiau vargu ar atvaizdas panašus į Teresę, kurios dailininkas nebuvo matęs

pas Toledo arkivyskupą Kirogą (*Gaspar Quiroga*), kurį ketino prašyti leidimo steigti vienuolyną Madride. Bažnyčios kunigaikštis, ejęs ir Vyriausiojo inkvizitoriaus pareigas, pats užvedė kalbą apie tai, kokį puikų išpūdį jam palikusi Teresės autobiografija, ir koks vertingas mokymas joje dėstomas; tad tegul ji kuo greičiau atsiunčia formalų prašymą gražinti rankraštį. Deja, tėvas Grasijanas pabijojo judinti šį reikalą, nors užsakė keletą nuorašų nuo

tojo namo koplyčią: ištaipyti lubas ir apipavidalinti altorių. Sevilijos karmelitės nujautė, kad likusios tokioje tolybėje Teresei išvažiavus daugiau jos nebepamatys, todėl nusprendė pasilikti bent portretą. Jos paprašė tėvo Grasijano, kad lieptų Teresei papozuoti dailininkui, ir jam tai pasirodė gera proga išbandyti steigėjos paklusnumą. Tiesa, tapyti buvo pavesta ne svetimam žmogui, bet Skurdo Chuanui, nors ir pats tėvas Grasijanas žinojo, kad jis nebuvo didis dailininkas. Teresė nuolankiai pakluso ir visą dieną kantriai išsėdėjo paklusdama savamokslio dailininko reikalavimams (nejudėti, nekelti akių...): jis skubėjo, nes jau kitą dieną steigėja turėjo iškeliauti. Šventajai sumanymas nepatiko, nes ji nesijautė

Albos kunigaikštienės turėto egzemplioriaus. O rankraštį iš inkvizicijos jau po Teresės mirties atsiėmė ryžtingoji Jėzaus Ana. Tad visą šalį įbauginusi inkvizicija Teresei buvo stebėtinai palanki: nors gavo prieš ją tris skundus ir juos atidžiai ištyrė, nė karto nepradėjo proceso, o inkvizitorių paskelbtos išvados tik patvirtino jos mokymo vertingumą, dar labiau padidindamos steigėjos šlovę.

Teresės portretas Sevilijos basųjų karmeličių vienuolyno zakristijoje. Skurdo Chuanas, 1576

verta palikti šioje žemėje kokį savo atvaizdą, tačiau tėvui Grasijanui tai atrodė lyg smagus pokštas. Jis prisiminė: „Su didžiuliu griežtumu jai įsakiau, kad paklustų viskam, ką lieps brolis Skurdo Chuanas, ir neklausydamas jos argumentų ir prieštaravimų išėjau. Bet Skurdo Chuanas nebuvo labai jau didelis dailininkas, ne toks puikus ir menčiau išsilavinęs už

kitus...“ Pamačiusi rezultatą Teresė nusijuokė ir pasakė: „Teatleidžia tau Dievas, broli Chuanai, už tai, kad mane piešei, nes nutapei negražią ir su maišais paakiuose.“⁵³ Portretą Skurdo Chuanas užbaigė vėliau, o kai Teresė buvo kanonizuota, jai kitas

dailininkas dar pripiešė balandį ir rankas. Priorei Šventojo Juozapo Marijai nepatiko kai kurios detalės, tačiau ji pasakė, kad karmelitas gerai pagavo jos mylimos steigėjos veido grožį. Portreto originalą iki šiol saugo Sevilijos karmelitės, o jį pamatyti

galima bažnyčios zakristijos relikvijų vitrinoje. Joje stovi ir Teresės dukterėčios portretas: dešimtmetę mergaitę nupiešė daug tvirtesnė meistro ranka, greičiausiai jau Aviloje, iš kur vėliau buvo išsiųstas prie mergaitės spėjusioms prisirišti Sevilijos karmelitės.

Terese mėgo bulves?

Teresės laikais iš Amerikos į senutę Europą atkeliavo ne viena egzotiškų augalų rūšis. Steigėja laiškuose užsimena dėkojusi Dievui, sukūrusiam tokį nuostabų vaisių kaip kokosas (1577.7.11), paminėjo ir bulves (isp. *patatas*). Šie laišukai rašyti Sevilijos priorei Šventojo Juozapo Marijai. Ji, gyvendama netoli priplaukos, kur atplaukdavo laivai iš Amerikos, nepraleisdavo progos palepinti mylimą mokytoją mažomis dovanėlėmis. 1577 m. sausį Teresė rašė: „Bulvės atkeliavo laiku, tik neturiu jokio apetito jas valgyti, o atkeliavo labai geros“ (1577.1.26). Gruodį rašytame laiške: „Gavau jūsų laišką, o su juo ir bulves, dėžutę bei septynias citrinas. Viskas atvyko labai geros būklės“ (1577.12.19). Tai gal ir teisūs kulinarijos laidų vedėjai, tvirtinantys, kad kaip tik šventoji išrado keptų bulvyčių receptą? Regis, tai patvirtina ir faktas, kad dabar tipiškas šaltos Avilos patiekalas yra „voliotos bulvės“ (isp.

patatas revolconas): apvirtos ir apkeptos aliejuje su česnaku ir malta paprika. Tačiau istorikai sugriovė šią simpatišką teoriją: Teresė kalba apie batatus, tai yra saldžiąsias bulves, kurias Kolumbas atvežė iš savo pirmosios kelionės į Haitį prieš pusę šimtmečio. Saldų šakniavaisį greitai pamėgo visa aukso amžiaus Ispanija, taip pat ir Teresė, kuriai Sevilijos priore dažnai siuntė Andalūzijoje imtą auginti „Malagos bulvę“. O mums pažįstamas bulves ispanai pirmą kartą pamatė tik užėmę Inkų imperiją, kur jos karaliavo atšiaurus kalnų klimato virtuvėse. Į Ispaniją bulvės atvežtos tik septintame XVI a. dešimtmetyje, tačiau priešingai nei saldžioji pusseserė, nepatiko ispanams, kurie ėmė jas naudoti gyvuliams penėti. Tik nuo XVIII a. pusbadžiu gyvenantys skurdžiai ėmė bulves naudoti maistui, o jų pavyzdžiu pasekė ir taupiosios karmelitės. Tuomet jos imtos

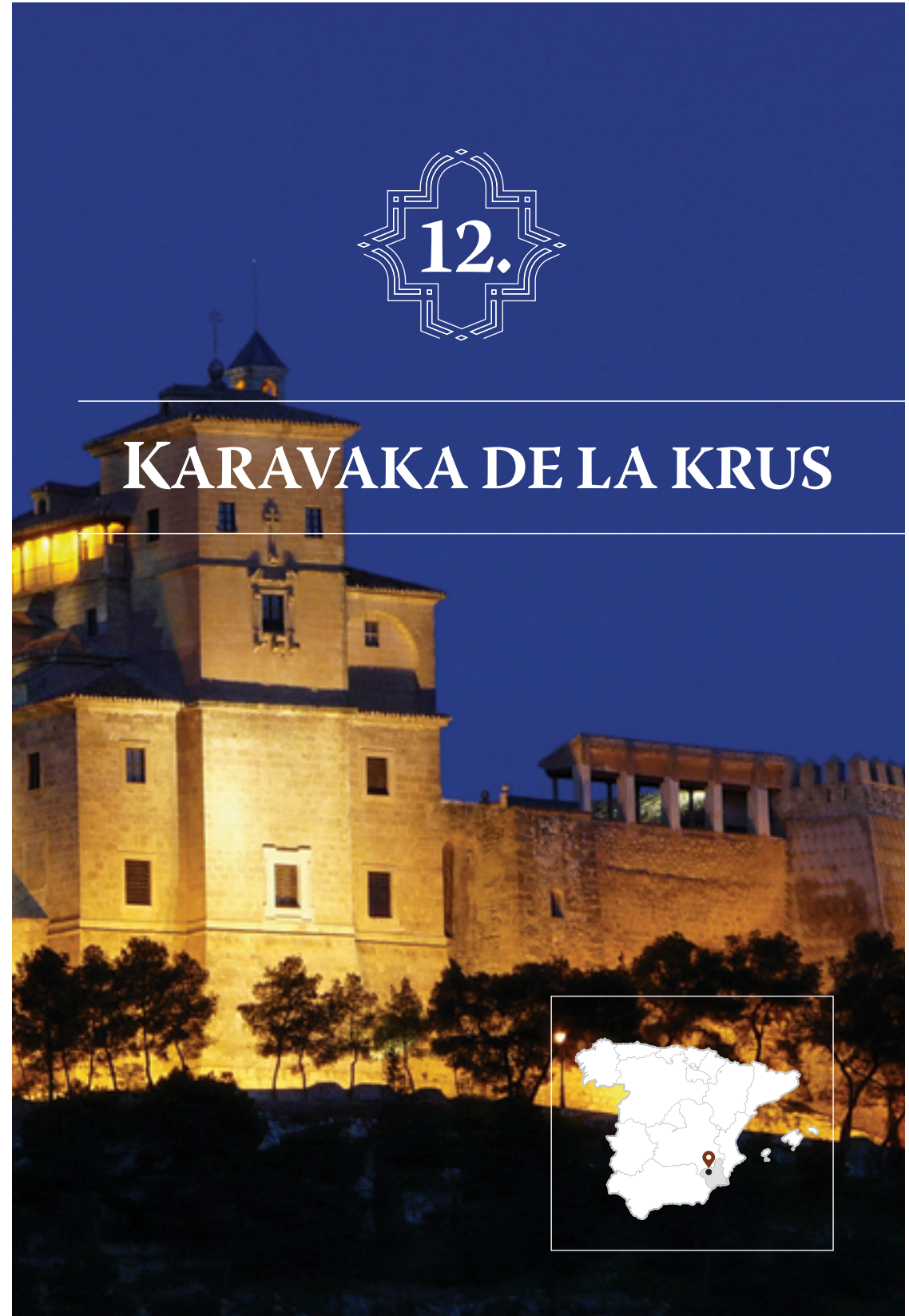
Kolumbo kapas Sevilijos katedroje. Jo palaikus neša keturias Ispanijos karalystes simbolizuojančios figūros

vadinti *patata*, nors iki tol šis žodis buvo laikomas batatos sinonimu. Priežastys galėjo būti dvi: bulvės pavadinimą reikėjo keisti, nes indėnai ją vadino *papa*, taigi, taip pat, kaip dori katalikai ispanai vadino popiežių (tereikėjo pakeisti giminę nurodžiusį artikelį). Be to, naujasis pavadinimas slėpė, kad iš tiesų buvo valgomas kiauulių maistas: juk iki tol *patata* vadindavosi tik šakniavaisis, kuris puikavosi net ant aristokratų stalo. Tad Teresė, deja, neišrado keptų bulvyčių recepto, ir greičiausiai net nebuvo ragavusi bulvių.

12.

KARAVAKA DE LA KRUS

PRIEŠAS NUOSAVUOSE NAMUOSE: *nuovargis, liūdesys ir baimės*

12.1 Steigėjos pasakojimas

Garbingiausia Karavakos ponija donja Katalina de Otalora (*Doña Catalina de Otálora*) viename savo namų kambaryje uždarė „į klauzūrą“ tris kilmingų šeimų paneles ir parašė Teresei prašydama atvažiuoti pas jas įsteigti vienuolyną. Tokioje tolybėje (už pusės tūkstančio kilometrų nuo Avilos) gyvenusios merginos išgirdo apie Teresės basąsias karmelites iš pamokslauti atėjusių jėzuitų ir greitai apsisprendusios pasibeldė pas donją Kataliną, vienos iš jų tetą, prašydamos pabūti tarpininke – siūsti pasiuntinį už šitiekos kilometrų buvo brangus malonumas. Merginos buvo pasiryžusios niekur iš ten nepajudėti, kol neišsipildys jų troškimas.

Teresę pasiuntinys dar užtiko Aviloje, bet jau susiruošusią sėsti į vežimą ir vykti steigti Beaso vienuolyno. „Kai pamačiau tų sielų troškimą ir įkarštį, kad iš tokios tolybės atėjo ieškoti mūsų Valdovės [Mergelės Marijos] ordino, sugraudino mane didelis jų pamaldumas ir panorau padėti geram sumanymui“ (F 27, 1). Sužinojusi, kad iš Beaso iki Karavakos bus likę tik pusantro šimto kilometrų, Teresė nusprendė vienu kartu įsteigti abiejose vietovėse, tad pasiėmė su savimi daugiau vienuolių. Jau Bease ji sužinojo, kad nors kelias ir netolimas, bet labai prastas, be to, nuošaliau nuo pagrindinių kelių įsikūrusioje Karavakoje seserims nebus lengva rasti gerai pasiruošusių dvasios tėvų. Steigėjos įkarštis prigeso, tačiau ji karavakietėms jau buvo suteikusi vilčių, tad vietoje savęs

Miesto herbas

Karavaka de la Krusa, į kurį veda net septyni piligrimų keliai

išsiuntė kapelioną Chulijaną ir bajorą Gaitaną paguosti pamaldžių sielų ir paaiškinti, kodėl vienuolynas nebus steigiamas.

Tačiau karavakietės sugebėjo taip palenkinti Teresės įgaliotinių širdis, kad jiedu, prieš išvažiuodami, notaro akivaizdoje pasirašė sutartį dėl vienuolyno steigimo. Nesukliudė net tai, kad atvykus į Karavaką jiems pasirodė, jog „reikalas buvo drungnas“ (F 27, 4): donja Katalina tik laikė merginas savo namuose, bet neketino nieko daugiau dėl jų daryti. Mat jos dukterėčia, viena iš reikalo sumanytojų, jau nebenorėjo būti basąja karmelite. Padėtį išgelbėjo vienos iš merginų tėvas, atskyręs būsimajam vienuolynui dalį savo namo. Tad grįžę į Beasą pasiuntiniai susižavėję pasakojo Teresei apie nuostabų kraštą, merginų pamaldumą ir ryžtą, bet nenuylėjo ir to, kad kelias į Karavaką tikrai labai prastas. Be to, Karavaką (kaip ir Beasą) administravo Šv. Jokūbo ordino riteriai, kurie ir dabar delsė duoti leidimą, o kai pagaliau jį atsiuntė, reikalavo, kad karmelitės paklustų jų jurisdikcijai. Teresei ši sąlyga buvo nepriimtina: jos karmelitės turėjo paklusti tik savajam, Karmelio ordinui. Ji dar kartą kreipėsi pagalbos į karalių, ir šis „padarė man didžiulę malonę, nes kai jam parašiau, liepė

Teresės laiškas su smulkiais instrukcijomis, kaip turi būti įsteigtas Karavaka de la Kruso vienuolynas. Originalas saugomas miesto savivaldybėje

Karavaka de la Kruso Tikrojo Kryžiaus bazilika-tvirtovė

Karavaka de la Kruso basųjų karmelitų vienuolynas

duoti leidimą, o karalius dabar yra donas Pilypas, toks palankus savo Regulos besilaikantiems vienuoliams (...) ir todėl mums visur padėjęs. Tad, dukterys, labai jus prašau, kad visuomet ypatingai melstumėtės už jo didenybę, kaip mes dabar darome“ (F 27, 6).

Kol ateis leidimas, Teresė, matydama, kaip bajorą Gaitaną sugraudino karavakiečių ryžtas, pavedė jam dar kartą ten nuvykti ir įrengti kandidatėms būstą, atitinkantį basųjų karmeličių gyvenimą: su pinučiais ir sukiniu atskirta klauzūra. O pati, pakludama tėvo Grasijano įsakymui, išvyko steigti į Seviliją. Ten ją ir pasiekė lauktasis leidimas, tačiau Teresę tvirtai sugriebė į nagą laikė andalūziškojo steigimo rūpesčiai. Drauge jai plyšo širdis ir dėl trijų karavakiečių, kurios jau beveik metus užsidariusios laukė atvykstančios steigėjos ir rašė jai graudžius laiškus. Galiausiai, sutikus provincijolui, Teresė vietoje savęs į Karavaką išsiuntė kelias Malagono vienuoles su patikimąja priore Šventojo Alberto Ana, kuri turėjo įsteigti ne prašiau už ją pačią. Lydimos dviejų brolių basųjų karmelitų vienuolės iškeliavo į Karavaką gruodžio pabaigoje, nepabūgusios blogų orų ir prasto kelio. Atvykėles su didžiausiu džiaugsmu sutiko visas miestelis, o ypač ilgo laukimo iškamuotos užsadarėlės. Švč. Sakramentas buvo įkurdintas laikinajame vienuolyne Jėzaus Vardo dieną, tai yra 1576 m. sausio 1-ąją. Dvi iš trijų kandidačių priėmė naujokių

Karavaka de la Kruso basųjų karmelitų vienuolyno globėja Mergelė Marija (fasado detalė)

abitus, o trečioji, įsitikinusi, kad toks griežtas užsidarymas – ne jai, išėjo gyventi pas seserį. Anot Teresės, ją buvo stipriai užvaldžiusi melancholija.

Užbaigusi šį skyrių Teresė „Steigimų“ knygoje atsisveikino su savo nuotykių skaitytojais: juk ji ką tik gavo Ordino generolo paliepiamą užsidaryti kuriame nors iš įsteigtų vienuolynų ir jo nebepalikti. Jos rūpesčiu įsteigtiems basiesiems karmelitams buvo iškilęs rimtas pavojus: nereformuotos šakos broliai ėmėsi juos persekioti, o Romoje apie juos sukūrė tokią nepalankią nuomonę, kad generolas atsiuntė piktą laišką tai, kurią tik prieš keletą metų vadino savo dukrele, ir uždraudė steigti, skirdamas jai „namų areštą“.

Paminklas Karavaka de la Kruse vyriškosios Ordino šakos vienuolyną įsteigusiam Šv. Kryžiaus Jonui (Rafael Pi Belda, 1986)

Karavaka de la Kruso basųjų karmelitų vienuolyno bažnyčios altorius

Karavaka de la Kruso basųjų karmelitų vienuolyno skliauto detalė: Teresės širdies pervėrimo ekstazė

12.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Karmelitų nuotykis Karavakoje prasidėjo jau 1570 m., kai čia atsikrausčiusių jėzuitų pamokslai giliai krito į trijų miestelio merginų širdis; visos jos buvo Fransiskos. Teresei jos parašė dėl to, kad Karavakoje nebuvo moterų vienuolyno. Tiesa, kol jos ilgai laukė steigėjos sutikimo, viena Fransiska neišlaikiusi paskutinę akimirką pasitraukė. Tačiau ji jau buvo įteikusi savo kraitį būsimajam vienuolynui steigti. Taip melancholiškoji Fransiska padėjo įgyvendinti trijų merginų svajonę, o pati ja negalėjo pasidžiaugti (pirmasis

Puošnia gūnia apdengtas karaliaus žirgas. Gobeleno detalė (XV a.), Pastranos bažnyčios muziejus

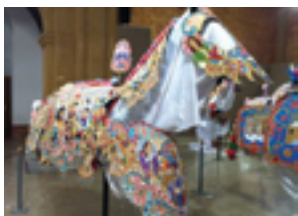
Teresės biografas tėvas Ribera tvirtina, kad „pabėgėlė“ už poros metų visgi prisijungė prie karmeličių⁵⁴.

Su karaliaus pagalba išrūpintas antrasis leidimas beveik atitiko Teresės norą: dvasinio gyvenimo reikaluose karmelitės pakluso savo Ordinui, tačiau iš pagarbos Karavakos šeiminkams – Šv. Jokūbo riteriams – jiems buvo patikėta žemiškųjų seserų gėrybių globa: vienuolės mokėjo riteriams dešimtinės mokesį, o šie galėjo vizituoti vienuolyno namus ir turtą. Tai buvo pirmas kartas, kai vienuolyną Teresės vardu įsteigė kita

basoji karmelitė – Šventojo Alberto Ana, kuriai reformuotoja iš anksto įteikė kelis puslapius smulkių instrukcijų (šis laiškas iki šiol pagarbiai saugomas Karavakos savivaldybėje).

Bendruomenei gyvenant vienos kandidatės tėvo pono Rodrigo atskirtoje namų dalyje, buvo įrengtas ir vienuolynui nupirktas būstas: labai geras vandeniui aprūpintas namas su gražiais vaizdais pro langą. Darbai truko dar septynerius metus, bet Teresė net truputį pavydėjo seserims daugybės aplink vienuolyną almančių linksmų kanalų. Dovanų bendruomenei ji nusiuntė Švč. Mergelės Marijos ir šv. Juozapo statulas bei didžiausią brangenybę... Kryžiaus Joną būti seserų dvasios tėvu. Priešingai nei visuose ankstesniuose steigimuose, šiame reikalai pagaliau susiklostė taip sklandžiai, kad Teresė net suabejojo, ar tikrai jis pasitarnaus Dievui. Nors Kartaginos vyskupas kurį laiką šiaušėsi dėl to, kad karmelitės neatsiklausė jo leidimo (formaliai jo ir nereikėjo), Karavakoje seserys ramiai pragyveno iki 2003 m., kai pačios nusprendė išsikraustyti niekieno nevaromos.

Teresės laikais miestas turėjo 39 gatves, susieinančias į dvi aikštes, ir čia gyveno dešimt tūkstančių žmonių. Miestelio gyvenimas jau septyni amžiai sukosi aplink Tikrojo Kryžiaus (*Vera Cruz*) relikviją. Jos lankyti plūdo pilgrimai: savo kryželiais jie paliesdavo relikviją, išsinešdami ir dalelę jos galios. Tikėta, kad ji saugo nuo žaibo ir nelaimingų atsitikimų su ugnimi. Karavakos karmelitės savo draugams taip pat dažnai dovanodavo Karavakos kryžius: priorė vieną nusiuntė į savo buvusią

Vyno žirgų gūnių paroda Karavaka de la Kruso miesto muziejuje

bendruomenę Malagone dovanų jos finansuotojai donjai Luisai. Pasakojama, kad Karavakos kryžius gulėjęs ir ant Teresės mirties patalo Alboje.

Relikvijai saugoti aukščiausias miesto pilies bokštas buvo paverstas koplyčia. Nuo jos kalvos šlaitu pasitikti piligrimų leidosi eilė kitų bažnyčių ir koplyčių. Anot legendos, tikrojo Kryžiaus gabalėlį iš Jeruzalės čia stebuklingai atnešė du angelai dar musulmonų valdymo laikais, nors greičiausiai tai padarė tamplieriai, turėję saugoti vietovę nuo 1243 m., kai ji buvo atkariauta iš kalifo. Įsiviešpatavus krikščionims gyvenimas Karavakoje mažai tepasikeitė: tik ten pasilikę mudecharai dabar turėjo mokėti specialų mokesį karūnai už tai, kad jiems leido praktikuoti musulmonų tikėjimą. Tačiau po dvidešimties metų jie, kaip ir kiti mudecharai, turėjo bėgti iš Ispanijos po mudecharų sukilimo Andalūzijoje. Į ištuštėjusius jų namus Karavakoje karalius pakvietė naujakurių iš krikščioniškos šiaurės, tačiau pažadėti aukso kalnai privilegio vos pusšimtį šeimų: buvo pavojinga gyventi greta Granados karalystės, iš kur musulmonai dažnai puldinėdavo krikščionis. Tik ją nukariavus 1492 m. į pustuštes žemes plūstelėjo persikėlėlių banga. Tuo metu Karavakos apsaugą iš panaikinto tamplierių ordino jau buvo perėmę Šv. Jokūbo riteriai. Jie įsikūrė ir galingoje dar iš musulmonų perimtoje tvirtovėje, kur saugojo relikviją. Pasakojama, kad ją aplankė pats karalius Fernandas I Katalikas, vykdamas į Granados karą, o pilyje iki šiol saugoma jo dovana – gražus šviestuvus su karaliaus herbu.

Ir mūsų laikais daugiausia svečių į Karavaką sutraukia Tikrajam Karavakos Kryžiui skirtos iškilmės: gegužės 1–5 d. visas miestas švenčia maurų ir krikščionių kovas, Tikrojo Kryžiaus maudynes ir Vyno arklių turnyrą. Karavaka tebėra svarbus piligrimystės centras: 1998 m. šv. Jonas Paulius II suteikė miestui privilegiją kas septyneri metai švęsti Jubiliejų. Tokią privilegiją be Karavakos turi tik keturi pasaulio miestai: Jeruzalė, Santjagas de Kompostela, Roma ir Šv. Toribijaus vienuolynas Ispanijos šiaurėje. Pirmosiose iškilmėse 2003 m. dalyvavo kardinolas Ratzingeris, būsimasis popiežius Bendiktas XVI.

Karavaka de la Kruso šventyklėlė, kurioje kasmet vyksta Tikrojo Kryžiaus maudynės

Karavaka de la Krusas

12.3 Mintys

Melancholijos kamuojama kandidatė Fransiska padėjo įsteigti vienuolyną, o vėliau, bijodama, kad tokia asketiška gyvensena jai bus per sunki, nesiryžo į ją įstoti ir pasidžiaugti savo troškimo išsipildymu. Anot Teresės, „pritrūko jai stiprybės ir prislėgė ją nuotaika, kuriai, dukters, dažnai suverčiame kaltę už savo netobulumus ir nepastovumą“ (F 27, 10). Tokiais atvejais ji pataria narsiai laikytis pirmojo apsisprendimo: „Tegul kiekviena čia ateinanti įsisąmonina, kad per ją vėl iš naujo pradeda [gyventi] pirmą kartą mūsų Valdovės Mergelės Marijos Regula, todėl tegul jokiais būdais nesutinka jos kaip nors sušvelninti. Žinokite, kad labai menki dalykėliai atveria duris labai dideliems, ir kad jums to nė neįsivaizduojant, pas jus pradeda įeiti pasaulis“ (F 27, 11). „Nes [tikras] gyvenimas yra gyventi taip, kad nebijotume mirties nei nieko, kas gali gyvenime nutikti, ir išlaikyti šį paprastą linksmumą, kurį dabar visos turite; ir jokia gerovė nebus didesnė nei tu, kurios nebijo neturto, bet priešingai, jo trokšta. Kas gali prilygti vidinei ir išorinei jūsų ramybei? Jūs pačios nusprendžiate, ar su ja gyvensite ir mirsite, kaip jau matėte mirštant kai kurias seseris šiuose namuose. Jei visą laiką prašysite Dievą, kad jumyse tai tobulintų, ir visiškai nepasitikėsite savimi, Jis neatims iš jūsų savo gailestingumo. Jei pasitikėsite Juo ir būsite narsaus būdo – Jo Didenybė labai tai mėgsta – nebijokite, jums niekuomet nieko nepristigs“ (F 27, 12). Panašiai ir šv. Ignacas Lojola pataria vykdyti apsisprendimus, priimtus drąsos valandėlėmis, ir jų nekeisti, kai užvaldo nerimas ar liūdesys.

Melancholiškiems žmonėms Teresė pataria ugdyti klusnumo dorybę, nes kito žmogaus valia padeda įveikti silpnumo akimirkas. Dar jie turėtų daugiau laiko skirti... fiziniam darbui: „Todėl tos, kurios tai savyje išgyvena, tegul būna budrios, pasako vyresniajai ir pasistenčia prasiblaškyti. (...) Tegul vyresnioji jas užima rankų darbais ir visuomet žiūri, kad ilgai neliktų vienatvėje, nes šitaip visiškai praras sveikatą. Joms tai bus proga labai apsimarinti; čia Viešpats nori išbandyti jų meilę Jam ir

Ir Jėzus nuo mažų dienų turėjo dirbti drauge su staliumi Šv. Juozapu (José de Ribera, 1623, Madrido El Prado muziejus)

matyti, kaip pakelia šitą Jo artumo stoką; po kurio laiko Jis teiksis sugrąžinti tvirtumą. O jeigu ne, jos, meldamosi balsu ir paklusdamos, laimės tiek nuopelnų, kiek norėjo nusipelnyti anuo būdu, o gal ir daugiau“ (4M 3, 13).

Karavakos kryžius (*Cruz de Caravaca*)

Taip vadinamas gabalėlis Kristaus kryžiaus, įdėtas į auksinį dviejų skersinių kryžiaus formos 17 cm aukščio relikvijorių. Anot legendos, Golgotos kalne užkastą kryžių po trijų šimtų metų surado imperatorienė Elena, krikščionybę valstybine religija Romoje paskelbusio imperatoriaus Konstantino motina. O kryžių iš Jeruzalės į Karavaką atnešę du angelai (taip pat vaizduojami relikvijoriaus apačioje), valdant musulmonų valdovui Sejitui Abusejitui (*Ceyt Abuceyt*). Pasakojama, kad kartą jis tardė į miestą atvartus krikščionių belaisvius, tarp kurių buvo ir kunigas Chinas Peresas (*Ginés Pérez Chirinos*). Valdovo paklaustas, koks jo amatas, atsakė, kad aukoti Mišias. Sejitui pasidarė smalsu, ir jis liepė kunigui parodyti, kaip jos aukojamos. Chinas stėjo prie stalo ketindamas pradėti, bet apsižiūrėjo, kad nebeturi kryžiaus. Vos tik garsiai pasakė valdovui, kad trūksta esminio dalyko, iš dangaus nusileido du angelai, nešini Jeruzalės patriarcho kryžiumi. Priblokšti stebuklo Sejitas ir jo svita tuojau pat apsikrikštijo, o vėliau tapo krikščionių karaliaus šv. Fernando

vasalais. Žinoma, relikviją į Karavaką galėjo atnešti ir miestą kurį laiką gynę riteriai tamplieriai. Napoleono okupaciją Tikrojo Kryžiaus relikvija išgyveno saugiai paslėpta, tačiau šventasis medis paslaptingai dingio 1934 m.: vagys išsinešė menką skiedrelę, palikdami atidarytą vertingą aukso ir brangakmenių relikvijorių. Netrukus prasidėjęs Piliėtinis karas paslėpė vagystės pėdsakus, ir ji niekada nebuvo išaiškinta. Galiausiai 1945 m. popiežius Pijus XII atsiuntė miestui dar vieną Tikrojo Kryžiaus gabalėlį, o Karavaka savo relikvijos atgavimą atšventė su didžiulėmis iškilėmis. Pamaldumą Karavakos relikvijai jėzuitų ir karmelitų misionieriai išvežiojo po visą pasaulį, o kai kur jis net imtas naudoti magiškuose ritualuose. Karavakos Kryžių pažįsta krikščionys nuo Japonijos iki Ugnies Žemės. Be to, šiame mieste jis nepaliaujamai garbinamas jau aštuoni amžiai. Todėl 1998 m. šv. popiežius Jonas Paulius II suteikė Karavakai privilegiją kas septynerius metus švęsti Jubiliejinius metus, kai miestą aplankę piligrimai gauna visuotinį

nuodėmių atleidimą. Kiti Jubiliejiniai metai bus 2017 m., bet visuotinį nuodėmių atleidimą galima gauti ir bet kuriais metais, aplankius Karavakos Kryžių ne pavieniui, bet su piligrimų grupe, arba per svarbiausias šventes – Kryžiaus maudynes (gegužės 3 d.) ir Kryžiaus Išaukštinimo šventę (rugpjūčio 14 d.).

Karavakos kryžius

Kryžiaus maudynės gegužės 3 d. procesijos metu. Karavakos de la Kruso Maudynių koplyčia

Vyno žirgų šventė (*Caballos del vino*)

Paminklas Vyno žirgų lenktynėms Karavaka de la Kruse (Rafael Pi Belda, 2007)

Tai yra savotiškos žirgų lenktynės: apdengti prabangiai išpuošta gūnia ir lydimi keturių varovų jie turi kuo greičiau užlėkti stačia gatve iki pilies, o geriausia komanda apdovanojama prizų. Bėgimas prasideda Vyno žirgų aikštėje, kur pastatyta ir šiai šventei skirta skulptūra. Šventė atkuria šlovingus laikus, kai krikščionys sugebėjo atsispirti klastingųjų maurų

apgulčiai. Karavaką jie laikė apsupę ilgai, bet gynėjų narsa ėmė svyruoti tik tada, kai musulmonams pavyko užnuodyti miesto šulinius. Tvirtovės gynėjams nebeliko nė lašo vandens. Tuomet keli narsūs riteriai staigiu puolimu prasiveržė pro miestą supusių maurų gretas, ir dar svarbiau – sugebėjo grįžti atgal, tai yra didžiuliu greičiu su neįkainojamu nešuliu – didžiuliu vynmaišiu. Pilyje į jį buvo panardintas Tikrasis Kryžius, o paskui vinas išpiltas į visus miesto šulinius, kurių vanduo vėl tapo švarus. Dabartinį rekordą 2014 m. pasiekė žirgas, kuris su savo keturiais bėgikais 10% nuolydžio pilies šlaitu 80 metrų užlėkė per 7,753 sekundės. Šventė kasmet sutraukia apie 200 tūkst. žiūrovų (Karavaka turi 20

tūkst. gyventojų), bėgime dalyvauja 60 komandų, nors trečdalis rezultatas paprastai neįskaitomas dėl to, kad dalis bėgikų atsilieka nuo savo žirgo (finišą privalo pasiekti visas penketukas). Kaip puošiamas Vyno žirgas, miesto svečiai gali stebėti tik šios šventės metu, nes kitu laiku tai daryti griežtai draudžiama. Tiesa, kai kuriuose restoranuose galima pasimiklinti puošiant kartoninius žirgus, o miesto muziejus turi sukaupęs įdomią prabangiųjų gūnių kolekciją.

Prieš lenktynes papuošti Vyno žirgai. Karavaka de la Krusas

Darbas – vaistas nuo melancholijos

Mokydama apie darbo svarbą Teresė derino du principus: kas nedirba, tenevalgo, bet darbas neturi trukdyti pagrindiniam karmeličių užsiėmimui – maldai, nes jos privalo pasitikėti, kad Dievas aprūpins duona kasdienine. Todėl seserys neturi pašyti išmaldos, bet pačios užsidirbti pragyvenimui rankų darbu⁵⁵,

tačiau jis neturi reikalauti didelio susikaupimo, kad neatitrauktų minčių nuo Kristaus. Tai reiškia, kad seserims geriausiai tiks paprastas rankų darbas: siūti, kepti, siuvinėti paprastu raštu, o pati Teresė nuolat verpdavo ir ne kartą laiškuose skundėsi, kad knygų rašymas ją atitraukia nuo šio užsiėmimo.

Tokia veikla puikiai padeda apsiginti nuo melancholijos, labai pavojingos uždara tarp keturių sienų gyvenančioms moterims. Darbas padeda ir ugdyti nuolankumą: „Šlavimo grafikas turi prasidėti nuo motinos vyresniosios, kad parodytų kitoms pavyzdį“⁵⁶. Seserys paliudijo, kad Teresė, kai tik galėdavo, rinkda-

vosi prasčiausius darbus: virti, prižiūrėti ligones, šluoti, plauti. Ji net prašė provincijolą leisti jai pereiti į seseris pasaulietes (*freilas, legas*), kurias vienuolynas priimdavo ruošos darbams dirbti. Jų bendruomenėje galėjo būti iki trijų, ir jos neprivalėdavo eiti giedoti į chorą, nors kitais atžvilgiais buvo pilnateisės bendruomenės narės. Tokia buvo Teresės slaugytoja ir sekretorė pal. Šventojo Baltramiejaus Ona, nesutikusi atsisakyti savo balto sesers pasaulietės nuometo, net kai ją to prašė Teresė (Ona pagaliau buvo priversta priimti juodąjį choro seserų nuometą tik tada, kai turėjo pati važiuoti steigti bendruomenės į Prancūziją). Teresės noras neišsipildė: provincijolas atsakė, kad, kartą gavusi choro sesers nuometą, jau negalėjo jo atsisakyti. Teresė seserims liepė nesiimti darbų, kuriuos reikia užbaigti

griežtai nustatytu laiku, nes dirbančiąją turi skatinti tik jos pačios sąžinė, tai yra siekis užsidirbti savo bendruomenės išlaikymui. Labiau už viską steigėja nekenė dykystės, tad patarė seserims neštis verpstę net į bendruomenės poilsio valandėles, o pati verpstės nepaleisdavo iš rankų net pokalbių kambaryje kalbėdamasi su lankytojais. Kartą Fransiskas Salsedas ją paprašė liautis verpti ir susitelkti į jo klausimą, bet Teresė atsakė, kad to jai neleidžia sąžinė – juk seserys yra neturtingos, tad negali

Ratelis. Alba de Tormeso karmelity ordino muziejus

Verpianti basoji karmelitė. Processinė vėliava (XIX a.) Alba de Tormeso karmelity ordino muziejuje

švaistyti nė minutės darbui skirto laiko. Galiausiai bajoras rado išeitį: sutarė su Terese, kad ši kalbėdamasi su juo neverps, o jis jai sumokės tiek, kiek būtų uždirbusi tuo metu verpdama (ketvirtį maravedžio), tad vėliau visada išeidamas iš pokalbių kambario į sukinį drauge su gražinamu raktu įdėdavo ir suderėtą pinigėlį.

Karavaka de la Krusas

VILJANUEVA DE LA CHARA

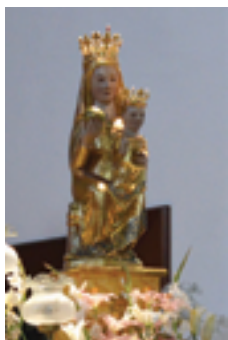
NEREIKIA KELYJE ieškoti papildomų vargų

13.1 Steigėjos pasakojimas

Jau ketveri metai Teresė gyveno užsidariusi Aviloje: Karmelio vyresnybė vis aršiau persekiojo basuosius karmelitus, o jai pačiai Ordino generalas buvo uždraudęs steigti. Ir per visus šiuos metus nuo 1576 m., kai grįžo iš Sevilijos, ją laiškais šturmavo Viljanueva de la Charos savivaldybės nariai ir klebonas. Jie prašė Teresę įkurti miestelyje vienuolyną ir priimti į jį devynias doras moteris, kurios, pasiryžusios tapti vienuolėmis, jau keli metai gyveno nedideliame name prie Šv. Onos koplyčios. Šventas ir uždaras jų gyvenimas taip sugraudino miestiečius, kad taryba ir klebonas ėmėsi tarpininkauti ir net pasisiūlė garantuoti būsimą vienuolyno išlaikymą.

Teresė kratėsi šio steigimo dėl penkių praktiškų sumetimų: mažame miestelyje (apie 5 tūkst. gyventojų) vienuolynas turėjo būti su užtikrintomis pajamomis, o tokius ji kiek galėdama vengė steigti; savivaldybės siūlomas išlaikymas atrodė nepakankamas, ir kandidatės neturėjo nuosavo namo, be to, nepasitikėjimą kėlė ir jų skaičius: tiek metų pragyvenusios drauge ir pagal savo papročius, šios moterys vargų ar galėjo prisitaikyti prie griežtos *teresiško* vienuolyno Regulos. Tačiau steigėjos nuodėmklausys daktaras Velaskesas (tas pats, kuris liepė jai rašyti „Vidinę pilį“), perskaitęs laiškus, liepė taip lengvai nemesti šio reikalo: jei jau Dievas tiek sielų subūrė į krūvą, vadinasi, tai tarnauja Jo šlovei. Pagaliau Teresė atsakė miestiečiams taip aptakiai, kad jų viltys tik sustiprėjo.

Teresės Jubilėjaus metų proga Mergelė Marija Snieginė (XIII a.) svečiuojasi basųjų karmeličių bažnyčioje

Miesto savivaldybė, iš kurios Teresei buvo rašomi laišakai

Viljanueva de la Charos pagrindinė aikštė menkai pasikeitė nuo Teresės laikų

Netikėtai atsirado įtakingas užtarėjas – tėvas Jėzaus Antonijus, pirmojo Teresės įsteigto basųjų karmelitų vienuolyno Duruelyje prioras, kurį Karmelio ordino vyresnybės persekiojimai nubloškė į nuošalų vienuolyną netoli Viljanuevos. Netrukus jis susidraugavo su kaimyninio miestelio klebonu, o per jį – ir su devyniomis kandidatėmis. Susižavėjęs jų pamaldumu, tėvas Antonijus taip pat ėmė šturmuoti Teresę prašymais ir net nepatingėjo leisti į dviejų dienų kelionę, kad asmeniškai su ja pasikalbėtų Malagone, kur tuo metu ji prižiūrėjo ir skubino baigti užtrukusią vienuolyno statybą.

Teresė taip nenorėjo važiuoti į Viljanuevą, kad ne tik susakė priorui visus argumentus prieš steigimą, bet ir pati parašė Ordino provincijolui, kad jos nesiųstų (numatydama, kad tėvas Antonijus kreipsis į jį su tokiu prašymu). Galiausiai, kartą priėmus Komuniją, Teresę išbarė Dievas, sakydamas, kad ir iki šiol ji steigė be didelių pinigų, tai kodėl dabar nepasitiki. Anot Teresės, „Dievo žodžiai būna tokie galingi, kad ne tik protas juos suvokia, bet ir gauna iš jų šviesos, kad suvoktų tiesą, o valią jie nuteikia taip, kad norėtų pagal juos veikti. Ir man taip nutiko: laiminga sutikau priimti šį vienuolyną, ir man net pasirodė, kad nusikaltau taip ilgai stoviniuodama ir kabindamasi žmoniškų argumentų“ (F 28, 16). Nors sveikata šlubavo, Teresė ėmė ruošti kelionei: reikėjo ypač atidžiai parinkti, kurias vienuoles vežtis į naująjį steigimą, nes jos turėjo susigyventi su devyniomis ten jau esančiomis moterimis („steigimuose,

Basųjų karmelitų bažnyčia, kurioje paprastai saugoma miestelio globėja Mergelė Marija Snieginė

Nuo XVI a. išlikusi Maso užeiga, kurioje dabar įsikūręs Turizmo informacijos centras

kuriuos pradedame mes vienos, visos sutaria gerai“ (F 28, 17)). Pagaliau steigėja pasikvietė su savimi šešias seseris iš Toledo bei Malagono ir lydimos dviejų basųjų karmelitų jos pajudėjo iš Malagono 1580 m. vasario 13 d.

Tėvas Antonijus įkalbėjo steigėją pakeliui apsistoti Pagalbos Valdovės (*Nuestra Señora del Socorro*) vienuolyne, esančiame už trijų valandų kelio nuo Viljanuevos, ir iš ten pranešti miestiečiams apie savo atvykimą. Jų pasitikti išėjo basieji karmelitai ir giedodami šlovinimo giesmes nulydėjo į bažnyčią: įėjimas buvo įrengtas per požeminę galeriją, kuri padarė Teresei didelį įspūdį, nes priminė pranašo Elijo olą. Anot jos, „tai – labai malonus vienuolynas dykumoje ir vienatvėje“ (F 28, 19); Teresė tik gailėjosi, kad jau buvo mirusi šventoji, kurios pastangomis Viešpats įsteigė šiuos namus – Katalina de Kardona. Čia steigėja ilgam nukrypo nuo savo pasakojimo, kad apsakytų nuostabą keliantį šios moters gyvenimą: iš Kardonos hercogų kilusi aristokratė pasirinko moteriai tokį pavojingą atsiskyrelės gyvenimą, negailestingai atgailavo ir marinosi žiauriausiomis priemonėmis, o savęs nevadino kitaip, tik „nusidėjėle“. Kai nuošalią jos olą atrado žmonės, Katalinos šlovė taip išaugo, kad po kelių metų ji surinko gausybę aukų būsimajam vienuolynui, o savo žiauriomis askezėmis patraukė ir didžiąją dalį Pastranos basųjų karmelitų. Teresė, dabar apsistojusi vienuolyne, kurio įspūdingos išorinės formos puikiai atspindėjo ekscentrišką jį įsteigusios Katalinos dvasingumą, nė žodžiu neužsiminė, ką manė apie brolių žavėjimąsi kruvinomis atsiskyrelės atgailomis: pastaroji suko visai priešinga kryptimi nei Teresė, mokiusi švelniai, vedamam meilės eiti vis giliau į kiekviename žmoguje paslėptą vidinę pilį.

Gausūs Katalinos de Kardonos garbintojai buvo prinešę tiek puošmenų

ir indų, kad dalį jų karmelitai perdavė būsimajai Teresės steigiamo vienuolyno bažnyčiai Viljanuevoje. Ten steigėjos įvažiavo pirmąjį gavėnios sekmadienį, 1580 m. vasario 21 d. Skambėjo varpai, bažnyčios choras giedojo *Te Deum*, o jų pasitikti išėjo visas miestelis su meru ir klebonu priešaky. Paėmę iš parapijos bažnyčios Švč. Sakramentą visi iškilminga procesija pasuko į Šv. Onos koplyčią, skirtą būsimajam vienuolynui. Eiseną sudarė ne tik karmelitės su baltais apsiaustais, pridengusios veidus tankiais šytais, bet ir kone visi tėvai basieji karmelitai, jas atlydėję iš Katalinos įsteigto vienuolyno, o taip pat miestelio pranciškonai ir net vienas dominikonas, savo abitu atstovaudamas Teresės draugams teologams. Nartimame kelyje buvo įrengti keli altorieliai ir degė daug laužų – paprotys juos degti spalio 15 d., kai švenčiama Šv. Teresės diena, išliko iki mūsų laikų.

Kuklaus namelio viduje karmeličių laukė devynios kandidatės, prisikentėjusios per šešerius metus, kai kartais atrodydavo, jog niekuomet neišsipildys jų troškimas dėvėti vienuolių abitą, o menkas uždarbis išeidavo pasiuntiniams per ilgas derybas su Terese ir Karmelio ordinu. Dabar jos laukė išsirikiavusios už durų, kiekviena su savo kuklia suknele, su kuria atėjo į šią improvizuotą klauzūrą, mat jos nenorėjo vilktis to meto maldininkėms (isp. *beatas*) įprasto drabužio: laukė karmeličių abito. Visos atrodė suvargusios ir labai liesos (akivaizdu, kad griežtai atgailaudavo), o dabar liejo džiaugsmo ašaras: kaip vėliau prisipažino, iki paskutinės akimirkos bijojo, kad pamačiusi jų skurdą Teresė apsisuks ir išvažiuos. Tad paklusti naujai priorei ir seserims joms atrodė vienas juokas: iki tol bendruomenė neturėjo vyresniosios, tačiau sutardavo taip gerai, lyg joms kas būtų vadovavęs.

Viljanueva de la Charos parapijos bažnyčia tebeprimena tvirtovę, iš kurios buvo perstatyta

Išoriškai rūsti Viljanueva de la Charos parapijos bažnyčia viduje pribloškia erdvumu ir neįtikėtino puošnumo altoriumi

Ypatinga detalių gausa nustebina Rožinio Mergelės Marijos koplyčia parapijos bažnyčioje

Namelyje buvo duonkepė krosnis, o dvi vyriausios moterys priimdavo iš lankytojų išmaldą ar užsakymus; kitos nė neprieidavo prie laukujų durų, nors tos ir neturėjo užrakto, tik skląstį. Miegodavo mažai, kad liktų daugiau laiko darbui ir maldai, o švenčių dienomis maldoje praleisdavo visą dieną. Tik viena buvo raštinga, tad balsu skaitydavo kitoms Luiso de Granados ir šv. Petro Alkantariečio knygas. Meldėsi jos kaip mokėdamos iš pasenusių brevijorių, kuriuos joms buvo padovanojęs vienas dvasininkas. Pasak Teresės, Dievas turėjo priimti nemokšiškas jų maldas jau vien dėl tokio nuoširdaus troškimo Jam tarnauti. Nenuostabu, kad tokia nuostata padėjo karmelitėms greitai susigyventi su naujosiomis seserimis: „Visos nori kentėti tarnaudamos Viešpačiui, o sesuo, kuri nejaustų savyje tokio troškimo, tegul nelaiko savęs tikra basąja, nes mes turime trokšti ne ilsėtis, bet kentėti, kad nors kuo sekume mūsų tikruoju Sužadėtiniu“ (F 28, 43).

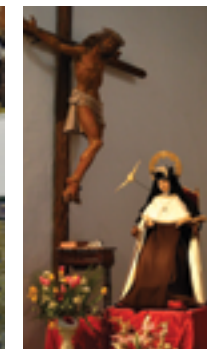
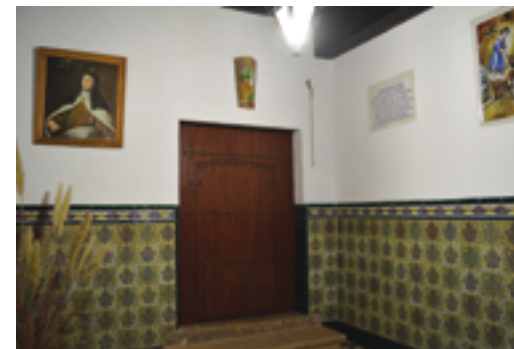
13.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Teresės pasakojime susipina daugybė temų: ketverius metus trukęs basųjų karmelitų persekiojimas, jos pačios „namų areštas“, La Rodos karmelitų vienuolyno įkūrimas ir jo steigėja atsiskyrėlė asketė Kardona, beje, visiškai nesusidomėjusi devyniomis Viljanuevos užsidarėlėmis ir verčiau pasirinkusi dėvėti vyrišką abitą bei tuščioje vietoje steigti vyrų vienuolyną. Ir galiausiai iškilmingas, bet trumpas ir sklandus įsteigimas: Teresė išvažiavo iš Malagono vasario 13 d., 17–20 d. praleido La Rodoje, 21 d. atvyko į Viljanuevą, 25 d. davė naujokių abitą devynioms kandidatėms, o kovo 20 d. jau išvyko į Toledą.

Per ketverius priverstinės ramybės metus Teresės sveikata dar labiau pašlijo: slėgė ne tik keturiasdešimt nuolatinių ligų metų, bet ir nelaimingas atsitikimas, kai 1577 m. Kalėdų dieną ji krito nuo laiptų Aviloje Šv. Juozapo vienuolyne ir susilaužė ranką. Anot seserų, tai nelabasis patamsyje, Teresei leidžiantis į koplyčią, užpūtė jos žvakę keršydamas už tai, kad vos prieš tris savaites užbaigė svarbiausią savo veikalą („Vidinę pilį“). Tik po keturių mėnesių ranką Medinoje jai sustatė tenykštė žolininkė, tačiau Teresė jau negalėjo jos valdyti, o šventąją visur lydėjo ištikimoji slaugytoja – 28-erių metų sesuo pasaulietė Šventojo Baltramiejaus Ana.

Stebuklais garsėjantis Teresės atsineštas Kūdikis Jėzus, vadinamas Steigėju, laikomas klauzūrinėje vienuolyno dalyje, tačiau kartais seserys leidžia lankytojams jį pamatyti sukinyje

Baznyčios daktarės beretė pasipuošusi Teresė basųjų karmelیتیų bažnyčioje

Prieš pat trijų dienų kelionę iš Malagono į Viljanuevą Teresė jautėsi taip prastai, kad seserys jai net pasamdė karietą. Pati kelionė virto triumfo žygiu: sužinoję, kad atvažiuoja šventa vienuolė, pakelės miestelių žmonės plūdo jos pamatyti ir prašė palaiminimo, kai kurie atsivesdavo net gyvulių. Po pirmos nakvynės Teresė, slėpdamasi nuo gerbėjų, liepė pajudėti į kelionę likus trims valandoms iki aušros. Tamsioje jie nepastebėjo, kad išvažiuojant lūžo karietaitės ašis, bet ji per stebuklą atlaikė trijų valandų kelionę iki kitos gyvenvietės, kur teko sustoti kelioms valandoms jos pataisyti. Pasinaudami pertrauka keliauninkai paaukėjo Mišias, o po jų vietinė maldininkė nusivedė Teresę pas save pietauti. Tuo metu žinia apie karietaitės stebuklą sukėlė tokį kaimynų entuziazmą, kad Teresei pavyko išeiti pro duris tik po to, kai tvarkos saugotojai areštavo kelis didžiausius jos gerbėjus.

Su didžiausiomis iškilėmis Teresę sutiko ir La Rodos basieji karmelitai, padovanoję jai Vaiko Jėzaus statulą, kurią seserys vėliau pastatė vienuolyno priimamajame iš klauzūros pusės ir vadino Steigėju, nes 25 cm aukščio vaikutis išklaudydavo visus jų rūpesčius. Į Viljanuevą Teresė atvyko likus kelioms valandoms iki pagrindinių Mišių, tad su vienuolėmis apsistojo Migelio de Mondecharo (*Miguel de Mondéjar*) namuose, kur išpranašavo, kad visos trys jo dukterys įstos į steigiamąjį vienuolyną. Pranašystė išsipildė, nors jaunylė priešinosi pašaukimui septynerius metus: turtingas jos kraitis priviliojo daug jaunikių, bet pagaliau ir ji pasekė vyresniųjų seserų pėdomis. Diena buvo puiki: Mišios, iškilminga procesija, giesmės, varpų skambėjimas, išpuoštos gatvės su altorėliais, o galiausiai dar ir stebuklas: apylinkes kamavo didžiulė

Kukli Viljanueva de la Charos basųjų karmeličių bažnyčia

Pirmosios priorės Šventojo Augustino Anos portretas ir sarkofagas, prie kurio Viljanueva de la Charos gyventojai ateina prašyti sveikatos

sausra, tad žmonės maldavo Teresę paprašyti Dievą lietaus. Karmelitės ėmė kalbėti litaniją, ir dar jos nebaigus prapliupo smagi visą naktį trukusi liūtis.

Viljanuevos maldininkės susibūrė dar 1574 m., iš pradžių tai buvo keturios seserys ir įsėsėrė. Jų brolis dvasininkas išrūpino, kad vietinis klebonas joms duotų Šv. Onos koplytėlę su prišlietu nameliu, kuriems išlaikyti pinigų buvo palikęs senokai miręs dvasininkas. Jis pats buvo karmelitas, tad ir testamente įrašė, kad ten turėjo įsikurti karmeličių vienuolynas, nors jo valia išsipildė tik po daugybės metų, testamentu vykdytojams spėjus iššvaistyti didžiąją dalį palikimo, tad maldininkių laukė tikras skurdas. Vis dėlto prie jų netrukus prisijungė našlė su keturiomis mažomis dukterimis ir dar viena 56-erių moteris. Pastaroji meistriškai verpė, tad išmokė ir kitas šio amato, kad garbingai užsidirbtų pragyvenimui. Kai atvyko Teresė, našlė jau buvo mirusi, o iš jos keturių dukterų bendruomenėje tebegyveno dvi vyresnės. Sužinojusi, kad steigėja tikrai atvyks, prisijungė dar viena atsargi kandidatė, tad Teresės laukė devynios kandidatės.

Vienuolyną reikėjo įrengti greitai, nes Ordino provincijolas Teresę atleido nuo „namų arešto“ tik mėnesiui. Namelis buvo mažas, tad apie susikaupimą atskirose celėse nebuvo nė kalbos: visos gyveno dviejuose kambariuose. Pagaliau pačios vienuolės didesniąją patalpą padalino į keletą celių drėbto molio pertvaromis, o naujokėms Teresė patarė įsirengti eremus namuko kieme. Prie vieno jau ten stovėjusio jos kaip mokėdamas susirentė dar šešis iš to, ką turėjo po ranka: pagalių, šakų, lentų – kad tik būtų užuovėja prisiglausti su savo darbu ir asmenine malda. Viena naujokė, neradusi nieko geriau, tiesiog atrėmė į mūrą senas duris. Sugraudinta Teresė tik kartojo savo naujosioms dukterims, kad nesivaržytų savo skurdo, nes Dievui svarbesnė

dorybė. Iš tiesų, skurdžiam seserų ūkiui nieko nepritrūko, pasakojama net apie stebuklą: atvykus steigėjoms, buvo sumaltos šešios fanegos grūdų (apie 330 kg), o miltai supilti į podėlį. Iš jų per visą gavėnią (40 dienų) valgė devynios naujokės ir septynios steigėjos, o kur dar vienuolyną lanke La Rodos broliai. Kai gavėniai baigiantis sunerimusi priorė paklausė sandėlininkės apie atsargas, ši atsakė: „Motina, nediršau jums sakyti, tačiau žinokite, kad pintinėje miltų nemažėja.“⁵⁷ Sako, kad tik įsikūrus maldininkėms, staiga ėmė vesti vaisius keli menki vaismedžiai namelio sode: kriaušės ir obuolius moteris valgė žalius, keptus ir net likdavo pardavimui.

Taip svetingai ją sutikusiems vietos žmonėms Teresė atsidėjo ir kitais stebuklais: kai viena moteris jai pasiskundė, kad visi jos vaikai gimsta negyvi, Teresė liepė tuo metu prie sukinių budėjusiai Šventojo Augustino Anai perduoti moteriai savo diržą, kad susijuostų. Diržas, kėlęs pasibjaurėjimą vienuolei nuo pat įvilktuvių dienos, pasirodė toks veiksmingas, kad juo netrukus ėmė tarpusavyje dalintis visos miestelio moteris.

Užbaigti vienuolyno Teresė nespėjo, tad paliko nubraižiusi, kaip jį reikės pamažu plėsti, kai atsiras lėšų statyboms. Išplanavimas priminė taip pat Teresės projektuotą Malagono vienuolyną, tad iš jo atvykusi Šventojo Augustino Ana ištikimai įgyvendino steigėjos planą. Dabar seniausioje pastato dalyje – buvusiam maldininkių namelyje – įrengtas vienuolyno pokalbių kambarys. Kieme išliko ir šulinys su klastingu ritiniu vandeniui kelti, kuris vos neužmušė Teresės likus tik kelioms dienoms iki išvykimo: ji žiūrėjo, kaip mūrininkas jį tvirtina, o šis išsprūdo jam iš rankų ir trenkė Teresei taip stipriai, kad ją parbloškė. Suakmenėjęs iš siaubo mūrininkas net nepuolė jos kelti, manydamas, kad užmušė šventąją. Čia Teresė ėmė ir atsikėlė pati viena, lyg niekur nieko, o žmonės prakalbo apie dar vieną stebuklą ir nenorėjo jos išleisti. Nors Viljanuevoje šv. Jėzaus Teresė praleido tik mėnesį, ji paskelbta miestelio garbės mere.

Dabar Viljanueva de la Charoje, esančioje net 800 m aukštyje virš jūros lygio, gyvena apie pustrėčio tūkstančio gyventojų, taigi, mažiau nei Teresės laikais. Nuošaliai įsikūrusio jų miestelio neaplenkė istorijos audros: jau nuo Bronzos amžiaus čia gyvenusius žmones nukariavo romėnai, o po kelių šimtų metų ir musulmonai. Kai 1178 m. krikščionys atkariavo greta esantį

Karalių Katalikų laikų privilegiją primenantis Teisingumo ritinys Viljanueva de la Charoje

provincijos centrą Kuenką (*Cuenca*), čia atsikraustė nemažai naujakurių iš šiaurės. Miesto titulą Viljanuevai suteikė karalienė Elžbieta I Katalikė 1476 m., atsidėkodama vietiniam feodalui už pagalbą kovose dėl Kastilijos sosto. Taigi, dabar miestelio valdytojai jau patys galėjo vykdyti teisingumą: jie tai darydavo prie Karalių Katalikų dovanoto 3,5 m aukščio akmeninio Teisingumo ritinio (*Rollo de Justicia*), kuris šiuo metu atsidūrė užmiestyje, nes jį supę namai buvo sugriauti per XIX a. kovas.

Ramus miestelis vėl atsidūrė visos šalies dėmesio centre XX a., kai Ispanijos pilietinio karo metu respublikonai pavertė jį viena pagrindinių savo bazių, kur gyveno tarptautinės brigados, taigi, miestelio prieigose išlikę oro uosto bunkeriai prisimena rašytoją Džordžą Orvelą (*George Orwell*), Vilį Brantą (*Willy Brandt*) ir net būsimąjį Jugoslavijos vadovą Josipą Titą (*Josip Broz Tito*). Šios audros išvijo iš Viljanuevos pranciškonus, kurių vienuolynas buvo paverstas kino sale, o vėliau – daugiabučiu namu, ir klarises, kurių vienuolyno patalpose įsikūrė supermarketas. Teresės karmelitės tebegyvena savo senajame name, o miestelis šeštajame dešimtmetyje išgarsėjo kaip pirmoji Ispanijos pievagrybių sostinė. Viljanuevoje jie pirmą kartą imti auginti prekybai, mat pasirodė, kad tokios olos, kaip atsiskyrėlės Kardonos urvas ar požeminės La Rodos karmelitų galerijos, puikiai tinka jiems augti. Iš pradžių pievagrybiai auginti natūraliose olose ant arklių trąšų, o dabar – specialiai įrengtose požeminėse salėse ant šiaudų ir guano⁵⁸ mišinio. Amato globėjui šv. Mykolui pievagrybių augintojai net pastatė koplyčią.

13.3 Mintys

„Kokia meilė ją vedė, kad ji nesirūpino nei, ką valgys, nei dėl galinčių ją ištikti pavojų, nei dėl jos laukiančios gėdos, jeigu ji taip dings! Kokia apsvaigusi turėjo eiti ši šventa siela, pasinėjusi į [troškimą] netrukdoma džiaugtis Sužadėtinium, ir kokia pasiryžusi daugiau nebenorėti pasaulio, nes šitaip bėgo nuo visko, kas jai teikė pasitenkinimą!“, – žavisi Teresė savo „konkurentė“ Katalina de Kardona (F 28, 24). Tačiau jau kitu sakiniu leidžia suprasti, kad ryžtas nebūtinai turi būti toks teatrališkas: „Ne mažiau darote ir jūs, mano seserys, kai įstojate į šią šventą vienuoliją ir atiduodate Dievui

savo valią, pažadėdamos visiškai užsidaryti [nuo pasaulio]“ (F 28, 25). Be to, net ir taip radikaliai apsisprendus visuo-met išlieka pavojus: „Šis pirmasis įkarštis kai kurioms iš jūsų paskui gal ir praeina, tuomet mes ir vėl kai kur nusilenkiame savo savimeilei“ (F 28, 25). Gal čia Teresė netiesiogiai užsiminė apie Kataliną: išpopuliarėjusi savo radikaliomis atgailomis ji nesibodėjo lankytis aukštuomenės dvaruose ir važinėti su didikėmis parkuose, mielai visiems pasakodama, kaip kankina savo kūną.

Pasak Teresės, kol gyveno viena, Katalina buvo apimta „didžiausių troškimų atgailauti, o kadangi šalia nebuvo nieko, kas ją tame pristabdytų, atsiskyrėlė su savo kūnu elgėsi baisiai“ (F 28, 26). Galbūt ji sąmoningai pasirinko nueiti viena visą savo gyvenimo kelią, kad neturėtų nuolankiai paklusti vyresniajai ar nuodėmklausiu: juk jie greičiausiai būtų liepę jai taip nekankinti vargšo „brolio asilo“, kaip vadino kūną šv. Pranciškus. Aplankiusi atsiskyrėlės olą Teresė ėmė graužtis dėl to, kad pati negali taip griežtai atgailauti, bet vėliau vizijoje ją aplankė pati olos šeimininkė ir „pasakė, kad dėl to nevargčiau ir toliau steigčiau“ (F 28, 35–36). O „Sąžinės apyskaitoje“ (neskirtoje svetimoms akims, priešingai nei „Steigimai“) Teresė dar užsiminė, kaip pats Jėzus regėjime ją subarė: „Ne taip, dukra. Tu eini geru ir saugiu keliu. Matai visą jos atgailą? Bet aš labiau vertinu tavo paklusnumą“ (CC 20).

Katalinos perlenkimuose slypėjo subtilus pavojus: „Pavydėjau jai visų tų dalykų, išskyrus vieną: kad ji nenorėjo atsisakyti nei vienos iš tų atgailų, nors nuodėmklausiai jai sakė, kad buvo perdėtos“, – viename laiške apibendrino Teresė⁵⁹. Juk tas, kam tikslas tampa pati saviplaka, jau ieško nebe Dievo, bet savęs, tai yra maitina savo puikybę. Taip atgailų manija galiausiai atveda prie pasišlykštėjimo jomis (CE 15, 4) ir mėgavimosi kūno skausmu, kai, anot šv. Kryžiaus Jono, prieinama iki „gyvuliškų atgailų“⁶⁰, kurių vaizdai tiek žmonių atgrasė (ir atgraso) nuo krikščionybės. Gal kaip tik iš puikybės, užuot prisijungusi prie devynių Viljanuevos vargšelių, Katalina apsigaubė daugiau laisvės teikiančiu vyriškuoju basojo karmelito abitu ir pati tapo steigėja? Rodėsi, kad žiauriai kankindamasi ji norėjo savo jėgomis prasiveržti iki dangaus vartų, prie kurių, pasak Teresės, gali priversti tik Dievas.

Vienas garsiausių XX a. mąstytojų trapistų vienuolis Tomas Mertonas

Griežtos šv. Jeronimo askezės. Bareljefas (XVI a.) Burgoso katedroje

Atgailų diržas ir rimbas ant sienos Teresės celėje Beas de Seguros basųjų karmeličių vienuolyne

perpasakojo istoriją iš dykumos tėvų (pirmaisiais krikščionybės amžiais dykumose įsikūrę atsiskyrėliai) gyvenimo: vienas brolis atgailavo valgydamas tik kartą per savaitę, kad Dievas padėtų jam perprasti kelias Šventraščio eilutes, bet praėjus septyniasdešimčiai savaičių jos netapo aiškesnės. Praradęs kantrybę atsiskyrėlis nutarė eiti pasiklausti apie jas kito, kaimynystėje gyvenusio vienuolio, ir vos tik iškėlė koją pro duris, jam pasirodė angelas sakydamas: „Septyniasdešimt pasninko savaičių tavęs nepriartino prie Dievo, bet dabar, kai tu nusižeminai ir išėjai pasiklausti brolio, Viešpats mane atsiuntė, kad tau atskleisčiau teksto prasmę.“⁶¹

Ispanijos paštas

Paštui Teresė turbūt išleido daugiau pinigų nei maistui, nes tik per jį palaikė ryšį su savo karmelitėmis, išsibarsčiusiomis po visą Ispaniją. Iki mūsų dienų išliko 476 jos laišakai, nors manoma, kad tai – menka jos korespondencijos dalelė (gal tik 2%). Tarp 1568 m., kai įsteigė savo antrąjį vienuolyną Medinoje, ir 1582 m. ji rašė ne mažiau kaip du laiškus per dieną, o kartais skundėsi turėjusi parašyti net visus 8, vogdama laiką iš menkų miego valandų. Tai reiškia, kad per savo gyvenimą ji parašė nuo 10 iki 25 tūkstančių laišku, kurių dauguma neišliko. Dėl to kaltas ne tik daikto trapumas ir tariamas vienadieniškumas: žmonės tik labai vėlai suvokė, kaip svarbu išsaugoti Teresės laiškus ne tik dėl to, kad juos lietė šventosios ranka, bet ir

Teresės laišku skrynelė, kurią užrakintą keliaudama steigėja vežiodavosi su savimi (XVI a.), Avilos basųjų karmeličių vienuolynas

Teresės rašalinė (XVI a.). Madridas, El Eskorialio biblioteka

Vienas iš relikvijų tapusių Teresės laišku. Medina del Campo basųjų karmeličių vienuolynas

dėl neįkainojamos informacijos, kurią smagi rašytojos plunksna paliudijo apie savo laikų žmones ir buitį. Prie savo laišku išnykimo prisidėjo ir pati Teresė: rašydama, ypač basųjų karmelitu persekiojimo laikotarpiais, ji dažnai prašydavo gavėją laišku sunaikinti, ir tik nedaugelis išdrįso jos nepaklaustyti. Šalies viduje patogiausia buvo naudotis karališkuoju paštu, bet jis jungė tik palei pagrindinių šalies kelių

„stuburą“ išsidėsčiusius miestus (ypač daug Teresei padėjo Toleda pašto viršininku dirbęs jos draugas). Siunčiant laiškus į kitas vietas tekdavo gerokai pamiklinti vaizduotę: derėtis su ten keliaujančiais mulų varovais ir vežikais (už laišku įteikimą, žinoma, turėjo mokėti gavėjas, nes tik taip galėjo tikėtis apskritai jį gauti), pasinaudoti ten keliaujančiais draugais arba samdyti specialius brangiai kainavusius pasiuntinius.

Dar mažesnė buvo tikimybė, kad laišakai pasieks adresatus Amerikoje, tad Teresė – kaip mokė laiške ir savo seserį Chuaną – broliams į užjūrį laišku parašydavo net keturiais egzemplio-

riais, kuriuos išsiųsdavo per skirtingus pasiuntinius, nors tai keturiskart pakeldavo siuntimo kainą. Ypač patikimajai pasirodė verslo žmonės. O ryšiai su užsieniu Teresei kėlė neviltingą laišku iš Italijoje

esančio Ordino generolo kartą užtruko visus metus – nenuostabu, kad ir Teresės laiškus toli aplenkė basuosius karmelitus apšmeižę ir daugybę problemų jiems pridarę gandai.

Atsiskyrėlė Katalina de Kardona (Catalina de Cardona)

1571 m. gegužės pabaigoje į Pastraną atvyko legendinė atsiskyrėlė, dėvinti keistą rūbą: Katalina de Kardona, buvusi dvaro dama, jau aštuonerius metus kankinanti savo kūną kraštutinėmis atgailos praktikomis vienišoje oloje. Gausūs gerbėjai ją vadino gerąja dykumos moterimi. Nors tebuvo 52-ejų (buvo ketveriais metais jaunesnė už Teresę), atrodė kaip senė: jos veidas – žemės spalvos (tačiau linksmas ir malonus, kaip sako geranoriškas kronikininkas), o kūnas susisūkęs ir žaizdotas, nes ji mėgė plaktis grandinėmis, o paskui ant žaizdų vilktis grubios neveltos vilnos marškinius arba po drabužiais dėvėti atgailos

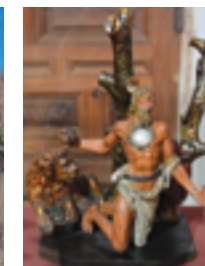
diržus iš vilnos šukavimui naudojamų augalų ar arklio ašutu. Katalina buvo nesantuokinė Ramono de Kardonos (Ramón de Cardona) duktė, gimusi Barselonoje 1519 m. Tėvas ją paslėpė Neapolio pranciškoniu vienuolyne, o vos sulaukusią nuotakos amžiaus paskubėjo ištekti, bet, greitai likusi našle, ši grįžo į vienuolyną. 1557 m. ją į Ispaniją su svita atsivežė Salerno princesė, kuriai mirus Kataliną ėmė globoti Ebolio princai. Pastranos rūmuose ji pradėjo intensyviai marintis, regėjo vizijas, o kai susipažino su vienu Salsedos pranciškunu, paprašė padėti jai tapti atsiskyrėle. 1563

m. jis su princų kapelionu palydėjo ją į nuošalią olą prie savo gimtosios La Rodos, saugumo sumetimais davė vyrišką abitą (nors inkvizicija bausdavo moteris už persirengėjimą), ir paliko gyventi vieną laukuose. Išėdami dvasininkai davė jai tris kepalukus duonos, o šiai pasibaigus Katalina keletą metų mito šaknimis ir žolėmis, kol ją netyčia užtiko piemuo Benitasas, kuris ėmė kas tris dienas nešti po kepalą duonos. Apie ją pasakojama ne mažiau stebuklų nei apie šv. Antaną: triušiai ir kurapkos ateidavo jos aplankyti ir palinksminti savo žaidimais, gyvatės šildydavosi prie jos kūno... Netrukus pradėjo plūsti ir dvikojai lankytojai, kurių kartais prisirinkdavo tiek, kad, anot Teresės, „visas laukas būdavo pilnas vežimų“ (F 28, 28).

Pastranoje Katalina pasirodė, kai po sunkios ligos nusprendė savo olos vietoje įsteigti vienuolyną. Ji atsiskyrė apsisototi pas basąsias karmelites sakydama, kad yra neverta tokios garbės, ir apsigyveno princesės rūmuose. Atsiskyrėlė

Katalinos de Kardonos olą sunku surasti laukuose. Nuotr. iš Viljalgordo (Villalgordo) savivaldybės svetainės internete

Šv. Jeronimo, asketu idealo, relikvijorius Avilos katedroje

nepakentė, kad į ją būtų kreipiamasi kaip į moterį, vengė dėvėti galvos apdangalą ir nesiliovė prašyti, tad galiausiai išsiprašė, kad jai duotų vyrišką basųjų karmelitų abitą. Po to leidosi į Madridą rinkti aukų būsimą vienuolyno statybai. Aristokratės susižavėjo vyriškai apsirengusia atsiskyrėle, kuri visiškai nepaisė mandagumo formulių ir net į patį karalių

kreipdavosi „mano sūnau“. Pagaliau ji surinko visą vežimą brangių daiktų ir papuošimų koplyčiai, o pinigų pripildė didžiulę skryniją. Po to lydima kelių Pastranos brolių išvyko į La Rodą. Statybos prasidėjo 1572 m. Tėvas Marijanas pirmiausia pastatė bažnyčią ir požeminį perėjimą iki Katalinos olos. Sąnaudos buvo milžiniškos: statyboje dirbo arti šimto

žmonių, kuriems tekdavo sumokėti apie septynis tūkstančius maravedžių per dieną. Pagaliau ištuštėjo net stebuklinga pinigų skrynija, garsėjusi tuo, kad neturėjo dugno, o vienuolynas liko tik pusiau pastatytas. Katalina mirė po penkerių metų, o po dar dvidešimt šešerių (1603 m.) karmelita išsikraustė į Viljanuevą, išsiveždami ir steigėjos kūną.

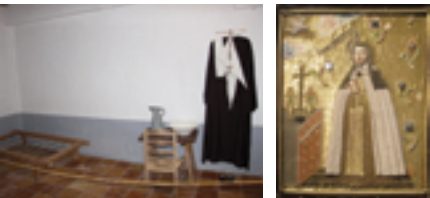
Neturtas

Neturtas nėra pats sau tikslas, kaip perspėjo šv. Petras Alkantarietis Teresę 1562 m., kai ji dar tik ruošėsi steigti pirmąjį vienuolyną: „Aš čia šloviniu ne visokį skurdą, bet tik tą, kuris kantriai kenčiamas iš meilės mūsų Viešpačiui Kristui, ir dar daug labiau tokį, kurio trokštama, siekiama ir kuris priimamas iš meilės Jam.“⁶² Teresė pasistengė šį principą pavesti gyvenimo taisyklėmis savo rašytose Konstitucijose. Pavyzdžiui, pajamų neturinčiose bendruomenėse

net nebuvo numatytas pastovus pietų laikas, nes seserys negalėjo būti tikros, kada ir kokių maisto produktų joms sunės žmonės: „Pietų laiko negalima tvirtai nustatyti, nes jis priklausys nuo to, kada Viešpats parūpins valgio. Jei jo bus, žiemą tebus pietaujama pusę dvylikos“ (9 sk.). Seserims draudžiama turėti asmeninės nuosavybės ar prie ko nors prisirišti, net jei tai bus tik gražus vaizdas už lango: „Seserys niekuomet neturi turėti jokio daikto, (...) nei maisto, nei rūbo; tegul jos neturi nei skrynios, nei skrynutės, nei dėžės, nei spintelės (išskyrus tas seseris, kurios rūpinasi bendruomenės darbais) viskas turi būti bendra. Tai yra labai svarbu, nes per menkus dalykus nela-

basis gali sumažinti neturto tobulumą. Todėl tegul vyresnioji atidžiai stebi, ir jei pamatys, kad kuri nors sesuo prisiriša prie kokio daikto: knygos, celės ar kitko – tegul tą iš jos paima“ (10 sk.). Taip ugdomas pasitikėjimas Apvaizda: „Gyventi jos turi visada iš aukų, be jokių pajamų, ir, jei gali išverti, tegul neelgetauja. Tik didelė būtinybė gali priversti jas elgetauti, bet geriau tegul verčiasi savo rankų darbu, kaip šv. Paulius, ir Viešpats parūpins, ko reikia. Jeigu netroks daugiau ir tenkinsis kukliu gyvenimu, turės, ko reikia gyvybei palaikyti. Jei visomis jėgomis stengsis patikti Viešpačiui, Jo Didenybė pasirūpins, kad jos nestokotų, kas reikalinga“ (9 sk.).

Basųjų karmelitchių vienuolyne puošnūs gali būti tik Dievo ir jo šventųjų garbinimui skirti daiktai. Šv. Teresės atvaizdas, išsiuvinėtas auksu ir perlais, 1651 m. Varšuvos basųjų karmelitchių dovana. Alba de Tormeso karmelitchių muziejus

Vienintelis baldas karmelitės celėje Teresės laikais būdavo lova. Vėliau, kaip šioje buvusio Karavaka de la Kruso basųjų karmelitchių vienuolyno celėje, prisidėjo stalelis ir kėdė

Drabužiai

Visus pirmuosius šv. Juozapo bendruomenės metus Teresė su seserimis tikrino, kaip padaryti abitą kuo kuklesnę ir paprastesnę. Šviesi skarelė iš storos drobės, o geriau – iš pašukinio audeklo (isp. *sedeña*), turėjo dengti visą kaklą ir priglusti prie veido, kad iš šonų nesimatytų plaukų, o šiuos patarė kirpti trumpai, kad nereikėtų gaišti laiko juos prižiūrint. Ant viršaus dėvimas tamsus nuometas turėjo būti priglundęs, be įmantrių išsikišimų ir klosčių, nukirptas apvaliai. Tačiau seserų drabužis, nors užlopytas šimtu lopų, visuomet turėjo būti švarus ir tvarkingas. Pasakojama, kad pati Teresė sugebėdavo susirasti prasčiausią, labiausiai nuskurusį ir užlopytą visos rūbinės abitą, o jei rūbininkė jai išduodavo geresnę, stengdavosi juo apsimainyti su prasčiau vilkinčia seserimi. Konstitucijose Teresė įrašė, kad viršutinis abitas turėjo būti siuvas iš grubaus neveltos vilnos audeklo (isp. *jerga, sayal*), juodos arba žemės spalvos, panaudojant tik tiek medžiagos, kiek būtinai reikia, taigi, jis neturėjo jokių klosčių, plačių rankovių ar šleifų, kurių tema taip mėgo improvizuoti F. Felinis, savo filmuose kurdamas bažnytinės „mados paradus“. Paskui velkamas tos pačios medžiagos škaplierius, o ant viršaus –

baltas tokios pat medžiagos apsiaustas. Marškiniai ir patalynė – iš paprasčiausio ilgomis gijomis verpto vilnonio audeklo (isp. *estameña*), o ligonėms – iš storos drobės. Kartą naujokė Marija Bautista pagalvojo, kad pernelyg lepina kūną, ir nusprendė marškinius pasigaminti iš grubaus neveltos vilnos audeklo, naudoto viršutiniam abitui. Naujokė norėjo panaudoti pigiausią audeklą, iš kurio siūtos gūnijos arkliai apdengti, mat prisiminė, kad, anot žmonių, tokius dėvėjęs didysis asketas šv. Petras Alkantarietis. Kai ji nuėjo atsiklausti Teresės, ši pasakė, kad pirma tokius marškinius išbandys pati. Po kelių mėnesių leido juos dėvėti ir seserims, tačiau netikėtai kilo nauja problema: grubiai suaustoje vilnoje prie kūno pamėgo gyventi utelės. Seserys jas būtų pakentusios kaip natūralią priemonę didesniams apsimarinimui, bet neramūs gyviai trukdė susikaupti maldoje, todėl jos nusprendė šiuo klausimu kreiptis į Kristų

Grubios medžiagos basųjų karmelitchių abitas. Eksponuojamas vienuolyne Valjadolide

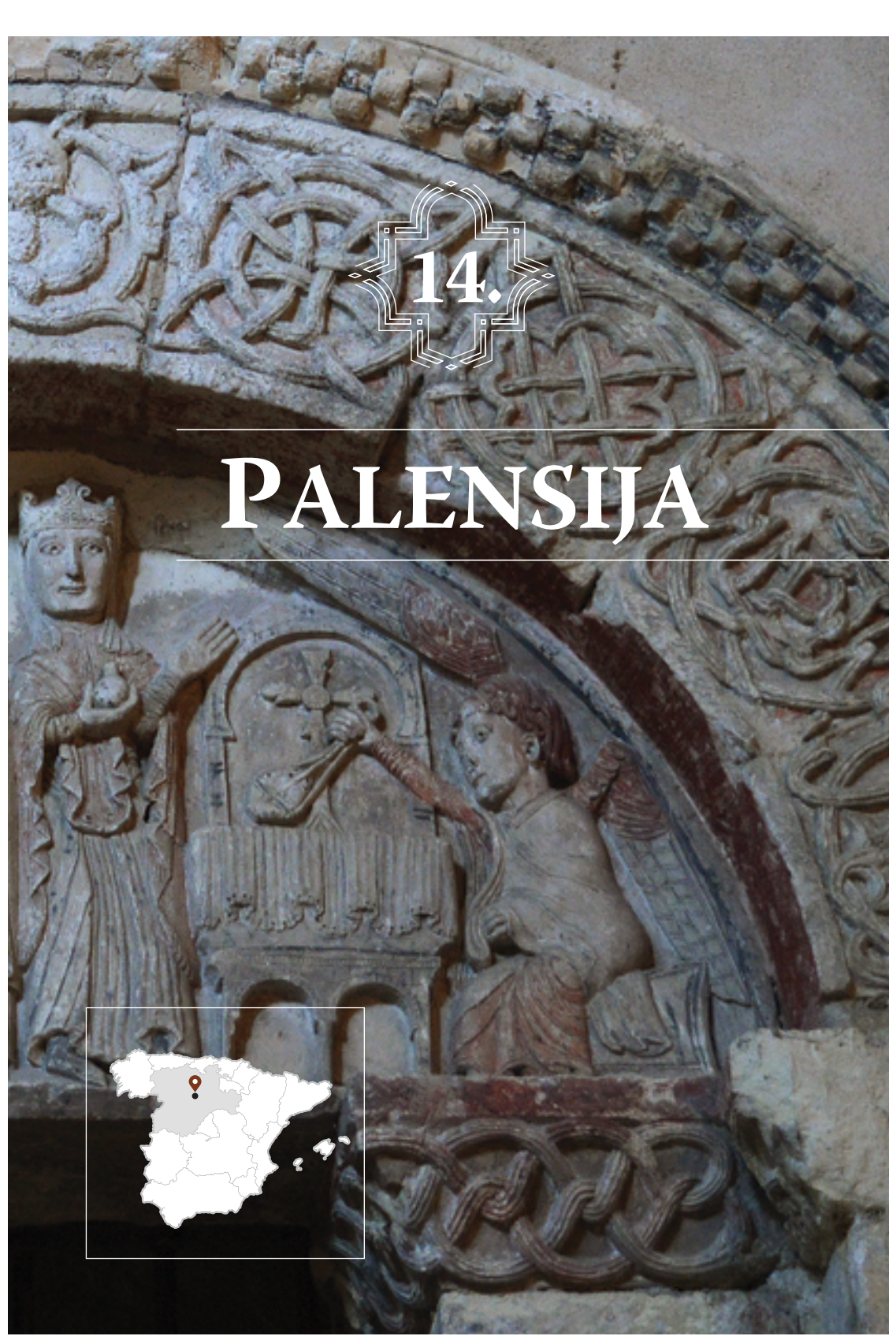
(vadinamąjį Utėlių Kristų galima aplankyti šv. Juozapo vienuolyno relikvijų salėje). Anot Šventojo Dominyko Izabelės, vienuolės surengė procesiją: „Visos išėjome iš miegamojo į chorą po aušrinės vienmarškinės giedodamos psalmes ir prašydamos mūsų Viešpatį, kad išvaduotų mūsų tu būgančių blogų padarų. Taip sustojome priešais Švenčiausiąjį Sakramentą, kurio akivaizdoje jau meldėsi mūsų šventoji Motina.“⁶³ Kryžiaus Dorotėja paliudijo, kad humoro jausmo nestokojanti Teresė net sukūrė posmelį: „Jei imat kryžių, dukros, turėkite drąsos ir savo saulės, Jėzaus, prašykite globos, kad Jis jus apgintų nuo šitos bėdos“, o seserys atsakydavusios priedainiu: „Jei rengiat mus nauju rūbu, Dan-gaus Karaliau, vaduokit nuo blogiečių šį milėlį.“⁶⁴ Vėliau nešinos degančiomis žvakėmis paskui Teresę apėjo visas celes, o ji peržegnojo ir šventintu vandeniu pašlakstė jų apdarus ir čiužinius. Juokai juokais, bet daugybė liudininkų vienvalsiai patvirtino, kad utelės ne tik išnyko šv. Juozapo vienuolyne, bet dingdavo net iš laikinai ten apsistojuusių seserų drabužių, o tai anais laikais buvo didžiulė Dievo dovana. Tiesa, vyresnieji netrukus uždraudė dėvėti marškinius iš gūnių audeklo.

Valdovai nesā aukas mīstoms. Kristus ir Pastoriāts baznīcā Segovijojē

14.

PALENSIJA

SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS: *patarėjai*

14.1 Steigėjos pasakojimas

Į Palensiją Teresę nepavargdami kvietė keli seni draugai, žadėdami aukso kalnus, ir stūmė visi nuodėmklausiai, bet ji vis delsė. Greičiausiai ją tuo metu „buvo palikę angelai“, kaip pasakytų populiarūs ispanų teologė Doloresa Aleksandre (*Dolores Alexandre, RSCJ*). Teresė irgi manė, kad jai trūko patikimiausiojo patarėjo – Dievo: „Man atrodo, vienas iš didžiausių šio gyvenimo vargų ir skurdybių (isp. *miserias*) – kai mūsų nepalaiko didi dvasia. Žinoma, vargas, kai kūnas negaluoja ir kenčia didelius skausmus, bet man tai atrodo niekniekis, jei tuo metu siela yra budri, šlovindama Dievą ir suvokdama, kad vargas ateina iš Jo rankos. Tačiau baisus dalykas, kai vienas kenčia, o Kitas neveikia. (...) Nelieta sielai kito vaisto, išskyrus kantrybę, nes ji turi pažinti savo varganumą ir atsiduoti Dievo valiai, kad Jis ją pasitelktų kada ir kam panorės“ (F 29, 3).

Didžiosios gatvės įėjimą tebesaugo herbiniai stulpai, pro kuriuos į Palensiją įvažiavo Teresė

Vos už dienos kelionės (50 km) nuo Valjadolido esančioje Palensijoje Teresės laukė ten vyskupu paskirtas Alvaras de Mendosa, padėjęs įsteigti pirmąjį jos vienuolyną Aviloje. Vietinis bajoras žadėjo išnuomoti namą, o kanauninkas Reinosa pasisiūlė iškraustyti nuomininką ir slapta paruošti pastatą vienuolynui. Tačiau Teresė abejojo: „vieni stiprino būgštavimus, o kiti, nors ir teikė šokią tokią viltį, jos nepakako įveikti mano bailumui“ (F 29, 3). Taip reikalingo vidi- nio ryžto Teresei įkvėpė tik Dievo balsas: „Ko bijai? Kada aš

Šv. Bernardo bažnyčia, kurioje Teresės laikais buvo Gatvės M. Marijos šventovė. Palensija

Dykos šiaurinės Palensijos plynaukštės kalvos, kurios baugino Teresę

tave nuvyliau? Ir dabar esu tas pats, kuris buvau, nesustok ir įsteik šiuose dviejuose miestuose“ (F 29, 4). Buvo kalbama apie Ispanijos šiaurėje esančius Palensiją ir Burgosą, kur Teresė, nepaisydama šalčių, pajudėjo tuoj po Kalėdų, gruodžio 28 d. (1580 m.), lydima penkių vienuolių, ištikimosios slaugytojos ir sekretorės Šventojo Baltramiejaus Anos.

Kanauninkas Reinosa jau laukė keliautojų, parūpinęs namams net čiužinius, reikalingiausius buitines rakandus ir greičiausiai malkų: žvarbią Palensijos žiemos dieną tvyrojo toks rūkas, kad vienuolės net viena kitos negalėjo matyti. Per naktį atvykėlės įrengė koplyčią, ir tik kai auštant buvo paaukotos Mišios, Teresė padarė siurprizą savo draugui vyskupui, pranešdama, kad vienuolynas jau įsteigtas. Alvaras de Mendosa tuoj atskubėjo jų aplankyti ir pažadėjo pasirūpinti, kad joms niekuomet nepritrūktų duonos, o kai žinia pasklido po miestą, jo gyventojai taip džiaugėsi, lyg būtų gavę didžiausią dovaną. Teresė negalėjo atsistebėti: juk įsteigė neturto vienuolyną, kurį jiems teks išlaikyti išmaldomis. Ir skyrė palensiečiams šiuos žodžius: „Visi žmonės čia drėbti iš geriausio molio [isp. priežodis *de la mejor masa*, t. y. „iš geriausios tešlos“ – *J. M.*] ir yra kilniausi iš visų, kiek esu sutikusi, tad kasdien vis labiau džiaugiuosi, kad čia įsteigiau“ (F 29, 11).

Netikrumas Teresės neapleido ir įsteigus: dabar reikėjo pirkti nuosavą namą vienuolynui, nes kandidatės atsinešė pakankamai kraičio. Vyskupas patarė įsikurti prie koplyčios, skirtos Mūsų Valdovei Gatvės Marijai, kuriai

Palensijos katedra, greta kurios galiausiai apsigyveno basosios karmelitės

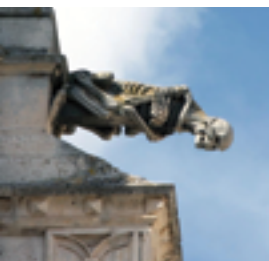

Dabartinė Gatvės M. Marijos bažnyčia

nusilenkti ateidavo daugybė žmonių. Šalia stovėjo du namai, kuriuos sujungus būtų išėjęs pakankamai erdvus vienuolynas, tačiau jie Teresei ir jos patarėjams kanauninkams padarė tokį blogą įspūdį, kad vieningai nusprendė jų nepirkti, ir apsistojo prie antro (ir paskutinio) varianto, nors pastatai nebuvo tokie patogūs ir savininkas prašė brangiai. Čia įsikišo dar vienas patarėjas – Dievas – ir liepė pirkti „prastuosius“ namus prie koplyčios. Teresė neabejojo, kad regėjimas tikrai iš Jo, tačiau kaip kitiems paaiškinti tokią staigią nuomonės permainą? Juk ką tik ji visiems, taip ir pat ir seserims, karštai išpeikė namus prie koplyčios: „Maniau, kad palaikys mane tuščia ir permaininga, nes taip greitai keičiau [nuomonę], o tuo ir pati labai bjauriuosi“ (F 29, 19). Teresė nusprendė pasitarti su kanauninku Reinosa, kuris, nors ir perpus už ją jaunesnis (tik 35-erių), pasižymėjo skvarbiu protu. Išpažinties metu Teresė jam užsiminė, kad Dievas dažnai jai pataria ir kad dabar liepia pirkti išpeiktą

būstą. Reinosa taip pat susirūpino: juk visas miestas jau žinojo, kad jie įsipareigojo pirkti kitus namus. Galiausiai abu nutarė palaukti: Teresė neabejojo, kad Dievas viską sutvarkys. Taip ir buvo. Netrukus atėjo sutarėjo namo savininkas ir pasakė, kad trimis šimtais dukatų pakėlė kainą, kuri Teresei ir prieš tai atrodė pernelyg aukšta, tad atsirado puiki dingstis nutraukti susitarimą.

Dabar Teresė įsigijo „prastuosius“ namus, ir kai ten įsikūrė su bendruomene, jos negalėjo atsistebėti, kaip nelabasis buvo visiems apdūmęs akis rodydamas jų trūkumus. Greičiausiai la-

Lietvamzdis.
Palensijos katedra

bai nenorėjo, kad vienuolės ten įsikeltų ir sutrukdytų tam-sius dalykus, vykstančius prie atokiau nuo gyvenamųjų namų stovinčios koplyčios: kaimynai papasakojo, kad nak-timis ten dažnai matydavo įtartinas žvakeles. Dievas norėjo, kad paslaptingi panaktiniai daugiau nepiktintų Jo Motinos, tad padėjo įsigyti namą neįtikėtinais lengvai: kai pardavėjas pareikalavo, kad už Teresę laidavusių kanauninkų parašus patvirtintų dar ir miesto valdytojas, valdininkas, įpratęs vai-kyti žmones, dokumentą pasirašė net nenulipęs nuo mulo.

Į naujuosius namus seseris su iškilminga procesija atly-dėjo minia palensiečių, kanauninkai, vyskupas ir net pati Mūsų Valdovė Gatvės Marija, kurios statula „atėjo“ pasitikti basųjų karmeličių iki nuomoto būsto. O netrukus Teresė gavo didžiulę dovaną: 1581 m. gegužę Palensijoje ją pasiekė žinia, kad basųjų karmelitų provincija pagaliau atskirta nuo nereformuotosios šakos. Baigėsi ketverius metus trukę persekiojimai ir dabar tiek vieni, tiek kiti galėjo garbin-ti Dievą pagal savo Regulą.

Pasirodė, kad miestas nėra toks beviltiškas: kitas steigėjos patarėjas, tėvas Grasijanas, apie jį parsivežė labai teigiamą nuomonę – vietinis feodalias Su-eras de Vega (*Suero de Vega*) žadėjo pagalbą ir kėlė į padanges vietinių žmonių pamaldumą ir miesto gerovę. Palensijoje kas savaitę vykdavo triukšmingi turgūs, į kuriuos pro devynis miesto vartus suvažiavę pirkliai palikdavo nemažą mokestį. Per Palensiją vedė prekybinis kelias iš Valjadolido į Burgosą ir dar toliau – į Kantabrijos pakrantės uostus, kur atplaukdavo prekės iš Olan-dijos ir kitų šiaurės šalių. Tad palensiečiai tradiciškai garsėjo kaip puikūs mulų varovai ir vežikai. Penkiose miesto parapijose būrėsi tūkstantis mies-to amatininkų šeimų, daugiausia gaminusių apklotus ir batus. Ten gyveno ir dešimt bajorų giminių su pustrečio tūkstančio jiems duoklę mokėjusių valstiečių. Be keturių moterų vienuolynų mieste buvo tiek pat vyrų vienuolijų ir šešios prieglaudos. Tačiau Teresės laikų Palensija ilgėjosi savo šlovingos praeities: kai Kastilija ir Leonas dar buvo atskiros karalystės, čia 1221 m. įsikūrė studijų centras, vėliau perkeltas į Salamanką ir ten virtęs pirmuoju Ispanijos universitetu. Viduramžių klestėjimą priminė anais laikais tokie garsūs dominikonų ir pranciškonų vienuolynai, kuriuose apsistodavo karaliai ir rinkdavosi Kastilijos bajorų Parlamentas (*Cortes Generales de Castilla*). Štai

Palensijos globėja
Gatvės M. Marija
procesijos metu
vasario 2 d. Nuotr. iš
turizmo informacijos
svetainės internete

Geriosios žinios bažnyčia – Šv. Pauliaus dominikonų šventovė, kurioje Teresei buvo pranešta apie jos reformuotos šakos nepriklausomybę. Palensija

Tiltelė, prie kurios palensiečiai jau Teresės laikais apsikeysdavo naujienomis. Nuotr. iš Palensijos turizmo informacijos centro svetainės internete

kodėl kaip tik Palensijoje susituokė legendinis Ispanijos Atkariavimo istorijos didvyris Sidas su savo mylimąja Chimena.

Teresės laikais miestą praktiškai valdė vyskupas, kuris su kapitula skirdavo Palensijos valdytojus. Pasinaudodamas savo įtaka Alvaras de Mendosa buvo taip gerai paruošęs dirvą būsimajam vienuolynui, kad atsargus Teresės slapumas steigiant pasirodė bereikalingas: „Tai yra keisčiausias dalykas, kokį tik esu mačiusi – neatsirado nei vieno žmogaus, kuris imtų smerkti“ (F 29, 11). Net ir abejonės, kurį iš dviejų namų pirkti, davė apčiuopiamą vaisių: pamatę, kad Teresė nuėjo apžiūrėti Tamajaus namo, konkurentai tuoj nuleido prie koplyčios stovėjusio namo kainą net keturiais šimtais duktų. Taip menkų lėšų užteko dar ir gretimam namui pripirkti – dabar Teresė turėjo pakankamai vietos vienuolynui. Kaimynai sutiko basąsias karmelites taip svetingai, kad Teresė ir vėliau mielai apsistodavo Palensijoje: per nepilnus dvejus savo gyvenimo metus ji čia apsilankė net tris kartus ir praleido pusseptinto mėnesio.

Namuose prie Mūsų Valdovės Gatvės Marijos koplyčios seserys gyveno iki 1591 m., o vėliau persikėlė arčiau katedros, į dabartinę Eduardo Dato gatvę (nr. 15). 1623 m. iš joje stovėjusių Buendijų rūmų iki vienuolyno buvo pastatytas medinis perėjimas virš gatvės, kad grafienė Luisa de Monkada (*Luisa de Moncada*) galėtų nesirodydama žmonėms ateiti į bendruomenės dienos maldas. Po trejų metų grafienė įstojo į vienuolyną, tačiau laikydamasi susitarimo savivaldybė liepė nugriauti perėjimą tik po jos mirties 1629 m.

Po 381 metų (1972 m.) miesto taryba nusprendė, kad reikia perstatyti visus gatvės pastatus, nes jie neturėjo ypatingos meninės vertės. Nuo to laiko karmelitės gyvena ketvirtajame būsė Šv. Elmo gatvėje.

Mūsų dienų Palensija garsėja kaip švariausias ir daugiausiai parkų turintis Ispanijos miestas, kurio svečius nuo kalvos ištiestomis rankomis iš tolo pasitinka milžiniška Švč. Jėzaus Širdies statula: 21 m akmeninis Kristus, kurį 1931 m. sukūrė palensietis skulptorius Viktorijus Mačo (*Victorio Macho*), yra didžiausias Europoje, o pasaulyje užima trečiąją vietą po Rio de Žaneiro (Brazilija) ir Kočabambos (Bolivija) skulptūrų. Žmonės jį vadina „Kalvos Kristumi“ (*Cristo del Otero*).

14.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Ne vienas geranoriškas patarėjas gąsdino Teresę, kad Palensija – itin skurdus šiaurinės Ispanijos miestas, į kurį nuo netoliese esančių Kantabrijos kalnų dažnai nusileisdavo būriai išbadėjusių suvargėlių prašyti maisto iš vyskupo, prie bažnyčių ir kelių pasiturinčių miestiečių durų. Be to, ten jau įsteigti keturi moterų vienuolynai, skurdžiausi visoje Kastilijoje, kurių gyventojos, pritrūkusios kviečių, taip pat belsdavosi pas vyskupą, tad šis mieliau gyvendavo Valjadolide, aplankydamas savo aveles tik keliskart per metus. Nenuostabu, kad šios tarnybos lenkėsi visi karalystės vyskupai, o aviliečiui Alvarui de Mendosai ji atiteko kaip nuobauda už tam tikrą finansinį neapsižiūrėjimą.

Nieko keisto, jog tokie gandai atėmė Teresei bet kokį norą vykti į Palensiją. Be to, tuo metu ji troško kuo greičiau imtis steigti Madride ir net sakėsi jau turinti pinigų kandidačių ir bei žodinį visagalio Toledo arkivyskupo Kirogos sutikimą. O čia dar vos grįžusią iš Viljanuevos ją pakirtu netikėtai stiprus širdies priepuolis, palikęs kūną paralyžiuotą; daktarai, nusprendę, kad plaučiuose yra auglys, liepė gydytis organizmą valančiomis priemonėmis ir kraujo nuleidimais, dar labiau nualindami ligonę. Nors Teresė stengėsi neatgulti ir „išvaikščioti“ ligą, jautėsi tokia silpna, kad beveik

Jubiliejinių metų liepą pašventinta skulptūra Šv. Teresei basųjų karmeličių namų sode (Franciso Javier Galán, 2015). Palensija

„Nepažįstamoji gražuolė“ – Palensijos katedra, trečia pagal dydį Ispanijos bažnyčia

negalėjo pati rašyti. Nenuostabu, kad 1580 m. vasarą ji pasigavo ir vadinamąjį „visuotinį gripą“: jo epidemija nusiaubė visą Ispaniją, nusinešdama net jaunosios karaliaus žmonos gyvybę. Tėvas Grasijanas prisimena, kad rugpjūtį atrodė, jog ir Teresė „išeis džiaugtis Dievu“⁶⁵, tačiau amžinoji ligonė išsikapstė, tik smarkiai sulyso, atrodė gerokai pasenusi ir jau niekuomet visiškai neatsigavo. Per kelis mėnesius mirtis nusinešė net keletą artimų jos draugų ir mylimiausių, tiek jai pagelbėjusį, brolių Lorenšą, kuriam ji buvo tapusi dvasios motina. Tad tik vidinis Dievo paraginimas suteikė Teresei energijos imtis Palensijos reikalų.

14.3 Mintys

Sakoma, kad patarėjai patarimus iš tiesų duoda patys sau. Vadinasi, baikštieji įvairūs baimės, o drąsieji skatins nė nesusimąščius lėkti vilkui į nasrus. Tai žinodama Teresė besąlygiškai pasitikėjo tik vienu – Dievu. Aprašydama Palensijos steigimą ji pabrėžia, kad iš tiesų įsteigė Jis: „Su kiekviena diena vis labiau stebiuosi, kokie menki mano sugebėjimai visiems šiems dalykams, ir nereikia galvoti, kad taip kalbu iš nusižeminimo. Tiesiog kasdien vis aiškiau matau, kaip mūsų Viešpats nori, kad ir aš pati, ir visi kiti suvoktų, jog vien Jo Didenybė nudirba šituos darbus“ (F 29, 24). Tačiau sena išmintis sako, kad Dievas šiame pasaulyje neturi kitų rankų, išskyrus žmogaus, ir mūsų laikais tai tebegalioja. Karmelitas t. Salvadoras Rosas OCD duoda tokį pavyzdį: „Prieš metus visoje Ispanijos žiniasklaidoje nuskambėjo

istorija apie tai, kaip Madrido požeminėje metro stotyje vienas žmogus neteko sąmonės ir nugriuvo žemyn, ant bėgių, kai iš tunelio jau girdėjosi artėjančio traukinio švilpukas. Kitas žmogus, nė nesusimąstęs, šoko ir iškėlė apalpusįjį. Vėliau visi jį klausinėjo, kodėl taip pasielgė. O jis atsakė: „Ne, ne, aš ne didvyris, tik pajutau, kad mane lyg iš vidaus pastūmė kažkokia jėga, stipresnė už protą, ir

Nelabasis pataria Erodui. Šv. Domyko bažnyčios fasadas Sorijoje

Sparnuotieji patarėjai: tik iš dangaus ar iš pragaro?
Romaniniai Šv. Jono Dueriečio vienuolyno kapiteliai (Sorija)

Atskaitos taškas – amžinybė.
Romaninis Šv. Jono Dueriečio vienuolyno kapitelis (Sorija)

privertė šokti ant bėgių. Ir puoliau ten negalvodamas.“⁶⁶ Tėvas Rosas primena, kad Teresė nurodė, kaip atpažinti, kada šis balsas – iš Dievo: „*Jei tai buvo nelabasis, patyrusi siela, man regis, tai supras, nes jis palieka nerimą ir mažai nusižeminimo*, sudrumsčia, nuliūdina. O Dievo patirtis duoda *protui šviesos, o valiai tvirtumo* (V 15, 10). Vadinasi, kai žmogus išgyvena tokią situaciją, kurioje, regis, nejaučia tvirtos žemės po kojomis arba yra puolamas, atstumiamas, tačiau jo protas lieka šviesus ir padeda jam matyti tai, ko jis anksčiau nematė, o valios tvirtybė išlaiko ramybę, tas žmogus patiria Dievą.“⁶⁷

Klarisių Kristaus legenda

Pasakojama, kad statulą 1377 m. rado admirolo Diego Alonso Enrikės (*Diego Alonso Enrique*) vadovaujamas Kastilijos laivynas palei šiaurinę Europos pakrantę. Šaltuose Atlanto vandenyse jūreiviai išvydo vienišą šventojo Elmo ugnį, o priplaukę arčiau išvydo, kad švyti stiklo dėžėje gulinti Kristaus statula, kurios kūnas atrodė lyg pergamentinis, o veide buvo sustingusi tokia agonija, kad mirtinai persigando net šilto ir šalto matę jūros vilkai. Admirolas atvežė Kristų į gimtąją Palensiją, bet pakeliui į pilį statulą gabenęs mulas sustojo lyg įkastas prie klarisių vienuolyno durų.

Admirolui neliko nieko kita, tik perduoti lobį vienuolėms, kur statula beveik tris šimtus metų ramiai sau gulėjo stikliniame karste į viršų atgręžtu veidu ir ant krūtinės sudėtomis rankomis. Tačiau vieną 1666 m. naktį klarises prižadino garsus traškesys, sklidęs iš Kristaus koplyčios. Subėgusias prie Jo karsto seseris apėmė siaubas: medinė statula dabar gulėjo pakreipusi galvą į šoną ir priglaudusi prie šonų rankas. Palensiečiai pasakoja, kad jų Kristus ir dabar rodo gyvybės ženklus: jam tebeauga plaukai ir nagai, kuriuos kartą per metus nukerpanti klarisių abatė. Pastaroji neseniai

Kalvos Kristus. 21 m aukščio skulptūra prie Palensijos. Víctor Macho, 1930

Klarisių bažnyčia Palensijoje

interview miesto laikraščiu paneigė šį gandą, bet patvirtino, kad Kristaus plaukai tikri. Po ką tik atlikto restauravimo jie buvo pakeisti, o dabartinis statulai paaukojo kelios seserys klarisės.

Magarita durininkė (*Margarita la Tornera*)

Legenda apie įsimylėjusią vienuolę durininkę Europoje žinoma nuo viduramžių, bet Ispanijoje ji buvo vėl prisiminta tik romantizmo laikotarpiu. Jos įkvėptas garsiausias XIX a. Ispanijos rašytojas Chosė Sorilja (*José Zorrilla*) 1837 m. parašė dramą-poemą, o Anzelmas Migelis Nietosas (*Anselmo Miguel Nieto*) 1902 m. jos motyvais nutapė paveikslą, dabar puošiantį Soriljos muziejų gimtajame Valjadolide. Rupertas Čapis (*Ruperto Chapí*) ir Karlosas Fernandesas Šo (*Carlos Fernández Shaw*) pagal ją sukūrė trijų veiksmų operą, pirmą kartą pastatytą Madrido Karališkajame teatre 1909 m. Joje pasakojama apie vienuolę Margaritą, kuri klauzūriname vienuolyne ramiai budėdavo prie sukinių, kol ten nepradėjo lankytis saldžialiežuvis Chuanas Alarkonas. Prisiekinėdamas amžiną meilę jis įtikino

Undinė, nuodėmės simbolis. Romaninis Šv. Vincento bazilikos kapitelis Aviloje

Katės, nakties gyvūnai, viduramžiais ir vėliau simboli-zavo tamsybės ir pagundas. Romaninis Šv. Martyno bažnyčios kapitelis Segovijoje

merginą su juo pabėgti, bet išėjusi už vienuolyno mūrų Margarita sužinojo, kad yra tik viena iš daugybės Chuano meilužių. Nusivylusi ir gailėdamasi dėl savo poelgio grįžo į vienuolyną ir pamatė, kad ten niekas nepastebėjo jos pabėgimo, nes koplyčioje stovėjusi Mergelės Marijos statula patyliukais nulipo nuo pjedestalo ir užėmė jos vietą prie sukinių. Kai Margarita ėmė melsti atleidimo, statula grįžo ant pjedestalo, o Margaritą iki vienuolyno atsekusi mergišų Chuana

nutrenkė perkūnas. Po ilgos užmaršties opera „Margarita durininkė“ prisikėlė 1999 m., kai jos pastatyme Madride Chuano partiją atliko Placidas Domingas. Panašią viduramžių legendą pavaizdavo ir vokiečių rašytojas Karlas Folmioleris (*Karl Gustav Vollmoeller*), išgarsėjęs filmo „Žydrasis angelas“ (1930 m.) scenarijumi: anksčiau jis jau buvo parašęs scenarijų filmui „Stebuklas“, kur pasakojama panaši sesers Beatrisės legenda.

Donja Uraka – pirmoji karalienė Europoje

Donja Uraka buvo Kastilijos ir Leono karaliaus Alfonso VI duktė, gimusi apie 1081 m. iš santuokos su jo žmona burgundiete. Norėdamas dar labiau sustiprinti ryšius su burgundais, kurie padėjo kovoti su jo karalystės grėsme keliančiais musulmonais, Alfonsas VI

vos šešerių sulaukusią dukterį sužadėjo su Raimondu Burgundiečiu. Jaunoji pora susituokė 1093 m., kai Urakai buvo maždaug dvylika metų, ir susilaukė dviejų vaikų – dukros Sančos ir sūnaus Alfonso. Nors senelis karalius iš teisėtos santuokos susilaukė tik dukterų, 1107 m. savo

įpėdiniu paskyrė vienintelį vyriškos lyties įpėdinį, nors jis buvo nesantuokinis, gimęs iš ryšio su maure Zajida, kurią karalius įtikino apsikrikštyti Elžbietos vardu. Deja, jaunasis princas žuvo mūšyje su musulmonais, kai buvo vos trylikos, ir karalius Alfonsas VI visų nuostabai

savo įpėdine paskyrė 28-erių dukterį donją Uraką. Taip pirmą kartą Ispanijos istorijoje į svarbiausios karalystės sostą sėdo moteris. Tuo metu donja Uraka jau buvo našlė ir garsėjo audringais romanais. Pasakojama, kad turėjo ir du nesantuokinius vaikus. Tačiau vienvaldei moteriai paklusti nepratęs dvaras tuoj ėmė ieškoti jai jaunikio ir pripiršo karo žygdarbiais pagarsėjusį Aragono ir Navaros karalių Alfonsą I, vadinamą Kariūnu (*El Batallador*). Dviejų pilnateisių valdovų santykis buvo ypač audringas: jie pykosi, taikėsi, kovojo ranka rankon ir vienas prieš kitą, donja Uraka buvo vyro įkalinta, sako, ne

kartą primušta. Galiausiai pora išsiskyrė, nes popiežius nesutiko pripažinti jų santuokos dėl pernelyg artimos giminystės. Donja Uraka mirė sulaukusi 45 metų, manoma, dėl sunkaus gimdymo 1126 m. kovo 8-ą dieną. Kastilijos ir Leono sostą ji paliko savo sūnui Alfonsui VII. O su Aragonu ši karalystė vėl susijungė tik praėjus tris šimtams metų, taip pat per dviejų pilnateisių karalių – Elžbietos Kastilietės ir Fernando Aragoniečio – santuoką, kuri, priešingai nei donjos Urakos ir Alfonso I ryšys, pagarsėjo didele darna. Balzamuotas donjos Urakos kūnas palaidotas Palensijos katedroje, o XIX a. restauruo-

Niūrus bokštas Sorijoje, kuriame, kaip pasakojama, Alfonsas I Kariūnas buvo metams uždaręs karalienę Uraką, kol ji sugebėjo pabėgti

jant koplyčią buvo tyrinėtojų iškeltas ir apžiūrėtas paliepus karalienei Elžbietai II (turbūt norėjusiai daugiau sužinoti apie savo legendinę pirmtakę). Gerai išsilaikiusi mumija karalienė buvo 1,62 cm ūgio ir linkusi stambėti.

Auksuota Palensijos moterų perpetė

Tautiniam Palensijos moterų kostiumui priklauso ir auksaspalvė perpetė – garbės ženklas, viduramžiais rezervuotas vien vyrams. Tačiau karalius suteikė šią privilegiją ir palensietėms po to, kai 1388 m. jos vienos sugebėjo apginti miestą nuo Lankasterio hercogo puolimo – vyrai buvo išvykę į toliau virusias kovas. Taip žlugo Lankasterio hercogo svajonė atsistoti į Kastilijos princų titulą, iki mūsų dienų suteikiamas būsimajam Ispanijos sosto paveldėtojui. Pirmą kartą jis buvo suteiktas kastilų karaliaus sūnui –

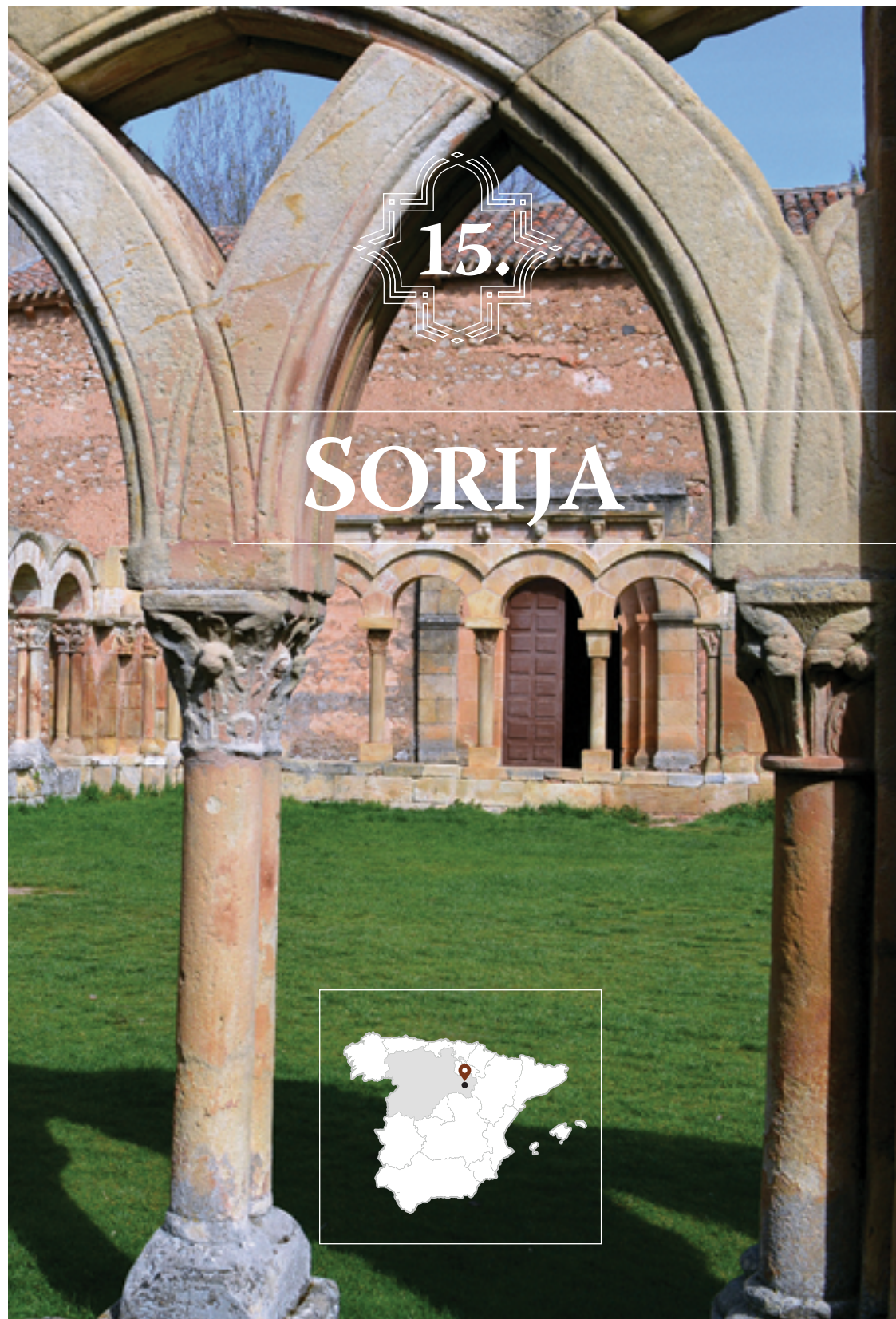
Išdidžioji Palensijos „Moteris“ (*Indalecio López, 1998*)

Dar viena išdidi bronzinė Palensijos moteris – Vandennešė (*Victorio Macho*)

būsimajam Henrikui III – kad už jo išleidęs dukterį Lankasterio hercogas galėtų tikėtis pasodinti į Kastilijos sostą bent jau savo anūką. Bajonoje (pranc. *Bayonne*) pasirašius atitinkamą susitarimą šia santuoka buvo įtvirtinta taika

tarp Kastilijos ir Anglijos. Narsiųjų palensiečių garbei Didžiojoje gatvėje (ja į Palensiją atkeliavo Teresė) pastatytas paminklas „Moteris“ (*Indalecio López, 1998 m.*), kurį vietiniai meiliai vadina Storule (*La Gorda*).

15.

SORIJA

LENGVUMO *džiaugsmas*

15.1 Steigėjos pasakojimas

Į pasaulio pakraščiu kastiliečiams atrodančią Soriją Teresę galėjo atvilioti tik toks puikus dvasios žinovas ir šventas žmogus kaip daktaras Velaskesas, ten paskirtas vyskupu. Iš Palensijos, esančios už 224 km, jis žadėjo atgabenti Teresę savo karieta, o Sorijoje jos jau laukė vietinės aristokratės dovanoti namai, aprūpinti dosniomis pajamomis. Geradarė vadinosi Beatrisė de Beamontė (*Beatriz de Beamonte y Navarra*), buvo bevaikė, labai pamaldi ir turtinga: juk ji kilo iš Navaros karalių giminės. Šią karalystę Ispanija prisijungė tik 1511 m., tad kovose dėl jos teko dalyvauti ir Teresės tėvui, kuris savo žirgu ir kardu taip siekė užsitarnauti bajoro titulą.

Teresė greitai sutiko vykti, nes daktarą Velaskesą ji jau seniai gerbė kaip puikų nuodėmklausį, padėjusį įveikti daug dvasios kebeknių, ir dabar norėjo pasitarti. Tad netrukus steigėja su savo vienuolėmis iškeliavo į Soriją geru keliu ir patogiomis karietomis: dvi davė jos draugai – Palensijos ir Sorijos vyskupai, o trečiąją – donja Beatrisė. Sorijos vyskupas atsiuntė net tvarkos sergėtoją, kuris turėjo saugoti vienuoles nuo įkyruolių ir parūpinti joms gerą nakvynę; tiesa, praeiviai, pamatę vienuoles, gabenamas policininko, jų garsiai gailėjosi, manydami, kad šias suėmė inkvizicija.

Donja Beatrisė (ir minia smalsuolių) jas pasitiko rūmų tarpduryje: vienuolynas turėjo būti steigiamas jos namuose, ir ji ten jau turėjo įrengusi didelę gražią salę Mišioms

Tvirti sorijiečių namai, nustebinę Teresę

Sorijos upės išgraužė neįtikėtino grožio tarpeklis

aukoti, kol nebus pastatytas dengtas perėjimas iki vyskupo karmelitėms dovanotos bažnyčios. Tad Teresei beliko įsikurti su savo vienuolėmis joms skirtame kambaryje. Steigėja galėjo pasidžiaugti ramybe, kurios taip reikėjo po šitiekos metų įtampų su batuotaisiais karmelitais. Tačiau poilsis truko neilgai: nuo birželio 2 d., kada atvyko į Soriją (po to, kai rugpjūčio 6-ą, jau užbaigus dengtą perėjimą, Švč. Sakramentas buvo iškilmingai pastatytas karmeličių bažnyčioje) iki rugpjūčio 16 d., kai per pačius vasaros karščius Teresė turėjo iškeliuoti į Avilą, esančią nelabai toli (253 km), tačiau vežimui nepritaikytais keliais. Mulų varovai „vedė mus tokiomis vietomis, kur dažnai turėdavome išlipti, o vežimą beveik ant rankų pernešti palei didžiausius skardžius. Jei pasamdydavome vedlius, pavedėdavo mus tiek, kiek žinodavo, kad kelias geras, o prieš pat įvažiuojant į blogą, mus palikdavo, sakydami, kad turi reikalų“ (F 30, 13). Anot santūrios Teresės užuominos: „Šioje kelionėje užmokėjau už geras sąlygas, kurias turėjau atvažiuodama“ (F 30, 13).

„Dvylikos giminių namai“ – Sorijos savivaldybė

Tokie pat masyvūs ir Gomaso grafų rūmai Sorijoje

Sorijos basųjų karmeličių bažnyčia

15.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Sorija Teresei atrodė taip nutolusi nuo Kastilijos Karmelių tinklo, kad ji toliaregiškai pasakė seserims: „Dukterys, atvykus į Soriją, kuri yra pasaulio galas, nereikia grįžti atgal, bet žengti pirmyn ir dirbti dėl Dievo.“ Ir dažnai pakartodavo: „Dukterys mano, keliasite į priekį, bet atgal nei viena negrįšite.“⁶⁸ Taip ir buvo: iš Sorijos reformuotų bendruomenių tinklas išsiplėtė į Ispanijos pakraščius, šiaurėje – į Pamploną (1583 m., finansavus tai pačiai donjai Beatrisei, kuri ten įstojo kaip vienuolė), o pietuose – į Barseloną (1588 m.) ir dar toliau – į Genują Italijoje (1590 m.). Juos įsteigė jauna beveik beraštė Kristaus Katalina (35-erių), kurią Teresė, didžiausiai provincijolo tėvo Grasijsano nuostabai, atsivežė į Soriją kaip priorę. Pasak steigėjos, nuošaliai bendruomenei būsią į naudą turėti šventą žmogų. Netrukus kaip pagalbininkę ji gavo puikiai išsilavinusią donjos Beatrisės dukterėčią Leonorą (sesuo Gailestingumo Leonora), kuri į Sorijos Karmelį įstojo netrukus po jo įkūrimo, kai tik buvo panaikinta jos santuoka. Puiki rašytoja ir dailininkė – ši išvaizdi moteris buvo tikras lobis Karmeliui, tačiau Teresė iš anksto perspėjo Sorijos priorę, kad Leonorai neleistų smarkiai savęs marinti, nes jos sveikata silpna: „Žiūrėkit, mano dukterys, kai įeis [į bendruomenę] šita šventoji, reikia, kad motina priorė ir jūs visos ją priimtumėte su išmintimi ir meile, nes kur yra tiek dorybės, nereikia nieko veržti. Jeigu jai visą laiką reikėtų mėsos, maža bėda, jei ją valgys, net ir gavėnios metu.“⁶⁹

Sorijiečiai labai džiaugėsi karmeličių atvykimu: jie ir patys jautėsi atsidūrę pasaulio pakraštyje po to, kai, atkariavus visą Iberijos pusiasalį iš musulmonų, jų miestas prarado savo svarbą. Miesto vaizdas pasitiko Teresę nuo Šv. Andriejaus aukštumos. Iš ten matėsi Šv. Pranciškaus vienuolynas, manoma, įkurtas Sorijoje paties šventojo, prie miesto mūro glaudėsi sena ir gausiai lankoma Mugės Mergelės Marijos (*Santa María de la Feria*) šventovė, kuria rūpinosi benediktinai, šalia stovėjo naujas Marijos Nekaltojo Prasidėjimo ordino seserų vienuolynas ir puošni Mūsų Valdovės Sielvartin gosios Mergelės Marijos koplyčia (*Humilladero de Nuestra Señora de las Angustias*). Visą miestą supo sena akmens siena, su dar karaliaus Petro statytais sargybiniais bokštais lankininkams. Anot kronikininko, už galingų jos mūrų Atkariavimo kovų laikais glausdavosi net 8 tūkst. šeimų (apie 40 tūkst. gyventojų). Šį skaičių Sorija vėl pasiekė mūsų dienomis, o Teresės laikais joje buvo likę tik 1300 šeimų, nors visos gyveno tvirtuose ištainguose namuose.

Kaip tik ant Sorijos pilies kalvos greičiausiai stovėjo legendinė Numansija, įtvirtinta Iberijos keltų sostinė, įėjusi į istoriją 153 m. pr. Kr., kai prie jos buvo sumušta 30 tūkst. romėnų kariuomenė, vadovaujama Kinto Fulvijaus Nobilijoro (lot. *Quintus Fulvius Nobilior*), nors mūsų metu žuvo narsusis numansiečių vadas Karas de Segeda (*Caro de Segeda*). Po to numansiečiai sėkmingai gynėsi nuo visagalės Romos imperijos dar dvidešimt metų, kol netekęs kantrybės Romos senatas pasiuntė prieš Numansiją geriausią savo

Duero upė pro Šv. Saturijaus šventyklos langą. Sorija

Paties Šv. Pranciškaus įsteigto vienuolyno likučiai Sorijoje

Šv. Dominyko bažnyčios fasadas pagrįstai vadinamas akmens Biblija

Tvirtovę primenantį buvusio klarisių vienuolyno bažnyčia

Šv. Petro ko-katedra Sorijoje

karvedį Publijų Scipijoną Afrikietį (lot. *Publius Cornelius Africanus*). Šis apsupo miestą devynių kilometrų ilgio įtvirtinimų žiedu su grioviais ir bokštais, bet net ir tada numansiečiai atsilaikė trylika ilgų bado mėnesių, po kurių dauguma pasiryžo verčiau rinktis mirtį, o ne romėnų nelaisvę.

Ant aukšto Duero upės kranto įsikūrusi Sorija buvo strategiškai svarbi ir musulmonams, o priešais jų XI a. įtvirtintą „Duero liniją“ pilis pasistatė riterių ordinais, jau tais laikais žadinę gyventojų smalsumą dėl savo pomėgio kurtis miesto sienų išorėje, toliau nuo paprastų mirtingųjų akių. Galutinai užvaldyti Sorijos tvirtovę krikščionys sugebėjo tik XII a., kai miestą užėmė Alfonsas I Kariauninkas (*Alfonso I El Batallador*), vaidingasis karalienės donjos Urakos vyras. Tačiau dėl miesto toliau kovėsi prie jo susieinančios nepriklausomos krikščionių karalystės: Kastilija-Leonas, Navara ir Aragonas.

Žinoma, taikos laikotarpiais tokia strateginė padėtis teikė miestui naudą: čia kirtosi svarbiausi visų karalysčių prekybos keliai, o verslu rūpinosi gausi žydų bendruomenė. Taiką miestui atnešė Karalių Katalikų santuoka, nes taip susijungė Kastilijos-Leono ir Aragono karalystės, tačiau dėl tos pačios priežasties Sorija prarado ir savo reikšmę. Be to, 1492 m. ištrėmus žydus miestas neteko aktyviausių verslininkų. Galiausiai XVI a. pabaigoje sumenkus vilnos paklausai miestas ėmė merdėti, o po prancūzų okupacijos XIX a. pradžioje gyventojų Sorijoje buvo likę mažiau nei tūkstantis šeimų (1842 m. duomenys).

Tačiau Teresės laikais nuosmukis dar nebuvo žymus:

Šventojo Sorijos globėjo Šv. Satorijaus šventovė

Riterių ordinų laikų pėdsakai Sorijoje: paslaptimi dvelkianti Šv. Jono Dueriečio bažnyčia

mieste be Šv. Petro katedros veikė net 37 parapiinės bažnyčios, nors kai kurios, likusios be parapijiečių, pamažu griuvo, štai kodėl vyskupas tokia lengva ranka atidavė karmelitėms didžiulę skliautinę bažnyčią. Dar buvo dešimt vienuolynų, 23 koplyčios ir 123 kapelionų etatai bei 44 religinės brolijos. Steigėjų įvažiavimą stebėjo daugybė smalsuolių, apgulusių kelią, gatves ir balkonus. Didžiojoje aikštėje prie lango stovėjęs vyskupas jas palaimino. Prie donjos Beatrisės rūmų įvyko sudėtingas ritualas: prieš peržengdamos jų slenkstį vienuolės atsiklaupė, pabučiavo žemę, pasimeldė, o Teresė jausmingai apkabino donją Beatrisę ir pabučiavo jai ranką, atsidėkodama už dosnumą, o per miestą ją atlydėjusiems bajorams padėkojo už pagarbą, parodytą Karmelio abitui. Į rūmų salę karmelites atlydėjo tik garbingiausios miesto damos, tačiau ir joms vienuolės neparodė veidų. Šyduš jos nusiėmė tik likusios su donja Beatrise. Ši prakilni 57-erių dama našlavo jau devintus metus, nors jos beveik trisdešimt metų trukusi santuoka su Sorijos valdytoju nebuvo laiminga. Ištekėjo už jo būdama devyniolikos ir nesusilaukė vaikų, tačiau vyras, regis, nepasizymėjo ištikimybe, o vieną nesantuokinę dukterį net pripažino savo testamente. Nenuostabu, kad donja Beatrisė ne kartą buvo ilgam išvažiavusi į savo tėvų namus Navaroje. Pažintis su 66-erių Terese jai paliko tokį gilų įspūdį, kad be pusės žodžio ji perdavė karmelitėms namus ir tris tūkstančius dukatų įkurtuvėms, jau nekalbant apie penkis šimtus dukatų per metus bendruomenės išlaikymui. Ir nepraėjus nė dvejiems metams donja Beatrisė pati tapo karmelite.

Riterių ordinų laikų pėdsakai Sorijoje: perėjimas po Šv. Polo tamplierių bažnyčia

Šv. Saturijaus šventovė

Sorijos basųjų karmeličių vienuolynas

Simpatija buvo abipusė: Teresė pajuto tokią pagarbą donjai Beatrisei, kad net prisakė savo vienuolėms su ja tartis svarbesniais reikalais: „Jos malonybė greičiau padės vienuolijai nei norės jai pakenkti; ir kaskart, kai bus priimama kokia vienuolė, tebus jos atsiklausta, nes šitaip nepadarysite klaidų.“⁷⁰ Prieš išvažiuodama Teresė dar spėjo pasirūpinti statybomis, nors perkeičiant rūmus į vienuolyną darbo nebuvo daug. Pagaliau notariniu aktu ji pripažino donją Beatrisę bažnyčios globėja, kuri ano meto papročiu, išvariusi visus iš pagrindinės koplyčios, ją apėjo lyg savo nuosavybę. Jai užtariant Teresė priėmė tris kandidates be kraičio, tarp jų ir keturiolikmetę donjos Beatrisės dukterėčią. Sunkiau klostėsi santykiai su jos sūnėnu, kuris dėl karmeličių prarado nemažą dalį paveldo. Teta testamente jį net paskyrė vienuolyno globėju, ir bijodamas ją supykdyti jaunuolis giliai slėpė neapykantą. Po daugelio metų pakviestas liudyti Teresės beatifikacijos procese jis prisiminė, kaip kartą kalbėjosi su ja sėdėdamas ant to paties suolo: nekenčiamoji vienuolė nė akimirksniu nenusiimdama šydo ramiai postringavo, kad iš žemiškųjų jo gėrybių paimtoji dalis bus vėliau šimteriopai gražinta Dievo, o šių žodžių teisingumu jis pats įsitikino po keliolikos metų.

Iš tokios mielos vietos išskubėti į Avilą Teresę vertė dvejopi reikalai: apverktina jos pirmojo Šv. Juozapo vienuolyno padėtis ir šeimos problemos. Jos pirmosios „karvelidės“ gyventojos taip baisiai skurdo, kad, anot pačios Teresės, 1581 m. rugsėjį išrinko ją priore „vien tik iš bado.“⁷¹ Mat Aviloje pasklido kalbos, kad vienuolynui buvo perduotas turtingas palikimas, ir žmonės liovėsi aukoti. Iš tiesų prieš pradėdant džiaugtis Fransisko Salsedo palikimu seserims dar reikėjo sutvarkyti metų metus užtruksiančius teisinius

reikalus, o tai dienai jos neturėjo nė duonos kąsnio. Tačiau Teresė daug labiau pasibaisėjo tuo, kad tokios geros ir stropios vienuolės pasidavė kai kurioms mažoms pagundoms: prašė provincijolą leisti valgyti mėsą, o sunegalavus turėti maisto celėse. Teresė niekuomet nedraudė mėsos ligonėms, net per pasninko laikotarpius, tačiau čia buvo paliestas esmingesnis dalykas – visiško neturto principas. Seserų prašymas rodė, kaip sumenko jų pasitikėjimas Viešpačiu: kiekviena norėjo gelbėtis nuo alkio pati sau, pasislėpusi savo celėje. Teresės manymu, tai buvo viena tų „nekalėtų“ smulkmenų, per kurias nepastebėtos įslenka didelės bėdos. Ji dar prieš įsteigdama Avilos vienuolyną buvo įsitikinusi, kad „tai išsiblaškytas yra jų skurdo priežastis, o ne skurdas sukelia išsiblaškytą.“ (V 35, 2). Taigi, jei vienuolės rūpintųsi kuo labiau tarnauti Dievui, Jis parūpintų maisto.

Reikėjo pasirūpinti ir mirusio brolio Lorenzo testamentu: jis paskyrė Teresę savo valios vykdytoja. Pirmiausia ji turėjo įrengti Avilos karmeličių vienuolyno bažnyčioje koplyčią jam palaidoti. Tačiau daugiausiai Teresė prisikentėjo nuo savo sūnėno Fransisko anytos. Nusikurdusi, bet vaidinga Madrido aristokratė norėjo susigriebti kuo didesnę mirusiojo palikimo kąsnį, tad stengėsi atimti dalį, kurią Lorencas užrašė Teresės vienuolynui ir ten gyvenančiai dukrai. Karingoji anyta taip puikiai sugebėjo nuteikti prieš Teresę jos dukterėčią jaunąją Teresėlę ir net tolimesnes giminaites iš Medinos, Valjadolido bei Albos vienuolynų, kad paskutinį gyvenimo mėnesį steigėja pasijuto likusi be šeimos ir be namų. Ar taip Apvaizda jai padėjo išsivaduoti iš saitų, dar rišusių ją prie žemės?

Išlikusi galingos Sorijos miesto sienos dalis prie Duero upės

Gatvelės siaurumas neleidžia apžvelgti karmeličių bažnyčios fasado

15.3 Mintys

Krikščionybė yra džiaugsmo religija, nors tuo vargu ar patikėtų mūsų amžininkai, vaikstantys miestų gatvėmis ar žvelgiantys iš televizorių ekranų. Dauguma pasakytų, kad būti krikščioniu reiškia nutaisius niūrų veidą lindėti tamsioje šaltos bažnyčios kertėje. Ir ne vieną tikintįjį nustebins, kad net gavėnios – taigi, pasninko, susilaikymo laikotarpiu – Valandų liturgijoje kasmet pasikartoja skaitinys: „Nebūkite liūdni, nes džiugesys Viešpatyje yra jūsų stiprybės šaltinis“ (Neh 8, 10). Keista pranašo Nehemijo logika: pirma reikia liautis liūdėti ir pradėti džiaugtis, o tada pasijuntama stipriu. Dabar, atvirksčiai, įprasta pradėti nuo stiprybės: žmogus turi įgyti pasitikėjimo savimi, kad pajustų pasitenkinimą ir, galiausiai, džiaugsmą.

Teresė mąsto krikščioniškai: labiausiai džiaugiasi kaip tik savo silpnumą suvokiantis žmogus, nes jis jaučia didesnę dėkingumą nuo baimių jį išvadavusiai Apvaizdai. Šios knygos epigrafu pasirinktas sakinytis tęsiamas taip: „Nes [tikras] gyvenimas yra gyventi taip, kad nebijotume mirties nei nieko, kas gali gyvenime nutikti, ir išlaikyti šį paprastą linksmumą, kurį dabar visos turite; ir jokia gerovė nebus didesnė nei tu, kurios nebijo neturto, bet, priešingai, jo trokšta“ (F 27, 12).

Tačiau būti žmogumi reiškia išgyventi nuotaikų svyravimą (net pats Jėzus verkė Alyvų sode), kurį nuostabiai paaiškino palaimintoji Julijona Noričietė: „Kiekvienas žmogus būtinai turi išgyventi tokias patirtis, kartais jaustis sutvirtintas, o kartais svyruoti ir būti paliktas pats vienas. Dievas nori, kad žinotume: Jis saugo ir globoja mus vienodai tiek džiaugsmo, tiek širdgėloje, ir Jis mus myli tiek pat ir džiaugsmo, ir širdgėloje. Žmogaus sielai naudinga,

Dangaus muzikantai ir į rojų nešamos sielos.
Šv. Dominyko bažnyčios fasadas

Pakelti akis į dangų kviečiančios Šv. Jono
Dueriečio vienuolyno arkos. Sorija

jog jis kartais yra paliekamas vienas, bet tai – ne dėl nuodėmės: juk šį kartą aš nebuvo nusidėjusi, kad nusipelnčiau būti palikta, kaip nebuvo nusipelnusi ir palaimos pojūčio. Bet Dievas, kai nori, dosniai duoda džiaugsmo ir kartais leidžia mums liūdėti: ir viena, ir kita kyla iš meilės. Tokia yra Dievo valia: turime laikytis įsikibę džiaugsmo visomis savo jėgomis, nes palaima trunka amžinai, o skausmas praėina ir turės visiškai išnykti. Tad Dievas nenori, jog vadovautumės skausmo, sielvarto ir liūdesio jausmais, bet kad greitai juos pereitume ir pasiliktume amžinajame džiaugsmo, tai yra visagaliame Dieve, kuris mus myli ir saugo.“⁷²

Karalystės keliai

Gerai keliai yra būtina sąlyga tvirtai valstybei sukurti. Tą žinojo jau Romos imperatoriai, puikiais akmenimis grįstais keliais apraizgę tris žemynus. Kai kurie Ispanijoje išliko ir iki mūsų dienų, o Teresės laikais turbūt kaip tik romėnų keliai tebebuvo geriausi. Net keletos kalnų grandinių padalina teritoriją ir negailestingas pusdykuminis centrinės karalystės plynaukštės klimatas vertė organizuoti šalies gyvenimą aplink vieną

Nemažai romėnų kelių Ispanijoje išliko iki mūsų dienų

pagrindinę ašį, sujungusią Bilbao (*Bilbao*), iš kur atsivėrė jūros kelias į olandų žemes, ir Seviliją, kuriai buvo suteikta

monopolija prekiauti su Amerikos teritorijomis. Ir steigiant vienuolynus Teresei lemiama reikšmę turėjo ne kilometrų skaičius, bet ar toli jie bus nuo pagrindinių karalystės kelių, kuriais seseris pasiekdavo tiek geriau išsilavinę teologai (dvasios tėvai ir nuodėmklausiai), tiek laišškai – tais laikais vienintelė priemonė Karmelitų ordino vienybei palaikyti. Aktyviausias komunikacijos mazgas XVI a. tebebuvo Toledas, nors sostinę karaliai jau

Rūsti Ispanijos centro plynaukštė

iškėlė į Madridą. Svarbiausi prekybos keliai kirtosi Medijoje del Kampe ir kone visi užsibaigdavo didžiulę svarbą įgijusioje Sevilijoje. Teresės įsteigtų vienuolynų geografija puikiai atspindi šį Ispanijos karalystės stuburą. Dėl to šventoji taip delsei steigti Bease, Malagone, Karavakoje, Viljanuevoje ar Sorijoje: ten vedė labai prasti keliai, nebuvo karališkojo pašto

linijos ir tik retkarčiais pavykdavo rasti kokį pakeleivingą vežiką ar mulų varovą, tad norint išsiųsti laišką tekdavo samdyti specialų pasiuntinį (kainuojantį mažų mažiausiai dvylika realų, taigi, tiek, kiek per šešias dienas uždirbdavo profesionalus amatininkas). Nors ir egzistavo Ispanijos kelių atlasas, 1546 m. sudarytas Chuano Viljugos (*Juan Villuga*) ir vėliau šimtus kartų

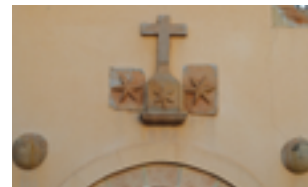
perleistas, keliaujant Teresei dažnai tekdavo samdyti vedlius, kurie nesigėdydavo palikti keliauninkus likimo valiai prieš pat prasidedant sunkiausiai kelio atkarpai. Štai kodėl kelionėse ir pakelės užėigose patirtus vargus Teresė palygino su skaistykla, bet pati steigdama nuvažiavo ne mažiau nei 6 tūkst. kilometrų.

Klauzūros džiaugsmas

XVI a. žmogus buvo susukiamas pirmiausia kaip savo luomo atstovas, tvirtai įstatytas į jam priklausančią vietą visuomenėje, tad privalėjo vykdyti daugybę aiškiai apibrėžtų pareigų ir laikytis jo padėčiai nustatytų taisyklių.

Šviesūs Sorijos basųjų karmeličių vienuolyno puošybos elementai

Karmelio herbas virš vienuolyno įėjimo. Sorija

Tokioje sistemoje praktiškai nelikdavo vietos asmeniinei vidinei maldai: tikėjimas buvo politinis reikalas, tad ir melstis reikėjo viešai, balsu, įrodant lojalumą ne tik Bažnyčiai, bet ir karaliui, nes abi valdžios, religinė ir politinė, persekiojo eretikus, protestantus ir nesąžiningus atsivertėlius. Nenuostabu, kad klauzūros pinučiai suteikdavo žmogui, ypač moteriai, daugiau laisvės nei didikų dvarai.

Spygliuoti pinučiai, už kurių basosios karmelitės būna Mišų metu. Sorija

Jie vienu ypu išvadudavo seserį iš pareigų ir lūkesčių raizgalynės, pirštu prikišamai rodydami, iki kur gali įeiti šeimynykščiai, giminaičiai ar valdantieji. Moteris likdavo laisva, kad kaip galėdama geriau tarnauti Dievui, tai yra ugdytų save ir siektų asmeninio tobulumo. Tad klauzūra teikė džiaugsmą. Teresė parašė: „Kas pats to nepatyrė, nepatikės, kokio džiaugsmas apima šituose vienuolynuose, kai jau užsidarome klauzūroje, kur negali įeiti joks pasaulietis. Nors ir kaip labai

juos mylime, tai nepajėgia sulaikyti šio didžiulio pasitenkinimo, kai matome, kad likome vienos. Man atrodo, panašiai būna žuvims, kai jos tinklu ištraukiamos iš upės, bet negali išgyventi nesugrąžintos į vandenį. Tokios yra ir sielos, įpratusios plaukioti savo Sužadėtinio vandenyse, o iš jų ištrauktos ir regėdamos pasaulio reikalų tinklus jau negyvena, kol

vėl nesugrąžinamos atgal. Matau, kad taip būna visoms šioms seserims, ir pati tą patyriau. Tegul bėgštauja vienuolės, jaučiančios norą išeiti išorėn tarp pasauliečių ar daug su jais bendrauti, nes jos greičiausiai nerado gyvojo vandens, kurį minėjo mūsų Viešpats samarietei; Sužadėtinis pasislėpė nuo jų, ir teisingai padarė, nes jos nepasitenkina pasilikdamos

su Juo. Šį nerimą sukelia du dalykai: arba jos šį būvį pasirinko ne tik dėl Jo, arba jau čia atėjusios nežino, kokią didelę malonę joms padarė Dievas jas pasirinkdamas sau ir išlaisvindamas, kad nebūtų pajungtos kokiam vyrui, kuris dažnai pribagia jų gyvenimą ir dar gerai, jei – apsaugok Dieve – nepribagia ir sielos“ (F 31, 46).

Karmeličių džiaugsmingumas

Jėzaus Marija, viena ištikimiausių Teresės bendražygių, pirmą kartą sutiko steigėją donjos Luisos rūmuose Tolede, kur gyveno kaip tarnaitė. Ji niekada net nesusimąstė apie vienuolyną, nes, kaip pati sako, labai mylėjo pasaulį, mėgo puoštis ir linksmintis. Tačiau karmelitės buvo paslaptis smalsiai dvidešimtmetei: ji ėmė visur paskui jas sekoti, negalėdama atsistebėti tuo, kad nuo jų visą laiką dvelkia tokiu giedru linksnumu. Marija samprotavo: „Vienuolyno griežtumas man atrodė nepakenčiamas, bet buvau tikra, kad galėčiau jį išverti su vidine malda ir su džiaugsmu, kaip darė anos šventos vienuolės, nes matydama jas liūdnas (...) būčiau praradusi bet kokią viltį tai įgyvendinti; norėjau būti vienuole ne dėl to, kad bjaurėjaisi pasauliu, priešingai,

man jis atrodė geras, todėl ir norėjau jo išsižadėti.“⁷³ Linksnumo receptas paprastas: Teresės karmeličių veidas stebino nuodėmklausius ir draugus savo giedru džiaugsmu dėl to, kad tai buvo laimingai įsimylėjusios moterys. Teresė sako: „Didžiausias tobulumas nėra vidinės dovanos, didelės ekstazės ar pranašystės dvasia; jis pasiekiamas, kai mūsų valia taip atitinka Dievo

Teresė su savimi dažnai atsiveždavo paprastų muzikos instrumentų, kad karmelitės galėtų džiaugsmingai švęsti šv. Kalėdas. Steigėjos būgnelis ir kastanjetės, Palensijos basųjų karmeličių vienuolynas

Karmeličių kastanjetės ir tarškynė. Malagonas

valią, kad nėra tokio dalyko, kurio Jis, mūsų manymu, nori, ir kurio mes nenorėtume visa savo valia; ir taip pat džiaugsmingai priimtume tiek kartybes, tiek saldybes, suvokdamos, kad to nori Jo Didenybė. Tai atrodo itin sunku (turiu galvoje ne taip daryti, bet džiaugtis viskuo, kam prigimties skatinama priešinasi mūsų valia) ir taip iš tiesų yra. Tačiau didelė šios meilės jėga – jei tik ji tobula – priverčia mus pamiršti savo pasitenkinimą, kad pradžiugintume Tą, kurį mylime“ (F 5, 10).

Granados Alhambra. Snieguotųjų kalnų fone. Nuotr. aut. Daina Mirulevičiūtė

16.

GRANADA

BENDRAKELEIVIAI: žmogus kelyje niekuomet neina vienas

16.1 Steigėjos pasakojimas

Granados Karmelio atsiradimą Teresė papasakojo ne knygoje „Steigimai“, kaip kitus, bet laiške, kurį seserys pavadino „baisiuoju“: jame steigėja motiniškai griežtai išbarė vietoje jos steigti išvažiavusią Jėzaus Aną. Pati Teresė atsisakė keliauti, kai paskutinėmis 1581 m. lapkričio dienomis į Avilą jos vežtis atjojo Kryžiaus Jonas, jau viską suorganizavęs Granadoje. Savo jaunojo bendražygio steigėja buvo nemačiusi nuo pat 1577 m., kai jis paslaptin-gai dingo iš namelio prie Iškūnijimo vienuolyno, kur gyveno būdamas vienu-olyno nuodėmklausiu. Tik kai po metų jam pavyko pabėgti, Teresė sužinojo, kad visą šį laiką jis kalėjo Toledo nereformuotųjų karmelitų vienuolyne, kur buvo kankinamas. Vyko reformuotųjų brolių persekiojimas, tad dėl Kryžiaus Jono gyvybės sunerimusi Teresė net kreipėsi pagalbos į karalių Pilypą II.

Dabar, nors ir sugraudinta kvietimo (Andalūzijos provincijolas buvo įsakęs ją atgabenti „su visais patogumais ir rūpesčiu, prideramu jos asmeniui ir amžiui“⁷⁴), ji atsisakė pusšesto šimto kilometrų kelionės. Dar ir dėl to, kad visos Ispanijos provin-cijolas tėvas Grasišanas jai buvo įsakęs važiuoti su juo steigti į Burgosą (už 263 km). Seserys liudija, kad ir pats Dievas jai liepė rinktis šiaurę, kur įsteigti, esą, turėjo būti daug sun-

Amerikinis kedras Kankinių Karmene, sodintas Šv. Kryžiaus Jono.

Yra teigiančių, kad tai – pirmasis medis iš Amerikos, pasodintas Europoje.

Sodinuką atsiuntė Teresės brolis. Nuotr. iš miesto turizmo informacijos svetainės internete

Alhambra supantys parkai. Nuotr. aut. Daiva Mitrulevičiūtė

kiau nei Granadoje. Tad pastarai bendruomenei Teresė tik sudarė kandidačių sąrašą, kurį patvirtino tėvas Grasišanas.

Kryžiaus Jonas nuliūdo (būtų dar labiau nuliūdęs sužinojęs, kad šiame pasaulyje daugiau Teresės nebepamatys) ir karieta išvažiavo su būsimosios bendruomenės vienuolėmis į Beasą pasiimti Jėzaus Anos, baisiausiai ją papiktindamas tokia prabanga. Teresė iš to gardžiai prisijuokė 1581 m. lapkričio 29 d. rašytame laiške tėvui Grasišanui. „Baisusis“ laiškas pačiai Jėzaus Anai (1582 m. gegužės 30 d.) yra daug griežtesnis: galbūt jį įkvėpė ir ne visai tikslūs pranešimai iš Granados tolybių apie tai, kaip priorė ten tvarkėsi. Pasak Teresės, ji pasiėmė su savimi per daug seserų: devynios vienuolės buvo per sunki našta karmelites iš pradžių savo namuose priglaudusiai vienuolyno finansuotojai donjai Anai de Penjalosai (*Ana de Peñalosa*). Kilniaširdė našlė

Keramikinių plytelių frizas Kankinių Karmene, primenantis, kad čia kūrė šventasis poetų globėjas. Nuotr. iš miesto turizmo informacijos svetainės internete

Granados basųjų karmeličių bažnyčia.
Nuotr. iš vyskupijos svetainės internete

joms tiesiog užleido savo namus, o pati įsikūrė pas greta gyvenantį brolių, taip pat šv. Kryžiaus Jono draugą. Į nuosavus namus Elviros gatvėje seserys persikėlė tik rugpjūčio pabaigoje.

Be to, Jėzaus Ana iš savo Beaso bendruomenės atsivežė „palaikymo komandą“ – net tris vienuoles. O „Dievas nori, kad Jo sužadėtinės būtų laisvos, prisirišusios tik prie Jo“ (o ne prie priorės), – pabrėžė Teresė „baisiajame laiške.“⁷⁵

Kad seserys „tilptų“, priorė išsiuntė atgal į tolimąją Viljanuevą (už 425 km) dvi tėvo Grasijano parinktas karmelites (buvusias pirmakures maldininkes), neleidusi joms nė deramai pailsėti ir sukeldama mažame miestelyje daug kalbų. Pagaliau netiesiogiai, tai yra per Sevilijos priorės laišką, Teresė sužinojo, kad Jėzaus Anos karmelitės Granadoje nusipirko namą už pasakišką 12 tūkst. dukatų sumą, o ji nė nepasitarė su steigėja ar provincijolu. „Jei ir toliau viskas vyks kaip dabar, kai dedamas pamatas paklusnumo stygiui Ordine, verčiau jau to vienuolyno visai nebūtų, nes mes laimime ne tuomet, kai daugėja vienuolynų, bet kai šventėja jų gyventojos“ (L 435, 6). Dedant Ordino pamatus naujoje ir dar ką tik po moriskų sukilimo atsigavusioje Granados karalystėje reikėjo elgtis ypač apdairiai: anot Teresės, karmelitės turėjo ryžtingai „laikytis savojo kelio kaip labai stiprūs vyrai, o ne kaip moterytės“, kurios vadovaujasi draugystėmis (L 435, 13).

16.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Vos už 40 km nuo Viduržemio jūros įsikūrusi Granada glaudžiasi prie Snieguotųjų kalnų (*Sierra Nevada*), tad turi net profesionalų kalnų slidinėjimo centrą, o jos vasaros būna gaivesnės nei likusioje Andalūzijos dalyje. Ne veltui paskutinis Granados sultonas Boabdilis (*Boabdil; Muhámmad XII*) apsisverkė, priverstas visiems laikams palikti šį žemės rojų (865 m aukščio kalnų perėja, iš kurios paskutinįsyk atsiveria miesto panorama, vadinama „Mauro atodūsiu“, *El Suspiro del Moro*). Dabar nuo čia žvelgiant į

Moriskų kvartalas Albaisinas Granadoje tebevilioja sodų ūksme. Nuotr. aut. Daiva Mitrulevičiūtė

Šventojo kalno (*Sacromonte*) rajone dabar įsikūręs universitetas. Nuotr. aut. Daiva Mitrulevičiūtė

klestintį studentų ir turistų miestą, sunku patikėti, kad Granada yra gana jauna (palyginus su kitais Ispanijos miestais) ir išgyveno ne vieną nuosmukį.

Granados vietoje jau VII a. pr. Kr. būta įtvirtintos gyvenvietės, kuri mokėjo duoklę kartaginiečiams, tačiau vos už 7 km dabartinio Monačilio (*Monachil*) teritorijoje archeologai aptiko dar šešiais amžiais senesnės gyvenvietės likučius. Kai Kartagina Punų karuose pralaimėjo romėnams, pastarieji perėmė ir būsimosios Granados valdymą, pavadindami miestą Iliberu. Tai nebuvo svarbus imperijos centras, bet davė Romai net tris senatorius ir vieną konsulą, o 304 m. čia įvyko vienas iš Bažnyčios susirinkimų. Ankstyvaisiais viduramžiais (nuo VIII a.) miestas dėl nežinomų priežasčių ištuštėjo, kol IX a. į pusiasalį besiveržiantys musulmonai užėmė ir pavertė tvirtove senuosius dar iki romėnų ten gyvenusių iberų įtvirtinimus. Vietai pavadinimą, regis, davė šalia stovėjusi nedidelė užieiga pavadinama Granata, gal nuo arabiško žodžio „piligrimų kalva“, o gal nuo lotyniško granato vaisiaus pavadinimo. Krikščionys vėliau pasirinko pastarąjį paaiškinimą ir pavaidavo miesto herbe prasivėrusį granato vaisių.

Karaliai Katalikai ir jų vaikais garbina Švč. M. Mariją. Paveikslas detalė (Fernando Gallego (?), 1493, Madrido El Prado muziejus)

Kardinolas Sisnerosas. Paminklas Elžbietai Katalikei prie Madrido, Navalcarnero (Navalcarnero. Salvador Amaya, 2005)

1013 m. Zirijų dinastijos pradininkas šalia tvirtovės – dabartinio Albaisino (*Albaicín*) rajono vietoje – ėmė kurti miestą, kuris pamažu išaugo iki 4400 namų. Vėliau Granadą valdė dar dvi musulmonų dinastijos: berberai almoravidai-almohadai (1090–1269), pastatę Raudonusius bokštus (*Torres Bermejas*) ir nasarijai, kuriems valdant miestas labiausiai suklestėjo, kaip liudija nuostabioji Alhambra (*Alhambra*). Paskutinysis dvidešimtas nasarijų sultonas Bobadilis atsisakė mokėti duoklę Kastilijos karaliams, o kai šie apsiautė Granadą 1491 m., pagaliau nusileido ir atidavė jiems miesto raktus mainais už teisę musulmonams laisvai praktikuoti islamą, o pats 1492 m. sausio 2 d. su svita paliko miestą. Jau 1499 m. čia atkeliavus karaliaus dvarui, pasauliečiai ir dvasininkai pasibaisėjo tuo, kad miestiečiai miniomis plūsta į mečetes. Kardinolas Sisnerosas energingai ėmėsi spręsti šią problemą: mečetes uždarė arba pavertė bažnyčiomis, degino musulmoniškas knygas ir prievarta apkrikštijo musulmonus, o kilusi maištų banga buvo žiauriai numalšinta, moriskai suvaryti į getą ir netrukus galutinai ištremti.

Karalių Katalikų duktė Joana, o vėliau jos sūnus imperatorius Karolis V, labai mėgo Granadą ir rūpinosi išsaugoti jos paminklus, ypač Alhambra. Pastatė Karališkąją koplyčią (darbai prasidėjo 1504 m.), Karališkąją ligoninę

Liūtų kiemas Alhambroje. Nuotr. aut. Daiva Mitrulevičiūtė

Karališkoji koplyčia Granadoje. Nuotr. iš miesto turizmo informacijos svetainės internete

Keturių Karalių antkapiai. Karališkoji koplyčia Granadoje. Nuotr. iš miesto turizmo informacijos svetainės internete

(1511), Katedrą (1523), nors kartu mieste intensyviai naikino musulmonų pėdsakus: griovė mečetes, kapines, siauras gatvutes. Jos išliko tik Albaisine, tačiau, žiauriai numalšinus 1568 m. sukilimą, rajone liko vos penktadalis gyventojų (apie 5 tūkst.). Ištuštėjusių griūvančių namų vietoje už aukštų gatvės mūrų jie pamažu įkūrė vidinius sodus, darželius, gėlynus, sukurdami savitą dabartinio Albaisino atmosferą.

Išvairius moriskus, Granadoje prasidėjo ilgas nuosmukio laikotarpis: miestą nusiaubė potvyniai, žemės drebėjimai, epidemijos. Po šimto metų mieste liko tik pusė gyventojų (apie 39 tūkst.). 1580 m. į smarkios audros nusiaubtą miestą steigti vienuolyno atvykusios karmelitės pamatė nelabai patrauklų miesto veidą, tačiau vienuolynas buvo įsteigtas 1582 m. sausio 20 d., o 1584 m. lapkričio 8 d. persikėlė į kitą būstą, kuriame seserys gyvena iki šiol.

XVIII a. Granada atsigavo, nes jos amatininkai ėmė gerai uždirbti eksportuodami į Angliją medžiagas (šilką ir liną), tačiau prasidėjęs abiejų šalių karas vėl nusmukdė miestą. Prsidėjo ir prancūzų okupacija bei kelios bažnytinio turto nusavinimo bangos, kai be šeiminių likę pastatai ėmė lėtai griūti. Tik XIX a. antroje pusėje Granadai naują pakilimą atnešė keli cukraus fabrikai: mieste tuo metu gyveno pusantro tūkstančio gyventojų. Fabrikai uždarė 1926 ir 1940 m., o 1956 m. dar ir įvyko 5 balų stiprumo žemės drebėjimas,

Musulmonų išvairymas. Gobeleno detalė (1475–1480m.), Pastranos bažnyčios muziejus

Persmeigtas granato vaisius – karalystės užkariavimo simbolis. Kolumbo antkapio detalė Sevilijos katedroje

Granados katedra. Nuotr. iš miesto turizmo informacijos svetainės internete

sugriovęs daugybę namų. Naujas pakilimas Granadoje prasidėjo septintąjį praėjusio amžiaus dešimtmetį, kai miestą „atrado“ turistai ir studentai. Granados universitetas, dar 1531 m. vietoje buvusios Madrasos (islamo studijų centro) įkurtas imperatoriaus Karolio I, yra populiariausias ispanų universitetas *Erasmus* mainų programoje, o pagal dydį užima trečią vietą Ispanijoje (neskaičiuojant nuotolinio), jame studijuoja beveik 60 tūkstančių studentų (kas ketvirtas miesto gyventojas).

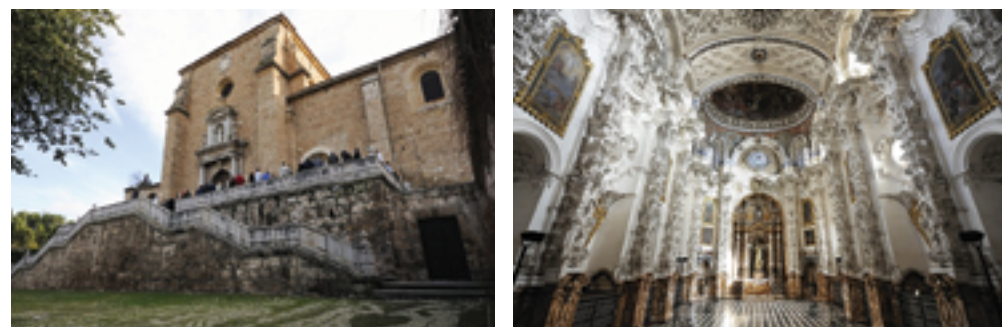

16.3 Mintys

Dalį darbų visuomet tenka patikėti kitiems žmonėms, o jei užduotys svarbios, padėjėjus renkamės ypač atidžiai. Tačiau ir artimiausi bendraminčiai būtinai pridaro daugybę klaidų (bent jau taip atrodo projekto autoriui, kuris jį įsivaizdavo visiškai kitaip). Greičiausiai tai ir yra sunkiausias pasitikėjimo išbandymas. Tokio nusivylimo neišvengė ir Teresė, nors garsėjo gebėjimu perprasti žmones ir parinko tolimajam Granados steigimui visų gerbiama seserį, kurią pati vadino „priorių kapitone“. Tik per neregularius laiškus ir nuogirdas ji galėjo stebėti, kaip didžioji jos patikėtinė Jėzaus Ana laužo svarbiausiąjį teresiškojo Karmelio dvasingumo principą – paklusnumą. Kaip ir dera „kapitonei“,

Šv. Kryžiaus Jonas (XVII a.). Alba de Tormeso basųjų karmelitų relikvijų salė

Šventojo kalno kartūzų vienuolynas – ramybės sala, apsupta universiteto miestelio šurmulio. Nuotr. iš miesto turizmo informacijos svetainės internete

ji ėmėsi pati viena (nė neatsiklausdama Ordino provincijolo) spręsti, kurias seseris vežtis, o kurias išsiųsti atgal, kokį namą pirkti ir už kiek.

Tiesa, vėliau paaiškėjo, kad tik Jėzaus Anos gebėjimas laikytis savo valios ir padėjo išsaugoti dvasinę Teresės tradiciją: ji drąsiai stojo prieš Ordino vyresniuojų išrinkto tėvo Dorijos reformas, o vėliau nepabūgo formaliai kreiptis į inkviziciją, prašydama grąžinti Teresės knygos „Gyvenimas“ rankraštį (ko nepadarė bailokas tėvas Grasijanas, Teresei dar esant gyvai). Ją atiduodami inkvizitoriai formaliai pripažino, kad veikalas atitinka Bažnyčios mokymą, vadinasi, dabar jau buvo galima jį atiduoti spaudai drauge su kitais steigėjos raštais. Galiausiai Jėzaus Ana neišsigando važiuoti į Prancūziją steigti pirmojo basųjų karmelitų vienuolyno šalyje, kurią to meto ispanai įsivaizdavo kaip siaubingą eretikų lizdą.

Šv. Kryžiaus Jono rankraštis „Gyvoji meilės liepsna“, parašyta Granadoje 1582–1588 m. Burgosas, tėvo Silveriano egzempliorius (eksponuotas parodoje, skirtoje Jėzaus Teresės 500 metų jubiliejui, Madridas, 2015)

♦ Vidinė pilis – žmogaus sielos metafora

„Žmogaus siela yra kaip pilis, visa iš deimanto ar labai tyro krištolo“ (1 M 1, 1). Joje yra daugybė kambarių – aukštai, žemai, šonuose – ir siela, įėjusi į

save, gali jais klaidžioti, o šviesa ir gyvybė šioje pilyje sklinda iš paties giliausio, slapčiausio, gražiausio kambario, kuriame gyvena pilies šeimininkas – Dievas.

Teresė kalba apie septynias šios pilies buveines, nors tai – tik nuoroda, kiek arti nuo jų iki centro, o iš tiesų buveinių – milijonai. Nesirūpinantis savo siela žmogus panašus į

*Alhambros pilies kupolas.
Nuotr. aut. Daiva Mitrulevičiūtė*

pilies savininką, nusprendusį gyventi jos išorėje, visų vėjų pagairėje, tai yra: šalti, šlapti, kęsti visokių gyvių įkandimus ir bijoti piktadarių puolimo. Tačiau ateina akimirka, kai jis išgirsta, kaip Kažkas kviečia jį į saugų prieglobstį, o gal tiesiog pavargsta kamuotis lauke.

*Basijų karmelityų bažnyčia
Burgose savo forma simbolizuoja
Teresės vidinę pilį*

Ir įeina pro pilies vartus, kurie yra malda, o tiksliau – nuoširdus tiesos ieškojimas, kaip pridėjo Edita Štein. Pirmosios buveinės iš lauko atėjusiai sielai atrodo tamsios, nes jai net atverti akių neleidžia daugybė drauge įslinkusių gyvių – kasdienių rūpesčių. Toliau, į antrąsias buveines įėjusią sielą užpuola piktoji dvasia, norėdama „išėsti“ sielą iš jos namų, visaip klaidina ir gąsdina, kad savidrausmė kenkia sveikatai, kad aplinkiniai apkalbės, kad siela pasiklys, kad vidiniai kambariai tamsūs ir nuobodūs... Jei siela drąsiai prasiveržia į trečiąsias buveines, jau ima skonėtis malda, tai yra meditacija ir savidrausme, teikiančia tvirtybės. Čia sielai gresia didelis pavojus: ji pasijunta teisuole ir nori pasipuikuoti prieš kitus, į kuriuos žvelgia iš aukšto. Tik nusizeminimas ją gali apsaugoti: ji turi žinoti, kad tik Dievas jai padėjo iki čia ateiti, ir tik Jis (o ne griežčiausias atgailos ir savęs marinimas) gali ją įsivesti į tolimesnes buveines. Ketvirtosiose buveinėse Dievas ima dovanoti jai labai saldžias susikaupimo, rimties valandėles, o nuo penktųjų buveinių prasideda antgamtinės dovanos. Čia Jėzus pasirodo sielai lyg jaunikis, atvažiuavęs su piršliais į žvalgytuves, būsimieji sutuoktiniai pirmą kartą pamato vienas kitą ir įsimyli, o siela pasiryžta visą

save atiduoti šiam Draugui. Šeštosiose buveinėse įvyksta sužadėtuovės, ir siela turi pasirodyti verta tokio aukšto ryšio, išsaugodama meilę per daugybę išbandymų – išorinių persekiojimų ir kūno kančių, nes jam sunku sutalpinti savyje tokias pakylėtas patirtis; kūnas – lyg alpinistas, kuris artėdamas prie viršūnės dūsta nuo deguonies trūkumo. Be to, Sužadėtinis kartais atsitraukia ir palieka sielą vieną, išbandydamas jos meilės stiprumą, ar siela sugebės pernešti šią kibirkštį per tamsią tikėjimo naktį. Galiausiai septintosiose buveinėse įvyksta dvasinė santuoka, kai siela tampa viena su Dievu. Nėra vieno vienintelio kelio pas Jį. Kiekvieną sielą Jis veda vis kitokiu dvasinio tobulėjimo keliu, tačiau visi jie baigiasi centrinėje buveinėje, kur gyvena pats Šeimnininkas, suteikiantis saugiausią prieglobstį, kur siela gali bet kada grįžti atsipūsti nuo pasaulio rūpesčių ir pasisemti jėgų toliau su jais kovoti. Tačiau net labiausiai pažengusi siela gali „atkristi“, tai yra grįžti į išorinius kambarius ir net išeiti iš pilies, patikėjusi nelabojo monais, o tiksliau – savo baimėmis. Štai kodėl Teresė mėgdavo sakyti, kad mažiau bijo nelabojo netų, kurie jo bijo.

♦ *Jėzaus Ana (Ana de Jesús, Lobera)*

Ana Lobera, gimusi 1545 m. Medina del Kampe, tapo viena artimiausių Teresės bendražygių ir jos projekto tęsėjų. Įstojo į Avilos vienuolyną 1569 m., o kai Teresė, grįžusi iš Salamankos, pamatė naujokę, iškart pajuto jai didžiulį pasitikėjimą ir net pati parinko Jėzaus Anos vardą. Pasakojama, kad mergina buvo liekna, bet tvirta, grakščių judesių, pailgo veido ir kiek kumpokos nosies, labai blyškaus veido ir didelių rankų. Pasižymėjo ypatingu išvalgumu ir išmintimi, ir tokia drąsa, kad niekas nepriversdavo jos trauktis. Tuo pat metu buvo meili ir mokėjo patraukti žmones, tad dar prieš įstojant į vienuolyną aplinkiniai ją vadino „moterų karaliene“. Įstojo sulaukusi 24 metų, tačiau, anot jos, nuo mažų dienų svajono eiti dvasinio tobulėjimo keliu, kuriam reikalinga savidrausmė. Pasak Jėzaus Anos, per visą gyvenimą ji neleido sau nieko siekdamą malonumo, net išgerti stiklinės vandens. Pasakojama, kad Ana gimė kurčnebylė ir prakalbo tik sulaukusi septynerių. Devynerių liko visiškai našlaitė, o nuo penkiolikos išvažiavo į Plasensiją pas senelę, norėdama pasislėpti nuo piršlių. Praėjus porai metų paprašė, kad jai dvasiškai vadovautų vienas jėzuitas (jos vyresnysis brolis

jau buvo įstojęs į šį ordiną), kuris merginai papasakojo apie Teresės karmelites, o pats rekomendavo merginą steigėjai. Teresė iškart suprato, kad Dievas jai siunčia bendražygę – „priorių kapitone“. Taip ir buvo: Jėzaus Ana puikiai susitvarkė nuošaliame Beaso vienuolyne, net sugebėjo ten atkraustyti iš Penjelos basųjų karmelityų bendruomenę, kur prisiglaudė ir iš kalėjimo pabėgęs Kryžiaus Jonas. Ana virto ištikimiausia jo mokinė ir įkvėpėja, kuriai šventasis dedikavo „Dvasinę giesmę“. 1582 m. drauge su juo Jėzaus Ana įsteigė karmelityų vienuolyną Granadoje, o 1586 m., jau po Teresės mirties, įvykdė jos daugybės metų svajonę – įsteigė basųjų

Jėzaus Ana. Nežinoma XVII a. dailininko pieštas atvaizdas, saugomas Avilos basijų karmelityų vienuolyne

Prisilietusi prie mirusios Jėzaus Anos kojų stebuklingai išgyja viena sesuo karmelitė. XVII a. nežinomo dailininko paveikslas Beas de Seguros basijų karmelityų vienuolyne

karmelityų vienuolyną Madridre. Ji atsiėmė iš inkvizicijos Teresės knygą „Gyvenimas“, ir padėjo broliui Luisui de Leonui paruošti pirmąjį šventosios raštų leidimą (1588 m.). Sužavėtas karališkos povyzos vienuolės, garsusis Salamankos teologas jai dedikavo savo „Jobo knygos komentarą“. Vėliau Jėzaus Ana pirmoji „eksportavo“ Teresės Karmelį į užsienį – Prancūziją (1604 m.). Prancūzams ji paliko tokį gilų įspūdį, kad vienuolę vadino „narsiąja ispane“. Kitais metais Dižone ši sesuo susirgo maru, bet išsigydė apsigaubusi velionės Teresės šydu. O 1607 m., pakviesta Pilypo II dukters, įsteigė tris vienuolynus Belgijoje, kur tuo metu gyvenęs tėvas Cheronimas Grasijanas ėmėsi dvasios tėvo pareigų. Manoma, kad šie du „emigrantai“, pasitraukę toliau nuo Ispani-

jos karmelitų provincijoje paplitusių išorinės askezės mėgėjų, sugėbėjo išsaugoti

tikrąjį Teresės dvasingumą, padedami kitos drąsios jos bendražygės, Sevilijos priorės

Šventojo Juozapo Marijos (*Salazar*). Jėzaus Ana mirė 1621 m. Briuselyje.

Didysis Kapitonas

Granadoje seserys nusipirko buvusius Didžiojo Kapitono namus, o šią pravardę buvo gavęs Gonsalas Fernandesas de Kordoba (*Gonzalo Fernández de Córdoba*, 1453–1515), kai kariaudamas Italijoje parodė ypatingus karvedžio sugebėjimus. Šis Elžbietos Katalikės palydoje užaugęs aristokratas nuo jaunystės pasižymėjo narsa ir strateginiu mąstymu, kurie netruko sužibėti kovose dėl Granados. Galiausiai jis paėmė į nelaisvę

Boabdilį, tačiau elgėsi su juo taip žmoniškai, kad šis ne kartą pavadino ispanų didiką savo draugu. Didžiajam Kapitonui taip sekėsi dėl to, kad jis su-modernino karo taktiką: viduramžiais svarbiausią vaidmenį vaidino kavalerija, turėjusi suardyti priešą gretas, o Didysis Kapitonas ėmė teikti pirmenybę pėstininkams, nes jie galėjo judėti bet kokioje teritorijoje (raitelius jis siūsdavo tik persekioti bėgančių priešų). Šis karvedys pagarsėjo ir drąsiais žodžiais: kai pirmojo Italijos karo metu ispanų kariuomenė įžengė į Romą, besiskundžiančiam tokiu elgesiu popiežiui Aleksandruvi VI Didysis Kapitonas nepasidrovėjo priminti, kad dėl to kaltas pats Šventasis Tėvas, gyvenęs toli gražu ne pavyzdingai (o Aleksandras VI atsakė pagerbdamas Didįjį Kapitoną Auksinės rožės ordinu). Didysis Kapitonas nepabūgo tiesiai atskirsti net savo karaliui Fernandui Katalikui, kuris suabejojo karvedžio sąžiningumu tvarkant kariuomenės pinigus. Posakis „Didžiojo Kapitono sąskaitos“ net tapo jį dievinančios liaudies priežodžiu, o dar

Paminklas Didžiajam kapitonui Granadoje (*Miguel Moreno*, 2010). Nuotr. iš miesto turizmo informacijos svetainės internete

labiau karžygi išgarsino taip pavadinta Lopės de Vegos komedija (1638 m.). Nežinia, ar karalius iš tikrųjų pareikalavo įteikti Neapolio karo ataskaitą, bet įsižeidęs Didysis Kapitonas jam atnešė tokią: „Už kirstuvus, kastuvus ir kaplius sumokėta šimtas milijonų dukatų; aukoms vienuoliams ir vienuolėms, kad melstųsi už ispanus – šimtas penkiasdešimt tūkstančių dukatų; už kvėpintas pirštines, kad kareiviai neužuostų mūšio smarvės – du šimtai milijonų dukatų; remontuoti varpams,

Didysis Kapitonas, vienas iš svarbiausių Elžbietos Katalikės bendradarbių. Kairėje – Granados raktus karalienei atidavęs sultonas Boabdilis (*Salvador Amaya*, 2005)

kurie sulūžo skambindami šitiek pergalių – šimtas septyniasdešimt tūkstančių

dukatų; ir pagaliau už kantrybę, kai tenka nusileisti iki tokio smulkmeniškumo,

rodomo karaliaus, kuriam padovanojau karalystę – šimtas milijonų dukatų.“⁷⁶

Alhambros pilis Granadoje. Nuotr. aut. Daiva Mitrulevičiūtė

Sufių mokymas: sielos pilis

„Kiekvienam Adomo sūnui Dievas pastatė septynias pilies, kurių viduje gyvena Jis pats, o išorėje kaip šuo loja Šėtonas. Kai žmogus leidžia pramušti vienoje jų skylę, Šėtonas per ją įeina. Tad žmogus turi labai budriai stebėti ir saugoti jas, ypač pirmąją pilį, nes kol ji išlieka sveika ir nepažeista, o jos pamatai tvirti, nereikia bijoti jokio blogio. Pirmoji pilis, kuri yra iš balčiausio perlo, yra juslinės sielos apmarini-

mas. Jos viduje yra smaragdo pilis, tai – tyrumas ir intencijos nuoširdumas. Jos viduje yra deimanto pilis, spindintis porcelianas, tai – paklusnumas Dievo įsakymams, liepiantiems ir draudžiantiems. Jos viduje yra uolos pilis, tai – dėkingumas už dieviškąsias dovanas ir nusilenkimas Dievo valiai. Šios pilies viduje yra dar viena, geležinė, ji reiškia viską atiduoti į Dievo rankas. Jos viduje yra pilis iš sidabro, tai – mistinis tikėjimas. Jos

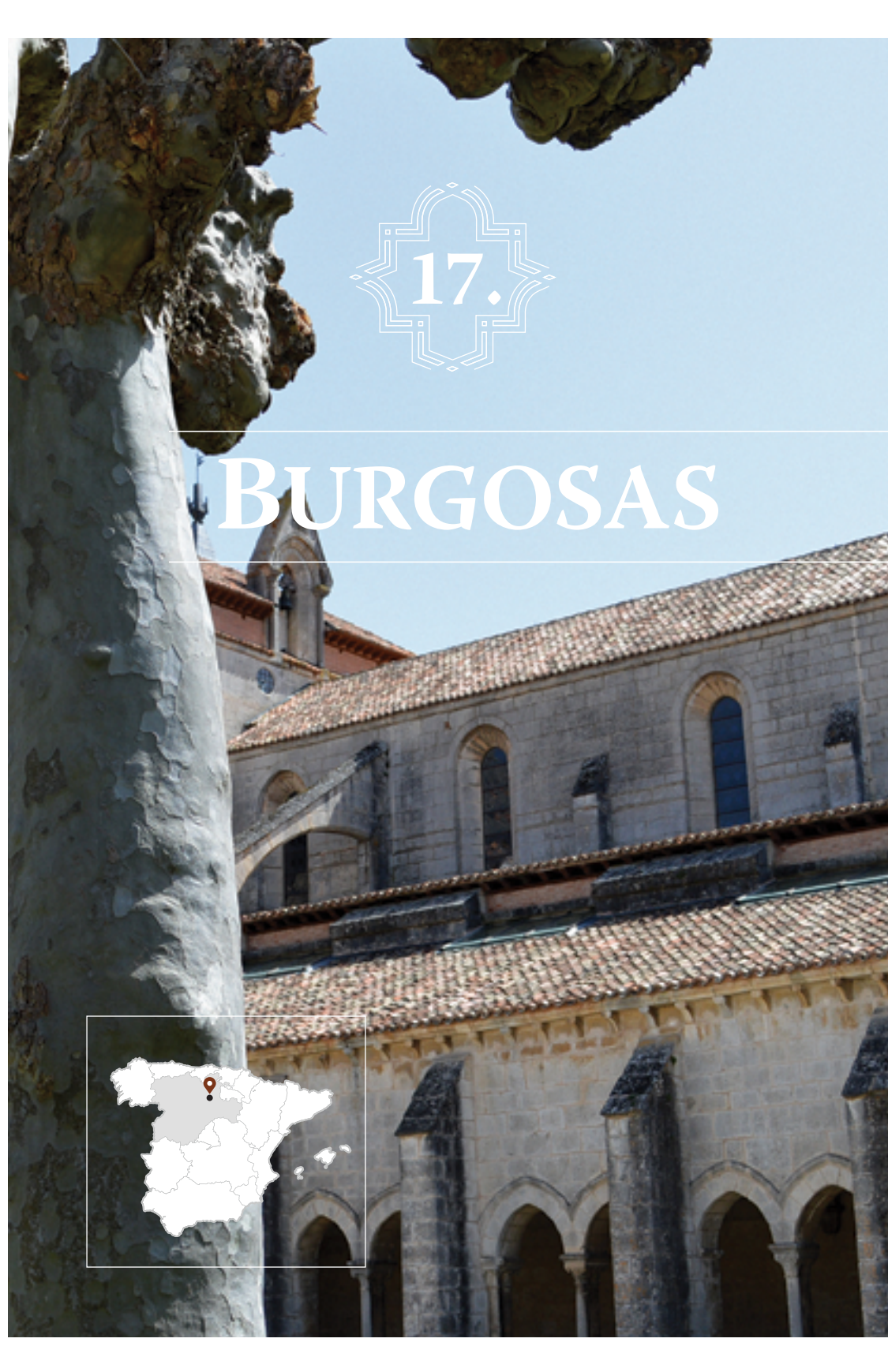
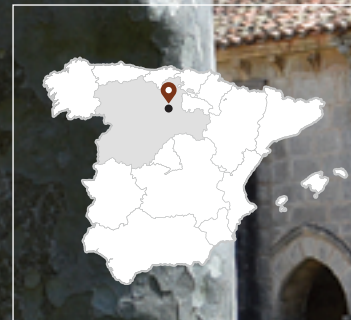
viduje yra pilis iš aukso, o tai yra Dievo kontempliavimas – garbė Jam ir šlovė! Nes Dievas – tebus Jis pagarbin-tas – pasakė: „Šėtonas neturi valdžios tiems, kurie tiki ir sudeda savo viltis į Dievą (Koranas, XVI, 191)“. Ahmad Al Gazali (*Ahmad Al-Ghazali*, XI a. persų kilmės sunitų mistikas, garsaus filosofo Abu Hamido Al Gazalio, Vakaruose vadinto tiesiog Algazeliu, brolis). „Dvasinio nuogumo knyga.“⁷⁷

Karališkasis Lančų M. Marijos vienuolynas (Monasterio de las Huelgas), kurį apie 1100 m. XII a. gyveno išdidžiausias karalystės vienuoliai

17.

BURGOSAS

NUOLANKUMO VERTĖ: *mažas piligrimas dideliame kelyje*

17.1 Steigėjos pasakojimas

Per pačius žiemos šalčius pajudėti į šiaurėje esantį Burgosą, užuot pasukus į saulėtą Granadą, Teresei liepė Dievas. Ji jau žinojo: jeigu Jis pats ėmėsi ją raginti, lauk problemų. Taip ir buvo: Burgoso karmelį Teresė įsteigė tik 1582 m. balandžio 18 d., po keturis ilgus mėnesius užtrukusių nesusipratimų su miesto arkivyskupu. Apmaldžiausia, kad jis buvo steigėjos žemietis, kilęs iš tos pačios Nunjesų Velų (*Nuñez Vela*) šeimos kaip ir Teresės krikštatėvis. Be to, kai jie abu buvo Valjadolide 1580 m., arkivyskupas žodžiu davė leidimą steigti Karmelį Burgose ir net labai džiaugėsi, kad Teresė nusitaikė į jo miestą. Tiesa, Teresės vardu su juo kalbėjosi Alvaras de Mendosa, taip pat avilietis, tuo metu jau paskirtas Palensijos vyskupu.

Burgoso katedros steigėjai – karalius ir vyskupas. Fasado figūros

Vienu metu Teresė, išrinkta Avilos karmelio priore ir niekaip neatsigaunanti po „visuotinio gripo“, ketino į Burgosą vietoje savęs siųsti Palensijos vyresniąją: jai buvo arčiau, be to, atrodė, kad Burgoso projektas jau beveik sutvarkytas. Mat parūpinti būsimajam vienuolynui leidimus ir namus ėmėsi turtinga Burgoso našlė donja Katalina de Toloza (*Catalina de Tolosa*), užimanti ypatingą vietą teresiškojo Karmelio istorijoje, mat į Ordiną įstojo visi jos vaikai, penkios dukterys (paskutinė kaip tik Burgose 1582 m.) ir du sūnūs, o galiausiai 1587 m. ir ji pati.

Burgoso panorama nuo Arlansono upės kranto

Tačiau nieko nesakydama Teresei donja Katalina patyliukais įsipareigojo garantuoti vienuolynui pajamas, nes tik taip galėjo išrūpinti miesto sutikimą. To nežinojusi steigėja tik gūžčiojo pečiais, stebėdamasi burgosiečių atvirumu, ir nesuprasdama, iš kur kils Dievo jai pažadėtos problemos.

Donja Katalina ragino skubėti, nes tuo pat metu į miestą atvažiavo steigti dar kelių vienuolijų atstovai (bazilijonai, pranciškonai ir nereformuoti karmelitai), o burgosiečiai tuo metu jau matė, kad jų miesto klestėjimas eina į pabaigą, tad ir vienuolijų nelaukė ištiestomis rankomis. Teresė nusprendė vykti per šaltį, sniegą ir ligas, o provincijolas tėvas Grasijanas ne tik davė jai leidimą, bet nusprendė pats ją palydėti („rodos, jiems šiek tiek rūpi mano sveikata“, – pastebėjo Teresė (F 31, 16)). „Keliai buvo tokie [prasti] ir taip apsemti, kad labai pravertė jis ir jo palydovai, kai reikėjo žiūrėti, kaip pravažiuoti ir ištraukti vežimus iš purvynės“ (F 31, 16). Keliai buvo ypač blogi tarp Palensijos ir Burgoso, kur žiemos mėnesiais leisti į kelią buvo tikras nutrūktgalviškumas, nes netoli Burgoso buvo vieta, vadinama pontonais, kur kelią visiškai paslėpdavo išsilieję vandenys, ir kiekvienas kryptelėjimas keliaininkui galėjo kainuoti ne tik jo vežimą, bet ir gyvybę. „Matydama, kaip įvažiuojame į vandens pasaulį be kelio ir be laivo, kad ir kiek mūsų Viešpats

Burgoso katedra

mane stiprino, nesilioviau bijoti, tai kaip turėjo jaustis mano bendrakeleivės?“ (F 31, 17). Važiavo aštuonios vienuolės, iš jų dvi turėjo grįžti su Terese. „Visos važiavo patenkintos, nes praėjus pavojui buvo smagu apie jį kalbėti. Didis dalykas kentėti dėl paklusnumo, kai žmogus taip prie jo įpratęs, kaip šios vienuolės“ (F 31, 17).

Pati Teresė nuo Valjadolido važiavo karščiuodama ir kamuojama tokio gerklės skausmo, kad vos galėjo nuryti maistą (tas skausmas jos nepaliko net pusę metų). Tad atvažiavusi į Burgosą 1582 m. sausio 26 d. ir apsisitėjusi donjos Katalinos namuose, ji su lankytojais turėjo kalbėtis nepakildama iš lovos pro pinučių langą, užkabintą skraiste: „tą dieną buvau priversta tvarkyti reikalus, ir man tai buvo didžiulis vargas“ (F 31, 20). Čia trenkė perkūnas iš giedro dangaus: arkivyskupas pasitiko tėvą Grasijaną baisiai supykęs, priekaištaudamas už tai, kad Teresė drįso atvažiuoti steigti neturėdama jo leidimo ir dar atsivežė šitiek vienuolių ir net patį provincijolą; žodžiu, tegul visi sau ramiai lipa į vežimus ir važiuoja atgal. Paskui pamažu aprimo ir išvardino sąlygas: leis steigti tik tada, kai vienuolynas turės pajamų ir nuosavą namą, už kurį bus sumokėta iškart, o ne iš būsimųjų vienuolių kraičių, kaip kitur. Praktiškoji Teresė tik palingavo galvą: iš kur tada paimti pinigų? Tačiau tokiu baisyu oru nebuvo nė kalbos apie dar vieną kelionę, tad vienuolės donja Katalina apgyvendino savo namuose, kur joms davė atskirą kambarį klauzūrai ir „mėnesį mus visas maitino kaip tikra motina“ (F 31, 24).

Labiausiai seserys ilgėjosi Mišių: jas aukoti gražioje donjos Katalinos namų salėje uždraudė arkivyskupas, o nueiti iki artimiausios miesto bažnyčios virveliniais sandalais avinčioms karmelitėms tik retkarčiais leisdavo Burgoso šlapdribos.

Po kurio laiko daugybės Teresės draugų spaudžiamas Bažnyčios kunigaikštis leido laikinai įsteigti donjos Katalinos namuose, jei tik bus parūpinta pakankamai pajamų ir už Teresę garantuos keli turtingi burgosiečiai, bet kai po mėnesio visos sąlygos buvo išpildytos, jis staiga vėl pakeitė nuomonę: donjos Katalinos namas jam jau atrodė drėgnas ir nesaugus, tad steigti jis leisias tik nuosavame karmeličių name, ir tik po to, kai pats įsitikins, kad būstas pakankamai geras. Tėvas provincijolas, netekęs kantrybės, liepė krauti daiktus, bet Teresė jį ragino važiuoti vieną, o pati spyrėsi pasilikti, nes išgirdo iš Dievo: „Dabar, Terese, tu laikyk tvirtovę“ (F 31, 26).

Prieš išvykdamas tėvas Grasijanas išrūpino Teresės karmelitėms kambarį [Nekaltojo] Prasidejimo ligoninėje (*hospital de la Concepcion*), kur bent jau kasdien buvo aukojamos Mišios. Tik ir čia, visų nuostabai, užprotestavo turtinga našlė, išsinuomojusi gretimus kambarius, nors į juos ketino įsikelti tik už mėnesio. Teresei net teko notaro akivaizdoje pasirašyti pažadą, kad išsikraustys iki Velykų, iki kurių buvo likę mažiau nei du mėnesiai. Turtuolė liepė lentomis ir vinimis užkalti jau ir taip užrakintas duris, tarsi karmelitės būtų galėjusios įsmukti į jos būsimąsias valdas pro rakto skylutę. Seserys susispaudė poroje kamarėlių po pliku stogu, su virtuvėle ir balkonėliu, išeinančiu į bažnyčią, iš kur jos galėjo dalyvauti Mišiose. Geraširdis ligoninės

Švč. M. Marijos tiltas ir vartai į šlovingąjį Burgoso miestą

Burgoso katedros kampai pilni blogų „patarėjų“ atvaizdų

Šventųjų Lašų Kristus, prie kurio meldavosi Teresė ir jos karmelitės, kol gyveno donjos Katalinos namuose. Šv. Egidijaus bažnyčia Burgose. Nuotr. iš miesto turizmo informacijos svetainės internete

valdytojas negailėjo joms aukų ir patyliukais davė dar dvi patalpas pokalbių kambariui įsirengti. Dėl šių nesusipratimų labiausiai graužėsi donja Katalina. Nors ligoninė buvo kitoje Burgoso pusėje, ji kasdien ateidavo aplankyti seserų ir dosniai viskuo aprūpindavo. Be to, žmonės nežinojo, kad Teresė jai buvo prižadėjusi gražinti užrašytą turta, kai tik ateis leidimas, tad smerkė donją Kataliną, kam švaisto vienuolėms savo vaikų turta, ir gąsdino, kad už tai eis į pragara.

Kol gyveno ligoninėje, nuo vasario 23 iki kovo 18 d., Teresė nesiliovė ieškoti namo, tik nei vienas variantas neatrodė tinkamas. Be to, tuo pat metu būstų ieškojo net trys į Burgosą atsikrausčiusios vienuolijos. Pagaliau ji apsisprendė pirkti vieno bajoro namą, nors jos draugams jis atrodė labai prastas. Teresė numojo ranka: pradžiai verkiant reikėjo būsto, o paskui jau bus galima pasieškoti kito. Pasklidus kalboms, kad ji pasirašė sutartį su savininko įgaliotiniu, staiga atsirado daugybė pirkėjų, kurie iki tol per stebuklą „nebuvo pastebėję“ to namo, ir visi kaltino įgaliotinį pernelyg pigiai jį atidavus. Tačiau savininkai, sužinoję, kad ten įsikurs Teresės karmelitės, tik apsidžiaugė ir patvirtino sanderį. Taip šv. Juozapas savo šventės išvakarėse išklausė seserų maldas ir „parūpino“ joms namą, kuris pasirodė toks geras, kad bendruomenė jame gyvena iki šiol.

Naujiena apsidžiaugė net arkivyskupas ir tuoj nusprendė, kad karmelitėms pasisekė tik dėl jo parodyto toliaregiškumo. Tiesa, jis ir toliau priekaištavo se-

Milžiniškas Nekaltojo Prasiidėjimo ligoninės pastatas Burgose

Basųjų karmeličių vienuolynas Burgose, dėl kurio teko kovoti su arkivyskupu, o paskui – ir su upe

serims už tai, kad jos drįso persikraustyti į dar formaliai neįsteigtą vienuolyną, įrengti pinučius ir pertvaras... Teresė nėrėsi iš kailio jį įtikinėdama, kad tai – elementarūs klauzūros reikalavimai, o prie vienuolyno net kryžius nebuvo prikaltas, kad tik neatrodytų, jog jis jau įsteigtas. Leidimo teko laukti dar mėnesį, o Mišių vienuolės turėjo eiti į gretimą miesto bažnyčią ir, varstomos žmonių žvilgsnių, taip kentėjo, kad viena iškėlusį koją į gatvę net imdavo drebėti (F 31, 40). „Labiausiai mus stulbino tai, kad arkivyskupui niekuomet neatrodė, jog mus kažkaip skriaudžia“ (F 31, 43). Teresė net kreipėsi į Palensijos vyskupą Alvarą de Mendosą, prašydama paprotinti savo kolegą. Sužinojęs apie šio elgesį, jis parašė burgosiečiui tokį piktą laišką, kad Teresė net nedrįso jo parodyti arkivyskupui (būtų buvęs galas šių vyrų draugystei). Tad kaip galėdama diplomatiškiau paprašė savo ištikimąjį draugą parašyti dar vieną, švelnesnį laišką, užsimenant apie tai, kiek naudos atneš Burgoso tikintiesiems Teresės seserų vienuolynas; ir gerasis donas Alvaras nuolankiai pakluso.

Paprašiusi savo nuodėmklausį nunešti šį antrąjį laišką arkivyskupui, Teresė su seserimis ėmė karštai melstis. Tą vakarą ir ji „pasiekė dugną“: suabejojo Dievo pažadu, kad vienuolynas Burgose bus įsteigtas, o tai reiškė, kad susvyravo viso jos gyvenimo pamatai, suręsti ant Dievo žodžio. Laimei, pasitvirtino sena tiesa, kad tamsa yra tirščiausia prieš aušrą: jau kitą dieną, 1582 m. balandžio 18-ą, ligoninės valdytojas atnešė raštišką arkivyskupo leidimą steigti ir pats paaukojo kuklias pirmąsias Mišias.

Po kelių dienų notaro akivaizdoje, bet visiškai slaptai (kad nesužinotų arkivyskupas), Teresė sugrąžino donjai Katalinai turta, kurį ji buvo užrašiusi vienuolynui garantuodama pajamas. Karmelitės rizikavo: jos negalėjo tikėtis gausių burgosiečių aukų, jei visame mieste buvo skelbiama, kad vienuolynas turi garantuotą išlaikymą. Tačiau Teresė tikėjo, kad Dievas kaip nors pasirūpins savo sužadėtinėmis, nors ir reikėtų ilgai palaukti kol Burgoso vienuolynui bus perduoti donjos Katalinos dukterų kraičiai. Ir steigėja išvyko į paskutinę, sunkiausią savo kelionę iki Alba de Tormeso, kur už kelių mėnesių mirė, taip ir nespėjusi „išeiti į pensiją“ arba, kaip daro Šv. Jokūbo kelio piligrimai, simboliškai sudeginti nutrypto apavo Pasaulio Galo (Finisteros) iškyšulyje.

Ir vyskopus blogi patarėjai gali nuvesti (nunešti) negerais keliais. Riešutmedžio krėslu atkaltė Burgoso katedros chore (Felipe Bigarny, apie 1505 m.)

17.2 Vienuolyno ir miesto gyvenimas

Anot Teresės, Burgoso arkivyskupo spyriojimas išėjo į naudą karmelitėms, kurios, jo priverstos, susirado puikius namus, tačiau tarp eilučių nesunku išskaityti, ką steigėja manė apie patį ganytoją: išvardinusi daugybę Burgoso karmeličių vienuolyno geradarių, ji per visą ilgą skyrių taip ir nepamini arkivyskupo vardo, nors jis net buvo tolimas jos giminaitis iš motinos pusės.

Galima sakyti, kad Burgoso vienuolynas atsirado tik per Teresės kantrybę ir donjos Katalinos įžulumą. Pastaroji jau prieš keletą metų savo namuose buvo suorganizavusi savotišką vienuolyną: su vaikais meldavosi liturgines valandas, atlikdavo atgailas ir jau auštant jie „eidavo į bažnyčią ir būdavo pirmieji, kurie pramindavo sniegą“⁷⁸ šaltomis Burgoso žiemomis. O gavusi iš steigėjos neapibrėžtą atsakymą (Teresė daug labiau traukė Madridas) donja Katalina ėmė suktis: ne tik išsirūpino miesto leidimą ir paruošė namus, bet patyliukais garantavo būsimą vienuolyno išlaikymą visu savo turtu, kuris priklausė ir jos vaikams, tad dėl to ateityje galėjo kilti rimtų teisinių problemų.

Taip donja Katalina privertė Teresę pajudėti į Burgosą pačiu netinkamiausiu metų laiku, kai, pasak santūrumu nepasižymėjusių steigėjos bendrakeleivių, trijų dienų kelias nuo Palensijos iki Burgoso buvo tikras pragaras: šlapdriba, šaltis, slidi išskydusio balto molio danga, palei kelią tykantys skardžiai ir apsemti tiltai, tokie siauri, kad mažiausias rato kryptelėjimas būtų nuvertęs vežimą su keleivėmis į patvinusią drumzliną upę. Nervai buvo tokie įtempti, kad keliautojams kas akimirką vaidenosi tragedijos: pamačiusios pro vežimo langelį, kaip tėvo Grasijano mulas be raitelio geria iš upės, seserys išgąsdino Teresę šaukdamos, kad provincijolas nukrito į vandenį ir prigėrė; kitą dieną vežikas tėsėsi į purvą po ratais, laimei, išsitiesė kiek ilgas, ir vežimas pravažiavo virš jo neužkabinęs, tačiau iš paskos jojęs tėvas Grasijanas, pamatęs po vežimu šviesų apsiaustą ir purvu aplipusius padus, persigando, kad tai Teresę negyvai sumalė ratai, ir iš išgąščio vos pats nenukrito nuo mulo. Po to vienuolės privertė jį suvalgyti šiek tiek duonos, kad

Pagrindinė Burgoso alėja

praeitų silpnumas. Jau visai netoli Burgoso, šalia Pontonų (Pontones) gyvenvietės, teko įveikti siaurą medinį tiltą, liūdnai pagarsėjusį net sausu laiku, o dabar patvinusi upė veržėsi per jį slėpdama vargas lentas po pusmetriu vandens. Važiuoti per jį buvo taip pavojinga, kad tėvas Grasijanas išklaušė visų seserų išpažinčių, kurios dar paprašė ir Teresės palaiminimo, ir tik tada lyg mirtininkės leidosi per tiltą, o pirmuoju vežimu išsireikalavo keliauti pati Teresė.

Keliautojams it nepasiekiamas rojus atrodęs Burgosas juos pasitiko tokia liūtimi, „kad gatvės atrodė kaip upės“⁷⁹, tačiau tėvas Grasijanas dar užsuko pas miesto prieigose įsikūrusius augustinus pagarbinti garsiojo Burgoso Nukryžiuotojo, apie kurį ir Teresės vienuolės buvo tiek prisiklausiusios, kad laukė pasimatymo su virpuliu. Jau sutemus jas iš ten pasiėmė donja Katalina ir nulydėjo į savo namus kitame miesto gale šalia Šv. Egidijaus parapijos. Nors jos gyveno vienoje gražiausių Burgoso gatvių, eiti į parapiją Mišių buvo tikra kančia: tėvas Grasijanas surado joms kelis juodus apsiaustus ir batus, tačiau jų visoms neužteko, tad vienuolės iki bažnyčios nuvesdavo ir parvesdavo per du kartus. Skolinti daiktai vienoms buvo per dideli, kitoms per maži, tad karmelitės atrodė lyg elgetos, ir burgosietės bažnyčioje jas ne kartą apstumdė, o viena net sudavė Teresei šliure.

Persikrausčiusios į ligoninę jos bent jau galėjo dalyvauti Mišiose neišeidamos iš pastato, tačiau kambarėliai, anot Teresės slaugytojos, buvo tokie

Šv. Teresė. Burgoso katedra, Šv. Onos koplyčia

Valdytojų koplyčia. Burgoso katedra

Aukso laiptai, kuriais į Burgoso katedrą leisdavosi Šv. Jokūbo kelio piligrimai

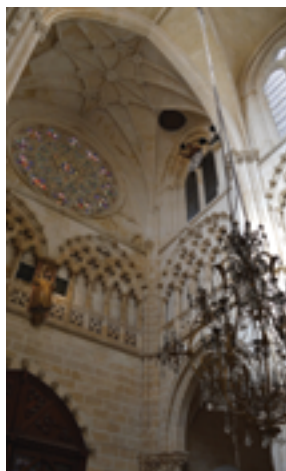
Klarisių vienuolynas.
Burgosas

vargani ir plyšiuoti, kad niekas jų nenorėjo nuomoti, užtat ir stovėjo tušti. Drėgmė ir šaltis skaudančiai Teresės gerklei nėjo į naudą, be to, iš apačioje buvusios ligonių salės kilo tokia smarvė ir dejonės, kad Teresė ne kartą nusileido guosti „savo vargšelių“, o kai kartą gavo dovanų apelsinų, nors labai juos mėgo, susikrovusi į rankovę nunešė žemyn; netrukus ten nukeliavo ir jai atsiųstos citrinos. Nenuostabu, kad

„gerajai vienuolei“ išsikraustant ligoniai verkė kaip vaikai. Be to, ligoninėje vienuoles persekiojo žiurkės, blusos, blakės ir net raganos, pasak kaimynų, labai mėgusios tą vietą. Seserys liudija ne kartą girdėjusios keistus garsus, dūžtančius daiktus, matė šešėlius ir gyvūnus ten, kur jų neturėjo būti. Regis, piktoji dvasia taip prie jų prisirišo, kad nusekė iš paskos ir į nusipirktąjį namą. Iki pat pirmųjų Mišių ten dėjosi bauginantys dalykai: vienai lempelę užgesino nežinia iš kur atsiradęs katinas, kita užkūrusi ugnį židinyje pamatė kaminu greitai besiropščiantį šunį... Dar nelabasis stengėsi apdumti akis aplinkiniams ir kurstyti keisčiausius šmeižtus: pavyzdžiui, kad lankydamosi pas vienuoles augustines Teresė po varganu abitu avėjo labai gerus batus ir tamsiai mėlynas kelnas. Steigėja tik juokėsi iš tokių kalbų sakydama, kad į Burgosą jai trukdyti buvo pasiųstas pats kvailiausias velnias.

Vis dėlto permaininga arkivyskupo nuotaika buvo rimta problema. Keisčiausia, kad amžininkai liudija šį žmogų buvus be galo išsilavinusį ir garsėjusį šventu gyvenimu. Be to, kai vienuolynas jau buvo įsteigtas, arkivyskupas ėmė iš visos širdies rūpintis karmelitėmis, ir net atsiprašė už tokį ilgą delsimą. Galbūt yra teisybės kai kuriuose liudijimuose, kad iš pradžių jis bijojęs Teresės šlovės: visi kalbėjo apie ekstazes, tad išsimokslinusiame, pedantiškame, tvarką ir įstatymo raidę branginančiam ganytojui nuo tokios viešnios šiaušėsi plaukai. Apie ste-

Dar vienas piktas patarėjas ir pašaipūnas – po tamsiu Burgoso katedros skliautu susigūžęs Papamoskas (Papamoscas)

Karališkasis Lankų M. Marijos vienuolynas (Monasterio de las Huelgas), kuriame nuo XII a. gyveno išdidžiausios karalystės vienuolės

buklingas Teresės galias sklido kalbos po visą Burgosą: esą, ji vienu prisilietimu ar palaiminimu išgydanti ligonius, ir vienu žvilgsniu perprantanti žmogų iki širdies gelmių. Vieno kanauninko sūnėnas, kas savaitę turėjęs nunešti nuo dėdės mėsos sergančiai Teresei, eidamas drebėdavo kaip lapas, bijodamas, kad Teresė išvelgs jo nusidėjimus ir juos perpasakos dėdei kanauninkui. Nenuostabu, kad ir arkivyskupas sąmoningai vengė pasilikti su Terese akis į akį, bijodamas, kad jai neprasidėtų kokia ekstazė. Pagaliau, netekusi kantrybės Teresė labai rimtai paprašė jo palydą kiek atsitraukti ir keliais žodžiais papasakojo ganytojui apie savo santykį su Dievu. Anot liudininkų, arkivyskupą jos kalba taip pribloškė, „lyg būtų išgirdęs kalbant šv. Paulių, kad jau nebe jis gyvena, bet Viešpats gyvena jame“⁸⁰, ir po to jau greitai davė leidimą steigti. Kiti (ir pati Teresė) dėl arkivyskupo abejonių kaltę verčia vienam jo patarėjų, per kurį, esą, nelabasis gebėjęs daryti įtaką ganytojui, priversdamas jį pamiršti vos prieš kelias dienas duotus pažadus.

Be to, Teresė galiausiai pasiekė savo ir įsteigė vienuolyną be pajamų, nors dėl to ir teko pagudrauti donjai Katalinai. Kitaip nė būti negalėjo: juk Burgosas, oficialiai įkurtas 884 m. grafo Diego Rodrigeso (*Diego Rodríguez*), buvo vienas garsiausių Senosios Kastilijos miestų, net penkis šimtus metų iki Karalių Katalikų laikų išlaikęs karalystės sostinės statusą; atrodė, jo gatvėmis tebevaikšto legendinis karvedys Sidas su savo vasalų būriu. Prie pagrindinio karalystės prekybos kelio įsikūrusiame mieste daugiausia

Raiščio namai, kuriuose Burgoso klestėjimo laikais apsisistodavo karaliai

Generolas Velingtonas, per Napoleono karus taip ir nesugebėjęs paimti galingos Burgoso pilies. Bareljefas Didžiojoje aikštėje, Salamanka

gyveno pirkliai. Tad labiausiai Burgosas suklestėjo 1425–1550 m., kai išaugo vilnos eksportas į Šiaurės Europą, o iš jos plūdo vis daugiau prabangos prekių ir medžiagų. Galingos Ispanijos imperijos stuburu tapo ašis Bilbao–Burgosas–Toladas (sostinė)–Sevilija, sujungdama iš vienos pusės Amerikos žemės, o iš kitos – imperatoriaus valdas Nyderlanduose. XVI a. pradžioje Burgose gyveno apie 8 tūkst. šeimų, taigi, apie 40 tūkst. gyventojų, kuriuos aptarnavo trylika parapiinių bažnyčių.

Tačiau nuo XVI a. vidurio europiečiai „atrado“ medvilnę ir pamėgo liną, o vilna išėjo iš mados. Be to, 1568 m. prasidėjo Aštuoniasdešimtmetis karas, kurio metu septynio-

lika Nyderlandų provincijų pagaliau išsivadavo iš Ispanijos karaliaus valdžios. O kur dar Anglijos karalių remiami piratai, įsiviešpatavę La Mančios sąsiauryje: dėl jų puldinėjimų ispanų prekybiniai laivai turėjo burtis į skaitlingas flotiles, lydimas karo laivų, arba daryti didelį lankstą. 1570 m. bankrutavo Burgoso Bernujų (*Bernuy*) šeimos prekybos namai, apyvarta prilygę didžiausioms to meto italų ir vokiečių firmoms (jie 1561 m. finansavo ligoninę, kuriame mėnesį glaudėsi karmelitės). Jų puikiai organizuotą preky-

bos ir transporto tinklą pakirto... iš Amerikos žemių importuojamas indigas: šie natūralūs lengvai pervežami dažai vienu ypu nustūmė į užmarštį „pastelinę žolę“ (lot. *Isatis tinctoria*), vienintelį žydros spalvos šaltinį viduramžių Europoje, kurią šiame žemyne platino tik Bernujų monopolija. Burgosiečių nelaimės tuo nesibaigė: praėjus vos keliems metams, 1574 m., piratai užėmė Midelburgą, o drauge pagrobė ir 147 ispanų laivus, daugiausia priklausiusius Burgoso pirkliais. Tad Teresės laikais miestas jau buvo pradėjęs tuštėti: praėjus vos metams po basųjų karmeličių įsikūrimo, jame atsirado tiek tuščių namų, kad būtų jos būtų susiradusios be vargo.

Dabar Burgose gyvena apie 180 tūkst. gyventojų, ir per pastarąjį dešimtmetį miestas ypač išgarsėjo dėl to, kad tik už 20 km esančioje Atapuerkoje (*Atapuerca*) archeologai aptiko iki šiol seniausio europiečio kaukolę, kuriai daugiau nei milijonas metų.

Burgoso dabartis: į Žmogaus evoliucijos muziejų „einantys“ žmonių protėviai, už kurių tolumoje matyti basųjų karmeličių vienuolynas

17.3 Mintys

Vienas Burgoso vienuolis užrašė, kaip Teresė ramindavo savo draugus burgosiečius, besibaisinčius arkivyskupo elgesiu: „Duodu jums žodį, mano tėve, kad kaskart, kai man persako, jog koks nors žmogus blogai kalbėjo apie mane, tuo pat metu meldžiu už jį Viešpatį ir prašau, kad apsaugotų jo širdį, burną bei rankas, ir jis niekaip Jo neįžeistų; laikau tokių žmogų ne savo piktadariu, bet mūsų Viešpaties Dievo pasiuntiniu, kurį Šventoji Dvasia pasirenka kaip tarpininką, kad darytų man gera ir padėtų mane išgelbėti. Ir patikėkite manimi, tėve, kad geriausia ir tvirčiausia ietis, kuria užkariaujamas dangus, yra kantrybė varguose, nes tai ji padaro žmogų savo sielos turėtoju ir šeimnininku, kaip sakė Viešpats apaštalams.“⁸¹

Iš Tomo Mertono užrašytų dykumos tėvų pasakojimų: vienas graikų filosofas auklėjo savo mokinį, liepdamas užmokėti kiekvienam jį įžeidusiam. Po trejų metų pasakė, kad išbandymų laikas baigėsi, ir jis jau galės eiti į Atėnus mokytis išminties. Prie miesto vartų sėdėjo išminčius ir įžeidinėjo kiekvieną praeivį. Išgirdęs jo burnojimą filosofo mokinys pratrūko juoktis, ir paaiškino: „Trejus metus aš turėjau už tai mokėti, o dabar man tą duodi veltui.“ Išminčius pakilo ir jam žemai nusilenkė: „Įeik į miestą, jis visas priklauso tau.“ Dykumos tėvai aiškino, kad šis palyginimas – apie Dangaus Miestą.⁸²

Atgailautoja nušluosto plaukais Kristaus kojas (Evangelijos scena). Teresė ir Kryžiaus Jonas ne kartą žavėjosi įžūlia šios nusidėjėlės drąsa, kurios jai teikė nuolankumas. Šv. Jono bažnyčios kapitelis, XII a., Sorija

Žemas karališkojo Lankų M. Marijos vienuolyno įėjimas

Sidas Karvedys: legenda ir istorija

Legendų apsuptas nacionalinis ispanų didvyris, manoma, gimė Vivar del Sido (*Vivar del Cid*) bažnytkaimyje, į šiaurę nuo karalių miesto Burgoso. Jo pilnas vardas – Rodrigas Díasas de Vivas (*Rodrigo Díaz de Vivar*, 1043–1099), tačiau liaudyje jis buvo vadinamas El Sidu Kampeadoru (*El Sid Campeador*). „Sidas“ greičiausiai kilo iš arabiško *Seyyid* („didikas“), o Kampeadoras – iš lotyniško *campi ductor*, „karo lauko vadas“. Nuo jaunų dienų jis tapo karaliaus Alfonso VI vasalu ir net buvo apvesdintas su viena garbingiausių karalystės damų – donja Chimena. Greičiausiai dėl dvaro intrigų net dukart buvo ištremtas iš karaliaus valdų, o antrąjį kartą konfiskuotas jo turtas – vadinas, jį kaltino

išdavyste. Pirmosios tremties metu Sidas penkerius metus tarnavo musulmoniškos Saragosos karalystės valdovui, kuris mokėjo duoklę krikščioniškam Barcelonos valdovui grafui Ramonui Berengerui (*Ramón Berenguer*), tai liudija, kokie painūs santykiai nusistovėjo tarp musulmoniškų ir krikščioniškų karalysčių Iberijos pusiasalyje VIII–XIV a.). Gausiomis dovanomis El Sidas atsikovojo ankstesniojo valdovo palankumą, bet ištremtas antrą kartą nutarė būti pats sau ponas ir 1094 m. atkovojo iš musulmonų Valensijos miestą. Ten ir mirė, o po jo mirties dar trejus metus Valensijos valdžią išlaikė jo našlė donja Chimena. Tik 1102 m. ji su El Sido kariais pasitraukė nuo puolančių musulmonų, išsigabendama ir vyro kūną, kurį palaidojo šalia Burgoso esančiame Šv. Petro Kardenječio vienuolyne (nuo 1921 m. jo palaikai ilsisi šalia žmonos donjos Chimenos palaikų Burgoso katedroje). Šio vienuolyno broliai išsaugojo ir seniausią „Mano Sido giesmės“ rankraštį (1320–1330 m.), kuriame į vieną epopėją susijungė daugybė legendų, apipynusių El Sido gyvenimą. Pavyzdžiui, dramatiški menestreliai pasakojo, kad donją Chimeną jis turėjęs vesti atsimekėdamas

Sidas Karvedys Burgose (González Quesada, 1955)

už tai, kad dvikovoje nukovė jos tėvą; žavėjosi, kad jis apgavo godžius Burgoso palūkininkus žydus, palikdamas jiems vietoje užstato sunkią skrynią, pilną ne aukso, bet... smėlio (dabar ji saugoma Burgoso katedros zakristijoje); baisėjosi, kad jo dukras žiauriai nuskriaudė klastingi jų vyrai... Šios detalės suteikė dar daugiau egzotikos spalvingam auksiniais Holivudo laikais sukurtam filmui „El Sidas“, kuriame jo mylimosios vaidmenį atliko Sofija Loren. Be to, anot Algirdo Patacko, kai kurie tyrinėtojai (V. Toporovas) mano, kad „Mano Sido giesmėje“ pirmą kartą paminėtas tolimas lietuvių protėvis – narsusis El Sido palydovas ietininkas iš Aragono karalystės, aistis Galindesas, taigi, „Galindaitis“ iš paslaptingos vakarų baltų genties, priešistoriniais laikais iškėliavusios į vakarus iki pat pasaulio galo – Galisijos, už kurios jau buvo tik Atlantas.⁸³

Cimborijaus žvaigždė tiesiai virš Sido kabo Burgoso katedros širdyje

Burgoso Kristus

Burgoso Kristus. Nuotr. iš miesto turizmo informacijos svetainės internete

Gausūs Šv. Jokūbo kelio piligrimai eję pro Burgosą, negalėjo atsistebėti augustinų vienuolyne saugomu Nukryžiuotuoju. Sako, niekas nežinojo, iš kur ir kaip jis ten atsirado. Nukryžiuotasis buvo natūralaus dydžio, o kūnas – minkštas ir elastiškas, su lanksčiomis galūnėmis, tačiau taip meistriškai aptrauktas kažkokia medžiaga, kad ji net nesuiraukšlėdavo, kai vienuoliai, ištraukę vinį, nuleisdavo jo rankas ar pakreipdavo galvą. Plaukai ir

nagai buvo pritvirtinti taip, kad atrodė lyg natūraliai išaugę. Jaunasis lenkų diplomatas ir keliautojas Jokūbas Sobieskis (*Jakub Sobieski*) (kelionės metu buvęs 21-erių), savo aprašyme tvirtino, kad Burgoso Nukryžiuotajam ne tik auga plaukai ir nagai, bet kad jo kūnas net prakaituoja.⁸⁴ Tad jo koplyčia lūžte lūžo nuo piligrimų suaukotų brangenybių ir votų, o ją apšvietusios sidabro lempos buvo katilo dydžio. Burgoso Kristus taip išgarsėjo, kad jam skirtų brolių pridygo visoje Ispanijoje, net tolimojoje Sevilijoje, kur 1573 m. nuspręsta padaryti šiaurietiškojo originalo kopiją: ji iki šiol „išeina“ į gatves per Didžiosios savaitės procesijas ir yra seniausias ir labiausiai garbinamas jų atvaizdas. Ši ir kitos, jaunesnės, Burgoso Kristaus kopijos išsiskiria tuo, kad paprastai dėvi klubjuostę, siekiančią kelius. Anot legendos, statulą, plūduriuojančią dėžėje, rado jūrininkai (kaip ir Palensijoje esantį labai panašų atvaizdą), ir 1308 m. vienas pirklys ją nupirkęs ir atvežęs savo gimtojo Burgoso augus-

tinams. Menotyrininkai teigia, kad figūra pagaminta XIV a. nežinomo flamandų autoriaus, medinė, aptraukta pergamentu, judinama galva, kurią galima pasukti į vieną ar kitą pusę, ir rankomis, kurios nukabintos nuo kryžiaus natūraliu judesiu nusvyra priešonę. Atvaizdas garsėja stebuklais, o keisčiausi votai yra kryžiaus papėdėje pritvirtinti penki stručio kiaušiniai, pasakojama, atvežti vieno pirklio iš Afrikos.

Į Burgoso Kristaus koplyčią patenkama iš vidinio katedros kiemo

Burgoso stebuklas

Koks brangus buvo Dievui šis vienuolynas parodė stebuklas, įvykęs praėjus

vos mėnesiui po jo įkūrimo, kai gegužės 24 d. rytą visą Burgosą užliejo patvinusi

Arlansono upė. Ji nunešė akmeninį Švč. M. Marijos tiltą, sugriovė vienuolynus

ir bažnyčias, apsėmė namus ir veržėsi į miestą su tokia jėga, kad net išnešė palaidotus mirusiuosius. Naujasis basųjų karmeličių būstas stovėjo tiesiai priešais upę, kur įsisiautėjusią srovę nukreipė miesto siena. Žmonės šaukė, kad seserys paliktų namą, siūlėsi jas išgabenti valtimis, ir pats arkivyskupas pranešė, kad leidžia palikti klauzūrą, tačiau Teresė atsisakė išeiti, tik liepė užnešti Švč. Sakramentą į aukščiausią kambarį, kur visos susirinkusios ėmė melstis, drebėdamos drauge su namo sienomis nuo kiekvieno upės smūgio.

Ir pati Teresė jau suabejojo, ar teisingai pasielgė, ir gal jas paliko Dievas. Taip jos budėjo viršuje nuo šeštos ryto iki vidurnakčio, o visas apatinis aukštas buvo apsemtas. Naktį steigėja pasijuto tokia silpna, kad drūčiausia naujokė nulipo žemyn ir, nors permirko iki juosmens, atnešė kepalėlį šlapios duonos. Pagaliau vienuolėms į pagalbą atplaukė keli drąsūs vyrai ir, gerokai pavargę, išlaužė duris, kad galėtų ištekėti vanduo. Į apatinį aukštą upė buvo prinešusi tiek nuolaužų ir purvo, kad jų susidarė net aštuoni vežimai, o vos

besilaikantį pastatą teko atstatyti beveik iš naujo. Kitame upės krante gyvenusi donja Katalina, bijodama eiti lankyti karmeličių laikinai nutiestu mediniu tiltu, galiausiai laikinai apsigyveno kamarėlėje šalia pokalbių kambario. O visas Burgosas ir net pats arkivyskupas prakalbo apie stebuklą: Teresė išgelbėjo miestą kaip įkaitė pasilikdama vienuolyne, nes šitaip „surišo Dievui rankas“, štai kodėl senas namas atlaikė upės įniršį lyg patikimiausia užtvanka.

Tvirti Burgoso basųjų karmeličių vienuolyno mūrai, atlaikę upės puolimą

Apgaulingai rami Arlansono upė Burgose

Šv. Jėzaus Teresė, Ispanijos globėja

Praėjus penkeriems metams po Teresės paskelbimo šventąja (1627 m.) Ispanijos karalius Pilypas II paprašė Popiežių paskelbti ją oficialia Ispanijos globėja, tuo sukeldamas didžiulį to meto intelektualų vyrų pasipiktinimą. Garsusis ispanų rašytojas vienuolis

Fransiskas Kevedas (*Francisco de Quevedo*) pareiškė, kad Ispanija jau turi globėją – šv. Jokūbą – ir apaštalkarys, kaip ir dera vyriškiui, pasijus įžeistas, jei šalia jo bus pastatyta moteris. Be to, Ispanija esanti apsupta priešų, tad ir globoti ją turi ne vienuolė, bet karys – Šv.

Jokūbas, jau įrodęs savo sugebėjimus „mušant maurus“ (ispaniškai jis vadintas *Mata-moros*, tai yra mauramušiu). Rašytojui atsakė Teresės dukterėčia Jėzaus Beatrisė, pabrėždama, kad šventiesiems mažai rūpi žemiški vaidai, tad šis politikų apsižodžiovimas jai atrodąs tuščias ir nerei-

Angelai ar mokslingos damos? XVI a. Šv. Onos altoriaus detalės. Burgoso katedra

kalingas. Regis, dviejų Ispanijos globėjų – šv. Jokūbo ir šv. Teresės – šalininkų susidūrimas atspindėjo gilesnę problemą: visą moderniąją Ispanijos istoriją persmelkusį konfliktą tarp karių ir mokslo žmonių. Kurie iš jų turi valdyti valstybę? Nuo Karalių Katalikų laikų į pirmą vietą išėjo mokslo žmonės, bet vos prasidėjus eiliniam kariniam konfliktui, tuoj iškildavo Atkariavimo laikų prisiminimas, užgoždamas kitokią, žinojimu

Šv. Jėzaus Teresė – vienintelė moteris tarp skulptūrų, lydinčių Švč. Mergele Mariją ant Madrido katedros fasado

Šv. Ona, laikanti ant rankų ne tik M. Mariją bei savo anūką Jėzų, bet ir knyga (Gil Siloe, 1500). Burgoso katedra

ir išsilavinimu pagrįstą jėgą, atstovaujama šv. Teresės. Katalikų Bažnyčia užtruko dar ilgiau, kol pagaliau pripažino šį šv. Teresės nuopelną. Dar 1921 m. Popiežius atsisakė svarstyti klausimą, ar ji turi būti paskelbta Bažnyčios mokytoja drauge su šv. Kryžiaus Jonu, nes Teresė buvo moteris:

tikėta, kad gebėjimą mokyti Dievas suteikė tik vyrams. Padėtis pasikeitė po Vatikano II Susirinkimo, kuris pripažino, kad mokymo dovaną Šventoji Dvasia gali suteikti kam panorėjusi, taigi, ir moterims. Taip 1970 m. šv. Jėzaus Teresė tapo pirmąja moterimi, kurią Roma paskelbė Bažnyčios mokytoja.

NUORODOS IR PAAIŠKINIMAI

*Visas citatas iš Šv. Jėzaus Teresės veikalų bei laiškų ir kitų ispaniškų šaltinių vertė Jūratė Micevičiūtė

- 1 León, Luis de, fray. *De la vida, muerte, virtudes y milagros de la Santa Madre Teresa de Jesús*. Iš *Antología*. Barcelona: 2011, p. 40.
- 2 Benediktas XVI. *Audienciageneral*. 2011.02.02. Prieiga internete: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/es/audiencias/2011/documents/hf_ben-xvi_aud_20110202.html Žiūrėta 2015.09.01.
- 3 Laiškas 1580.12.27, n. 4.
- 4 Leon, Luis de. *Op. cit.*, 39.
- 5 *Enrique Rodríguez-San Pedro* (Salamankos Universitetas). Iš dok. filmo *Teresa de Jesús*. I dalis. Madrid (RTVE): 2015.
- 6 Ribera, Francisco de, SJ. *Vida de Santa Teresa de Jesús*. Barcelona: 1908 (pirmasis leidimas 1590), I kn., 17 sk., p. 175.
- 7 Ávila, Julián de. *Vida de Santa Teresa*. Madrid: 1881, 2 kn., 7 sk., p. 245.
- 8 Jerónimo de San José. *Historia del Carmen Descalzo*. Madrid: 1637, IV kn., 6 sk., p. 630.
- 9 Jėzaus Anos (*Ana de Jesús*) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Salamanca 1597*. BMC, t. 18, Burgos: 1934, p. 471.
- 10 Ribera, Francisco de, SJ. *Op. cit.*, II kn., 5 sk., p. 202.
- 11 Iš Jėzaus Izabelės liudijimo šv. Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Salamanca 1610*. BMC, t. 20, Burgos: 1935, p. 123.
- 12 Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger. *Tiempo y vida de Santa Teresa*. Madrid: 1977, p. 177.
- 13 Ten pat, p. 178.
- 14 Konstitucijos, 1581 m. Salamanka, 8 sk.
- 15 Laiškas 1575.01.02, nr.11.
- 16 Laiškas 1581.9.17, n. 1.
- 17 Laiškas 1581.9.17, nr. 1.
- 18 Osuna, Francisco de. Norte de estados. Sevilla: 1531, 160v.
- 19 Cit. Maroto, Pablo de. Dinámica de la oración: Madrid: 1973, p. 110.
- 20 Francisco de Santa María OCD. Reforma de los Descalzos de nuestra Señora del Carmen de la Primitiva Observancia. T. I, 2 kn., 23 sk., Madrid: 1644, p. 284.
- 21 Šventojo Juozapo Marijos (María de San José) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Procesos de Lisboa 1595*. BMC t. 18, Burgos, 1934, p. 501.
- 22 George Orwel. Sin blanca en París y Londres. Barcelona: 2001, p. 124.
- 23 Francisco de Santa María OCD. *Op. cit.*, T. 1, 2 kn., 10 sk., nr. 2.
- 24 Iš Jėzaus Anos (Ana de Jesús) liudijimo per Teresės beatifikacijos bylą. *Op. cit.*, p. 472.
- 25 Gracián, Jerónimo. *Peregrinación de Anastasio. Diálogo I*. Burgos, 1913, p. 23.
- 26 Kristobalio Kolono (*Cristóbal Colón*) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Valencia, 1595*. BMC, t. 19, Burgos, 1935, p. 143.
- 27 Pedro Ernandeso (*Pedro Hernández*) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Salamanca, 1610*. BMC, t. 20, Burgos, 1935, p. 34–35.
- 28 *Ten pat*, p. 30.
- 29 Polieno liudijimas. Panašų pasakojimą yra užrašęs ir Plutarchas. Cituota pagal kronikos vertimą Bejarano, V. „Fuentes antiguas para la historia de Salamanca“, *Zephyrus*, 6, 1955, 106.
- 30 Marineo Sículo, Lucio. *Opus epistolarum*, Valladolid: 1514.
- 31 Konkistadorai – XV–XIX a. ispanų ir portugalų užkariautojai Šiaurės ir Pietų Amerikoje.
- 32 Jėzaus Inesos (*Inés de Jesús*) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Alba, 1610*. BMC, t. 20, Burgos: 1935, p. 181.
- 33 Šventojo Pranciškaus Marijos (*María de San Francisco*) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Alba, 1610*. BMC, t. 20, Burgos, 1935, p. 219.
- 34 Pérez, Joseph. *Teresa de Ávila y la España de su tiempo*. Madrid: 2007, p. 144.
- 35 Įsikūnijimo Marijanos (*Mariana de Encarnación*) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Alba, 1592*. BMC, t. 18, Burgos: 1934, p. 87.
- 36 Šventojo Pranciškaus Marijos Baraonos (*María de San Francisco Baraona*) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. Cit. Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger. *Op. cit.*, 982.
- 37 Laiškas 1574.9.11, nr. 9
- 38 Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger. *Op. cit.*, 628
- 39 Alekseičikas, Aleksandras. *Gyvename kartą, bet kiekvieną dieną*. Vilnius: 2012, p. 95.
- 40 Šv. Teresės laiškas 1568 m. rugsėjis.
- 41 Jėzaus Anos (*Ana de Jesús Lobera*) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Salamanca, 1595*. BMC, t. 18, Burgos: 1934, p. 478.
- 42 Silverio de Santa Teresa (sudarytojas). *Procesos ordinarios de la beatificación y canonización*. BMC, t.14, Burgos: 1931, p. 169.
- 43 Cazabán Laguna, Alfredo; Génave, Jesús. *En el Convento de Beas, que fundó Santa Teresa de Jesús // Don Lope Sosa: Crónica mensual de la Provincia de Jaén*, nr. 114, 1922, 172-174.

- 44 Žr. A. Alekseičikas. *Op. cit.*, 245.
- 45 Trumpasis tekstas, nr. 1. Julian of Norwich. *Revelations of Divine Love*. London: 1998, p. 3.
- 46 Ivanauskaitė, Jurga. *Viršvalandžiai*. Vilnius: 2007, p. 96.
- 47 Šv. Jėzaus Teresė „Sąžinės apyskaita“, 1575 m. balandžio 24 d.
- 48 Gracián, Jerónimo. *Scholias y addiciones* (lap. 38r) // *El Monte Carmelo*, 68, Burgos: 1960, p. 130.
- 49 *Ibid.*, lap. 34v. (p. 131).
- 50 Iš laiško, 1576.04.29, n. 6.
- 51 Iš Sevilijos basųjų karmeličių „Išlaidų knygos“ (*Libro de gastos*), lap. 17r. Cit. Efrén de la M. de Dios, Steggink, Otger. *Op. cit.*, 655.
- 52 María de San José (Salazar) OCD. *Libro de recreaciones* 9. Burgos: 1913, p. 105.
- 53 Gracián, Jerónimo. *Peregrinación de Anastasio*, dial. 13, BMC, t. 17, Burgos: 1933, p. 229.
- 54 Ribera, Francisco de, SJ. *Op. cit.*, III kn. 7 sk., p. 301.
- 55 *Konstitucijos*, 1581 m. Salamanka, 9 sk.
- 56 *Konstitucijos*, 1581 m. Salamanka, 22 sk.
- 57 Dangun Ėmimo Marijos (*María de la Asunción*) liudijimas Teresės beatifikacijos bylos metu. *Proceso de Villanueva 1596*. BMC t. 18, Burgos: 1934, p. 524–525.
- 58 Susigulėjęs paukščių mėšlas, naudojamas kaip trąša.
- 59 Anot tėvo Riberos, asmeniškai pažinęs Teresę ir parašiusio vieną pirmųjų jos biografijų 1590 m., ji taip rašiusi vienam laiške Salamankos jėzuitų vyresniajam tėvui Martinui Gutjeresui (*padre Martín Gutiérrez*), ir šis taip žavėjosi steigėjos santūrumu ir blaivia nuovoka, kad ši laišką perskaitė visai bendruomenei. Ribera, Francisco de, SJ. *Op. cit.*, III kn. 7 sk., Madrid, 1908 (pirmas leid. 1590), p. 480.
- 60 Šv. Kryžiaus Jonas. *Tamsioji naktis*. 1 knyga, 6 sk., nr. 2.
- 61 Merton, Thomas. *The Wisdom of the Desert*. LVII. London: 1960, p. 54.
- 62 Iš laiško, rašyto 1562.4.14. Cit. Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger. *Op. cit.*, 209.
- 63 Šventojo Dominyko Izabelės (*Isabel de Santo Domingo*) pasakojimas. Lanuza, Miguel Bautista de. *Vida de la bendita madre Isabel de Santo Domingo*. Madrid: 1638, p. 32.
- 64 Kryžiaus Dorotėjos (*Dorotea de la Cruz*) liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Valladolid 1610*. BMC, t. 20, Burgos: 1935, p. 335–336.
- 65 Gracián, Jerónimo. *Scholias y addiciones* (lap. 51r). *El Monte Carmelo* 68, Burgos: 1960, p. 139.
- 66 Pokalbis su tėvu Salvadoru Rosu OCD, paskelbtas interneto dienraštyje bernardinai.lt. *Dievo draugystės patirtis: šv. Jėzaus Teresės maldos metodas XXI amžiui*. 2015 m. kovo

- 30 d. Prieiga internete: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-03-30-dievo-draugystes-patirtis-sv-jezaus-tereses-maldos-metodas-xxi-amziui/128911>
- 67 Ten pat.
- 68 Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger. *Op. cit.*, 892.
- 69 Iš Teresės laiško 1581.12.28, nr. 5–6.
- 70 Iš seserų prisiminimų; cituoja Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger. *Op. cit.*, 897.
- 71 Isp. *por pura hambre*, iš Teresės laiško, rašyto 1581.11.8, n. 3.
- 72 Trumpasis tekstas, 9. Julian of Norwich. *Op. cit.*, 14.
- 73 María de San José (Salazar). *Libro de recreaciones*, 2. Burgos, 1913, p. 115.
- 74 Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger, *Op. cit.*, 907.
- 75 Iš Teresės laiško, rašyto 1582.05.30, nr. 11.
- 76 Cervera, César. *Las cuentas del Gran Capitán*, iš dienraščio ABC, 2015.01.18; prieiga internete: <http://www.abc.es/espana/20150118/abci-cuentas-gran-capitan-corrupcion-201501171834.html> Žiūrėta 2015.08.27.
- 77 Cit. López Baralt, Luce. *The Sufi Trobar Clus and Spanish Mysticism: A Shared Symbolism*. Iqbal Academy (Pakistan): 2000, p. 79.
- 78 *Memoria palentina*. Palensijos basųjų karmeličių archyvas. Cit. pgl. Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger. *Op. cit.*, 909.
- 79 Šventojo Baltramiejaus Anos liudijimas. Cit. Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger. *Op. cit.*, 930.
- 80 Šventojo Juozapo Tomasinos liudijimas Teresės beatifikacijos byloje. *Proceso de Burgos 1610*. BMC, t. 20, Burgos, 1935, p. 377.
- 81 Brolis [Švč. Mergelės Marijos] Apsivalymo Pedras (*fray Pedro de la Purificación*). Cit. Efrén de la Madre de Dios, Steggink, Otger. *Op. cit.*, 935.
- 82 Thomas Merton. *The Wisdom of the Desert*. London, 1974, p. 39 (XXVIII).
- 83 Algirdas Patackas. *El Sidas ir Galindas Garsija, jo šaunus bendražygis, compañero bueno, aisčių kilmės karžygys // Metai*, 2011 m. sausis. Prieiga internete: <http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/6283-algirdas-patackas-el-sidas-ir-galindas-garsija-jo-saunus-bendrazygis-companero-bueno-aisciu-kilmes-karzygys?catid=610%3A2011-m-nr-1-sausis; žiūrėta 2015.08.27>
- 84 García Mercadal, José. *El reino de España // Viajes de extranjeros por España y Portugal*. Madrid: 1952, t. II, p. 327.

Micevičiūtė, Jūratė

17 Šv. Teresės miestų. Kelionių knyga. – Vilnius: Vši Aštuntoji diena, 2015. – 288 p.: iliustr.

ISBN 978-609-95678-5-3

2015-aisiais minime 500-ąsias šv. Jėzaus Teresės gimimo metines ir kviečiame į neįprastą kelionę: per konkretaus žmogaus biografiją ir to meto kasdienybės smulkmenas pažinti 17 Ispanijos miestų ir juos jungiantį saitą – šventąją Teresę. Drąsiai galime teigti, kad tai puikiai parašytas, intelektualus kelionių gidas, palydovas, sumaniai jungiantis chaotišką skirtingų miestų lankymo patirtį į vieną visumą, drauge leidžiantis geriau perprasti Pietų Europos istoriją, kultūrą, gyventojų mąstyseną.

Šia knyga skaitytojui norime pasiūlyti Lietuvoje dar neįprastą, bet pasaulyje sparčiai populiarėjantį, ypač jaunos žmonės traukiantį, intelektualinės-kultūrinės kelionės žanrą. Taip pat kviečiame klausti, kuo svarbus Teresės mokymas, ką gali mums, XXI amžiaus lietuviams, pasakyti prieš pusę tūkstantmečio gyvenusi ispanė – griežtos klauzūros vienuolė – kasdienybės rūpesčiuose besisukantiems pasauliečiams?

UDK 910.4(460)

Kelionių knyga

17 ŠV. TERESĖS MIESTŲ

Kalbos redaktorė

Elena Andrulytė SF

Korektorė

Jurgita Lūžaitė-Kajėnienė

Knygos ir viršelio dailininkė

Jūratė Kemeklytė Bagdonienė

Fotografijos

Jūratė Micevičiūtė

Išleido

Vši „Aštuntoji diena“

Architektų g. 40-21, Vilnius, LT-04122

Tel. 8 677 52206, el. p. 8diena@gmail.com

www.bernardinai.lt/knygynas

Spausdino

UAB „Petro ofsetas“

Račių g. 24, Vilnius LT-03156

www.petroofsetas.lt

Formatas 160x230 mm.

Tiražas 700 egz.